MINDEUDGAVE
HENRIK IBSEN
SAMLEDE VÆRKER

Brigham Young University

Harold B. Lee Library

Gift of

Loftur Bjarnason

F

Oscar Swenson
1119 First Ave
Seattle

HENRIK IBSENS
SAMLEDE VÆRKER
MINDEUDGAVE

Digitized by the Internet Archive
in 2011 with funding from
Brigham Young University

http://www.archive.org/details/samledevaerker00ibse

HENRIK IBSEN

i firtiårsalderen

PT
8851
1908
Vol. 2

HENRIK IBSEN

SAMLEDE VÆRKER

MINDEUDGAVE

ANDET BIND

KRISTIANIA OG KØBENHAVN
GYLDENDALSKE BOGHANDEL
NORDISK FORLAG

CENTRALTRYKKERIET
KRISTIANIA
1908

HAROLD B. LEE LIBRARY
BRIGHAM YOUNG UNIVERSITY
PROVO, UTAH

BRAND

(1866)

PERSONERNE:

BRAND.
HANS MODER.
EJNAR, en maler.
AGNES.
FOGDEN.
DOKTOREN.
PROVSTEN.
KLOKKEREN.
SKOLEMESTEREN.
GERD.
EN BONDE.
HANS HALVVOKSNE SØN.
EN ANDEN BONDE.
EN KVINDE.
EN ANDEN KVINDE.
EN SKRIVERKARL.
PRESTER og *EMBEDSMÆND.*
ALMUE, MÆND, KVINDER og *BØRN.*

FRISTEREN I ØDEMARKEN.
DE USYNLIGES KOR.
EN RØST.

(Handlingen foregår i vor tid, dels i dels omkring en fjordbygd på vestkysten af Norge.)

FØRSTE AKT.

(Oppe i sneen på fjeldvidderne. Tågen ligger tæt og tung; det er regnvejr og halvmørkt.)

(*Brand*, sortklædt, med stav og skræppe, kravler sig frem vestover. *En bonde* og hans halvvoksne søn, som har slået følge med, er noget bagefter.)

BONDEN (råber efter *Brand*). Hej, fremmedkarl, far ej så fort!
Hvor er du?

BRAND. Her!

BONDEN. Du går dig bort!
Nu tykner skodden slig, at knapt
en ser så langt, som staven rækker —

SØNNEN. Far, her er spriker!

BONDEN. Her er sprækker!

BRAND. Og hvert et vejspor har vi tabt.

BONDEN (skriger). Ståns, mand! Guds bitre —! Her er
skral som en skorpe! Tramp ej sneen! [bræen

BRAND (lyttende). Jeg hører duren af en fos.

BONDEN. En bæk har hulet sig indunder;
her er et dyb, som ingen bunder; —
det sluger både dig og os!

BRAND. Frem må jeg, som jeg før har sagt.

BONDEN. Det evner ingen mandemagt.
Kend; — her er bunden hul og sprød —
Stans, mand! Det gælder liv og død!

BRAND. Jeg må; jeg går en stormands bud.

BONDEN. Hvad heder han?

BRAND. Han heder Gud.

BONDEN. Og hvad er du for noget?

BRAND. Prest.

BONDEN. Kanhænde det; men jed véd bedst,
at om du så var provst og bisp,
så ligger du i dødsens gisp
før dagen gryr, hvis du vil frem
på bræens undergravne bræm. (nærmer sig varsomt og overtalende.)
Hør, prest; om en er klog og lært,
han kan ej d e t, som er f o r svært.
Vend om; vær ej så strid og stiv!
En har jo kun det ene liv; —
går d e t, hvad har en så igen?
Der er en mil til næste grænd,
og skodden står så tyk, at den
kan skæres med en tollekniv.

BRAND. Står skodden tyk, en lokkes ej
af blålysblink paa vildsporsvej.

BONDEN. Men her er is-tjern rundt omkring,
og slige tjern er stygge ting.

BRAND. Dem går vi over.

BONDEN. Gå på vand?
Du holder mindre end du lover.

BRAND. Én har dog vist, — er troen sand,
så slipper karlen tørskod over.

BONDEN. Ja, før i tiden; men i vor
han går tilbunds med hud og hår.

BRAND. Farvel! (vil gå.)

BONDEN. Du sætter livet til!

BRAND. Hvis Herren for min død har brug, —
velkommen flom og fos og slug!

BONDEN (sagte). Nej, han er både gal og vild!

SØNNEN (halvt grædende). Far, lad os vende! Der er tegn
til værre styggevejr og regn!

BRAND (stanser og nærmer sig igen).
Hør, bondemand; du sagde før,
at datter din, som bor ved fjorden,
har skikket bud, at snart hun dør;
men ej med saligt håb hun tør, —
hvis ej hun ser dig, — gå fra jorden?

BONDEN. Gud bedre mig så sandt og visst!

BRAND. Og til idag hun gav dig frist?

BONDEN. Ja.

BRAND. Ikke længer?

BONDEN. Nej!

BRAND. Så kom!

BONDEN. Det er ugørligt værk. Vend om!

BRAND (ser fast på ham). Hør? Gad du hundred daler give,
ifald hun kunde saligt dø?

BONDEN. Ja, prest!

BRAND. To hundred?

BONDEN. Hus og bø
jeg skulde gerne fra mig skrive,
ifald hun slukne fik i fred!

BRAND. Men gad du give livet med?

BONDEN. Hvad? Livet? Kære, vene —!

BRAND. Nå?

BONDEN (klør sig bag øret). Nej, men der er da måde på —!
I Jesu navn, du får ej glemme,
at jeg har barn og kone hjemme.

BRAND. Han, som du nævnte, havde mor.

BONDEN. Ja, det var længe før ifjor; —
da hændte der så mangt et under;
det går ej slig til nuomstunder.

BRAND. Far hjem. Dit liv er dødens vej.
Du véd ej Gud og Gud ej dig.

BONDEN. Hu, du er hård!

SØNNEN (trækker i ham). Kom så afsted!

BONDEN. Ja vel; men han skal følge med!

BRAND. Skal jeg?

BONDEN. Ja, blir du borte her
i dette Herrens vonde vejr,
og rygtes, hvad en ej kan dølge,
at vi gik hjemmefra i følge,
så trækkes jeg til tings en dag, —
og drukner du i myr og tjern,
så dømmes jeg i bolt og jern —

BRAND. Da lider du for Herrens sag.

BONDEN. Mig rager ikke hans og dine;
jeg har alt mer end nok med mine.
Kom så!

BRAND. Farvel! (hult buldet høres langt borte.)

SØNNEN (skrigende). Der går en skred!

BRAND (til bonden, som har grebet ham i kraven).
Slip taget!

BONDEN. Nej!

BRAND. Slip straks!

SØNNEN. Kom med!

BONDEN (brydes med *Brand*). Nej, fanden nappe mig —!

BRAND (river sig løs og kaster ham i sneen). Ja visst;
det kan du tro han gør tilsidst! (går.)

BONDEN (sidder og gnider armen).
Au, au; den karl er stiv og stærk.
Sligt kalder han Vorherres værk! (råber, idet han rejser sig.)
Hej, prest!

SØNNEN. Han gik indover hejen.

BONDEN. Ja, men jeg skimter ham endnu. (råber igen.)
Hør, sig mig — kan du mindes, du,
hvor var det vi kom ud af vejen?

BRAND (inde i tågen). Ej trænges vejløbs kors for dig; —
du er alt paa den brede vej.

BONDEN. Gud give, at det var så vel,
så sad jeg godt og varmt ikveld. (han og *sønnen* går østover igen.)

BRAND (kommer tilsyne højere oppe og lytter ud mod den kant, hvor *bonden* gik).
De famler hjem. Du slappe træl,
sprang i dit bryst en viljes væld,
var ikkun evnen d e t, som skorted,
jeg skulde vejens møje kortet;
på dødstræt ryg, med foden såret,
jeg skulde glad og let dig båret; —
men hjælp er gavnløs for en mand,
som ikke vil, hvad ej han kan. (går længere frem.)
Hm; livet, livet; det er svært,
hvor livet er de godtfolk kært!
Hver skræling lægger slig en magt
på livet, som om verdens frelse,
al menneskenes sjælehelse,
var på hans skrale skuldre lagt.

De vil nok ofre, Gudbevares!
Men livet, livet, — det må spares. (smiler, som i en erindring.)
To tanker faldt som gut mig ind
og voldte lattervrid i maven,
og skaffed mig et barket skind,
når gamle skolemor var gnaven.
Jeg tænkte mig en mørkræd ugle,
en fisk med vandskræk. Lydt jeg lo;
jeg vilde dem af sindet smugle,
men de hang i med tand og klo. —
Hvad kom det af, det lattervrid?
Jo, af den dunkelt følte splid
imellem tingen, som den er,
og tingen, som den skulde være, —
imellem det, at måtte bære,
og finde byrden altfor svær. —

Fast hver en landsmand, syg og frisk,
er slig en ugle, slig en fisk.
Han skabtes til et dybets yrke,
han skulde leve livets mørke, —
og det er d e t, som gør ham ræd.
Han spræller angst mod fjærens bredd,
han skyr sit eget stjernekammer,
han skriger: luft og dagens flammer!
(stanser et øjeblik, studser og lytter.)

Hvad var det der? Det lød som sang.
Ja, det er sang med latter blandet.
Hør, — nu et hurra, nu et andet, —
nu tredje — fjerde — femte gang!

Der rinder solen. Skodden letter.
Jeg øjner alt de hvide sletter.
Derborte står det glade lag
i morgenskær på højderyggen;
vestover vidden kastes skyggen;
de skifter ord og nævetag.
Nu skilles de. De andre vender
mod øst, men to går vesterud.
Der skikker de, som sidste bud,
farvel med hat, med slør og hænder.
(Solen bryder alt mere og mere gennem tågen. Han står længe og ser ned på de kommende.)

Der glitrer lys om disse tvende.
Det er som skodden gjorde vej,
som lyngen klædte hæld og hej
og himlen lo om ham og hende.
De er visst syskend. Hånd i hånd
de springer over lyngens teppe.
Se; pigen rører grunden neppe,
og han er ledig som en vånd.
Der strøg hun fra ham! Der hun veg,
da rap han vilde hende fange — —.
Nu vokser løbet til en leg —!
Hør; deres latter blir til sange!

(*Ejnar* og *Agnes*, let rejseklædte, begge blussende og varme, kommer legende frem over sletten. Tågen er borte; en klar sommermorgen ligger over fjeldet.)

EJNAR. Agnes, min dejlige sommerfugl,
dig vil jeg levende fange!
Jeg fletter et garn med masker små,
og maskerne er mine sange!

AGNES (danser baglængs foran og smutter stedse fra ham).
Er jeg en sommerfugl liden og skær,
så lad mig af lyngtoppen drikke;
og er du en gut, som lyster en leg,
så j a g mig, men f a n g mig ikke!

EJNAR. Agnes, min dejlige sommerfugl,
nu har jeg maskerne flettet;
dig hjælper visst aldrig din flagrende flugt, —
snart sidder du fangen i nettet!

AGNES. Er jeg en sommerfugl, ung og blank,
jeg lystig i legen mig svinger;
men fanger du mig under nettets spind,
så rør ikke ved mine vinger!

EJNAR. Nej, jeg skal løfte dig varligt på hånd
og lukke dig ind i mit hjerte;
der kan du lege dit hele liv
den gladeste leg, du lærte!

(uden at se det har de nærmet sig en brat styrtning; de står nu lige på randen.)

BRAND (skriger ned til dem). Stans, stans! Der er en afgrund bag!

EJNAR. Hvem råber?

AGNES (peger op). Se!

BRAND. Berg jer i tide!
I står på skavlens hule tag; —
den hænger udfor stupets side!
EJNAR (slår armen om hende og ler op).
Det har ej nød med mig og hende!
AGNES. Vi har et liv at lege rundt!
EJNAR. I solskin er en færd os undt,
som først om hundred år har ende.
BRAND. Da først I går tilbunds? Ja så!
AGNES (svinger sløret). Nej, da går legen mod det blå.
EJNAR. Først hundred år i glædestimlen,
med bryllupslamper tændt hver nat, —
et liv, et hundredårs tagfat. —
BRAND. Og så —?
EJNAR. Så hjem igen — til himlen.
BRAND. Nå, det er den, I kommer fra?
EJNAR. Naturligvis; hvor ellers da?
AGNES. Ja, det vil sige, aller sidst
vi kom fra dalen øst for fjeldet.
BRAND. Jeg syntes og jeg øjned hist
et skimt af jer ved vandløbskellet.
EJNAR. Ja, det var der vi skiltes nys
fra vore venner og veninder
og trykked håndslag, favntag, kys,
som segl på alle dyre minder.
Kom ned til os! Jeg skal fortælle,
hvor Gud har været mageløs, —
så vil De fatte jublens vælde —!
Fy, stå ej der, som om De frøs!
Se så! Tin op! Det kan jeg lide.
Først er jeg maler, må De vide,
og det var allerede smukt
at skænke mine tanker flugt,
så jeg kan kogle liv i farver,
som han gør sommerfugl af larver.
Men aller prægtigst var dog Gud,
da han mig Agnes gav til brud!
Jeg kom fra syd, fra rejser lange,
med malerkassen på min ryg —
AGNES (ivrig). Så kongeglad og frisk og tryg —
og kunde visst de tusend sange!

EJNAR. Just som jeg gennem bygden strøg,
var hun deroppe på besøg.
Hun skulde drikke fjeldets luft
og sol og dugg og graners duft.
Mig drev en gudsmagt op mod fjeldet;
det sang i mig: søg skønhedsvældet
på granemo, langs skogens elv,
i skyflugt under himlens hvælv! —
Da malte jeg mit mesterstykke:
et rosenblus på hendes kind,
et øjepar, som lyste lykke,
et smil, som sang i sjælen ind —

AGNES. Men hvad du malte, så du neppe, —
drak livets skål i blinde drag
og stod igen en solskinsdag
med stav i hånd og snøret skræppe —

EJNAR. Da strøg den tanke mig forbi:
du har jo ganske glemt at fri!
Hurra! I hast blev friet, svaret,
og dermed var det grejdt og klaret.
Vor gamle doktor blev så glad,
at selv han ikke vidste hvad.
Så holdt han lag tre døgn til ende,
med sang og dans, for mig og hende;
fra foged, lensmand, skriver, prest,
al voksen ungdom kom som gæst.
Fra gården brød vi op inat;
men derfor endtes gildet ej; —
med flag på stang, med løv om hat,
op over li, frem over hej,
af flokken fulgtes vi på vej.

AGNES. Vor færd på vidden var en dans,
snart to og to — og snart i krans.

EJNAR. Af sølvstøp drak vi vinen sød —

AGNES. I sommernatten sangen lød —

EJNAR. Og skodden, som faldt tung fra nord,
strøg lydig væk, hvor frem vi fór.

BRAND. Og nu går vejen —!

EJNAR. Lige frem,
til byen.

AGNES. Der jeg har mit hjem.

EJNAR. Men først forbi de sidste toppe;
så ned til fjordens vik i vest;
på Ægirs hest med dampen oppe
vi rider hjem til bryllupsfest, —
og så mod sydens land tilsammen,
lig svaner på den første flugt —!

BRAND. Og der —?

EJNAR. Et bryllupsliv i gammen,
som drømmen stort, som sagnet smukt;
thi vid at denne søndagsmorgen,
skønt midt på vidden, uden prest,
vort liv blev lyst i fred for sorgen
og viet til en lykkefest.

BRAND. Af hvem?

EJNAR. Af al den glade klynge.
Ved bægerklang hver uvejrssky
blev sat i ban, der turde tynge
det lette løvværk om vort ly.
Af sproget ud hvert ord de kyste,
som varsel bar om stormslags drøn;
med løv i håret de os lyste
som glædens børn i kuld og køn.

BRAND. Far vel, I to! (vil gå.)

EJNAR (studser og ser nærmere på ham). Nej, stans og vent!
Det tykkes mig som noget kendt
i Deres træk —

BRAND (koldt). Jeg er Dem fremmed.

EJNAR. Og dog fra skolen eller hjemmet
jeg tror så visst, jeg mindes kan —

BRAND. I skolen; ja, da var vi venner;
da var jeg gut; nu er jeg mand.

EJNAR. Det skulde aldrig være —? (skriger med engang:)
Brand!
Ja, det er dig! Nu jeg dig kender!

BRAND. Jeg kendte dig fra første stund.

EJNAR. Vel mødt, vel mødt af hjertens grund!
Se på mig! Ja, du er den gamle,
som altid i dig selv var nok,
hvem legen aldrig kunde samle
i kammeraters viltre flok.

BRAND. Jeg var jo hjemløs mellem jer.
Dig tror jeg dog jeg havde kær,
skønt alle I der sør i landet
var af en anden malm, end jeg,
som fødtes på et næs ved vandet,
i skyggen af en skogløs hej.

EJNAR. Din hjembygd, — ja, den er jo her?

BRAND. Igennem den min vej nu bær.

EJNAR. Igennem den? Så? Vidre frem?

BRAND. Ja vidt; og fort — forbi mit hjem.

EJNAR. Du er jo prest?

BRAND (smiler). Stiftskapellan.
Lig haren under holtets gran
har jeg mit hus snart her snart hist.

EJNAR. Og hvor går rejsen nu tilsidst?

BRAND (hurtig og hårdt). Spørg ej om det!

EJNAR. Hvorfor?

BRAND (forandrer tonen). Å jo!
Det skib, som venter eder to,
skal også føre mig herfra.

EJNAR. Min brudgomshest? Hurra, hurra!
Tænk, Agnes, han skal samme vej!

BRAND. Ja, men jeg skal til gravøl, jeg.

AGNES. Til gravøl?

EJNAR. Du? Hvem skal begraves?

BRAND. Den Gud, som nys du kaldte din.

AGNES (viger). Kom, Ejnar!

EJNAR. Brand!

BRAND. I lin og skrin
hver jordtræls Gud, hver døgnværk-slaves,
skal lægges ned ved højlys dag.
Der må en ende på den sag.
Det er på tiden I forstår,
han skrantet har i tusen år.

EJNAR. Brand, du er syg!

BRAND. Nej, sund og frisk,
som åsens tall, som bakkens brisk;
men det er tidens syge slægt,
som trænger til at vorde lægt.

I vil kun lefle, lege, le,
vil tro så smått, men ikke se, —
vil læsse hele vægtens ve
på en, som man har sagt jer kom
og tog den store straffedom.
H a n lod for jer sig tornekranse,
og derfor har I lov at danse; —
ja dans, — men hvor du danser h e n,
det blir en anden sag, min ven!

EJNAR. Å, jeg forstår! Den sang er ny
og yndet over bygd og by.
Du hører til det unge kuld,
som kalder livet tant og muld,
som jage vil med pølens skræk
alverden i en askesæk.

BRAND. Nej, jeg er ingen „prækehest".
Jeg taler ej som kirkens prest;
knapt véd jeg, om jeg er en kristen;
men visst jeg véd, jeg er en mand,
og visst jeg véd, jeg øjner bristen,
der margstjal hele dette land.

EJNAR (smiler). Det har jeg endnu aldrig hørt,
vort gode land i rygte ført
for overmål af livsenslyst.

BRAND. Nej, jublen sprænger intet bryst; —
thi var det så, da var det vel.
Lad gå at du er glædens træl, —
men vær det da fra kveld til kveld.
Vær ikke ét idag, igår,
og noget andet om et år.
Det, som du er, vær fuldt og helt,
og ikke stykkevis og delt.
Bakkanten er en klar idé,
en drukkenbolt hans ak og ve, —
Silenen er en skøn figur,
en dranker hans karrikatur.
Gå blot omkring i dette land,
og hør dig for hos alle mand,
og du vil se, enhver har lært
sig til at være lidt af hvert.
Lidt alvorslørt til brug i helgen,

lidt trofast efter fædres sed,
lidt lysten efter natverdsvælgen, —
thi det var samme fædre med, —
lidt varm om hjertet, er der gilde
og sangen runger for det lille
men klippefaste klippefolk,
der aldrig tog mod stryg og svolk, —
lidt ødsel når det gælder løfter, —
lidt hårfin når han ædru drøfter
det ord, som gaves i et lag,
til løsning på en alvorsdag.
Dog alt, som sagt, kun ganske lidt;
hans fejl, hans fortrin, går ej vidt;
han er en brøk i stort og småt,
en brøk i ondt, en brøk i godt; —
men værst det er, — hver brøkens del
slår brøkens hele rest ihjel.

EJNAR. Det er en letvindt ting at håne;
dog vakrere det var at skåne —

BRAND. Kanhænde det, — men ej så sundt.

EJNAR. Nu vel; til folkets syndebundt
jeg føjer både ja og amen,
men ser dog ej det hænger sammen
med ham, du lægge vil i skrin, —
den Gud, jeg endnu kalder min.

BRAND. Min glade ven, du er jo maler; —
vis mig den Gud, hvorom du taler.
Du har jo malt ham, har jeg hørt,
og billedet har godtfolk rørt.
Han er vel gammel; ikke så?

EJNAR. Nu ja —?

BRAND. Naturligvis. Og grå?
Tyndhåret efter gubbers vis,
med skæg som sølvtråd eller is, —
velvilligt stemt, men dog så streng,
at han kan skræmme børn i seng?
Hvorvidt du gav ham tøfler på,
se, det lar ved sit værd jeg stå;
men visst jeg tror det gjorde godt,
om han fik briller og kalot.

EJNAR (vred). Hvad skal det til -

BRAND. Det er ej spot.
Just netop sådan ser han ud,
vort lands, vort folks familjegud.
Som katoliken gør en rolling
af Frelserhelten, gør I her
af Herren en affældig olding,
der er sin alders barndom nær.
Som paven har på Peters stol
tilovers snart kun dobbelt-dirken,
så snevrer I fra pol til pol
Vorherres rige ind til kirken.
I skiller liv fra tro og lære;
for ingen gælder det at være;
jer stræben er, jer ånd at hæve,
men ikke helt og fuldt at leve.
I trænger til, for slig at slingre,
en Gud, som ser igennem fingre; —
som slægten selv, dens Gud må gråne
og males med kalot og måne. —
Men denne Gud er ikke min!
Min er en storm, hvor din er vind,
ubøjelig, hvor din er døv,
alkærlig der, hvor din er sløv;
og han er ung, som Herkules, —
ej nogen gudfar på de treds!
Hans stemme slog med lyn og skræk,
da han som ild i tornehæk
for Moses stod på Horebs berg,
som kæmpen står for dverges dverg.
Han stansed sol i Gibeons dal
og gjorde undre uden tal,
og skulde gøre dem endnu,
hvis slægten ej var slap, som du!

EJNAR (med et usikkert smil). Og nu skal slægten skabes om?

BRAND. Det skal den, du, så sandt og visst
jeg véd, at jeg til verden kom,
som læge for dens sot og brist!

EJNAR (ryster på hovedet). Sluk ikke stikken, skønt den oser,
før lygten viser vejens spor;
stryg ikke sprogets gamle gloser,
før du har skabt de nye ord!

BRAND. Ej noget nyt jeg stunder til;
det eviges ret jeg hævde vil.
Det er ej dogmer eller kirke,
som jeg vil løfte med mit virke;
thi begge så sin første dag,
og derfor var det muligt vel
de begge ser sin sidste kveld.
Alt skabt har jo et *finis* bag;
det fanger mén af møl og orm,
og må ifølge lov og norm
af vejen for en ufødt form.
Men der er noget til, som står; —
det er den ånd, som ej blev skabt,
som løstes, da den var fortabt,
i tidens første friske vår,
som slog med frejdig mandetro
fra kød til åndens ophav bro.
Nu er i smått den høkret ud, —
tak være slægtens syn på Gud; —
men frem af disse sjælestumper,
af disse åndens torso-klumper,
af disse hoder, disse hænder,
et helt skal gå, så Herren kender
sin mand igen, sit største værk,
sin ætling, Adam, ung og stærk!

EJNAR (afbrydende). Farvel. Jeg mener, det er bedst
vi skilles her.

BRAND. Går I mod vest,
går jeg mod nord. To veje bær
til fjorden, begge lige nær.
Farvel!

EJNAR. Farvel.

BRAND (vender sig ved nedgangen). Skil lys fra dunst.
Husk. — det, at leve, er en kunst.

EJNAR (vinker ham fra sig). Vend du kun verden op og ned;
min gamle Gud jeg holder ved!

BRAND. Godt; mal ham du med krykkestav; —
jeg går og lægger ham i grav! (går ned over stien.)

EJNAR (går i taushed hen og ser ned efter *Brand*).

AGNES (står et øjeblik som åndsfraværende; derpå farer hun op, ser sig urolig om og spørger): Gik solen ned?

EJNAR. Nej, kun en sky
strøg for; nu lyser den pány.

AGNES. Her blæser koldt.

EJNAR. Det var et pust,
som jog igennem skardet just.
Her skal vi ned.

AGNES. Så sort mod sør
stod berget ej og stængte før.

EJNAR. Du så det ej for sang og leg,
før han dig skræmte, da han skreg.
Men lad ham gå sin bratte trap;
vi knytter legen, hvor den glap.

AGNES. Nej, ikke nu; — nu er jeg træt.

EJNAR. Det er i grunden også jeg, —
og nedfor er ej vejen let,
som borte på den flade hej.
Men har vi højden bagom os,
da skal vi danse just på trods, —
ja, tifold mere vildt og fort,
end ellers vi det havde gjort. —
Se, Agnes, se den stribe blå,
som solens glød nu glitrer på;
snart kruser den sig, snart den ler,
snart er den sølv, snart er den rav;
det er det store, friske hav,
som du der yderst ude ser!
Og kan du se den mørke røg,
som længe langsmed leden strøg?
Og kan du se den sorte prik,
som nu just rundt om næsset gik?
Se, det er dampen; — din og min!
Nu står den fjorden lige ind!
Iaften står den ud fra fjord,
tilhavs, med dig og mig ombord! —
Der slører tågen tung og grå. —
Sig, Agnes, fik du øje på
hvor smukt sig hav og himmel malte?

AGNES (ser åndsfraværende lige ud og siger):
Ja visst. Men sig mig om du så —?

EJNAR. Hvad?

AGNES (uden at se på ham og dæmpet som i en kirke).
Hvor han vokste, mens han talte!

(hun går nedover stien. *Ejnar* følger.)

(Vej langs fjeldvæggen med vildt dyb udfor til højre. Ovenfor og bag berget skimtes større højder med tinder og sne.)

BRAND (kommer oppe på stien, går nedover, stanser midtvejs på en fremspringende knart og ser ned i dybet).
Ja, jeg kender mig igen!
Hvert et bådnøst, hver en grænd,
Jordfaldsbakken, osets birke,
og den gamle brune kirke,
elvekantens olderbuske,
alting kan fra barn jeg huske.
Men jeg tror, at mere gråt
er det nu, og mere småt;
og på berget skavlen hænger
mere yderligt end da,
har af dalens snevre himmel
skåret bort endnu en strimmel
luder, truer, skygger, stænger, —
stjæler mere sol ifra. (sætter sig og ser langt udover.)
Fjorden. Var den og den gang
lige styg og lige trang?
Det er bygevejr. Der står
ind en råsejlsjagt for børen.
Sør, indunder hamrens skygge,
øjner jeg en bod, en brygge,
og der bag en rødmalt gård! —
Det er enkens gård på øren!
Enkens gård. Min barndoms hjem.
Minders minder myldrer frem.
Der, imellem strandens stene,
blev min barnesjæl alene. —
Over mig er klemslens vægt,
tyngslen af at stå i slægt
med en ånd, som altid peged
jordvendt, udenfor mit eget.
Alt, hvad stort jeg vilde før,
vimrer nu som bag et slør.
Modet, magten har mig sveget,

hug og sjæl blir slap og sprød;
her, ved nærmelsen af hjemmet,
ser jeg på mig selv som fremmed, —
vågner bunden, klippet, tæmmet,
Samson lig i skøgens skød. (ser atter ned i dybet.)
Hvad er der for færd og virke?
Ud fra hver en plads og grænd
stævner kvinder, børn og mænd.
Snart i urd og snart i brækker
taber sig de lange rækker,
dukker atter op igen —
fremme ved den gamle kirke. (rejser sig.)
O, jeg kan jer ud og ind,
slappe sjæle, sløve sind!
Hele eders Fadervor
har ej såpas viljevinge,
ikke såpas angstens drøn,
at deraf til himmels når, —
klangfuldt, som en røst skal klinge, —
andet end den fjerde bøn!
Den er landets løsen jo,
den er folkets feltråb blevet.
Ud af sammenhængen revet,
ind i alle hjerter skrevet,
ligger den som storm-fordrevet
vrag af eders hele tro! —
Væk fra dette klumre slug!
Der er grubeluft herinde; —
her kan ingen fanes dug
flagre frit for friske vinde!

(vil gå; en sten kastes ovenfra og ruller nedigennem lien tæt ved ham.)

BRAND (råber op). Hej der! Hvem kaster sten?

(*Gerd*, en femtenårs pige, løber oppe på bergkammen med stene i forklædet.)

GERD. Han skreg!
Jeg traf! (kaster igen.)

BRAND. Hør, barn; stans denne leg!

GERD. Der sidder han foruden mén
og vipper på en vindfældt gren! (kaster igen og skriger.)
Der kommer han så vild som før!
Hjælp! Hu! Han hugger mig med klør!

BRAND. I Herrens navn —!

GERD. Hys! Hvem er du?
Stå stilt, stå stilt; han flyver nu.

BRAND. Hvem flyver?

GERD. Så du ikke høken?

BRAND. Her? Nej.

GERD. Den store stygge fugl
med kammen fladt på panden strøgen,
med rand om øjet rød og gul!

BRAND. Hvor går din vej?

GERD. Til kirke.

BRAND. Så?
Da kan vi to jo følge slå.

GERD. Vi to? Nej, jeg skal opad her.

BRAND (peger nedover). Men der er kirken jo!

GERD (ser hånligt smilende på ham og peger ned). Den der?

BRAND. Ja visst; kom med.

GERD. Nej; der er stygt!

BRAND. Stygt? Hvorfor?

GERD. Jo, for der er smått

BRAND. Hvor har du sét en større bygt?

GERD. En større? Å, det véd jeg godt.
Farvel! (går opover.)

BRAND. Går der din kirkevej?
Den bær jo til den vilde hej.

GERD. Følg med mig, du, så skal du se
en kirke bygt af is og sne!

BRAND. Af is og sne! Nu går det op!
Derinde mellem tind og top,
jeg komme kan fra gut ihug,
der findes skal et dalstrøgs slug;
Iskirken tror jeg det blev kaldt;
om den blev mange slags fortalt;
et frosset tjern er gulv og toft,
på skavlen ligger sneen kram
og spænder vidt sig, som et loft,
udover søndre væggens kam.

GERD. Ja, det ser ud som is og fjeld,
men er nu kirke lige vel.

BRAND. Gå aldrig did; et vindstøds kast
har tidt nok voldt at bræen brast;
et skrig, et rifleskud er nok —

GERD (uden at høre på ham). Kom med og se en rensdyrflok,
som skreden slog, så op den kom
ivår først med den store flom.

BRAND. Gå aldrig did; der er ej trygt!

GERD (peger ned). Gå aldrig did; for der er stygt!

BRAND. Guds fred med dig.

GERD. Kom heller med!
Deroppe messer fos og skred;
Der præker vind på jøklens vold,
så du blir både hed og kold.
Og høken slipper aldrig ind;
han slår sig ned på Svartetind, —
der sidder han, det styggetøj,
som hane på min kirkefløj.

BRAND. Vild er din vej og vild din sjæl, —
en langelek med sprukken fjæl.
Af slet blir slet kun, slet og ret, —
men ondt til godt kan vendes let.

GERD. Der kommer han med vingesus!
Nu får jeg se at nå i hus!
Farvel; i kirken er jeg tryg, —
hu, hvor han kommer arg og styg! (skriger.)
Kom ikke nær! Jeg kaster sten!
Slår du med klo, slår jeg med gren! (flygter opover fieldet.)

BRAND (efter et ophold). Se, det var og en kirkegæst.
I dal, — på hej, hvem gør det bedst?
Hvem vimrer værst og vildest frem,
hvem famler længst fra fred og hjem, —
det letsind som, med krans af løv,
lar legen gå langs brattest slug, —
det slapsind, som går vejen sløv,
fordi det så er skik og brug, —
det vildsind, som har slig en flugt,
at fast hvad ondt det ser, blir smukt? —
Til kamp på tvers, til kamp på langs
mod denne trippelallians!
Jeg ser mit kald; det glitrer frem,

som sol igennem glug på klem!
Jeg véd mit hverv; de trolde tre
i faldet bøder verdens ve; —
får slægten dem først lagt i grav,
da viftes verdenspesten af!
Op; rust dig, sjæl! Dit sværd fra lænd!
Til kamp for himlens odelsmænd! (han stiger ned i bygden.)

ANDEN AKT.

(Nede ved fjorden med bratte bergvægge omkring. Den gamle forfaldne kirke ligger på en liden bakke i nærheden. Et uvejr trækker op.)

(*Almuen, mænd, kvinder* og *børn,* er samlet i klynger dels på stranden dels i bakkerne. *Fogden* sidder i midten på en sten; en *skriverkarl* hjælper ham; der deles korn og levnetsmidler ud. *Ejnar* og *Agnes* står omringet af en flok længere borte. Nogle både ligger i fjæren. *Brand* kommer frem på kirkebakken uden at mærkes af mængden.)

EN MAND (bryder sig gennem trængselen).
Af vejen!
EN KVINDE. Jeg kom først!
MANDEN (skubber hende tilside). Gå væk!
(trænger sig frem til *fogden.*)
Se her; fyld gabet i min sæk!
FOGDEN. Giv tid.
MANDEN. Ugørligt; — jeg må hjem;
der sidder sultne fire — fem!
FOGDEN (spasende). Du véd ej tallet på en prik?
MANDEN. Én drog med døden, da jeg gik.
FOGDEN. Bi lidt. Du står på listen vel? (blader i sine papirer.)
Nej; — jo, du står. Det var dit held. (til *skriverkarlen.*)
Giv nummer ni og tyve sit. —
Nå, nå, I godtfolk, vent dog lidt!
Nils Snemyr?
EN MAND. Ja!
FOGDEN. Idag du får
tre kvart kun mod hvad du fik sidst.
I er jo færre nu.
MANDEN. Ja visst, —
hun Ragnhild døde ret igår.

FOGDEN (noterer). Én mindre. Spart er altid spart.
(til *manden*, som fjerner sig.)
Men far nu ikke hen i fart
og gift dig anden gang!

SKRIVERKARLEN (fniser). Hi, hi!

FOGDEN (hvast). Hvad ler De af?

SKRIVERKARLEN. Jeg lo fordi
herr fogden er så morsom.

FOGDEN. Ti!
Det stævne her er ingen spas;
men bedste råd mod gråd er fjas.

EJNAR (træder ud af flokken med *Agnes*).
Nu har jeg tømt den sidste lomme,
og pung og tegnebog er tomme; —
ombord jeg kommer som en fant,
og sætter ur og stok i pant.

FOGDEN. Ja, I to kom i rette stund.
Hvad jeg har samlet, er kun lidt;
det slår ej til, som hver kan vide,
når fattig hånd og halvmæt mund
skal skifte deles del af sit
med dem, som intet har at bide. (får øje på *Brand* og peger op.)
En til! Velkommen! Har De hørt
om hungersnøden, flommen, tørken,
så løs for pungen, er den snørt.
Vi tar imod af alle slags.
Vort forråd er på bunden straks; —
fem fiske små i armods ørken
gør intet måltid nutildags.

BRAND. Ti tusend, i en afguds navn
delt ud, blev ingen sjæl til gavn.

FOGDEN. Det var ej ord jeg bad Dem om.
Ord er kun sten, er maven tom.

EJNAR. Det er umuligt, at du véd
hvor hårdt og længe folket led!
Brand, her er uår, sult og sot.
Her ligger lig —

BRAND. Jeg ser det godt.
På hvert et øjes blygrå ring
det kendes hvem som holder ting.

FOGDEN. Og endda står De hård som flint!

BRAND (træder ned iblandt mængden og siger med eftertryk):
Hvis livet her gik slapt og lindt,
gik trægt sin gang med hverdagsnød,
da ynked jeg jert skrig om brød.
Må du på fire krybe hjem,
da kommer dyret i dig frem.
Går dag for dag i lummer ro,
i skridtgang som et ligfærdstog,
da ligger det så nær at tro
sig strøgen ud af Herrens bog.
Men eder var han mere god;
han dryssed rædsel i jert blod;
med dødsnøds svøber han jer slog;
hvad dyrt han gav, han atter tog —

FLERE RØSTER (afbryder ham truende).
Han sparker os i al vor nød!

FOGDEN. Han skælder os, som gav jer brød!

BRAND (ryster på hovedet). O, kunde alt mit hjerteblod
jer læske som en helsens flod,
det skulde vælde frem i flom
til årens seng var tør og tom.
Men her at hjælpe var en synd!
Se, Gud vil løfte jer af dynd; —
et livsfolk, — om end spredt og svagt, —
af trængslen suger marg og magt;
det sløve syn får falkeflugt,
og skuer vidt og skuer smukt,
den veke vilje skyder ryg
og ser bag striden sejren tryg;
men avler nød ej adelsfærd,
er flokken ej sin frelse værd!

EN KVINDE. Der slår et uvejr over fjord,
som om det vaktes ved hans ord!

EN ANDEN. Han egger Gud! Min spådom mærk!

BRAND. Jer Gud gør intet underværk!

KVINDERNE. Se vejret! Se!

RØSTER BLANDT MÆNGDEN. Af bygden driv
den hårde sjæl med sten og kniv!

(Almuen stimler truende sammen om *Brand*. *Fogden* træder imellem. — *En kvinde,* forvildet og forreven, kommer ilsomt ned over bakkerne.)

KVINDEN (skriger frem mod flokken).
Hvor får jeg hjælp i Jesu navn?

FOGDEN. Hvad trænges? Nævn hvad nød, hvad savn —

KVINDEN. Ej nød, ej savn det gælder nu!
Det gælder verdens værste gru!

FOGDEN. Hvad er det? Tal!

KVINDEN. Jeg har ej røst!
Hvor findes presten? — Hjælp og trøst!

FOGDEN. Her er ej prest —

KVINDEN. Fortabt, fortabt!
Hård var du, Gud, at jeg blev skabt!

BRAND (nærmer sig). Kanhænde dog her findes én.

KVINDEN (griber ham om armen).
Så lad ham komme, vær ej sen!

BRAND. Nævn mig din nød, så kommer han.

KVINDEN. Tversover fjorden —

BRAND. Nu?

KVINDEN. Min mand —
tre sultne små, og huset tømt, — —
sig nej, sig nej, — han er ej dømt!

BRAND. Tal først.

KVINDEN. Min barm var tørket ud;
os hjalp ej mennesker, ej Gud;
den yngste tungt med døden drog;
det skar hans sjæl; han barnet slog —!

BRAND. Han slog —!

ALMUEN (i rædsel). Sit barn!

KVINDEN. I samme stund
han så sin gernings afgrundsbund!
Hans anger flommed som en elv;
han lagde voldshånd på sig selv. —
Kom, berg hans sjæl trods vejr og sjø!
Han kan ej leve, tør ej dø;
med liget ligger han i favn
og skriger på den ondes navn!

BRAND (stille). Ja, her er nød.

EJNAR (bleg). Er muligt sligt!

FOGDEN. Han hører ej til mit distrikt.

BRAND (kort, til almuen). Gør loss en båd og sæt mig over!
EN MAND. I sligt et vejr? Det ingen vover!
FOGDEN. Rundt fjorden går en sti —
KVINDEN. Nej, nej, —
nu findes ingen farbar vej;
jeg fór den, men et elvebrudd
skar lige bag mig kloppen ud!
BRAND. Gør båden loss.
EN MAND. Umuligt nu;
det bryder over grund og flu!
EN ANDEN. Se der! Et kast fra højden strøg,
så hele fjorden står i røg!
EN TREDJE. Er vejret sligt, med slag og skrald
så lyser provsten messefald!
BRAND. En syndersjæl, sin domsstund nær,
ej venter efter vind og vejr! (går ned i en båd og løser sejlet.)
I vover båden?
EJEREN. Ja; men bliv!
BRAND. Godt; kom nu d e n, som vover liv!
EN MAND. Jeg går ej med.
EN ANDEN. Og ikke jeg!
FLERE. Det var den lige dødsens vej!
BRAND. J e r Gud hjalp ingen over fjord
men husk, at m i n er med ombord!
KVINDEN (vrider hænderne): Han ufrelst dør.
BRAND (råber fra båden): Én mand er nok
til hjælp med øsekar og fok!
Kom, en af jer, som nylig gav!
Giv, mænd, giv indtil død og grav!
FLERE (viger tilbage). Kræv aldrig sligt!
EN ENKELT (truende). Af båden ud!
Det er for stærkt at friste Gud!
FLERE RØSTER. Se, vejret vokser!
ANDRE. Linen brast!
BRAND (hugger sig fast med bådshagen og råber til den fremmede kvinde)
Godt; kom da du; men kom i hast!
KVINDEN (viger tilbage). Jeg! Her, hvor ingen —!
BRAND. Lad dem stå!

KVINDEN. Jeg kan ej!
BRAND. Kan ej!
KVINDEN. Husk de små —!
BRAND (ler). Dynd er den grund, I bygger på!
AGNES (vender sig med blussende kinder raskt om til *Ejnar*, lægger hånden på hans arm og siger): Har alt du hørt?
EJNAR. Ja; han er stærk!
AGNES. Gud signe dig! Du véd dit værk! (råber til *Brand*:)
Se, — her er én, som vel er værd
at følge med på frelsens færd!
BRAND. Så kom!
EJNAR (bleg). Jeg!
AGNES. Gå! Jeg har dig skænkt!
Højt ser mit syn, som før var sænkt!
EJNAR. Før dig jeg traf, jeg skulde skænkt
mig selv, og villig med ham styrt —
AGNES (bævende). Men nu —!
EJNAR. Mit liv er ungt og dyrt; —
jeg kan det ej!
AGNES (viger tilbage). Hvad har du sagt!
EJNAR. Jeg tør det ej!
AGNES (skriger ud). Nu blev der lagt,
med stormslag og med strømnings fos,
et verdenshav imellem os! (til *Brand*:)
Jeg går i båden!
BRAND. Godt; så kom!
KVINDERNE (forfærdede, idet hun springer ombord). Hjælp, Jesus!
EJNAR (griber fortvilet efter hende). Agnes!
HELE MÆNGDEN (iler til). Stans! Vend om!
BRAND. Hvor ligger huset?
KVINDEN (peger ud). Ende der, —
på næsset bag det svarte skær! (båden støder fra land.)
EJNAR (skriger efter dem). Husk dine syskend; husk din mor!
Frels livet!
AGNES. Her er tre ombord!
(Båden sejler. Almuen stimler sammen på højderne og ser efter den i stærk spænding.)
EN MAND. Han klarer odden!
EN ANDEN. Nej!
FØRSTE. Jo, se, —
han har den agter alt i læ!

ANDEN. En kastevind! Den har dem fat!

FOGDEN. Se, se, — den stryger med hans hat!

EN KVINDE. Så svart, som korpens vinge, slår
ivejret vildt hans våde hår!

FØRSTE MAND. Alt står i kog og røg.

EJNAR. Hvad var
det skrig, som gennem stormen skar?

EN KVINDE. Det kom fra fjeldet.

EN ANDEN (peger op). Der står Gerd
og ler og hujer ad hans færd!

FØRSTE KVINDE. Hun blæser i et bukkehorn
og kaster sten som koglekorn!

ANDEN KVINDE. Nu slang hun hornet som en vånd
og tuder i den hule hånd!

EN MAND. Ja, tud og skrig, du stygge trold, —
den karl har både vagt og skjold!

EN ANDEN. I værre vejr, med ham tilrors,
står trygt jeg næste gang tilfjords.

FØRSTE MAND (til *Ejnar*). Hvad var han?

EJNAR. Prest.

ANDEN MAND. Ja, hvad han var, —
det kendtes vel, han var en karl!
I ham var mod og magt og trods.

FØRSTE MAND. Det var en rigtig prest for os!

MANGE RØSTER. Ja, det var rigtig prest for os!

(de spreder sig ud over bakkerne.)

FOGDEN (samler sine papirer og bøger).
Det formløst er i alle fald
at træde op i fremmed kald,
og gribe ind og vove liv
foruden tvingende motiv. —
Jeg gør bestandig og min pligt, —
men altid indom mit distrikt. (går).

(Udenfor hytten på næsset. Det er langt på dagen. Fjorden ligger blank og stille.)
(*Agnes* sidder nede ved stranden. Lidt efter kommer *Brand* ud af døren.)

BRAND. Det var døden. Af den tvætted
alle rædslers stænk og skræk;

nu med stille store træk
ligger han så lys og lettet.
Kan et svigtende bedrag
gøre nat til slig en dag?
Af sin vilde helvedbrøde
så han ydre skorpen kun,
det, som nævnes kan med mund, —
det, som gribes kan med hænder, —
som hans navn med brandflek skænder, —
volden mod den lille døde.
Men de to, som sad forskræmt,
stirrende med store øjne,
stilt, som fugle sammenfløjne,
op i skorstenskrogen klemt, —
de, som bare så og så, —
skønte ikke selv hvorpå, —
de, hvis sjæle fik en plet
ætset ind, som ej de skrubber
af i tidens slid og tvæt,
selv som bøjde sølvhårsgubber, —
de, hvis livsens-elv skal rinde
ud fra dette stygge minde, —
de, som nu skal gro i lys
af hans nattegernings gys, —
de, som aldrig ud kan brænde
denne tankes ådselbål, —
dem han mægted ej at kende
som de to, der har ihænde
just det store eftermål. —
Og fra dem går kanske ud
led på led til synd og brudd.
Hvorfor? Hule afgrundssvar, —
de var sønner af sin far!
Hvad skal stryges ud i stilhed?
Hvad skal jævnes ud med mildhed?
Når begynder ansvarsvægten
af ens arvelod fra slægten?
Hvilken tingdag, hvilken dommer,
når det store forhør kommer!
Hvem skal prøve, hvem skal vidne,
hvor enhver er delinkvent;
hvem tør lægge frem sit skidne

transporterte dokument?
Tages da for godt det svar:
Gælden skriver sig fra far? —
Svimmeldybe nattegåde,
ingen mægter dig at råde.
Men på afgrundsbredden danser
sværmen uden sind og sanser; —
sjæle skulde skrige, bæve, —
men ej én blandt tusend øjner,
hvilket skyldberg der sig højner
fra det lille ord: at leve.

(Nogle mænd af almuen kommer frem bag huset og nærmer sig *Brand*.)

EN MAND. Vi skal nok mødes anden gang.

BRAND. Han har til eders hjælp ej trang.

MANDEN. Selv er han løst og hjulpen; men
i stuen sidder tre igen.

BRAND. Og så?

MANDEN. Af smulerne, vi fik,
vi førte med en liden slik —

BRAND. Hvis alt du gav foruden livet,
da vid, at du har intet givet.

MANDEN. Hvis han, som her nu ligger død,
idag var stedt i livsensnød
og skreg om hjælp fra bådens hvælv,
jeg skulde vovet livet selv.

BRAND. Men sjælens nød har ingen vægt?

MANDEN. Husk på, vi er en slæbets slægt.

BRAND. Så vend jert hele fulde syn
fra lyset over åsens bryn;
skel ej, som nu, med venstre øjet
til himmels, og det højre vendt
mod muldet, hvor, med ryggen bøjet,
I har jer selv for åget spændt.

MANDEN. Jeg havde tænkt, du heller gav
det råd at ryste åget af.

BRAND. Ja, om I kan.

MANDEN. Du ejer magt.

BRAND. Gør jeg?

MANDEN. Alt mangen har os sagt
og vist, hvor vejen var, før nu; —
de pegte, men du gik den, du.

BRAND. Du mener —?
MANDEN. Ikke tusend ord
sig prenter, som én gernings spor.
Vi søger dig i bygdens navn; —
vi ser, en mand er just vort savn.
BRAND (urolig). Hvad vil I mig?
MANDEN. Bliv du vor prest.
BRAND. Jeg? Her!
MANDEN. Du har vel hørt og læst,
vor menighed er presteløs?
BRAND. Ja nu jeg mindes —
MANDEN. Før i tiden
var bygden stor, nu er den liden.
Da uår kom, da kornet frøs,
da sot faldt over folk og fæ,
da armod slog hver mand i knæ,
da nøden sang hver sjæl i døs,
da her blev dyrt på sul og sæd, —
da blev her prestedyrtid med.
BRAND. Kræv hvad du vil, men aldrig sligt!
På mig er lagt en større pligt.
Jeg trænger livets stærke røre,
jeg trænger verdens åbne øre.
Hvad skal jeg her? Hvor fjeldet stænger,
har mandemælet ingen magt.
MANDEN. Hvor fjeldet svarer, lyder længer
det ord, som fuldt og stærkt blir sagt.
BRAND. Hvem lukker sig i gruben inde,
når vangen vinker fri og flak?
Hvem pløjer ødemarken brak,
når der er odlet land at finde?
Hvem vil af kerner høste frugt,
når ungtræ står i modningsaldren?
Hvem sløver sig i døgnværkskvaldren,
når han har syners lys og flugt?
MANDEN (ryster på hovedet). Din dåd forstod jeg, — ej dit ord.
BRAND. Spørg ikke mer! Ombord, ombord! (vil gå.)
MANDEN (træder ivejen for ham). Det kald, som ej du slippe vil,
det værk, som nu du stunder til, —
det er dig altså dyrt?

BRAND. Mit liv
i et og alt det er!

MANDEN. Så bliv! (med eftertryk.)
Hvis alt du gav foruden livet,
så husk, at du har intet givet.

BRAND. Ét ejes, som du ej kan skænke;
det er dit eget indre selv.
Du tør ej binde, tør ej lænke,
du tør ej stemme kaldets elv; —
den vil sin vej til havets hvælv.

MANDEN. Blev den i myr og tjern begravet, —
den når som dugg til slut dog havet.

BRAND (ser visst på ham). Hvo gav dig slige ord i munden?

MANDEN. Du gav mig dem i storværkstunden.
Da stormen skreg, da sjøen slog,
da frem trods storm og sjø du drog,
da for en rådløs syndersjæl
du satte livet på en fjæl, —
da strøg det gennem mangt et sind
snart koldt, snart varmt, som sol og vind,
da ringed det som klokkeklemt — — (sænker stemmen.)
Imorgen, kanske, er det glemt;
da firer vi det løftningsflag,
du hejste over os idag.

BRAND. Hvor kraft ej er, der er ej kald. (hårdt.)
Kan ej du være, hvad du skal, —
så vær alvorligt, hvad du kan;
vær helt og holdent muldets mand.

MANDEN (ser en stund på ham og siger):
Ve dig, som slukte, da du gik;
ve os, som så et øjeblik! (han går; de øvrige følger stille efter.)

BRAND (ser længe efter dem). Én for én med bøjde nakker
går den stille klynge hjem.
Sindet sturer, foden sakker,
staver tungt og træt sig frem;
hver af dem med tungsinds lader
går som truet af et ris,
går, som menneskenes fader
dreven ud af Paradis, —
går, som han, med skyldslørt tinding, —

ser, som han, i mørkets gab, —
bær, som han, sin kundskabs vinding, —
bær, som han, sin blindheds tab.
Mennesket jeg kækt har villet
skabe nyt og helt og rent; —
der er værket, — brødens billed,
ikke Guds, som det var ment. —
Ud herfra til større vidder;
her er rum ej for en ridder!

(vil gå, men stanser, idet han ser *Agnes* ved stranden.)

Se, hvor lyttende hun sidder,
som om her var sang i luften.
Lyttende hun sad i båden,
da den skar de rørte vande, —
lyttende hun holdt i tuften, —
lyttende hun havråksfråden
rysted af sin klare pande.
Det ser ud som hørslen bytted
plads og hun med øjet lytted. (nærmer sig.)
Unge pige, er det fjordens
krumme vej, som synet følger —?

AGNES (uden at vende sig). Hverken fjordens eller jordens;
begge sig for synet dølger.
Men en større jord jeg skimter;
skarpt mod luften står dens runding;
have ser jeg, floders munding;
solblink gennem tågen glimter.
Jeg ser slaglys, luerøde,
legende om skyslørt tinde,
ser en umålt ørkens øde.
Store palmer står derborte,
svajer i de hvasse vinde,
kaster bag sig skygger sorte.
Intet livstegn er at finde;
det er ligt en jord, som skabes;
og jeg hører røster runge,
og jeg hører stemmer tolke:
nu du frelses eller tabes;
gør dit værk, det ansvarstunge; —
denne jord skal du befolke!

BRAND (reven med). Sig, hvad mer du ser!

AGNES (lægger hånden på brystet). Herinde
kan jeg kende kræfter ulme,
kan jeg føle floder svulme,
kan jeg se en dagning rinde.
Hjertet, lig en verden, vider
stort sig ud til alle sider,
og jeg hører stemmer tolke:
denne jord skal du befolke!
Alle tanker, som skal komme,
hver en gerning, som skal gøres,
vågner, hvisker, ånder, røres,
som om fødslens stund var omme;
og jeg aner mer end øjner
ham, som ovenom sig højner,
føler at han skuer ned
fuld af sorg og kærlighed,
lys og mild som morgenrøden,
og bedrøvet dog til døden;
og jeg hører røster runge:
nu du skabe skal og skabes;
nu du frelses eller tabes; —
gør dit værk, det ansvarstunge!

BRAND. Indad; indad! Det er ordet!
Did går vejen. Der er sporet.
Eget hjerte, — det er kloden,
nyskabt og for Gudsliv moden;
der skal viljegribben dødes,
der den nye Adam fødes.
Lad så verden gå sin gang
under trældom eller sang; —
men ifald vi fiendtligt mødes, —
hvis mit værk den knuse vil, —
da, ved himlen, slår jeg til!
Plads på hele jordens hvælv
til at være helt sig selv, —
det er lovlig ret for manden,
og jeg kræver ingen anden! (tænker stille en stund og siger:)
Være helt sig selv! Men vægten
af ens arv og gæld fra slægten? (stanser og ser ud.)
Hvem er hun, som jordvendt kommer
klavrende opover bakken,
kroget, ludende med nakken?

For at puste må hun stå,
støtter sig for ej at slingre,
griber med de magre fingre
hvast i sine dybe lommer,
som en skat hun slæbte på.
Om den visne benrad slænger
stakken, som en fjærhams læg;
hånden krummer sig som tænger;
hun er ørnen lig, der hænger
spigret på en stabbursvæg. (pludselig angst.)
Hvilket iskoldt barneminde,
hvilket gufs fra hjem og fjord
drysser rim om denne kvinde, —
drysser værre rim herinde — —?
Nådens Gud! Det er min mor!

BRANDS MODER (kommer opover, stanser halvvejs synlig i bakken, holder hånden skyggende over øjnene og ser sig om).

Her, har de sagt, han var. (kommer nærmere.)
Den onde
ta solen, — hun gør halvt mig blind!
Søn, er det dig?

BRAND. Ja.

MODEREN (gnider øjnene). Hu; det skin,
det brænder en i synet ind;
en kan ej skille prest fra bonde.

BRAND. Derhjemme så jeg aldrig sol
fra løvet faldt til gøken gol.

MODEREN (ler stille).
Nej, der er godt. Der blir en frossen,
som istap-kallen over fossen.
En blir så stærk, at hvadsomhelst
en tør, — og tror sig endda frelst.

BRAND. Goddag. Farvel. Min tid er knap.

MODEREN, Ja, du har altid været rap.
Som gut du stunded bort herfra —

BRAND. At bort jeg fór, dig tyktes bedst.

MODEREN. Ja, det var skelligt nu som da;
det trængtes vel at du blev prest. (betragter ham nærmere.)
Hm, han er vokset stærk og stor.
Men agt nu bare på mit ord, —
vær var om livet!

BRAND. Er det alt?

MODEREN. Ja, livet? Ja, hvad er der mere?

BRAND. Jeg mener: rådet, som nu faldt,
er det det hele?

MODEREN. Véd du flere,
så brug dem som du vil. Men livet,
berg det for mig; jeg har det givet. (vred.)
Det spørges vidt, hvad du har øvet;
og det har gjort mig ræd og skræmt.
Tilfjords idag! Du kunde røvet,
hvad du for min skyld skulde gemt.
Du er den eneste i slægten.
Du er min søn, mit kød og blod.
Du slutter af, som tagryg-lægten,
det hus, jeg tømred, fod for fod.
Hold fast; stå stærk; bær lange tider!
Vær var om livet! Aldrig svigt!
At leve er en arvings pligt, —
og du blir min — engang — omsider —

BRAND. Så? Derfor er det, at du kommer
og søger mig med fyldte lommer?

MODEREN. Søn, er du gal! (viger tilbage.)
Kom ikke nær!
Bliv stående! Jeg slår med staven! (roligere.)
Hvad mente du med det? — Hør her!
Jeg ældes år for år; det bær
sent eller tidligt frem mod graven;
så får du alt, hvad jeg har ejet;
det ligger tællet, målt og vejet. —
Jeg har ej på mig! — Hjemme ligger
det hele. Det er ikke stort;
men den, som får det, er ej tigger. —
Stå der du står! Kom ej herbort! —
Jeg lover dig, jeg skal ej putte
i sprækker eller grave ned
en hvid på noget ukendt sted, —
ej gemme noget under stene,
i muren, under gulvets fjæl; —
du, sønnen min, får arven hel;
altsammen går til dig alene.

BRAND. På visse vilkår?

MODEREN. På det ene,
at ej du skal med livet rutte.
Hold ætten oppe, søn for søn;
jeg kræver ingen anden løn.
Og sørg så for, at intet spildes, —
at intet deles eller skilles; —
øg, eller ikke, hvad du får;
Men gem det, gem det år for år!

BRAND (efter et kort ophold). En sag får klares mellem os.
Jeg har fra gut af vist dig trods; —
jeg var ej søn, du var ej mor,
til du blev grå og jeg blev stor.

MODEREN. Jeg kræver ikke klap og smek.
Vær som du vil; jeg er ej vek.
Vær hård, vær strid, vær istapkold, —
det kløver ej mit bringeskjold;
gem blot din arv, — om død og gold, —
når kun den er i slægtens vold!

BRAND (går et skridt nærmere). Og hvis jeg tvertom fik i sinde
at strø den ud for alle vinde?

MODEREN (tumler tilbage). Strø ud, hvad gennem trældoms-år
har krøgt min ryg og blegt mit hår!

BRAND (nikker langsomt). Strø ud.

MODEREN. Strø ud! Hvis det du gør,
for vinden ud min sjæl du strør!

BRAND. Og hvis jeg gør det lige vel?
Hvis ved din seng jeg står en kveld,
når lys er foran lejet sat,
når du med salmebog i hænder
skal sove dødens første nat, —
hvis da jeg gramser, famler, kender,
hvis frem jeg finder skat for skat, —
hvis jeg tar lyset, hvis jeg tænder —?

MODEREN (nærmer sig i spænding). Hvor har du denne tanke fra?

BRAND. Hvorfra? Skal jeg fortælle?

MODEREN. Ja!

BRAND. Ifra et barndomseventyr,
som aldrig af mit minde flyr,
som skræmmer sjælen, lig et ar
ifra et helet hareskar.

Det var en høstkveld. Død var far,
og du lå syg. Jeg sneg mig ind,
hvor han lå bleg i vokslysskin.
Jeg stod og stirred fra en krog,
og så han holdt en salmebog;
mig undred mest den dybe dvale,
og hvi hans håndled var så smale·
jeg kendte lugt af kuldslået lin; —
da hørte jeg på gangen trin; —
ind kom en kvinde, så mig ej, —
hun gik til sengen rakt sin vej.
Hun gav sig til at gramse, rode;
først flytted hun den dødes hode,
så trak hun frem en bundt, så flere, —
hun tælled, hvisked: mere, mere!
Så grov hun ud af sengens puder
en pakke, bunden til med knuder;
hun rev, hun hugg med ilske hænder,
hun bed den op med sine tænder.
Hun grov påny. Hun hitted flere.
Hun tælled, hvisked: mere, mere!
Hun græd, hun bad, hun jamred, svor;
hun vejred efter gemslers spor, —
og fandt hun, — flugs med jublens angst
hun skød, som falken, på sin fangst.
Til slut var hver en lønkrog tømt;
hun gik af stuen som en dømt;
hun svøbte fundet i en pjalt
og stønned stilt: så det var alt!

MODEREN. Mit krav var stort, mit fund var skralt;
og det var mer end dyrt betalt.

BRAND. Det blev dig dyrere endda;
mit sønnesind det stjal dig fra.

MODEREN. Lad gå. Det er jo gammel brug
at købe gods for sind og hug.
Jeg gav fra først en større pris;
jeg tror, jeg gav mit livs forlis.
Jeg noget gav, som nu er slukt; —
det står mig for som lys og flugt,
som noget både dumt og smukt; —
jeg gav, hvad knapt jeg længer véd; —
folk kaldte det for kærlighed. —

Jeg mindes godt, min strid var svar;
jeg mindes godt det råd fra far:
glem husmandsgutten; tag den anden;
agt ikke på hans visne krop;
det er en karl med kløgt i panden;
han øger ejet dobbelt op! —
Jeg tog ham, men fik skam til tak.
Til dobbelt op han aldrig rak.
Men siden har jeg slæbt og slidt,
så nu der fattes ikkun lidt.

BRAND. Og mindes du, så nær din grav,
at sjælen du på købet gav?

MODEREN. At det jeg mindes, vistes bedst,
da sønnen min blev sat til prest.
Når timen kommer, for min tarv
du sørge skal til tak for arv.
Jeg ejer både fast og løst;
du ejer ord og magt og trøst.

BRAND. Så klog du er, du så dog fejl,
da mig du så i hjemmets spejl.
Der gives fler langs li og led
med slig forældrekærlighed; —
I ser i barnet en forvalter
for husets efterladte pjalter;
af evigheden går et skær
forbi jer tanke hist og her;
I griber efter den og mener
I tingen er på livet nær,
når æt og arv I sammengrener, —
at døden I med livet ener,
at evighed som sum I får
af sammenlagte rækker år.

MODEREN. Gransk ikke, søn, din moders sind,
men tag din arv, når den blir din.

BRAND. Og gælden?

MODEREN. Gælden? Hvilken gæld?
Der er ej nogen gæld.

BRAND. Nu vel;
men hvis der var, — jeg måtte svare
til hvert et skyldbrev, alting klare.

Søns sag det er, at alle krav
sker fyldest på hans moders grav;
var huset tomt, når jeg det tog, —
jeg arved dog din skyldnerbog.

MODEREN. Så byder ingen lov.

BRAND. Ej den,
som skreven er med blæk og pen;
men i hvert ærligt sønnesind
en anden lov står ristet ind, —
og denne lov skal fyldest ske.
Forblindede, lær dog at se!
Guds bo på jord har du forringet,
dit sjælelån har du forødt,
det billed, hvori du blev født,
har du med dyndets skimmel dækt;
den ånd, som engang var bevinget,
har du i myldret vingestækt.
Det er din gæld. Hvor vil du hen,
når Herren kræver sit igen?

MODEREN (sky). Hvor jeg vil hen? Hvorhen?

BRAND. Frygt ej;
din søn tar al din gæld på sig.
Gudsbilledet, som du har plettet
i mig skal rejses viljetvættet!
Gå du kun trøstig til de døde.
Gældbunden sover ej min mor; —
jeg klarer gælden.

MODEREN. Gæld og brøde?

BRAND. Din gæld. Kun den; mærk vel mit ord.
Din sjælegæld din søn skal klare;
men for din synd må selv du svare.
Den sum af menneske, som blev
forskingret i en jordtræls stræv,
kan indtil sidste rest og hvid
betales ved en andens id;
men at den ødtes, det er brøden;
for den er anger — eller døden!

MODEREN (urolig). Det er nok bedst jeg kommer hjem
i skyggen under bræens bræm;
her skyder giftig tankegrøde

i dette klumre solskins skær;
en blir af duften næsten svimmel.

BRAND. Søg skyggen du; jeg er dig nær.
Og drages du mod lys og himmel,
og stunder du imod et møde,
da skik mig bud og jeg skal komme.

MODEREN. Ja, du med dine straffedomme!

BRAND. Nej, varm som søn og mild som prest
jeg værger dig mod rædslens blæst;
med sang jeg ved dit lejes fod
skal svale svien i dit blod!

MODEREN. Det lover du med hånd og mund?

BRAND. Jeg kommer i din angers stund. (nærmere ved hende.)
Men vilkår sætter jeg, som du.
Alt, hvad til jord dig binder nu,
skal du frivilligt kaste af
og skride nøgen mod din grav.

MODEREN (slår vildt imod ham). Byd ilden skilles fra sin hede
sne fra sin frost, sjø fra sin væde!
Slå af!

BRAND. Kast midtfjords barn af båden,
og bed at Gud vil signe dåden.

MODEREN. Kræv anden bod; kræv sult og tørst, —
men ikke det, som tykkes størst!

BRAND. Går en det største udenom,
al resten mildner ej hans dom.

MODEREN. Jeg lægger sølv i kirkeblok!

BRAND. Alt?

MODEREN. Søn, er meget ikke nok?

BRAND. For dig er intet bodsværk, før,
som Hjob på askens hob, du dør.

MODEREN (vrider hænderne).
Mit liv forspildt, min sjæl forstødt;
om stakket tid mit gods forødt!
Så hjem og kryste tæt i favn
alt, hvad af mit endnu bær navn!
Mit gods, mit smertens barn, mit gods, —
for dig jeg rev mit bryst tilblods; —
nu hjem og græde som en mor
ved vuggen for sit syge nor. —

Hvi blev min sjæl da født i kød,
når kødets elsk er sjælens død? —
Bliv nær mig, prest! — jeg véd ej nu
hvad sind jeg får i timens gru.
Må alting jeg i live miste, —
jeg vil dog vente til det sidste. (går.)

BRAND (ser efter hende). Ja, din søn skal nær' sig holde,
bie på din bodsstunds bud,
varme op din gamle kolde
hånd, så fort den rækkes ud. (går nedover til *Agnes*.)
Kvelden blev ej morgnen lig.
Da stod sind og hug til krig;
fjernt jeg hørte slagsang klinge,
vredens sværd jeg vilde svinge,
knuse løgnen, dræbe trolde,
klemme verden mellem skjolde.

AGNES (har vendt sig om og ser lyst op til ham).
Morgnen var mod kvelden bleg.
Da jeg vilde løgn og leg,
vilde vinde, vilde skabe,
hvad min vinding var at tabe.

BRAND. Stærke drømme, fagre drømme,
kom i flok som vilde svaner,
løfted mig på brede vinger.
Udad så jeg mine baner; —
slægtens, tidens skyldbetvinger
stævned stor på støjens strømme.
Kirkeprocessioners pragt,
hymner, virak, silkefaner,
gyldne skåler, sejersange,
løftnings-jublen fra de mange,
lyste, om mit livsværk lagt. —
Alt lå lokkende og rigt; —
men det hele var et digt,
kun et viddens glimmersyn,
halvt i solblink, halvt i lyn. —
Nu jeg står, hvor gråt det kvelder
længe førend dagen hælder, —
står imellem urd og sund,
udestængt fra verdensvrimlen,
med en strime kun af himlen, —
men jeg står på hjemmets grund.

Sunget er mit søndagsdigt;
af må vingehesten sadles;
men jeg ser et større mål,
end en dyst med ridderstål, —
slidets dagværk, yrkets pligt,
skal til søndagsgerning adles.

AGNES. Og hin Gud, som skulde falde?

BRAND. Han skal falde lige fuldt, —
men i løndom, dulgt og skjult,
ikke åbenlyst for alle.
Grant jeg ser, at fejl jeg tolked
frelsens helsebod for folket.
Ingen bramfuld storværkshandling
løfter slægten til forvandling;
vækkelsen af rige evner
bøder ej dens sjælerevner.
Det er viljen, som det gælder!
Viljen frigør eller fælder,
viljen, hel, i alt det spredte,
i det tunge som det lette. —

(vender sig indover mod bygden, hvor aftenskyggerne begynder at falde.)

Kom da, mænd, som vandrer sløve
i min hjembygds lukte dale; —
sjæl mod sjæl i tomandstale
vil vort lutringsværk vi prøve,
halvhed fælde, løgnen døve,
vække viljens unge løve!
Hånd om hakken, som om sværdet,
enes kan med mandeværdet;
ét er målet, — det at blive
tavler, hvorpå Gud kan skrive. (Han vil gå. *Ejnar* møder ham.)

EJNAR. Stans og giv mig, hvad du tog!

BRAND. Er det hende? Der hun sidder.

EJNAR (til *Agnes*). Vælg imellem lyse vidder
og den skumle sorgens krog!

AGNES. Jeg har intet valg at gøre.

EJNAR. Agnes, Agnes, lån mig øre!
Kom ihug den gamle lære:
let at løftes, tungt at bære.

AGNES. Gå med Gud, du fagre frister;
jeg skal bære til det brister.

EJNAR. Tænk på alle dine kære!

AGNES. Hils til syskend, hils til mor,
brev jeg skikker, får jeg ord.

EJNAR. Ude på de blanke vande
skær de hvide sejl fra strand; —
længsler lig på drømfyldt pande,
høje, perlestænkte stavne,
jager, flygter, for at havne
fjernt ved et forjættet land!

AGNES. Sejl i vester eller øster; —
tænk på mig som en begravet.

EJNAR. Agnes, følg mig som en søster!

AGNES (ryster på hovedet). Mellem os er verdenshavet.

EJNAR. O, så hjem da til din mor!

AGNES (stille). Ej fra lærer, ven og bror.

BRAND (kommer et skridt nærmere). Unge kvinde, vogt dig vel.
Klemt imellem fjeld og fjeld,
skygget om af tag og tinde,
stængt i revnens halvnat inde,
skal mit liv fra nu af rinde
som en stur Oktoberkveld.

AGNES. Mørket skræmmer ikke længer;
stjernen gennem skyen trænger.

BRAND. Husk, at jeg er streng i kravet,
fordrer intet eller alt;
hvis på vejen fra du faldt,
var dit liv som slængt i havet.
Ingen prutningsmon i nøden,
ingen eftergift i brøden; —
strækker ikke livet til,
må du villigt gå i døden!

EJNAR. Flygt fra dette vilde spil!
Slip den mørke lovens mand;
lev det liv, du véd, du kan!

BRAND. Vælg; — du står på vejens skille. (går.)

EJNAR. Vælg imellem storm og stille!
Valget mellem gå og bliv

valg er mellem fryd og sorgen,
valg imellem nat og morgen,
valg imellem død og liv!

AGNES (rejser sig og siger langsomt):
Ind i natten. Gennem døden. —
Bagom dæmrer morgenrøden.

(Hun følger efter, hvor *Brand* gik. *Ejnar* ser en stund som fortabt efter hende, bøjer hovedet og går udover mod fjorden igen.)

TREDJE AKT.

(Tre år senere. En liden have ved prestegården. Høj fjeldvæg ovenfor, stengærde omkring Fjorden ligger trang og lukket i baggrunden. Husdøren går ud til haven. Eftermiddag.)

(*Brand* står på trappen udenfor huset. *Agnes* sidder på trinnet nedenfor.)

AGNES. Mit elskte husbond, atter fór
dit øje angstfuld over fjord —

BRAND. Jeg venter bud.

AGNES. Du er urolig!

BRAND. Jeg venter bud ifra min mor.
Tre år har nu jeg ventet trolig
det bud, som aldrig blev mig bragt.
Imorges blev for visst mig sagt,
at hendes time snart er omme.

AGNES (sagte og kærligt). Brand, uden bud du skulde komme.

BRAND (ryster på hovedet). Har hun ej anger for sin brøst,
jeg véd ej ord, jeg har ej trøst.

AGNES. Hun er din mor.

BRAND. Jeg har ej ret
at dyrke guder i min æt.

AGNES. Brand, du er hård!

BRAND. Mod dig?

AGNES. O, nej!

BRAND. Jeg spåde dig en trængsels-vej.

AGNES (smiler). Det slog ej ind; du har ej holdt
dit ord.

BRAND. Jo, her er hvast og koldt;
her bleges skæret på din kind;

det isner i dit veke sind.
Vort hus er ingen trivsel ved;
det ligger midt i urd og skred.

AGNES. Her ligger det des mere trygt.
Så yderligt har bræen bygt,
at når ved løvspræts-tid den går,
den skrider udenover os,
og prestehuset urørt står,
som inde i en hulfalds-fos.

BRAND. Og sol, som aldrig rækker hid.

AGNES Den danser jo så varm og blid
på bergets skulder bent imod.

BRAND. Tre uger, ja, — ved sommertid, —
men vinder aldrig til dets fod.

AGNES (ser visst på ham, rejser sig og siger):
Brand, der er ét, som gør dig ræd!

BRAND. Nej, dig!

AGNES. Nej, dig!

BRAND. Du bær en gru,
en løndomsfuld.

AGNES. Brand, også du!

BRAND. Du svimler, som ved stupets bredd!
Tal ud! Nævn alt!

AGNES. Jeg stundom skalv — — (stanser.)

BRAND. Du skalv! Hvem skalv du for?

AGNES. For Alf.

BRAND. For Alf?

AGNES. Du også!

BRAND. Stundom, ja!
Men nej, han tages os ej fra!
Gud er jo god! Min lille gut
sig vokser stor og stærk til slut.
Hvor er han nu?

AGNES. Han sover.

BRAND (ser ind gennem døren). Se;
han drømmer ej om sot og ve;
den lille hånd er trind og rund —

AGNES. Dog bleg.

BRAND. Ja bleg; men det går over.

AGNES. Hvor sødt og kvægende han sover.

BRAND. Gud signe dig; sov nu dig sund! (lukker døren.)
Med dig og ham blev lys og fred
om alt mit kaldsværk sænket ned;
hver sorgens stund, hver gerning svær,
blev let at bære mellem jer;
hos dig mig aldrig modet sveg,
mig styrke gav hans barneleg.
Mit kald jeg tog som martyrdom;
men se, hvor alt har vendt sig om,
hvor held har fulgt mig på min færd —

AGNES. Ja, Brand; men du er heldet værd.
O, du har kæmpet, lidt og stridt, —
har døjet ondt, har slæbt og slidt; —
jeg véd, at stilt du blod har grædt —

BRAND. Ja vel; men alt mig tyktes let;
med dig drog kærligheden ind,
som solklar vårdag i mit sind.
Den havde før jeg aldrig kendt;
ej far, ej mor den havde tændt;
de dulmed helst den flyvegnist,
som sprang af asken her og hist.
Det var som al den sum af mildt,
jeg havde båret dulgt og stilt,
blev sparet til en glorie-glød
om ham og dig, min hustru sød!

AGNES. Ej os alene; alle dem,
som nu er lemmer af vort hjem,
hver sorgens søn, hver nødens bror,
hvert barn, som græd, hver mor, som led,
et kvægsomt sæde finder ved
dit hjertes fulde, rige bord.

BRAND. Men gennem dig og nam. I to
slog mildheds-åndens himmelbro.
Ej nogen sjæl kan alle favne,
hvis ikke først han elsked én;
jeg måtte længte, måtte savne,
så hjertet hærded sig til sten —

AGNES. Og dog — din kærlighed er hård;
den, som du klappe vil, du slår.

BRAND. Dig, Agnes?

AGNES. Mig? O nej, du kære;
let var, hvad mig du bød at bære; —
men mangen sjæl ifra dig faldt
ved kravet: intet eller alt!

BRAND. Hvad verden kalder kærlighed,
jeg ikke vil og ikke véd.
Guds kærlighed jeg kender til,
og den er ikke vek og mild;
den er til dødens rædsel hård,
den byder klappe, så det slår.
Hvad svarte Gud i oljelunden,
da sønnen lå i sved og skræk
og bad og bad: tag kalken væk!
Tog han ham smertens kalk fra munden?
Nej, barn, den måtte ud til bunden.

AGNES. O, målt med slig en målestok,
er dømt al jordens sjæleflok.

BRAND. Ej nogen véd, hvem dommen når;
men i en evig ildskrift står:
vær tro til prøvens sidste slutning,
livskronen vindes ej ved prutning!
Ej nok, i angstens sved at bades;
du må igennem martrens ild.
At ej du kan, dig visst forlades, —
men aldrig at du ikke vil.

AGNES. Ja, det skal være, som du siger.
O, løft mig, løft mig, hvor du stiger;
led mig mod dine høje himle;
stærk er min hug, men sløvt mit mod;
tidt angst mig slår, mig tykkes svimle,
og træt og jordtung er min fod.

BRAND. Se, Agnes, for den hele hjord
er kravet: ingen fejg akkord!
I alt sit værk en mand er dømt,
hvis halvt det øves og på skrømt.
Den lære skal til lovbud hæves,
ej gennem ord, men ved at leves.

AGNES (kaster sig om hans hals).
Jeg går, hvor du har foden sat!

BRAND. For to er ingen klev for brat.

(*Doktoren* er kommen nedover vejen og stanser udenfor havegærdet.)

DOKTOREN. Hej, øves leg af kælne duer
på disse ørkenbrune tuer!

AGNES. Min gamle doktor, er du her!
O, kom dog indom! (løber ned og åbner havegrinden.)

DOKTOREN. Ej til jer!
Du véd jo godt, at jeg er vred.
At knytte sig til sligt et sted,
hvor viddens vejr og vintrens vind
skær iskoldt gennem sjæl og skind —

BRAND. Ej gennem sjælen.

DOKTOREN. Ikke? Nå!
Nej-nej, det lader næsten så.
Det synes, som jer hastværks-pagt
står lige fuldt og fast ved magt,
skønt ellers, efter gammel skik,
en skulde tro, at fort forgik,
hvad skabt blev i et øjeblik.

AGNES. Et solskærs kys, et klokkeslag,
kan vække for en sommerdag.

DOKTOREN. Farvel. Jeg ventes hos en syg.

BRAND. Min mor?

DOKTOREN. Ja. Skal De samme vej?

BRAND. Nu ikke.

DOKTOREN. Var der kanske?

BRAND. Nej.

DOKTOREN. Prest, De er hård. I slud og fyg
jeg sled mig over vidden frem,
skønt godt jeg véd, hun er af dem,
der lønner som et fattiglem.

BRAND. Gud signe Deres kløgt og flid.
Let, om De kan, den tunge strid.

DOKTOREN. Min vilje signe han; jeg kom,
så fort i nød det spurgtes om.

BRAND. Dem har hun budsendt; jeg er glemt; —
jeg venter, venter hjerteklemt.

DOKTOREN. Kom uden bud!

BRAND. Før bud hun sender,
jeg intet hverv dernede kender.

DOKTOREN (til *Agnes*). Du veke stakkel, som blev lagt
i slige hårde hænders magt!
BRAND. Jeg er ej hård.
AGNES. Sit blod han gav,
hvis hendes sjæl det tvætted af!
BRAND. Som hendes søn i arv ieg tog
frivillig hendes skyldnerbog.
DOKTOREN Klar Deres egen!
BRAND. Manges mén
for Gud kan klares gennem én.
DOKTOREN Ej gennem en, der selv som tigger
i skyld opover øret ligger.
BRAND Rig eller tigger; — helt jeg vil, —
og dette ene strækker til!
DOKTOREN (ser stivt på ham). Ja, mandeviljens *qvantum satis*
står bogført som din rigdoms rad; —
men, prest, din *conto caritatis*
er bogens hvide jomfrublad! (går.)
BRAND (følger ham en stund med øjnene).
Ej noget ord blev sølet ned
i løgn som ordet kærlighed; —
det lægger de med Satans list
som slør udover viljens brist;
med det de dækker svigfuldt til,
at livet er et leflespil.
Er stien trang og brat og skred,
den knappes af — i kærlighed!
går en ad syndegaden bred,
han har dog håb — i kærlighed;
så en sit mål, og dog ej stred,
han sejre kan — i kærlighed;
går en sig vild, skønt ret han véd, —
det er et ly — i kærlighed!
AGNES. Ja, det er falskt, og endda må
jeg tidt mig spørge: er det så?
BRAND. Ét springes over; viljen først
må læske lovens retfærds-tørst.
Først må du ville, ikke blot
hvad gørligt er i stort og småt,
ej blot hvor dåden i sig bær
en sum af møje og besvær, —

nej, ville må du stærk og glad
igennem alle rædslers rad.
Det er ej martyrskab, i ve
at dødes på et korsets træ;
først det at ville korsets død,
at ville midt i kødets nød,
at ville midt i åndens angst,
først dette er din frelses fangst.

AGNES (klynger sig tæt til ham).
Når kravet skræmmer med sin gru, —
min stærke husbond, tal da du!

BRAND. Vandt viljen sejr i slig en strid,
da kommer kærlighedens tid,
da daler den som duen hvid
og bringer livets oljeblad;
men her, mod slægten, slap og lad,
ens bedste kærlighed er had! (i skræk.)
Had! Had! En verdenskamp at ville
det enkle ord, det lette, lille! (går ilsomt ind i huset.)

AGNES (ser gennem den åbne dør).
Han knæler hos sin søde dreng
og vugger hodet som i gråd;
hun knuger sig til barnets seng,
som en, der ej véd hjælp og råd. —
O, hvilken sum af kærlighed
i denne stærke mandesjæl!
Alf tør han elske; barnets hæl
endnu ej verdens-slangen bed. (udbryder forfærdet.)
Op springer han med hænders vrid!
Hvad ser han? Han er askehvid!

BRAND (ud på trappen). Kom der ej bud?

AGNES. Nej, intet bud.

BRAND (ser tilbage ind i huset).
Det brænder i hans stramme hud;
hans tindig hamrer, pulsen banker —!
O, frygt ej, Agnes!

AGNES. Gud, hvad tanker —

BRAND. Nej, frygt blot ej — (råber udover vejen.)
Der ser jeg budet!

EN MAND (gennem havegrinden). Nu får du komme, far!

BRAND (ilsomt). Ja straks!
Hvad hilsning bær du?

MANDEN. Ugrej slags;
hun sad i sengen, frem hun luded
og sagde: gå; få presten hentet;
mit halve gods for sakramentet.

BRAND (viger tilbage). Det halve! Nej! Sig nej!

MANDEN (ryster på hovedet). Da var
ej budet ærligt bragt dig, far.

BRAND. Det halve! Halve! Alt var ment!

MANDEN. Kanhænde det; men lydt og rent
blev ordet sagt. Jeg glemmer sent.

BRAND (griber ham om armen).
På Herrens dag, for dommen stævnt,
du vidne tør, det ord blev nævnt?

MANDEN. Ja.

BRAND (fast). Gå og sig, det svar blev sendt, —
ej kommer prest, ej sakrament.

MANDEN (ser uvisst på ham). Du har nok ikke skønt mig da;
det er din mor jeg kommer fra.

BRAND. Jeg kender ingen tvedelt ret
for fremmedfolk og egen æt.

MANDEN. Hårdt ord er det.

BRAND. Hun véd det gjaldt
at byde intet eller alt.

MANDEN. Prest!

BRAND. Sig, at mindste guldkalv-stump
er lige fuldt en afguds-klump.

MANDEN. Med svarets svøbe skal jeg slå
så let og lindt, jeg kan og må.
For hende gror den trøst endnu:
Gud er ej fuldt så hård som du! (går.)

BRAND. Ja, denne trøst har tidt nok blæst
sin ådsel-luft til verdens pest.
Med sang og skræk i knibens stund
en dommer smøres nemt om mund.
Naturligvis! Det så sig bør!
De kender jo sin mand fra før; —

fra alt sit værk de godt jo véd,
at gubben lar sig prutte med.

(Manden har ude på vejen mødt en anden; de kommer begge i følge tilbage.)

BRAND. Nyt budskab!

FØRSTE MAND. Ja.

BRAND. Hvad bringer du?

DEN ANDEN. Ni tiende-dele lød det nu.

BRAND. Ej alt?

DEN ANDEN. Ej alt.

BRAND. Mit svar er kendt; —
ej kommer prest, ej sakrament.

ANDEN MAND. Hårdt har i ve og værk hun bødt —

FØRSTE. Prest, kom ihug, hun har dig født!

BRAND (knuger hænderne). Jeg tør ej bruge to slags vægt
for avindsmænd og egen slægt.

ANDEN MAND. Den syges nød er vild og stor;
kom, eller send et soningsord.

BRAND (til første mand). Gå; sig den syge, som jeg bød:
rent bord for nådens vin og brød. (Mændene går.)

AGNES (klynger sig op til ham).
Brand, tidt jeg ræddes for din færd:
du flammer som et Herrens sværd.

BRAND (med gråd i stemmen). Står verden ej mod mig igen
med sværd-tom slire ved sin lænd?
Slår ikke den min sjæl tilblods
med al sin slappe sejgheds trods.

AGNES. Hårdt er det vilkår, du har stilt.

BRAND. Byd, om du tør, et mere mildt.

AGNES. Læg sligt et mål på hvem du vil,
og se om nogen strækker til.

BRAND. Nej, der du har til rædsel ret.
Så vrangt, så tomt, så fladt, så slet
er hele slægtens livssyn blevet.
Det regnes højt, får en det drevet
til, som en lovprist ubekendt,
at ofre sit ved testament.
Byd helten stryge ud sit navn
og nøje sig med sejrens gavn;

giv kejser, konge, samme kår,
og se hvad stort du øvet får.
Byd digteren i løndom smugle
af buret sine skønhedsfugle,
så ingen aner det var ham,
der gav dem røst og guldfjærs bram.
Frist frodig eller vindtør gren;
hengivelsen er ej hos én.
Igennem alt går jordtræls-tanken; —
udover stupet, vildt og hvast,
hver klamrer sig til støvlivs-ranken, —
og svigter den, — i trevl og bast
han klorer sig med negler fast.

AGNES. Og til en slægt, som rådløst faldt,
du råber: intet eller alt!

BRAND. Hvo sejr vil fange, får ej vige;
fra dybest fald må højst du stige. — (tier lidt; stemmen slår over.)
Og dog, når for den enkle sjæl
jeg står og stiller rejsnings-kravet,
da er det, som jeg svam i havet
stormslagen på en vrag-stumps fjæl.
I kval og gråd jeg lønligt bed
den tunge, som jeg tugted med, —
og løfted armen jeg til slag,
jeg tørsted mod et favnetag! —
Gå, Agnes, se til ham, som sover;
syng ham i lyse drømme ind;
en barnesjæl er klar og lind,
som tjern i sommersolens skin;
en moder strygé kan derover
lig fuglen, der sig spejler smukt
i dybets dyb på lydløs flugt.

AGNES (bleg). Hvad er det, Brand? Hvorhelst du sender
din tankes pil, — mod ham den vender!

BRAND. O, intet. Vogt ham godt og stilt.

AGNES. Giv mig et ord.

BRAND. Et stærkt?

AGNES. Et mildt.

BRAND (favner hende). Den, som er uden skyld, skal leve.

AGNES (ser lyst op på ham og siger):
Ét ejes, som ej Gud tør kræve! (går ind i huset.)

BRAND (ser stille frem for sig). Men hvis han turde? Herren tør,
hvad „Isaks rædsel“ turde før. (ryster tankerne af sig.)
Nej, nej; mit offer har jeg bragt.
Mit livskald har jeg fra mig sagt, —
at runge som en Herrens torden
og vække sovende på jorden.
Løgn! Intet offer lå deri;
det glap, da drømmen var forbi,
da Agnes vakte mig — og fulgte
til samme gerning i det dulgte. (ser udover vejen)
Hvi nøler dog den syges bud
om offervillighed og bod,
som rykker brøden op med rod,
med dybest trevl, med vildest skud! —
Se der —! Nej, det er fogden kun
velvillig, væver, rask og rund,
med hænderne i begge lommer,
lig klammer om en parentés.

FOGDEN (gennem havegrinden). Goddag! Kun sjelden vi to ses,
og sagtens jeg i utid kommer —

BRAND (viser mod huset). Træd indenfor.

FOGDEN. Tak; her er godt:
og vandt mit ærend indgang blot,
så mener jeg for sandt og visst,
det alles både blev tilsidst.

BRAND. Nævn Deres ærend.

FOGDEN. Deres mor
er håbløs syg, såvidt jeg tror; —
det gør mig ondt.

BRAND. Jeg tviler ej.

FOGDEN. Det gør mig meget ondt.

BRAND. Tal ud!

FOGDEN. Dog, hun er gammel; — Herregud,
vi skal jo alle samme vej.
Og da jeg netop fór forbi,
så tænkte jeg: det springes i
så let som krybes; ydermere
så blev det mig fortalt af flere,
at hun med Dem, fra De kom hid,
har levet i familjesplid —

BRAND. Familjesplid?
FOGDEN. Der siges jo
hun holder stærkt og sejgt på sit.
De finder vel, det går for vidt.
Man må ej glemme eget tarv.
Hun sidder i uskiftet bo
med hele Deres fædrearv —
BRAND. Uskiftet bo; — ja det er sandt.
FOGDEN. Så kommer skyldfolk let på kant.
Og da jeg nu med skellig grund
formoder, De med kølig barm
forventer hendes afgangsstund,
så håber jeg De uden harm
vil høre mig, skønt visstnok tiden
er ilde valgt.
BRAND. Nu eller siden;
det kommer ud for mig på ét.
FOGDEN. Jå, så til sagen slet og ret.
Så såre Deres mor er død,
og salig lagt i jordens skød, —
hvad snart vil times, — blir De rig —
BRAND. Det tror De?
FOGDEN. Tror? Nej, det er sikkert.
Hun ejer grund i hver en vik,
så langt De øjne kan med kikkert.
Rig blir De, prest!
BRAND. Trods skifteretten?
FOGDEN (smiler). Hvad skal den her? Den skiller trætten,
hvor der er fler om gæld og arv;
men her ej trues nogens tarv.
BRAND. Og dersom dog til gods og gæld
medarving mødte lige vel
og sagde: jeg er rette manden?
FOGDEN. Det måtte være selve fanden!
Ja, se kun på mig; — ingen anden
har her et ord at sige med;
lid trygt på mig; jeg véd besked.
Nu altså; De blir velstandsmand,
rig mand endogså; ikke længer
til denne afkrogs kald De trænger;
Dem åbent står det hele land.

BRAND. Hør foged, er ej, fattet kort,
al talens kerne den: rejs bort!?

FOGDEN. Omtrent. Til alle parters bedste
jeg tror det blev. Hvis De vil fæste
opmærksomt øje på de folk,
for hvem De nu er ordets tolk,
så vil De se, så lidt De passer
blandt os, som ulv blandt gæs og gasser.
Forstå mig vel! De ejer evner
til større samfunds gavn og brug,
men fast til mén for den, som nævner
sig odelsmand til klippens revner
og ætling af en dalbunds slug.

BRAND. Ens fædrebygd for mandens fod
er, hvad for træet er dets rod; —
er der ej til hans gerning trang,
hans dåd er dømt, og endt hans sang.

FOGDEN. Det er al idræts første lov,
at lempes efter lands behov.

BRAND. Men lands behov ses bedst fra højden,
ej fra en fjeldklemt krog i bygden.

FOGDEN. Det er de store samfunds tale,
ej ord for folk i fattige dale.

BRAND. O, I med eders grænse-skel
imellem sletteland og fjeld!
I kræver ret som verdensriger,
mens hver en samfundspligt I sviger;
I mener fejgt, det skal jer fri,
det nødskrig: vi er småfolk, vi!

FOGDEN. Alt har sin tid, hver tid sit hverv,
hver slægt sin egen dont at passe.
Vor bygd har også lagt sin skærv
i verdens store formåls kasse;
forstår sig, det er længe siden;
men skærven var ej ganske liden.
Se, nu er bygden tom og snever;
dens ry dog end i sagnet lever;
dens svundne storheds dage falder
samtidigt med kong Beles alder; —
der meldes endnu mangt et ord

om brødreparret Ulf og Tor
og snese gæve mænd, som fór
på hærjetog til Bretlands kyst
og plyndred, så det var en lyst.
Sydboen skreg, af rædsel kold:
Gud fri os for de grummes vold!
Og disse grumme var, tiltrods
for alle tvilsmål, mænd fra os.
Og som de karle kunde hævne,
og slå ihjel i brandværks-stævne!
Ja, sagnet véd endnu at nævne
en Herrens helt, som korset tog; —
dog meldes ej, at ud han drog —

BRAND. Der stammer visst en sønneflok
fra denne løftets mand?

FOGDEN. Sandt nok;
men hvoraf véd De —?

BRAND. Å, fordi
mig tykkes ætten kendes i
de løftets helte nutildags,
hvis korstog er af samme slags.

FOGDEN. Ja, slægten rækker lige hid.
Men vi var i kong Beles tid!
Først slog vi altså udenlands,
så gæsted vi vor grandemands
og frændes grund med økse-egg;
i knas vi tramped akren hans,
sved kirkespir og stuevæg
og fletted os en stordåds-krans. —
Af alt det blod, som slig er flydt,
er kanske lidt for meget skrydt;
dog, efter hvad jeg her har sagt,
jeg tror jeg vover, fuldt beskeden,
at pege bagud på vor magt
i storhedstiden, længst forleden,
og påstå, denne bygd har lagt
sin skærv med både ild og stål
til verdens fremgangs store mål.

BRAND. Dog tykkes mig, som om I svigter
det ord, at adelskab forpligter, —
som om, med hakke, plog og harv,
I mulder ned kong Beles arv.

FOGDEN. På ingen måde. Gå blot ud
i sognefolkets gæstebud,
hvor jeg og lensmand, klokker, dommer,
som hæderslemmer er at finde,
så skal De se, når punschen kommer,
at dødt ej er kong Beles minde.
I skåler, bægerklang og sang,
i tale, både kort og lang,
han ihukommes, lades leve.
Jeg selv har tidt en dybtfølt trang
fornummet til om ham at væve
mit tankespind til blomstret dug,
og løftet mangen indfødts hug.
Jeg liker godt lidt poesi.
Det gør i grunden alle vi
fra denne bygd; — dog alt med måde;
i livet bør den aldrig råde, —
kun mellem klokken syv og ti
om aftenen, når folk er fri,
når man, af dagens gerning træt,
kan trænge til en løftnings-tvæt.
Den forskel er der mellem os
og Dem, at De med vold og trods
på engang pløje vil og slås.
Så vidt jeg ser, er Deres mening:
vort livs og dets idés forening, —
Guds krig, med dyrkning af poteter
i enhed stillet frem til slut,
så inderligt, som af salpeter
med kul og svovel vorder krudt.

BRAND. Omtrent.

FOGDEN. Men sligt er her ugørligt.
I store samfund lød det hørligt; —
gå did med Deres høje krav;
lad os så pløje myr og hav.

BRAND. Pløj allerførst i havet ned
jer pral om fædres herlighed;
ej dverg blir mandshøj, skønt han har
en Goliat til oldefar.

FOGDEN. Der ligger vækst i store minder.

BRAND. Når mindet sig til livet binder;
men I af mindets gravhaug hul
har bygt jer sløvheds skalkeskjul.

FOGDEN. Mit første blir mit sidste ord; —
bedst var det, om herfra De fór.
Her vil ej Deres gerning grønnes,
her vil ej Deres livssyn skønnes.
Den smule flugt, som er fornøden, —
den løftning, som behøves kan
fra tid til tid for slæbets mand,
skal jeg besørge ufortrøden.
Igennem al min embedstid
står vakre vidner om min flid;
ved mig er folkets tal fordoblet,
ja øget fast til tre mod én, —
idet jeg har til stedet koblet
snart hin snart denne næringsgren.
Mod trodsende natur i kamp
er frem vi skredet som med damp;
her brydes vej, her bygges bro —

BRAND. Men ej imellem liv og tro.

FOGDEN Imellem fjord og viddens sne.

BRAND. Ej mellem gerning og idé.

FOGDEN. Først farbart mellem grænd og grænd,
først fremkomst mellem mænd og mænd, —
det var der kun én mening om,
før De som prest til bygden kom.
Nu har De blandet alt i ét,
vort grubeblus med nordlysflammen;
hvem kan i sligt et tve-skær se,
hvad der er vrangt, hvad der er ret,
hvad der er bod, hvad der er ve?
Hvert forhold har De filtret sammen;
De splittet har i fiendske lejre
den flok, som samlet skulde sejre.

BRAND. Her blir jeg dog tiltrods for Dem.
En vælger ej sit virkes hjem.
Den mand, som målet véd og vil,
fornummet har i skrift af ild
det Gudsråb: her du hører til!

FOGDEN. Så bliv, men inden egne grænser;
jeg gerne ser, De folket renser
for synd og last, som går isvang;
Gud véd, det trænges mangen gang!
Men gør blot ingen helligdag
af yrkets seks, — og ton ej flag,
som om Vorherre var ombord
på hver en jagt, der skar vor fjord.

BRAND. Hvis Deres råd mig skulde nytte,
jeg måtte sjæl og sjæls-syn bytte;
men kaldet er, sig selv at være,
sin egen sag til sejr at bære,
og jeg skal bære sagen frem,
så det skal lyse om mit hjem!
Det folk, jer hele styrer-trop
har dysset ind, skal vækkes op!
I længe nok i trangheds bur
har pint dets rest af fjeldnatur;
fra eders småheds sultekur
hver mand går ud forstemt og stur;
I tappet har hans bedste blod,
har hulet margen af hans mod;
I pukket har i stumper små
hver sjæl, som malmstøbt skulde stå; —
men endnu kan et rejsnings-skrig
i eders øre tordne: krig!

FOGDEN. Krig?

BRAND. Krig!

FOGDEN. Hvis De til våben kalder,
De blir den første mand, der falder!

BRAND. Med klarsyn skønnes skal en dag,
at største sejr er nederlag!

FOGDEN. Betænk Dem, Brand; De står på skillet;
sæt alt ej på det ene kort.

BRAND. Og dog jeg gør det!

FOGDEN. Tabes spillet,
er Deres jordliv ødslet bort.
De ejer alle verdens goder,
er arving til en grundrig moder,
De har et barn at leve for,

en elsket hustru; — lykkens kår
blir rakt Dem som af milde hænder.

BRAND. Og hvis jeg endda ryggen vender,
til hvad De lykkens kår har kaldt?
Ifald jeg må?

FOGDEN. Fortabt er alt,
hvis her, i verdens udmarks vik,
De åbner Deres verdens-krig!
Drag sørpå, mod de rige strande,
hvor mænd tør stå med løftet pande;
der kan med ret De lyse møde
og byde menigheden bløde;
vort offer er ej blod, men sved
i kamp for brød blandt klippeskred.

BRAND. Her blir jeg dog. Her er mit hjem,
og i mit hjem min krig skal frem.

FOGDEN. Husk, hvad De taber, hvis det glipper; —
og først og fremst, husk, hvad De slipper!

BRAND. Mig selv jeg taber, hvis jeg viger.

FOGDEN. Brand, håbløs er en ensom kriger.

BRAND. Min flok er stærk; jeg har de bedste.

FOGDEN (smiler). Ja, muligt det, — men jeg de fleste. (går.

BRAND (ser efter ham). Der går en fuldblods folkets mand,
retsindigt tænkende, velvillig,
på sin vis virksom, varm og billig, —
og dog en svøbe for sit land.
Ej jordfald, flom og vinterblæst,
ej hungersnød, ej frost og pest,
forvolder halvt det nederlag,
som slig en mellem år og dag.
Af landeplagen liv kun røves; —
men han —! Hvor mange tanker kløves,
hvor mange friske viljer sløves,
hvor mange stærke sange døves
af slig forklemt, trangbrystig sjæl!
Hvor mangt et smil på folkemunde,
hvor mangt et lyn i folkebarm,
hvor mangen løftnings lyst og harm, —
der frem til dåd sig vokse kunde, —
slog ikke blodløst han ihjel! (pludselig i angst.)

Men budet! Budet! — Ingen kommer!
Jo, doktoren! (iler ham imøde.)
Tal, tal! Min mor —?

DOKTOREN. Nu er hun stedet for sin dommer.

BRAND. Død! — Men i bod?

DOKTOREN. Det knapt jeg tror;
hun hang ved sit på denne jord,
til timen slog, og de blev skilt.

BRAND (ser stille rystet frem for sig).
Er her en vildsom sjæl forspildt?

DOKTOREN. Kan hænde vel hun dømmes mildt, —
ej efter lov, men efter skøn.

BRAND (sagte). Hvad talte hun?

DOKTOREN. Hun mumled stilt:
Gud er ej hårdhændt, som min søn!

BRAND (synker i smerte ned på bænken).
I brødens kvalm, på dødens fjæl,
den samme løgn, som slår hver sjæl! (skjuler ansigtet i hænderne.)

DOKTOREN (går nærmere, ser på ham og ryster på hovedet).
De vil en gennemlevet tid
i et og alting flytte hid.
De tror endnu hin lovens pagt
for Gud og godtfolk står ved magt; —
hver slægt har dog sin egen vis;
vor skræmmes ej med flammeris,
med ammesnak om sjæle-ran; —
dens første bud er: vær human!

BRAND (ser op). Human! Ja, dette slappe ord
er feltråb for den hele jord!
Med det hver stymper hyller til,
at ingen dåd han tør og vil;
med det hver skræling dækker over,
at ej han alt for sejren vover;
i ly af det blir letvindt brudt
hver uslings løfte, fejgt fortrudt; —
I pusling-sjæle gør tilsidst
af mennesket en humanist!
Har Gud human mod Jesus Krist?
Vvis eders Gud fik dengang råde,
han under korset råbte nåde, —

og soningsværket sagtens blev
et diplomatisk himmelbrev! (skjuler hovedet og sidder i stum sorg.)

DOKTOREN (sagte). Ras ud, ras ud, du sjæl i storm; —
bedst, om du kunde tårer fange.

AGNES (er kommen ud på trappen; bleg og forfærdet hvisker hun til doktoren):
Her ind! Følg med!

DOKTOREN. Du gør mig bange!
Hvad er det, barn?

AGNES. En angstens orm
har koldt sig om mit hjerte lagt —!

DOKTOREN Hvad er det?

AGNES (drager ham med sig). Kom! — Guds evige magt!
(de går ind i huset; *Brand* mærker det ikke.)

BRAND (stille hen for sig). Død uden bod. Død, som hun leved.
Er ikke der Guds fingerpeg?
Igennem mig skal vorde hævet
den skat, som hun har fra sig skrevet; —
nu tifold ve mig, om jeg sveg! (rejser sig.)
Med sønnens pligt, på hjemmets grund,
uryggelig fra denne stund
som kåret korsmand slå jeg skal
før åndens sejr i kødets fald.
Gud har mig rakt sin tunges stål,
har tændt i mig sin vredes bål; —
nu står jeg i min viljes vælde,
nu tør, nu kan jeg knuse fjelde!

DOKTOREN (efterfulgt af *Agnes* kommer hurtig ud på trappen og råber):
Beskik dit hus og drag herfra!

BRAND. Om jorden skalv, jeg blev endda!

DOKTOREN. Så er dit barn til døden dømt.

BRAND (forvildet). Alf! Barnet! Alf! Hvad rædsels skrømt
er dette her! Mit barn! (vild ind i huset.)

DORKTOREN (holder ham tilbage). Nej bliv! —
Her er ej lys, her er ej sol,
her skær en luft, som pust fra pol, —
her sænker skodden klamt sig ned; —
en vinter til på dette sted
vil visne bort hans spæde liv.
Rejs, Brand, og Deres barn er frelst;
men gør det snart, imorgen helst.

BRAND. Ikveld, idag, i denne stund!
O, han skal vokse stærk og sund; —
ej gufs fra bræ, ej sno fra kyst
skal isne mer hans lille bryst.
Kom, Agnes, løft ham lindt i blund!
På flugt, på flugt langs alle sund!
O, Agnes, Agnes, dødens garn
sig spinder om vort lille barn!
AGNES. Jeg lønligt aned, lønligt skalv, —
og dog jeg så kun faren halv.
BRAND (til *doktoren*). Men flugt ham frelser? Så De lover!
DOKTOREN. Det liv, en fader våger over
ved nat og dag, er sejerstrygt.
Vær alt for ham, og sundhedssmykt
De snart skal se ham; nær ej frygt.
BRAND. Tak, tak! (til *Agnes.*)
Hyl tæt i dun ham ind;
langs fjorden stryger aftnens vind. (*Agnes* går ind i huset.)
DOKTOREN (betragter i taushed *Brand*, som ubevægelig ser ind gennem døren, går derpå hen til ham, lægger hånden på hans skulder og siger):
Mod verdens flok så ubønhørlig,
og mod sig selv så let medgørlig!
For den ej gælder lidt, ej meget, —
kun lovens intet eller alt;
men fra en selv er modet veget
i samme stund som loddet faldt —
og offerlammet var ens eget.
BRAND. Hvad mener De?
DOKTOREN. Til Deres mor
De tordned lovens hårde ord;
fortabt, hvis alt ej lægges af,
hvis ej du nøgen går i grav!
Og samme råb har runget tidt,
når folkets flok, som tyngst, har lidt!
Nu er De havsnødsmanden selv,
i skæbnens storm på bådens hvælv;
nu kaster De fra krænget køl
tilhavs hvert brev om straffens pøl, —
tilhavs, tilhavs den tunge bog,
hvormed De brødres bringer slog;
nu gælder det i kuling stiv
at berge eget afkoms liv.

På flugt, på flugt langs fjord og vik, —
på flugt fra egen moders lig, —
på flugt fra sjælehjord og kald; —
nu lyser presten messefald!

BRAND (griber sig forvildet om hovedet som for at samle tankerne).
Er nu jeg blind! Var jeg det før!

DOKTOREN. De handler som en fader bør.
Tro ej, jeg laster, hvad De gør; —
for mig De er i stækket stand
mer stor, end før som styrkens mand. —
Farvel! Nu har jeg rakt Dem spejlet;
brug det og suk så: Herregud,
slig ser en himmel-stormer ud! (går.)

BRAND (stirrer en stund frem for sig, pludselig udbryder han):
Nu eller før, — når er her fejlet?!

Agnes kommer ud af døren med kåbe over skuldrene og barnet på armen; *Brand* ser hende ikke; hun vil tale, men stanser ligesom slagen af skræk, da hun bemærker udtrykket i hans ansigt. I samme øjeblik kommer *en mand* ilsomt ind gennem havegrinden. Solen går ned.

MANDEN. Hør, prest, du har en avindsmand!

BRAND (knuger hånden mod brystet). Ja, her.

MANDEN. Vær på din post mod fogden.
Din sæd skød frodigt over land,
til han med rygtets brandpest slog den.
Alt ofte har han ymtet om,
at prestegården snart står tom, —
har sagt, at os du ryggen vender,
så fort din rige mor er død.

BRAND. Og hvis så var —?

MANDEN. Prest, jeg dig kender
og véd, hvi slige giftord lød;
du står jo ham og hans imod,
han aldrig fik din vilje bøjet, —
se, det er rygtets rette rod —

BRAND (uslkker). At sandt er sagt — sig tænke lod.

MANDEN. Da har du stygt for alle løjet.

BRAND. Har jeg —?

MANDEN. Hvor tidt har ej du sagt,
at Gud har selv til strid dig vakt, —
at mellem os du har dit hjem,
at her din krig skal føres frem,

at ingen mand tør kaldet svige,
at slå han skal, men aldrig vige.
Og kaldet har du! Stærkt og lyst
din ild har fængt i mangt et bryst.

BRAND. Mand, her er mængdens øre døvt;
fast hvert et sind er slukt og sløvt!

MANDEN. Du bedre véd; — i mangt et sind
nu glitrer himlens solskin ind.

BRAND. I tifold flere er der nat.

MANDEN. Du er som lys i natten sat.
Men lad det være, som det vil;
at tælle trænges her ej til;
thi her står jeg, den ene mand,
og siger: rejs, ifald du kan!
Jeg har en sjæl så fuldt som nogen;
jeg kan ej hjælpe mig med bogen;
du har mig op af dybet draget, —
prøv, om du nu tør slippe taget!
Du kan det ej; jeg holder fast;
min sjæl var tabt, hvis taget brast! —
Farvel! Jeg venter trygt det bud:
min prest ej slipper mig og Gud. (går.)

AGNES (sky). Din kind er hvid, din mund er bleg;
det er, som du i hjertet skreg.

BRAND. Hvert klangfuldt ord, mod bergvæg sagt,
mig slår med tifold genlyds magt.

AGNES (gør et skridt frem). Jeg er beredt!

BRAND. Beredt? Hvortil?

AGNES (med styrke). Til hvad en moder må og vil!

(*Gerd* løber forbi udenfor på vejen og stanser ved havegrinden.)

GERD (klapper i hænderne og råber med forvildet glæde):
Har I hørt det? Bort fløj presten! —
Ud af bakken, op af haug
myldrer både trold og draug,
svarte, stygge, store, små, —
hu, hvor hvast de kunde slå —!
Øjet rev de af mig næsten;
halve sjælen har de taget; —
å, jeg hjælper mig med resten;
der er nok igen af vraget!

BRAND. Pige, vildt din tanke går;
her du ser jeg for dig står.

GERD. Du? Ja du, men ikke presten!
Ned fra Svartetind min høk
rap bortover lien strøg;
bidslet, sadlet, vild og vred
hvæste han i mørknings-blæsten,
og en mand på ryggen red, —
det var presten, det var presten!
Nu står bygdens kirke tom,
stængt med både lås og bom;
Styggekirkens tid er omme;
nu skal min til ære komme.
Der står presten, stærk og stor,
i sit hvide messeklæde,
vævt af vintrens dryp og væde; —
vil du være med, så kom;
bygdens kirke står jo tom;
presten min har slige ord,
at det runger over jord!

BRAND. Brudte sjæl, hvo bød dig fange
vildsomt mig med afguds-sange!

GERD (kommer indenfor havegrinden).
Afgud? Hvad er det for noget?
Afgud? Å, jeg véd det godt;
stundom stort og stundom småt,
altid gyldent, altid broget.
Afgud! Hør du; ser du hende?
Kan du under klædet kende
barnehænder, barneben?
Kan du se, hvor fint og broget
Svøbet folder sig om noget,
der er ligt et barn, som sover?
Ræd hun viger, — dækker over!
Afgud? Mand, der ser du én!

AGNES (til *Brand*). Har du tårer, har du bønner?
Ud har rædslen mine brændt!

BRAND. Agnes, hustru, — ve, jeg skønner,
hende har en større sendt!

GERD. Hør; nu ringer alle klokker
sammen på den vilde hej!

Se, hvad menighed der flokker
sig til færd på kirkevej!
Kan du se de tusend trolde,
bygdens prest har sænkt i havet?
Kan du se de tusend dverge?
Indtil nu de lå begravet
med hans segl som gravbrudds-værge.
Hav og grav dem kan ej holde;
frem de myldrer, våde, kolde; —
skindødt troldbarn ser jeg grine,
vælte af sig bergskreds-blokken.
Hør, de skriger: mor og far!
Mænd og kvinder giver svar;
bygdens mand går mellem sine,
som en far i sønneflokken;
bygdens kvinde tar sin døde,
rækker ham sit bryst til føde; —
aldrig før så staut hun knejste,
når hun barn til dåben bar.
Her blev liv, da presten rejste!

BRAND. Vig ifra mig! Fast jeg ser
værre syner —

GERD. Hør! Han ler,
han, som sidder langsmed vejen,
der den svinger op mod hejen;
ind han skriver i sin bog
hver en sjæl, som opad drog; —
hej, han har dem alle næsten;
bygdens kirke står jo tom,
stængt med både lås og bom, —
og på høkens ryg fløj presten!

(springer over havegærdet og taber sig i urden. Stilhed.)

AGNES (nærmer sig og siger dæmpet): Lad os gå; nu er det tid.

BRAND (stirrer på hende). Hvilken vej?

(peger først mod havegrinden, siden mod husdøren.)

Did? — eller did?

AGNES (viger forfærdet). Brand, dit barn, — dit barn!

BRAND (følger efter). Giv svar;
var jeg prest, før jeg blev far?

AGNES (viger længere tilbage).

Blev end spurgt med tordnens brag, —
intet svar i denne sag!

BRAND (følger igen). Svare skal du; du er mor;
d u har her det sidste ord!

AGNES. Hustru er jeg; tør du byde,
skal jeg bøje mig og lyde!

BRAND (vil gribe hende om armen). Valgets kalk mig tag ifra!

AGNES (viger bagom træet). Aldrig var jeg moder da!

BRAND. Der er dom i dette svar!

AGNES (stærk). Spørg dig selv, om valg du har!

BRAND. Styrket dommen atter lød!

AGNES. Tror du fuldt på Herrens kald?

BRAND. Ja! (griber hende fast om hånden.)
Og nu du sige skal
ordet over liv og død!

AGNES. Gå den vej, din Gud dig bød! (Ophold.)

BRAND. Lad os gå; nu er det tid.

AGNES (toneløst). Hvor går vejen?

BRAND (tier).

AGNES (peger mod havegrinden og spørger): Did?

BRAND (peger mod husdøren). Nej, — did!

AGNES (løfter barnet højt på armene).
Gud! Det offer, du tør kræve,
tør jeg mod din himmel hæve!
Led mig gennem livets gys! (ind i huset.)

BRAND (stirrer en stund frem for sig, brister i gråd, slår hænderne sammen over hovedet, kaster sig ned på trappen og råber):
Jesus, Jesus, giv mig lys!

FJERDE AKT.

(Juleaften i prestegården. Det er mørkt i stuen. På bagvæggen er udgangsdør; vindu på den ene side, dør på den anden.)

(*Agnes* står sørgeklædt ved vinduet og stirrer ud i mørket.)

AGNES. Endnu ikke! Endnu ikke! —
O, hvor tungt det er at vente, —
længsels råb på råb at skikke, —
aldrig noget svar at hente! —
Sneen falder blødt og tæt,
har, som med et lin-skaut, klædt
taget på den gamle kirke — — (lytter.)
Hys! Jeg hører grinden knirke!
Fodtrin; faste mandetrin; (iler til døren og lukker op.)
Er det dig? Kom ind, kom ind!

(*Brand* kommer ind, tilsneet, i rejseklæder, som han under det følgende kaster af sig.)

AGNES (slår armene om ham).
O, hvor du blev længe borte!
Gå ej fra mig; gå ej fra mig;
ensom kan jeg ej de sorte
natteskygger ryste af mig!
Hvilken nat og hvilke dage,
disse to og denne nat!

BRAND. Barn, nu har du mig tilbage.

(tænder et enkelt lys, som kaster et svagt skær over stuen.)

Du er bleg.

AGNES. Og træt og mat.
Jeg har længtet, spejdet, stundet, —
og så har lidt grønt jeg bundet —

lidt! men det var, hvad jeg ejed,
alt ifra isommer plejet
til at pynte juletræet.
Busken kaldte jeg for hans;
ja, han fik den og — som krans! (brister i gråd.)
Se, nu er den halvvejs sneet
ned — o Gud —

BRAND. På kirkegården.

AGNES. O, det navn!

BRAND. Tør af dig tåren.

AGNES. Ja jeg skal, men vær tålmodig;
endnu er min sjæl som blodig;
såret er så friskt og nyt,
ud min styrkes vælд er flydt; —
o, men det skal snart bli bedre;
er jeg over disse dage,
skal du aldrig se mig klage.

BRAND. Er det Herrens helg at hædre?

AGNES. Nej, jeg véd —; men vær tålmodig!
Husk, ifjor så sund og frodig,
og iår ifra mig båren,
båren ud — (gyser tilbage for ordet.)

BRAND (stærkt). På kirkegården!

AGNES (skriger). Nævn det ej!

BRAND. Med fulde lunger
må det nævnes, er du ræd!
Nævnes må det, så det runger,
lig en bølge mod en bredd!

AGNES. Selv du lider under ordet
mer, end du vil kendes ved;
på din pande ser jeg sporet
af den sved, det købtes med.

BRAND. Duggens dråber på min pande
er kun sprøjt fra fjordens vande.

AGNES. Er og dråben i dit øje
smeltet sneflok fra det høje?
Nej, o nej, den er for varm;
kilden er din egen barm!

BRAND. Agnes, hustru, lad os begge
være stærke, stå imod,

sammen vore kræfter lægge,
vinde fremad fod for fod. —
O, jeg var en mand derude!
Sjøen skylled over fluen,
mågen taug i uvejrsgruen,
haglen slog min skrale skude;
midtfjords lå vi, vandet fræste,
mast og takkel hugg og hvæste,
sejlet, slidt i pjalter, blæste
langt i læ for havråks-fråden,
hver en nagle skreg i båden; —
udfor stup og udfor lider
gik der skred fra begge sider;
otte mænd med hvilte årer
sad som otte lig på bårer.
O, da vokste jeg ved roret,
jeg var den, som førte ordet,
kendte godt, en stor mig døbte
til mit kald, det dyrekøbte.

AGNES. Let at stå i stormen stiv,
let at leve kampens liv;
o, men tænk på mig, som sidder
stilt i sorgens spurvekvidder,
mig, som ej kan døve tiden,
om jeg nok så gerne vil;
tænk på mig, som, stængt fra striden,
ej får glimt af dådens ild;
tænk på mig, hvem kun en liden
snever gerning hører til;
tænk på mig; jeg sidder hjemme,
tør ej mindes, kan ej glemme!

BRAND. Har du liden gerning, du?
Aldrig var den stor som nu.
Hør; jeg vil dig sige noget,
som i sorgen er mig mødt.
Ofte blir mit øje tåget,
tanken ydmyg, sindet blødt;
det er, som der lå en glæde
i at kunne græde, græde.
Agnes, — tænk, da ser jeg Gud
nær, som aldrig før jeg så ham, —
o, så nær at det ser ud,

som om det var let at nå ham.
Og jeg tørster mod at kaste
mig som funden til hans barm,
mod at trykkes af hans faste
stærke varme faderarm.

AGNES. Brand, — o, se ham altid så, —
som den Gud, du mægter nå, —
mere fader, mindre herre!

BRAND. Tør ej, Agnes; tør ej spærre
vejen for hans eget værk;
jeg må se ham stor og stærk,
himmelstor, — så kræver tiden,
just fordi den selv er liden.
O, men du kan se ham nær,
se ham som en fader kær,
i hans favn dit hoved bøje,
hvile, hvile, er du træt,
gå ifra ham, sund og let,
med hans afglans i dit øje,
bære glansens glorie med
ned til mig, som led og stred.
Ser du Agnes, slig at dele,
er just ægteskabets kerne;
én skal stride, storme, værne,
én skal alle dødshugg hele;
da først kan med sandheds ret
siges, at de to er ét.
Alt ifra du verdens liv
vendte ryggen, blev min viv,
kasted kækt din skæbnes terning,
hviler på dig dette kald;
jeg skal slå til sejr og fald,
slå i dagens hede stråler,
stå på vagt i nattens kulde, —
du skal række mig de fulde
kærlighedens læsknings-skåler,
slynge mildheds kappefold
varmt indunder bringens skjold; —
liden er ej denne gerning!

AGNES. Hver en gerning, spejdet efter,
er for tung for mine kræfter;

mine tankers tusend grene
slynges sammen i den ene.
Alt er endnu som et digt.
Lad mig klage, lad mig græde,
hjælp mig så at finde rede
på mig selv og på min pligt. —
Brand, inat, mens du var borte,
kom han i mit kammer ind;
sundhedssmykket var hans kind;
tyndklædt i sin lille skjorte
stavred han med barnetrin
frem til sengen, hvor jeg hvilte,
rakte mod mig sine arme;
kaldte på sin mor og smilte, —
men som om han bad om varme!
Ja, jeg så det! O, jeg gøs —!

BRAND. Agnes!

AGNES. Jo, du, — barnet frøs!
O, det må han jo derude
på de kolde spåners pude!

BRAND. Liget ligger under sneen;
barnet er til himlen båret.

AGNES (viger fra ham). O, hvi river du i såret,
grusomt, midt i rædsels-veen!
Det, som hårdt du liget kalder,
barnet er for mig endnu.
Sjæl og legem sammen falder;
end ej mægter jeg, som du,
mellem disse to at dele;
begge er for mig det hele;
Alf, som under sneen sover,
er min Alf hist ovenover!

BRAND. Mangt et sår må blodigt rives,
før du læges for din sot.

AGNES. Ja, men vær tålmodig blot; —
jeg kan ledes, ikke drives.
Stå mig nær og styrk mig, Brand;
tal det mildeste du kan.
Du, som ejer stormens tone
i de store øjeblikke,
når en sjæl skal drage brikke

om sin egen livsenskrone, —
har du ikke sangens mildhed
til at døve smertens vildhed?
Har du ej et ord, som kvæger,
et, som ud i dagen peger?
Gud, som du mig lærte kende,
er en konge på sin borg; —
hvor tør jeg til ham mig vende
med min lille modersorg?

BRAND. Tror du, bedre du dig vendte
til den Gud, som før du kendte?

AGNES. Aldrig, aldrig did igen!
Og dog er det tidt, som drages
jeg af længsel ud, derhen,
hvor det lysner, hvor det dages.
Let at løftes, tungt at bære;
lød ej så den gamle lære?
Dine riger er for store,
alt er her for stort for mig,
du, dit kald, dit mål, din fore,
al din vilje, hver din vej,
fjeldet, som udover hænger,
fjorden, som for foden stænger,
sorgen, mindet, mørket, striden, —
ikkun kirken er for liden.

BRAND (slået). Kirken? Atter denne tanke!
Ligger den i landets luft?
Hvi for liden?

AGNES (ryster sørgmodig på hovedet). Kan jeg sanke-
grunde sammen med fornuft?
Kommer ikke stemnings-strømmen,
som med vindens strøm en duft?
Hvorfra kom den, hvorhen går den?
Mig er nok, at jeg forstår den,
og jeg véd foruden viden —
kirken er for mig for liden.

BRAND. Der er syn i folkedrømmen.
Hundred sjæle, som jeg mødte,
af sig samme tanke fødte;
selv hos hin, som vildt forreven
skreg på vidden, stod den skreven.

„Der er stygt, for der er småt“
lød det; hun ej heller kunde
rede tanken ud med grunde.
Hundred kvinder sagde siden:
bygdens kirke er for liden!
Dette råb fra kvindemunde
tolker trangen til et slot. —
Agnes, — o, jeg ser det godt,
du er kvinden, Herren kåred
til sin engel på min sti; —
tryg og sikker, skønt iblinde,
véd du vejen ret at finde,
hvor jeg skillet går forbi.
Aldrig blålys-blink dig dåred;
første dag du pegte lige
mod det sande skabnings-rige, —
stansed mig, som vilde stige
på min flugt mod himlens hvælv,
retted synet på mig selv,
indad mod det inderlige. —
Agnes, atter har du sagt
ord, som slog med lynets magt, —
ført mig, hvor jeg uviss fór,
kastet dagskær på mit virke.
Liden er Vorherres kirke; —
godt; så skal den tømres stor!
Aldrig så jeg grant som nu,
hvad i dig min Skaber gav mig;
derfor trygler jeg, som du:
gå ej fra mig, gå ej fra mig!

AGNES. Jeg skal ryste af mig sorgen,
jeg skal tørre tåren af,
jeg skal stænge mindeborgen,
som det sømmer sig en grav;
jeg skal lægge glemsels hav
åbent mellem den og mig;
jeg skal viske lykkefærden
af min lille billedverden,
være hustru helt for dig!

BRAND. Vejen går imod det store.

AGNES. O, men brug ej strengheds spore.

BRAND. Gennem mig en større byder.
AGNES. En, om hvem du selv har sagt,
at han viljen ej forskyder,
skønt den savner evnens magt. (vil gå.)
BRAND. Hvorhen, Agnes?
AGNES (smiler). Husets skøtsel
får ej glemmes, mindst ikveld.
Forrige jul, du husker vel,
at du sagde, jeg var ødsel.
Lys var tændt i alle stager;
her var grønt og smukke sager,
legetøj på juletræet;
her blev sunget, her blev leet.
Brand, iår skal atter tændes
alle lys, så helgen kendes;
her skal pyntes op som bedst
til den stille store fest.
Titter Gud i stuen ind,
skal han se en straffet datter,
revset søn med ydmygt sind,
børn, som lydigt véd og fatter,
at de ej for fadervreden
tvert tør skyde fra sig glæden. —
Ser du nu vel spor af tåren?
BRAND (trykker hende til sig og slipper hende atter).
Barn, tænd lys; det er dit virke!
AGNES (smiler sørgmodigt). Byg så du din store kirke; —
o, men få den rejst før våren! (går.)
BRAND (ser efter hende). Villig, villig midt i vånden,
villig midt i martrens ild;
svigter evnen, segner ånden,
sker det, skønt hun ofret vil.
Herre, læg din styrke til; —
og fra mig tag hvervets kalk,
bitrest kalk, at måtte skikke
lovens grumme høk og falk
over hende for at drikke
hjertets fulde varme flod.
Jeg har kræfter, jeg har mod;
læs på mig din vægt for tvende, —
vær barmhjertig blot mod hende!

(Det banker på gangdøren. *Fogden* kommer ind.)

FOGDEN. Her gæster Dem en slagen mand.

BRAND. En slagen mand?

FOGDEN. Som slig jeg kommer.
De husker sagtens, da isommer
jeg vilde drive Dem fra land,
jeg spåde Dem just ej det bedste
af krigens udfald mellem os —

BRAND. Nu ja?

FOGDEN. Men al min ret tiltrods
jeg vil ej længer med Dem slås.

BRAND. Hvorfor?

FOGDEN. Fordi De har de fleste.

BRAND. Har jeg?

FOGDEN. Det tænker jeg De véd;
Dem søger folk jo langt af led;
her er, især på sidste tiden,
en ånd i bygden kommen ind,
som Gud skal vide ej er min,
og deraf tør jeg slutte da,
at det er Dem, den kommer fra.
Her er min hånd; vi ender striden!

BRAND. En krig, som vor, får ikke slut,
er end den enes modstand brudt.

FOGDEN. Hvad skal der mer til slut på krig,
end fred og mindeligt forlig?
Jeg er ej den, som står mod brodden;
man er, som folk er flest, jo skabt;
når for sit bryst man kender odden
af fiendens våben, gir man tabt;
har man kun kæp mod lansespids,
bør marken rømmes i betids,
og står man som en ensom kriger,
er det fornuftigst, at man viger.

BRAND. To ting, jeg tror, er her at mærke,
først at De kalder mig den stærke;
jeg har de fleste —

FOGDEN. Ganske visst!

BRAND. Ja mulig endnu; men tilsidst,
på ofrets store alvorsdag, —
hvem har da magten for sin sag?

FOGDEN. På ofrets dag? Men Herregud,
det er jo den, som ikke kommer!
I værste fald går ofret ud
på lossning af de godtfolks lommer;
human er tiden, vil ej offer
af mere dyrebare stoffer.
Og ærgerligst det er ved sagen
at selv jeg hører mellem dem,
som bragte det humane frem,
og derved hindred offerdagen,
så det kan siges på en vis,
jeg givet har mig selv til pris, —
i alle fald, at jeg bandt ris
til rap på eget livsværks ende.

BRAND. At ret De har, kan mulig hænde.
Men for det andet kan jeg knapt
forstå, at De tør give tabt.
Om riset eller ikke riset,
en mand er for sin gerning skabt;
hans mål for ham er paradiset!
Om mellem ham og det sig hvælved
et hav, mens Satans land lå nær, —
tør derfor råbes: væk, besvær,
her er jo kortere til helved?!

FOGDEN. Jeg hertil svarer ja og nej;
etsteds må mennesket jo havne, —
og ser man møjen ej kan gavne,
hvem vil vel gå forgæves vej?
Det er nu så, vi vil erstatning
for liden eller stor befatning;
kan sejr ej vindes ved at kæmpe,
så får man fare frem med lempe.

BRAND. Men aldrig sort dog vorder hvidt!

FOGDEN. Min kære ven, det hjælper lidt
at kalde noget hvidt som bræen,
når mængden råber: sort som sneen!

BRAND. De råber kanske med?

FOGDEN. Nå, nå, —
jeg råber ikke sort men grå.
Human er tiden; folk må mødes,
ej bums imod hinanden stødes.

Husk på, at dette land er frit;
her skal jo alles mening gælde; —
hvor tør da én mod alle fælde
sin særdom over sort og hvidt? —
Kort sagt, da De har fleretallet,
så er De første mand i kaldet;
jeg slutter mig, som alle andre,
til Dem så godt jeg kan og véd,
og håber ingen sjæl vil klandre,
at ej jeg til det sidste stred.
Folk dømmer nu, det ser jeg godt,
mit virke kun som spredt og småt:
de kalder én ting mer fornøden
end årligårs at øge grøden;
man er ej villig nu, som før,
at yde skærven, hvor sig bør, —
og er ej viljen med i legen,
da er en gerning sejerssvegen. —
Det falder tungt, det må De tro,
at slippe plan om vej og bro,
om tapning ud af myr og fjære,
og meget mer, som var i gære.
Men Herregud, hvad skal man sige;
kan ej man sejre, får man vige,
tålmodigt håbe alt af tiden,
og bøje klogelig til siden.
Nu, — folkets yndest har jeg tabt
på samme vej, hvor den blev skabt;
ja, ja; så må på andre veje
jeg komme til mit fordums eje.

BRAND. Men var det da for folkegunst
De øved Deres kløgt og kunst?

FOGDEN. Nej, det véd Gud det ikke var.
Det alment bedste har jeg villet
til bygdens nytte blot og bar.
Dog nægtes ej, at med i spillet
kom håbet om et vederlag
for velgjort værk på yrkets dag.
Det er nu så; en virksom mand
med evner og med sund forstand
vil frugten af sin gerning se,
ej stønne gennem slidets ve

til fromme for en bar idé.
Jeg kan ej, selv med bedste vilje,
forsømme egen velfærds røgt
og ofre andre al min kløgt.
Jeg sidder med en stor familje;
jeg har jo kone, mange døtre,
som skal forsørges aller først; —
ideen læsker ingens tørst,
ideen slukker ingens sult,
hvor man, som jeg, har huset fuldt;
og dersom nogen skulde ytre
forundring, har jeg blot det svar,
han er en slet familjefar.

BRAND. Og nu er Deres agt —?

FOGDEN. At bygge.

BRAND. At bygge, siger De?

FOGDEN. Ja vel, —
til eget som til bygdens held.
Først vil jeg bygge op det ry,
jeg stod i for ej længe siden; —
det lakker stærkt mod tingvalgs-tiden;
thi må til noget stort jeg ty
og bringe foretag på bane,
så jeg blir kurvens første hane
og hindrer valget af en ny.
Nu har jeg tænkt som så, — man kan
fornuftigvis ej ro mod flommen.
Folk vil, som nu det heder, hæves;
den gerning er for mig forgæves;
jeg kan kun hjælpe folk påfode;
men sligt må gøres med det gode,
og her står mod mig alle mand.
Se, derfor er jeg modent kommen
til forsæt om, hvis det går an,
at søge bod mod armodsdommen.

BRAND. Den vil De rydde ud?

FOGDEN. Nej visst; --
den er jo en nødvendig brist
i alle samfund; den må døjes;
men med lidt klogskab kan den bøjes
i visse former, strengt begrænses,

såfremt i tide blot den ænses.
Vi véd jo, armod er det dynd,
som gødsler bedst al landsens synd; —
for dyndet vil jeg dæmning sætte.

BRAND. På hvilken vis?

FOGDEN. Ja, kan De gætte?
Afhjælpes skal et dybtfølt savn,
idet jeg til distriktets gavn
får bygt et armodsdommens pesthus;
ja, pesthus siger jeg, fordi
det skal for brødens smitte fri.
Og denne bygning har jeg tænkt,
forbindes nemt med et arresthus,
så virkning blir med årsag stængt
bag samme bom og samme lås,
med væg kun mellem bås og bås.
Og da jeg engang er på gled,
så er min agt at bygge med
en fløj indunder samme tag,
som bruges kan til valg og lag,
til alvorshandling som til fester,
med talerstol og rum til gæster, —
kort sagt, et pent politisk festhus.

BRAND. Sligt trænges hårdt; især det sidste;
dog véd jeg ét, som trænges mere.

FOGDEN. De tænker på en dårekiste?
Ja, ganske visst; den trænges hårdt.
Den også var min første tanke;
men efter overlæg med flere
jeg ganske kom fra tanken bort;
thi hvorfra skal vi midler sanke
til noget overvættes stort?
Og tro De mig, en sådan kiste
vil kræve en alvorlig sum,
hvis hver og en skal der få rum,
som trang og værdighed beviste.
Man tænke må på tidens elv,
og ej blot bygge for sig selv; —
alt går jo frem med kæmpeskridt;
ifjor tilpas, iår for lidt; —
De ser, i hvilke dimensioner

hvert folkeligt behov har vækst;
med syvmils-støvler, rent forhekst,
udvikles kraft og alslags evne,
i hvilket fag De så vil nævne.
Det altså blev for dyr en spas
at skaffe efterslægten plads
for sig og sine børn og koner.
Jeg siger derfor: Herregud;
den tand, den får vi nok slå ud!

BRAND. Og ter sig nogen altfor gal,
så har De jo den store sal.

FOGDEN (fornøjet). Ja, rummet står som oftest ledigt!
Det indfald, Brand, var ganske snedigt!
Vil byggeplanen blot ej briste,
så har vi gratis dårekiste,
har samlet under fælles tag.
beskyttet af det samme flag,
de væsentligste elementer,
hvorfra vor bygd sin farve henter; —
vi har vor hele armodsdom
samt slyngelflokkens syndeflom
og dårerne, som før gik om
foruden røgt og uden tugt, —
og så har vi vor friheds frugt
med valgkamp og med talers flugt;
vi har vor rådssal, hvor vi drøfter,
hvad gøres kan til bygdens tarv, —
vor festsal, hvor vi giver løfter
om skøtsel af vor fortids arv.
Hvis altså blot ej sagen faldt,
så får jo klippesønnen alt,
hvad han med billighed kan kræve,
for ret sit eget liv at leve.
Gud véd, vort strøg er ikke rigt;
dog, står først fællesgården bygt,
så tror jeg, det kan kaldes trygt
et vel organisert distrikt.

BRAND. Men midlerne —?

FOGDEN. Ja, det er knuden
i denne som i hver en sag;
til ydelser er viljen svag,

og står jeg Deres hjælp foruden,
jeg véd, at jeg må stryge flag.
Men støtter De med ordets magt
min tanke, vil den letvindt fremmes, —
og får jeg den til modning bragt,
skal Deres gode hjælp ej glemmes.

BRAND. Det sige vil, De gad mig købe?

FOGDEN. Med andet navn jeg vilde døbe
min plan, — til fælles gavn og brug
at fylde ud det splidens slug,
som hidtil mellem os har gabt,
og hvorved begge to har tabt.

BRAND. Da har De ilde tiden kåret —

FOGDEN. Ak ja; jeg véd, den store sorg,
som nys har Dem og Deres såret;
men Deres mandighed mig dåred;
og trangen til distriktets borg —

BRAND. I sorgens som i glædens stund
jeg står tilrede, når det kræves;
men af en anden gyldig grund
De denne gang dog går forgæves.

FOGDEN. Og hvilken grund —?

BRAND. Jeg selv vil bygge.

FOGDEN. Hvad! Bygge? Tage min idé?

BRAND. Ej ganske. (peger ud af vinduet.)
Foged, kan De se —?

FOGDEN. Der?

BRAND. Ja.

FOGDEN. Det store stygge træhus?
Det er jo prestegårdens fæhus!

BRAND. Nej, ikke det; — det lille stygge.

FOGDEN. Hvad! Kirken!

BRAND (nikker). Den vil stor jeg bygge.

FOGDEN. Nej, det skal fanden ikke ske!
Ved kirken skal ej nogen rygge; —
det var at krydse min idé!
Min plan er færdig og den haster;
men Deres mig af sadlen kaster.
To ting på engang er for meget, —
vig altså —!

BRAND. Jeg har aldrig veget.

FOGDEN. Her må De, mand! Byg mit arresthus
med pesthus og politisk festhus,
altsammen, kort sagt, — dårekisten, —
så spørges ej om kirkebristen.
Og hvorfor skal den nu i muld?
Den var dog god nok før i tiden.

BRAND. Ja, mulig; nu er den for liden.

FOGDEN. Da har jeg aldrig sét den fuld!

BRAND. Selv for en enkelt sjæl derinde
er ikke løftningsrum at finde.

FOGDEN (ryster forundret på hovedet).
Ved sligt den enkle sjæl beviste
nødvendigheden af min kiste. (slår over.)
Lad kirken stå, det vil jeg råde;
den kan jo kaldes på en måde
et stykke ædelt arveguld.
Den er et ædelt arvestykke; —
den skal ej falde for en nykke!
Ja, går min byggeplan i vasken,
jeg som en Føniksfugl af asken
skal rejse mig i mængdens nåde!
Jeg træder op som riddersmand
for mindesmærket ved vor strand!
Her stod engang et gude-hov, —
det var nok i kong Beles tider;
så rejste kirken sig omsider
ved fromme heltes ran og rov.
Ærværdig ved sin simple pragt,
højhellig i sin oldtidsdragt
den knejste indtil vore dage —

BRAND. Men hine tegn på fordums magt
er visst forlængst i graven lagt; —
nu står igen ej mindste flage.

FOGDEN. Just netop det! Så gammel er den,
at ej den mer er til i verden;
men i min bedstefaders dage
et hul i væggen stod tilbage!

BRAND. Et hul?

FOGDEN. Vidt, som en tøndesæk!

BRAND. Men væggen selv!

FOGDEN. Ja, den var væk.
Se, derfor må jeg rentud sige,
at kirkens rivning er umulig; —
det var en skammelig, en grulig
barbarisk handling uden lige!
Og midlerne, — hvor får vi dem?
Tror De, at her man er så ødsel,
at lokke udgiftsposter frem
ved ufuldbårne forslags fødsel,
når med en lille smule skøtsel
man så vidt støtte kan det gamle,
at det i vor tid ej vil ramle?
Men gå De ud og spejd i lejren, —
jeg blir dog den, som vinder sejren.

BRAND. Jeg agter ej at presse ud
en hvid til husly for min Gud.
Af egne midler vil jeg bygge; —
min arv, alt mit til sidste skærv
skal gives ud til dette hverv.
Nu, foged, er De end så djærv,
at mene, De kan tanken rygge?

FOGDEN (med foldede hænder).
Jeg står som falden ned fra skyerne!
Sligt spørges knapt engang fra byerne; —
og her i bygden, — her hos os,
hvor pungens lukning længst var lov
mod hvert et trængende behov, —
her åbner De en rundheds fos,
som risler, blinker, sprøjter, skummer —.
Nej, Brand, som sagt, jeg rent forstummer!

BRAND. Jeg længst i tanken fra mig skrev
min arv —

FOGDEN. Ja, her er ymtet meget,
som hen på noget sligt har peget,
men jeg har tænkt, at det var væv.
Hvem plejer vel at ofre alt,
når ej det synbar fordel gjaldt?
Dog, det blir Deres egen sag; —
gå foran De; så går jeg bag.
De er i skuddet; De kan virke,

og jeg kan skridtvis frem mig lirke. —
Brand, sammen vil vi bygge kirke!

BRAND. Hvad? Vil De Deres eget slippe?

FOGDEN. Det ved den søde Gud jeg vil!
Jeg var jo gal, om ej jeg gjorde.
Hvem tror De mængden flokkes til,
når én vil gøde, mæske, fore,
en anden melke, flå og klippe?
Ja død og plage er jeg med!
Jeg er af tanken ganske hed,
bevæget, greben, næsten rørt;
en heldig skæbne har mig ført
i denne kveld til prestegården;
thi jeg tør tro, at uden min
var Deres plan knapt faldt Dem ind, —
ialfald ej til verden båren.
Det altså er mit eget virke
at bygge bygdens nye kirke!

BRAND. Men kom ihug, vi kan ej skåne
hin oldtids knejsende ruin!

FOGDEN (ser ud). Betragtet her i dobbeltskin
af nyfalds-sne og nyets måne
den tar sig ud som noget skrammel.

BRAND. Hvad, foged?

FOGDEN. Brand, den er for gammel!
Det er mig ganske uforklarligt,
at ej jeg så det før ikveld, —
men hanekjælken står påhæld;
at bruge den var uforsvarligt.
Og hvor er stil, arkitektur,
når ret man gransker loft og mur?
Hvad skal man kalde slige buer?
en fagmand vilde kaldt dem fæle; —
ja, jeg må samme mening dele!
Og tagets mosbeklædte tuer, —
de er minsæl ej fra kong Bele.
Nej, pietet kan gå for vidt!
Det må dog hvermand se og skønne,
at denne gamle rådne rønne
i et og alt er noget skidt!

BRAND. Men dersom mængdens røst sig hæved
til vægring ved at få den revet —?

FOGDEN. Vil ingen anden, så vil jeg.
I helgen skal, jo før jo heller,
jeg ordne alt, hvad formen gælder,
og sætte sagen glat ivej.
Jeg ivre skal og virke, skrive;
jo, jo, — De kender fogden nok!
og kan jeg hjælp ej sammendrive
til rivning blandt den dumme flok,
skal jeg med egne hænder rive
den ned til grunden, stok for stok.
Ja, om jeg så skal ta min kone
og alle mine døtre med,
så skal den død og plage ned!

BRAND. Det er en ganske anden tone,
end den, som blev fra først af brugt.

FOGDEN. Det er humanitetens frugt
at få med alt ensidigt bugt;
og dersom digteren ej lyver,
så er det netop noget smukt,
at mandens tanke ejer flugt, —
med andre ord, — at tanken flyver. —
Farvel! (tager sin hat.)
Nu får jeg se til banden.

BRAND. Til hvad?

FOGDEN. Å, tænk Dem, jeg, selv anden,
idag på bygdegrænsen kneb
et fantefølge, fælt som fanden;
jeg fik da hjælp med taug og reb;
nu sidder de forvart hos granden
her nærmest nord; men pokker ta mig,
om ikke to-tre løb ifra mig —

BRAND. Nys ringtes ind dog fredens tid.

FOGDEN. Hvi kom det djævelskab da hid?
Dog, det forstår sig, på en måde
de hører sagtens sognet til — (leende.)
ja endog Dem! Hør her en gåde;
løs den, ifald De kan og vil:
folk findes, som er til i kraft
af den, De har til udspring havt,

og dog de til er, slet og ret,
fordi de er af anden æt!

BRAND (ryster på hovedet).
O Gud, der er så mangen gåde
en stirrer på, men ej kan råde.

FOGDEN. Da er dog denne letvindt gættet.
De har vel tidt nok hørt berettet
i bygden et og andet ord
om fattiggutten, han, her vester,
der var så lært som fire prester;
han friede til Deres mor —

BRAND. Hvad mer?

FOGDEN. Tænk, til en grundrig jente!
Dog hun naturligvis ham sendte
til Bloksberg, som han måtte vente.
Men véd De så, hvad fyren gør?
Han sørger halvt sig fra forstanden,
og fæster sluttelig en anden
af taterslægt; — og før sin død
han med en afkom øged banden,
som stryger om i synd og nød.
Ja, et af disse slegfredtrolde
fik sognet rigtignok beholde
til minde om hans vakre færd —

BRAND. Og det er —?

FOGDEN. Taterungen Gerd.

BRAND (dæmpet). Ja så!

FOGDEN (munter). Hvad? Gåden er ej slet!
Hans afkom er jo til i kraft
af den, De har til udspring havt;
thi ynglens indre ophav var,
at elsk til Deres mor han bar.

BRAND. Sig, foged, kan De nævne ét,
som rummed hjælp for disse sjæle?

FOGDEN. Pyt, de må ind bag tugthus-dørene.
De er fortabt op over ørene;
at frelse dem, det var at stjæle
fra fanden, som må gå fallit,
hvis ej han får af verden sit.

BRAND. De tænkte jo at bygge stort
et hus til ly mod nød og klage?

FOGDEN. Det forslag, — fort, som det blev gjort, — tog forslagsstilleren tilbage.

BRAND. Men hvis det dog —; det var dog smukt —

FOGDEN (smilende). Nu taler De i anden tone,
end den, som blev fra først af brugt. (klapper ham på skulderen.)
Lad dødt kun være dødt og glemt;
en mand skal handle fast bestemt.
Farvel! Jeg tør ej længer tøve;
nu må jeg ud igen og prøve
at finde rømlingernes skjul.
Vi mødes snart. Fornøjet jul!
Farvel, farvel; hils Deres kone! (går.)

BRAND (efter en tankefuld taushed).
O, endeløst er her at sone. —
Så vildt, så broget filtres ind
de tusend skæbnetrådes spind, —
så ligger skyld med skyldfrugt blandet,
det ene smittende det andet,
at den, som ser derind, ser ret
og blodigst uret vorde ét. (går til vinduet og ser længe ud.)
Mit lille barn, skyldløse lam,
du fældtes for min moders gerning;
en brusten sjæl bar bud fra ham,
som troner over skyens kam,
og bød mig kaste valgets terning; —
og denne brustne sjæl blev til,
fordi min moders sjæl fór vild.
Så bruger Herren skyldens grøde
til ligevægts og retfærds føde;
så slynger han fra højden ned
hjemsøgelsen i tredje led. (viger forfærdet fra vinduet.)
Ja, lovens Gud er over slægten!
Det første mål er ligevægten.
I offervillighedens magt
er rejsningsmuligheden lagt;
men ordet lyves ud af tiden;
thi flokken ræddes for sin viden. (går længe op og ned i stuen.)
At bede? Bede? Hm, — et ord,
som glat nok over læben fór, —
som ruttes med i alle stænder.
Bøn er for dem at skrige nåde
i vind og vejr til gåders gåde,

at tigge plads på Kristi læs,
at strække opad begge hænder —
og stå i tvilens pøl tilknæs.
Haha, var dermed sagen gjort,
da turde jeg, som hvermand, vove
at hamre på den Herres port,
der er „forfærdelig at love"! (stanser og tænker stille.)
Og dog — i angstens værste dage,
i sorgens store rædselsstund,
da barnet sov den sidste blund,
da intet kys af modermund
bar smilet på hans kind tilbage; —
hvad var det —? Bad jeg ikke da?
Hvad kom den søde svimlen fra,
den sangens strøm, den melodi,
som langvejs lød og jog forbi —
og bar mig højt og bar mig fri?
Bad jeg? Blev jeg i bønnen svalt?
Har jeg med Gud herinde talt?
Har han mig hørt? Og så han ned
i sørgehuset, hvor jeg græd? —
Hvad véd jeg! Nu er lukt og stængt,
og mørket atter om mig sænkt, —
og intet, intet lys at finde — —.
Jo, Agnes, — hun, som ser iblinde —! (råber i angst.)
Lys, Agnes, — lys, ifald du kan!

(*Agnes* åbner døren og træder ind med de tændte feststager; et klart skær falder over stuen.)

BRAND. Lys!
AGNES. Ser du julelyset, Brand?
BRAND (sagte). Ha, julelyset!
AGNES (sætter stagerne på bordet). Blev jeg længe?
BRAND. Nej, nej!
AGNES. O, hvor du har det koldt;
du må jo isne —
BRAND (stærkt). Nej!
AGNES (smilende). Hvor stolt!
Du vil ej lys og varme trænge. (lægger i ovnen.)
BRAND (går op og ned). Hm, vil ej!
AGNES (stille for sig selv, idet hun pynter op i stuen).
Her skal stagen stå.
Ifjor han greb med fingre små

mod julelysets klare blink.
Han var så glad og frisk og flink;
han strak sig fra sin lille stol
og spurgte, om det var en sol. (flytter lidt på stagen.)
Nu falder lysets fulde skær
ud over — over stedet der.
Nu kan han gennem rudens glas
se blinket fra sin soveplads;
nu kan han glytte stilt herind
i julestuens glans og skin. —
Med ruden står som tåreslørt; —
vent lidt, vent lidt; snart skal den smile — (tørrer vinduet af.)

BRAND (har fulgt hende med øjnene og siger sagte):
Når lægger sig til fred og hvile
det sorgens hav, fra bunden rørt?
Det må til hvile.

AGNES (for sig selv). Se, hvor klar!
Det er som skillet borte var,
som stuen vided ud sig stor;
som om den stygge kolde jord
med ét blev til en lun alkove,
hvor barnet sødt og godt kan sove.

BRAND. Hvad gør du, Agnes?

AGNES. Stille; hys!

BRAND (nærmere). Hvi trak gardinet fra du nys?

AGNES. O, kun en drøm; nu er jeg vakt.

BRAND. I drømmen er der snarer lagt.
Stæng atter!

AGNES (bønligt). Brand!

BRAND. Stæng tæt, stæng tæt!

AGNES. O, vær ej hård, det er ej ret!

BRAND. Stæng, stæng!

AGNES (trækker skodderne for). Nu har jeg lukt og stængt.
Men trygt jeg tror, Gud er ej krænkt,
om end i drømmens korte frist
jeg drak af trøstens væld —

BRAND. Nej visst!
Han er en mild, medgørlig dommer;
du rager ej med ham på kant,
om i din dyrkelse der kommer
lidt afgud hist og her iblandt.

AGNES (brister i gråd). O, sig mig da, hvor langt går kravet!
Min fod er dødstræt, — vingen faldt.

BRAND. Jeg har dig sagt, at slængt i havet
hvert offer er, som ej er alt.

AGNES. Men mit var alt; jeg har ej mere!

BRAND (ryster på hovedet). Dit offer følges må af flere.

AGNES (smiler). Kræv! Jeg har fattigdommens mod!

BRAND. Giv!

AGNES. Tag! Ak, Brand, du intet finder.

BRAND. Du har din sorg og dine minder, —
du har din syndige længsels flod —

AGNES (fortvilet). Jeg har mit pinte hjertes rod!
Riv ud! Riv ud!

BRAND. I afgrunds-gabet
unyttig du dit offer slang,
ifald du hyler over tabet!

AGNES (gyser). Din Herres vej er brat og trang.

BRAND. For viljen er der kun den ene.

AGNES. Men nådens —?

BRAND (afvisende). Bygt af offerstene.

AGNES (stirrer frem for sig og siger rystet):
Nu åbnes, lig en afgrund stor,
det skriftens ord, som aldrig før
jeg kom tilbunds i.

BRAND. Hvilket ord?

AGNES. Hver den, som ser Jehova, dør!

BRAND (slår armene om hende og trykker hende tæt op til sig).
O, skjul dig, skjul dig! Se ham ej!
Luk dine øjne —

AGNES. Skal jeg?

BRAND (slipper hende). Nej!

AGNES. Du lider, Brand.

BRAND. Jeg elsker dig.

AGNES. Hård er din kærlighed.

BRAND. For hård?

AGNES. Ej spørg; jeg følger, hvor du går.

BRAND. Tror du, at meningsløst jeg drog dig
af dansen og af legen ud, —

at for en halvheds skyld jeg slog dig
med offerlydighedens bud?
Ve dig og mig; for dyrt og stort
var da det offer, her blev gjort.
Du er min hustru; jeg tør kræve
dig helt, for kaldets liv at leve.

AGNES. Ja, kræv; men gå ej fra mig;

BRAND. Jo;
jeg trænger stilhed, trænger ro.
Snart skal den store kirke bygges —

AGNES. Min lille kirke sank i grus.

BRAND. Var den dit hjertes afgudshus,
så måtte den i stormen rygges. (favner hende som i angst.)
Al fred om dig, — og gennem dig
til mig, til mit, den lige vej! (går mod sidedøren.)

AGNES. Brand, må jeg flytte ganske stille
på vindus-lugens stygge skille?
Kun lidt? På klem? Brand, må jeg?

BRAND (i døren). Nej.

(går ind i sit kammer.)

AGNES. Lukket, lukket — alting lukket!
Selve glemslen lukket af!
Bom for klagen, segl for sukket,
lås for himmel og for grav!
Jeg vil ud; jeg kan ej ånde
her i ensomhedens vånde!
Ud? Hvorhen? Ser ej fra højden
strenge øjne på mig ned!
Kan jeg vel på flugt fra bygden
føre hjertets eje med?
Kan jeg flygte, om jeg vilde,
fra min rædsels tomme stille? (lytter ved døren til *Brands* stue.)
Lydt han læser; til hans øre
rækker ikke frem min røst.
Ingen hjælp! Ej råd, ej trøst!
Julens Gud har nok at gøre
med at lytte til de riges,
børneriges, lykkeliges
tak og sang og leg og dans.
Jul er jublens tid og hans.

Ej han ser mig, ej han agter
på en ensom moders fagter. (nærmer sig varsomt til vinduet.)
Skal jeg åbne skillets rammer,
så det klare fulde lys
jager nattens skræk og gys
fra hans sorte sovekammer? —
Nej, dernede er han ikke!
Julen er jo barnets tid; —
han får lov at komme hid;
kanske står han nu derude,
strækker armen for at pikke
på sin moders stængte rude. —
Lød der ikke barnegråd?
Alf, jeg véd ej hjælp og råd!
Her er stængt; din fader stængte; - -
Alf, jeg tør ej åbne nu!
Lydigt lidet barn er du;
aldrig du og jeg ham krænkte.
O, flyv hjem igen til himlen;
der er lys og der er glæde;
der er leg i børnevrimlen.
Men lad ingen se dig græde, —
sig ej, at din fader lukked,
da du kom og banked på.
Lidet barn kan ej forstå,
hvad vi store voksne må.
Sig, han sørged, — sig, han sukked;
sig dem, det var ham, som plukked
smukke blade til en krans.
Kan du se den? Den er hans!

(lytter, tænker sig om og ryster på hovedet.)

O, jeg drømmer! Mer end rammen
står som skille mellem os.
Først i glød af lutringsflammen
falder skillevæggen sammen,
revner hvælv og brister stængsler,
hviner fængselsdørens hængsler,
springer op den store lås!
Meget, meget her må gøres,
før vi to kan sammen føres. —
Jeg skal virke, virke stille,

for at fylde kravets svælg;
jeg skal hærdes, jeg skal ville. --
Men iaften er det helg.
Fra ifjor hvor vidt forskellig —!
Hys, — den højt skal holdes hellig;
frem jeg henter mine skatte, —
dem, hvis endeløse pris,
fra min lykkes livsforlis,
kun en moders sjæl kan fatte.

(hun knæler ned ved kommoden, åbner en skuffe og tager forskellige ting frem. I samme øjeblik lukker *Brand* på døren og vil tale til hende, men da han bemærker, hvad hun foretager sig, holder han inde og bliver stående. *Agnes* ser ham ikke.)

BRAND (sagte). Evig samme flugt om graven,
samme leg i dødninghaven.

AGNES. Her er sløret. Her er kåben,
han blev båren i til dåben. —
Her i knyttet har jeg kjolen — (holder den ivejret, ser på den og ler.)
Herre Gud, hvor sød og but!
Dejlig var min lille gut,
da han sad i kirkestolen. —
Her er skærfet, her er kuften,
han var klædt i første gang
han fik komme ud i luften.
Dengang var den altfor lang,
men den blev ham snart for liden —,
den skal lægges her ved siden. —
Vanter, strømper, — hvilke ben! —
og hans nye silkekyse,
som han fik for ej at fryse —;
den er ubrugt, ren og pen. —
O, der ligger langfærdsdragten,
han blev svøbt i lunt og tæt,
for at rejse lindt og let;
da jeg atter havde lagt den
bort, jeg var til døden træt.

BRAND (knuger hænderne i smerte).
Spar mig, Gud! Jeg kan ej knuse
hendes sidste afgudshuse;
skik en anden, er det ret!

AGNES. Den er plettet; — har jeg grædt? —
Hvilken rigdom! Perlestukken,
smertekrammet, tåredrukken,

glansomstrålt af valgets gru,
hellig! Den er kroningskåben,
som han bar i offerdåben!
O, hvor jeg er rig endnu!

(Det banker hvast på gangdøren; *Agnes* vender sig med et skrig og ser *Brand* i det samme. Døren rives op og *en kvinde*, forrevent klædt, træder ilsomt ind med et barn på armen.)

KVINDEN (ser børnetøjet og råber til *Agnes*):
Del med mig, du rige mor!

AGNES. Du er tifold mere rig!

KVINDEN. Ha, du er de andre lig;
altid munden fuld af ord!

BRAND (nærmer sig). Nævn mig, hvad du søger her.

KVINDEN. Ikke dig, for du er presten!
Heller ud igen i blæsten,
end at høre præk om brøde;
heller flygte sig tildøde,
drukne, rådne på et skær,
end at stå for svartemanden,
som véd vejen ned til branden!
Kan jeg hjælpe, jeg, for fanden,
at jeg blev til den jeg er?

BRAND (sagte). Denne røst og disse træk
isner mig med anings-skræk!

AGNES. Hvil dig, varm dig, hvis du fryser.
Sulter barnet, skal det mættes —

KVINDEN. Taterungen tør ej sættes,
hvor det luner, hvor det lyser.
Vore folk har landevejen,
urden, skogen, fjeldet, hejen;
vi skal færdes, vi skal vandre;
hus og hjem er for jer andre.
Lynsnar må jeg ud igen;
de er efter mig som hunde!
Foged, lensmand, lovens mænd,
gad mig binde, hvis de kunde.

BRAND. Her du skal ej røres.

KVINDEN. Her?
Under tag og mellem vægge?
Nej, du; vinternatten bær
bedre luftning til os begge.

Men et plagg til svøb for barnet!
Ældste broder hans, det skarnet,
er som tyv ifra mig strøgen
med den klud han svøbtes i.
Ser du, han er halvvejs nøgen,
blå, forfrossen, gennemføgen
af det rim, som røg forbi.

BRAND. Kvinde, gør din spæde fri
for din vilde dødsfærds sti; —
lad ham løftes, lad ham lettes;
af kan brændemærket tvættes —

KVINDEN. Jo, du kender godt til tingen!
Sligt et under mægter ingen, —
skal ej mægte det engang!
Krig med jer, som har forstødt ham!
Véd du, hvor hans mor har født ham.
Jo, på grøftekantens hælding,
under drik og spil og sang.
Han blev døbt i sluddets vælling,
korset med et kul af asken,
læsket med en klunk af flasken; —
samme stund han slap sin mor,
stod der om os folk, som svor; —
véd du hvem det var? Gudbedre; —
ungens far — og ungens fædre!

BRAND. Agnes?

AGNES. Ja.

BRAND. Du ser din pligt.

AGNES (med rædsel). Brand! Til hende! Aldrig sligt!

KVINDEN. Giv mig, giv mig! Giv mig alt!
Silkevæv og vraget pjalt!
Intet er for slet, for godt,
kan det lindes om ham blot.
Snart hans ånde slipper op;
han skal dø med tinet krop!

BRAND (til *Agnes*). Nu du hører valget runge!

KVINDEN. Du har nok til egen unge;
sig mig, — har du ej til min
livets plagg og dødens lin?

BRAND. Lyder ej fra denne tunge
maningsfulde varslers hvin?

KVINDEN. Giv mig!
AGNES. Det er helligbrøde!
Blodskyld mod den lille døde!
BRAND. Gavnløst han i døden sendtes,
hvis på tærsklen vejen endtes.
AGNES (brudt). Viljen ske. Mit hjertes rødder
skal jeg træde under fødder.
Kvinde, kom og tag imod; —
deles skal min overflod —
KVINDEN. Giv mig!
BRAND. Deles? — Agnes; deles?
AGNES (med vild styrke). Heller dræbes jeg, end stjæles
alt ifra! Se, jeg har veget
fod for fod! Jeg kan ej længer!
Halvt er nok; ej mer hun trænger!
BRAND. Var det hele da for meget,
da det købtes til dit eget?
AGNES (giver). Kvinde, kom; se her, tag kåben,
som mit eget bar i dåben.
Her er kjolen, skærfet, kuften;
den er god mod natteluften;
her den lille silkekyse;
under den han skal ej fryse;
tag det; tag til sidste pjalt —
KVINDEN. Giv mig!
BRAND. Agnes, gav du alt?
AGNES (giver igen). Kvinde, her er kroningskåben,
som han bar i offerdåben!
KVINDEN. Så! nu ser jeg der er tømt.
Den som nu var langvejs rømt!
Jeg vil svøbe ham på trappen; —
så på flugt med hele lappen! (går.)
AGNES (står i stærk indre kamp; endelig spørger hun):
Sig mig, Brand, om det er billigt,
at der kræves mer endnu?
BRAND. Sig mig først, om det var villigt,
at du gik til gavens gru?
AGNES. Nej.
BRAND. Din skænk er slængt i havet.
Over dig er endnu kravet. (vil gå.)

AGNES (tier til han er nær ved døren, da råber hun):
Brand!

BRAND. Hvad vil du?

AGNES. Jeg har løjet; —
se, jeg angrer; jeg er bøjet.
Ej du aned, ej du vidste
andet end jeg gav det sidste.

BRAND. Nu!

AGNES (tager en sammenlagt barnekappe frem fra brystet).
Se, ét er i behold.

BRAND. Kappen?

AGNES. Ja, med tårer vædet,
fugtet af hans dødssved kold, —
siden ved mit hjerte fredet!

BRAND. Bliv i dine guders vold. (vil gå.)

AGNES. Stans!

BRAND. Hvad vil du?

AGNES. O, du véd det! (rækker kappen imod ham.)

BRAND (nærmer sig og spørger uden at tage den):
Villigt?

AGNES. Villigt!

BRAND. Ræk mig kappen.
Kvinden sidder end på trappen (går.)

AGNES. Røvet, røvet, — alting røvet, —
sidste bånd, som bandt til støvet!

(står en stund ubevægelig stille; lidt efter lidt går udtrykket i hendes ansigt over til høi strålende glæde. *Brand* kommer tilbage; hun flyver ham jublende imøde, kaster sig om hans hals og råber):

Jeg er fri! Brand, jeg er fri!

BRAND. Agnes!

AGNES. Mørket er forbi!
Alle rædsler, som har tynget
lig en mare på mit bryst,
ligger nu i sluget slynget!
Der er sejr i viljens dyst!
Af er alle tåger strøget,
bort er alle skyer føget;
gennem natten, over døden
ser jeg skimt af morgenrøden!

Kirkegården, kirkegården!
Ordet åbner ej for tåren.
Navnet river ej i såret; —
barnet er til himlen båret!

BRAND. Agnes! Ja, nu har du sejret.

AGNES. Ja, tilvisse sejret nu, —
sejret over grav og gru!
O, se opad, se ivejret!
Ser du Alf for tronens fod,
lysglad som i livets dage,
strække armen os imod?
Om jeg ejed tusend munde,
om jeg turde, om jeg kunde,
ikke én jeg dog oplod
for at kræve ham tilbage.
O, hvor stor, hvor rig er Gud
til at finde midler ud.
Barnets offer, offerbrøden,
båret har min sjæl fra døden;
han mig fødtes for at mistes;
frem til sejr jeg måtte fristes! —
Tak, at du min hånd har ledet;
du har trofast for mig stredet;
o, jeg så din hjertekval.
Nu står du i valgets dal;
over dig nu vægten faldt
af dets intet eller alt!

BRAND. Agnes, gådefuldt du taler; —
endt er alle stridens kvaler!

AGNES. Glemmer du det ord fra før:
den, som ser Jehova, dør!

BRAND (viger tilbage). Ve mig, hvilket lys du tænder! —
Nej! og tusend gange nej!
Jeg har kæmpestærke hænder;
gå ifra mig skal du ej!
Lad kun alt på jorden glippe;
hver en vinding kan jeg slippe,
o, men aldrig, aldrig dig!

AGNES. Vælg; du står på vejens skille!
Sluk det lys, som i mig brænder,
stæng for juletankens kilde;

giv mig mine afgudsklude; —
kvinden sidder end derude; —
lad mig atter gå tilbage
til de himmelblinde dage,
sænk mig atter ned i dyndet,
hvor, til nu — jeg sløvt har syndet, —
alt du kan; det står dig frit;
jeg mod dig kun mægter lidt;
stæk min vinge, stæng for sjælen,
døgnets blylod hæng om hælen,
bind mig, træk mig atter ned,
did, hvorfra du selv mig hæved, —
lad mig leve, som jeg leved,
da i mørket jeg mig vred!
Hvis du dette vil og tør,
jeg din hustru er som før; —
vælg; du står på vejens skille!

BRAND. Ve mig, ve mig, hvis jeg vilde!
O, men langt fra dette sted,
langt fra alle sorgens minder,
liv og lys som ét du finder!

AGNES. Glemmer du at her dig binder
kaldets dåb — og ofrets med?
Glemmer du de tusend sjæle,
som dit hverv er her at hele, —
dem, Gud Herren bød dig føre
fremad, hjem, til frelsens kilde?
Vælg; du står på vejens skille!

BRAND. Jeg har intet valg at gøre.

AGNES (kaster sig om hans hals).
Tak for alt, — og tak for dette!
Du har ledet tro den trætte!
Over mig er tungheds tåge, —
du vil tro ved lejet våge.

BRAND. Sov! nu er dit dagværk endt.

AGNES. Endt, og nattelyset tændt.
Sejren tog min styrkes skat;
jeg er mødig, jeg er mat;
o, men Gud er let at love!
Brand, godnat!

BRAND. Godnat!

AGNES. Godnat!
Tak for alt. Nu vil jeg sove. (går.)

BRAND (knuger hænderne mod brystet).
Sjæl, vær trofast til det sidste!
Sejrens sejr er alt at miste.
Tabets alt din vinding skabte; —
evigt ejes kun det tabte!

FEMTE AKT.

(Halvandet år senere. Den nye kirke står fuldfærdig og smykket til indvielsen. Liven rinder tæt forbi. Det er tidlig tåget morgen.)

(*Klokkeren* er ifærd med at hænge kranse op udenfor kirken; lidt efter kommer *skolemesteren*.)

SKOLEMESTEREN. Se, alt på pletten?
KLOKKEREN. Det kan trænges.
Tag hånd i med; her løv skal hænges
fra stav til stav som hegn for toget.
SKOLEMESTEREN. Ved prestegården rejses noget,
som slutter med en åbning rund —
KLOKKEREN. Ja visst, ja visst!
SKOLEMESTEREN. Hvad skal det være?
KLOKKEREN. Et såkaldt skilt til prestens ære,
med prestens navn på gylden grund.
SKOLEMESTEREN. Jo, der blir stads idag i sognet!
Helt langvejs fra de strømmer hid;
af sejl er fjorden næsten hvid.
KLOKKEREN. Ja, nu er menigheden vågnet;
i prestens salig formands tid
der spurgtes aldrig splid og strid;
da sov man selv, da sov ens næste; —
jeg véd ej, hvad der er det bedste.
SKOLEMESTEREN. Liv, klokker, liv!
KLOKKEREN. Men jeg og I
går urørt livelsen forbi;
hvad kan det komme af?
SKOLEMESTEREN. Fordi
vi virked, til de andre sov;

og da de vågned, sovned vi, —
thi da var ej for os behov.

KLOKKEREN. Men dog I sagde, liv var bedst?

SKOLEMESTEREN. Det samme siger provst og prest;
jeg selv ej siger andet heller, —
men, vel at mærke, når det gælder
den hele store folkets rest.
Dog vi to har en anden lov,
end den, som læses rundt i lierne;
vi er distriktets embedsmænd;
se, vi skal holde stramt igen,
skal skøtte kirketugt og videnskaber,
og ej befatte os med lidenskaber, —
kort sagt, stå udenfor partierne.

KLOKKEREN. Men presten selv står midt i sagen.

SKOLEMESTEREN. Det er just det, han ikke burde.
Jeg véd, hans foresattes kreds
er med hans gerning utilfreds,
og dersom de for folket turde,
de havde længst alt vendt ham bagen.
Men han er fin; han lugter lunten;
han véd nok hvad, som binder bundten.
Han bygger kirken. Alle smøres
med blindhed her, når noget gøres.
Hvad der blir gjort, det rager ingen;
at der blir gjort, — se, det er tingen; —
vi allesammen, flok og førere,
kan kaldes for en slægt af gørere.

KLOKKEREN. I har jo været stortingsmand,
så I må kende folk og land;
men en, som rejste gennem sognet
kort efter at man her var vågnet,
har sagt, at fordum var vi sovere,
så vaktes vi — og blev til lovere.

SKOLEMESTEREN. Ja, lovende er dette folk, —
et folk, som lover såre meget, —
et folk, som er i kort tid steget,
så hvermand snart er løftets tolk.

KLOKKEREN. På ét jeg tidt har spekuleret;
hør, sig mig, I, som har studeret, —
hvad er et såkaldt folkeløfte?

SKOLEMESTEREN. Et folkeløfte, kære klokker?
Det blev vidtløftigt her at drøfte;
men det er noget, alle flokker
sig om i kraft af en idé;
det noget stort er, som skal ske —
i folkets fremtid notabene.

KLOKKEREN. Så tak, nu skønner jeg det ene;
men der er én ting til, jeg må
i hastighed få rede på.

SKOLEMESTEREN. Tal frit.

KLOKKEREN. Sig mig, hvad årstal kommer
den tid, som kaldes fremtid?

SKOLEMESTEREN. Ej!
Den kommer aldrig!

KLOKKEREN. Aldrig!

SKOLEMESTEREN. Nej,
det er naturligt i sin orden;
thi når den kommer, er den vorden
til nutid, — er ej fremtid mer.

KLOKKEREN. Ja, det er rigtigt, som jeg ser;
om den ting kan ej ordstrid voldes.
Men når skal så et løfte holdes?

SKOLEMESTEREN. Nu har jeg jo for nylig sagt,
et løfte er en fremtidspagt;
i fremtid skal det holdes.

KLOKKEREN. Ja, —
men sig, når kommer fremtid da?

SKOLEMESTEREN (sagte). Det er en klokker!
(højt.) Kære ven,
skal nu jeg rippe op igen,
at fremtid kan umulig komme;
thi når den kommer, er den omme.

KLOKKEREN. Tak!

SKOLEMESTEREN. Bagom alle tings begreb
der noget står, som ligner kneb,
men som er ganske ligefrem, —
at sige da for alle dem,
der tælle kan til mer end fem.
At love er tilsidst at lyve,
skønt loveren er lige ærlig;
al holden kaldtes før besværlig,

men den kan kaldes rent umulig,
hvis i logiken man er duelig. —
Nå, lad så løftefuglen flyve.
Hør, sig mig —?

KLOKKEREN. Hys!

SKOLEMESTEREN. Hvad er det?

KLOKKEREN. Stille!

SKOLEMESTEREN. Min tro, jeg hører nogen spille på orgelværket.

KLOKKEREN. Det er ham.

SKOLEMESTEREN. Hvad? Presten?

KLOKKEREN. Netop.

SKOLEMESTEREN. Få mig skam, — så har han været tidlig ude!

KLOKKEREN. Knapt tror jeg han i denne nat
har krammet prestesengens pude.

SKOLEMESTEREN. Hvad!

KLOKKEREN. Det er aldrig rigtig fat.
Han gnages af en lønlig tand
alt siden han blev enkemand;
han gemmer sorgen, det er visst!
men ud den bryder her og hist;
det er som om hans hjerte var
et overfyldt og utæt kar; —
så spiller han. Hør, hver en tone
er som han græd for barn og kone.

SKOLEMESTEREN. Det er, som om de taltes ved —

KLOKKEREN. Som en der trøsted, en der led —

SKOLEMESTEREN. Hm, — den der turde blive rørt!

KLOKKEREN. Ja, den, som ej var embedsmand!

SKOLEMESTEREN. Ja, den, som ej var klemt og snørt af alslags hensyn til sin stand!

KLOKKEREN. Ja, den, som turde give pokker
og fanden både pen og bog!

SKOLEMESTEREN. Og den, som slap at være klog;
og den som turde føle, klokker!

KLOKKEREN. Ven, ingen ser os, — lad os føle!

SKOLEMESTEREN. Det var usømmeligt at søle
sig ned i menneskenes sfære.

En mand skal, efter prestens lære,
på engang ikke to ting være;
selv den, som vil, ej være kan
et menneske og embedsmand;
man være bør — i alt som noget —
en efterligning af vor foged.

KLOKKEREN. Hvi just som han?

SKOLEMESTEREN. I mindes vel
den store brand i fogedgården,
da ud arkivets skat blev båren
og reddet?

KLOKKEREN. Ja, det var en kveld —

SKOLEMESTEREN. En uvejrskveld, og fogden stræved;
det var, som om han tifold leved; —
men fanden stod og lo i stuen;
og flugs hun så ham, hylte fruen:
o, frels din sjæl, min kære ven, —
den onde står dig efter livet!
Da råbte fogden gennem luen:
min sjæl? Til helvede med den, —
hjælp blot at bære bort arkivet!
Se, han er foged ud og ind
med hud og hår, i sind og skind,
og derfor véd jeg visst han vinder
didhen, hvor han sin livsløn finder.

KLOKKEREN. Og hvor er det?

SKOLEMESTEREN. Naturligvis
gode fogders paradis.

KLOKKEREN. Min lærde ven!

SKOLEMESTEREN. Hvad godt?

KLOKKEREN. Jeg tror
jeg bagom hvert af jeres ord
formærker tegn på tidens gæring;
thi gæring er her, det er visst;
den kendes gennem alles brist
på agt for gammel hævdet sed.

SKOLEMESTEREN. Det mugne må i muldet ned;
det rådne er det ferskes næring; —
her hules slægtens bryst af tæring,
og kan ej ondet hostes op, —
så ned i kisten med dets krop.

Ja, gæring er her, det er sikkert,
det observeres uden kikkert.
Hin dag, den gamle kirke faldt,
det var, som tog den med sig alt,
hvori vort liv til samme stund
slog rod og trevl og fandt sin grund.

KLOKKEREN. Der kom en stilhed over mængden.
De havde råbt: riv ned, riv ned!
men skriget holdt ej ud i længden,
og mangen blev om øret hed
og skotted sky og stod betænkelig,
da bygdens gamle gudehus
for alvor skulde ned i grus, —
og mange fandt, den var ukrænkelig.

SKOLEMESTEREN. Men mængden mente, tusend bånd
dem knytted til det gamles ånd,
så længe ej det nye slot
var viet ind solid og godt;
og derfor under angst og spænding
de agtede på tingens vending,
og blinked mod den store dag,
da stryges skal det slidte flag,
da friske farver frit skal flomme; —
dog, alt som spiret opad steg,
blev flokken mere taus og bleg, —
og nu, — ja nu er tiden omme.

KLOKKEREN (peger ud til siden).
Se myldret! Både stor og liden
er stimlet hid.

SKOLEMESTEREN. I tusendvis.
Hvor stilt det er!

KLOKKEREN. Og dog det dønner,
som havet dønner før en bris.

SKOLEMESTEREN. Det folkehjertet er, som stønner; —
det er, som om der gik den viden
igennem dem, at stor er tiden;
det er, som om de stævntes ud
til ting og skulde bytte Gud.
Hør, hvor er presten? Jeg er klemt; —
jeg skulde ønske jeg var gemt!

KLOKKEREN. Jeg med, jeg med!

SKOLEMESTEREN. I slig en stund
en lodder ej sin egen bund;
hvert dyb et dybere har under;
en vil, en viger og en stunder!
KLOKKEREN. Ven!
SKOLEMESTEREN. Ven igen!
KLOKKEREN. Hm!
SKOLEMESTEREN. Tal! — I nøler?
KLOKKEREN. Jeg tror bogstavelig vi føler!
SKOLEMESTEREN. Hvad! Ikke jeg!
KLOKKEREN. Jeg ikke heller!
Et vidnesbyrd ej nogen fælder!
SKOLEMESTEREN. Vi to er mænd, ej dumme jenter.
Godmorgen. Skolens ungdom venter. (går.)
KLOKKEREN. Nys så jeg syner som et fjog;
nu er jeg atter kølig, klog,
og lukket som en spændebog.
Til arbejd hist; — her er det ude,
og lediggang er fandens pude. (går til den anden side.)

Orgelet, som under det foregående har lydt dæmpet, bruser på engang stærkt og ender med en skærende mislyd. Lidt efter kommer *Brand* ud.)

BRAND. Nej! jeg kan ej tonen tvinge,
så den høres fuldt at klinge.
Orgelsangen blir til skrig;
loftets buer, hvælv og vægge,
tykkes knugende sig lægge,
tykkes trangt og træhårdt møde,
lukke rundt om sangen, lig
kistelåget om den døde!
Jeg har prøvet, jeg har fristet;
orglet har sit mæle mistet.
Røsten hæved jeg til bøn;
men den drev tilbage brusten,
som en klokkes, sprukken, rusten,
i et dumpt, hulbrystet støn.
Det var som Gud Herren stod
øverst tronende i koret,
slog med hånden vredt imod,
visende ifra sig ordet! —
Herrens hus skal bygges stort;
så det var jeg trøstig loved;

rydde, jævne, feje bort,
rive ned jeg glat nok voved; —
nu står værket færdiggjort.
Alle korser sig i kor,
skriger: nej, hvor stor, hvor stor! —
Er det dem, som bedre véd det, —
eller mig, som ej kan se det?
Er den stor? Er dette hus
fuldt og helt, hvad jeg har villet?
Er i den hin anings brus,
som har født den af sig, stillet?
Ligner den det tempelbilled,
som jeg skimted stort i ånden,
hvælvet over verdens-vånden? —
Hm, hvis Agnes havde levet,
var det anderledes blevet,
stort i småt hun kunde se,
lyse fra mig tvilens ve,
favne jord og himmel sammen,
lig et løvtag over stammen. (bemærker anstalterne til festen.)
Grønne kranse, flag på stang;
skolen øver ind sin sang;
prestegården snart er fuld;
alle folk vil hilse på mig; —
de har rejst mit navn i guld!
Gud, giv lys, — hvis ej, så slå mig
tusend alen under muld!
Om en time åbnes festen;
alles tanker gælder presten;
presten er i alles munde!
Deres tanker kan jeg kende,
deres ord jeg føler brænde;
lov og pris går trolddomsbåret
som en isstrøm gennem håret!
Den som kunde, den som kunde
kaste glemsel om sig, skjule
hodet i et vilddyrs hule!

FOGDEN (kommer i fuld uniform og hilser strålende fornøjet).

Nu har vi da den store dag,
sabbaten efter ugens seks;
nu firer vi vort sejl tildæks,
og hejser højt vort søndagsflag,

og går for strømmen lunt og smått
og ser at alt er såre godt!
Tillykke, ædle store mand,
hvis ry snart bæres vidt om land!
Tillykke; jeg er ganske rørt,
og dog uhyre glad tillige!
Men De —?

BRAND. Jeg er som strubesnørt!

FOGDEN. Ej, den fornemmelse må vige.
Nu må De præke, så det dundrer; —
mål hjorden skæppen fuld tilrands.
Der er jo slig en resonans,
at alle, jeg har talt med, undrer
sig højlig —

BRAND. Så?

FOGDEN. Ja selve provsten
har undret sig og højlig rost den.
Og hvilken ædel stil i værket!
Og hvilken mægtighed der bor
i formerne —

BRAND. Det har De mærket?

FOGDEN. Hvad mærket?

BRAND. At den tykkes stor?

FOGDEN. Ej blot den tykkes, — nej, den er,
i frastand sét såvel som nær.

BRAND. Den er det? Virkelig? De tror —?

FOGDEN. Ja død og plage er den stor, —
for stor for folk så langt mod nord.
I andre lande véd jeg nok
man bruger større målestok;
men her hos os, som knebent bor
på brakmark og på golde hauser,
på strimlen mellem fjeld og fjord, —
her er den stor, så det forbauser!

BRAND. Ja så det er, og vi har byttet
en gammel løgn kun for en ny.

FOGDEN. Hvad nu?

BRAND. Vi folkets hug har flyttet
fra mindesmærkets mugne ly
til nutids-spiret under sky.

Før skrålte koret: hvor ærværdig!
Nu brøler koret: se hvor stor, —
dens mage findes ej på jord!

FOGDEN. Min kære ven, jeg må ihærdig
betegne hver som lovlig grov,
der til en større har behov.

BRAND. Men hver skal eje klart den viden,
at kirken, som den står, er liden;
at dølge dette, var at lyve.

FOGDEN. Nej, hør, — lad slige griller flyve!
Hvad skal det til, at kalde stygt,
hvad selv en har med møje bygt?
Folk er så inderlig tilfredse;
de tykkes alt er gildt og rigt,
at aldrig før de øjned sligt; —
o, lad dem tænke så for stedse!
Hvi skal vi pirke ved de stakler,
og pine dem med tændte fakler,
hvis lysning ingen skøtter om?
Alt kommer an på troens dom.
Det gør ej til, ej fra, en snus,
om kirken er et hundehus,
når folk kun uforstyrret tror,
at den er overmåde stor.

BRAND. I alle forhold samme lære!

FOGDEN. Idag er her desuden fest;
hver sjæl er på en vis vor gæst;
det vilde utilbørligt være,
om ej vi stelled alt som bedst.
Og mest for Deres egen skyld
det var urimeligt at røre
ved lidenhedens sandhedsbyld.

BRAND. Hvorledes det?

FOGDEN. Nu skal De høre.
Først har vort formandskab besluttet
at skænke Dem en sølvpokal,
hvis indskrift vilde blive gal,
om kirkens storhed af blev pruttet;
og sangen som er skreven til, —
og talen, som jeg holde vil,

blev også begge lige gale,
hvis værkets storhed skulde dale.
De altså ser, De må Dem give
og holde begge ører stive.

BRAND. Jeg ser, hvad tidt mig skar i øjne,
en løgnerfest til pris for løgne.

FOGDEN. Men Gud bevares, kære ven;
så stærke ord; hvor vil De hen!
Dog, for at få den smagssag endt,
så hør mit andet argument; —
som hint var sølv er dette guld;
thi vid, som kælebarn De sidder
i nådens yndest, agt og huld;
kort sagt, — De udnævnt er til ridder!
Idag De skal, som ordensmand,
gå stolt med korset midt på brystet.

BRAND. Jeg alt af tyngre kors er krystet;
tag det ifra mig, hvo som kan.

FOGDEN. Hvad nu? De blir ej mærkbart rystet
af rørelse ved slig en nåde?
De er i et og alt en gåde!
Men tænk Dem dog for Guds skyld om —

BRAND (stamper). Den hele snak er spildt og tom, —
jeg fra Dem går, så klog jeg kom;
De har ej fattet mindste spor
af hvad der lå bag mine ord.
Jeg har ej ment den storhed, som
i fod og tommer ud kan måles,
men den, som dulgt tilbagestråles,
som isner og som ildner sjælen,
som vinker ind til drøm og dvælen,
som løfter lig en stjernenat,
som, som — gå fra mig! Jeg er mat; —
bevis, forklar, tal til de andre — (går opover mod kirken.)

FOGDEN (for sig selv). Hvo kan i sligt et virvar vandre
og finde rede? Storhed sat
i noget, som tilbagestråles,
som ikke tommevis kan måles?
Og stjernenat? Så faldt jo ordet? —
Har presten prøvet frokostbordet? — (går.)

BRAND (kommer ned over pladsen). Så ensom på de vilde vidder
jeg aldrig gik, som her jeg går;
hvert spørgsmål genlydsfattigt slår
tilbage de med kvæk og kvidder. (ser ud, hvor *fogden* gik.)
Ham gad jeg knuse med min hæl!
Hver gang jeg prøver på at højne
hans syn udover kneb og løgne,
han spytter ud sin rådne sjæl,
uvorent, midt for mine øjne!
O, Agnes, hvi var du for vek?
mig trætter denne tomme leg,
hvor ingen vinder, ingen viger —.
Ja, håbløs er en ensom kriger!

PROVSTEN (kommer). O, mine børn! O, mine får —!
Nej, om forladelse, — jeg mener
min embedsbroder! Festens scener, —
prædiknen mig til hodet slår;
jeg indstuderte den igår,
men fersk den end i halsen står.
Dog nok om den ting. — Tag min tak;
De, som så mandigt isen brak,
som stolpred gennem skrål og snak,
som rev, hvad der var faldefærdigt,
og bygged stort og nyt og værdigt!

BRAND. Langt frem endnu.

PROVSTEN. Hvad, kære ven?
Står mer end vielsen igen?

BRAND. I nybygt hus må flytte ind
en genfødt ånd, et tvættet sind.

PROVSTEN. Sligt kommer ganske af sig selv.
Så stort og pent panelet hvælv,
så lyst et rum vil trække med sig,
at folket tvættet lader se sig.
Og denne skønne resonans,
som af hvert prestens ord gør to,
må øge menighedens tro
med hundrede procent tilmands.
Det er i sandhed resultater,
som ikke selv de store stater
skal kunne vise bedre frem. —
Alt dette skyldes ene Dem;

tag derfor af en embedsbroder
en dybtfølt tak, som jeg formoder
ved middagsbordet følges efter,
på denne Deres hædersdag,
af mangt bevinget foredrag
ifra provstiets yngre kræfter. —
Men, kære Brand, De er så bleg —?

BRAND. Alt længe magt og mod mig sveg.

PROVSTEN. Begribeligt; — så mangt at skøtte,
og alting uden hjælp og støtte.
Men nu er jo det værste over,
og alt en herlig dag os lover.
Kun ej forknyt; det glider nok!
På flere tusender en flok
fra fjerne prestegæld er samlet;
gå i Dem selv, og sig — hvem hamled
med Dem i talegaver op?
Se, Deres embedsbrødres trop
Dem møder nu med åbne arme,
og alle menighedens barme
for Dem er fyldt med tak og varme!
Og værket, som så godt er lykket!
Og alt, som er så prægtigt smykket!
Og dagens tekst, — hvor høj, hvor stor!
Og så det mageløse bord!
Jeg var just indom prestegården,
hvor netop kalven op blev skåren.
I sandhed, De, et dejligt dyr!
Jeg lover, det har voldt bestyr
at få sligt lækkert stykke fundet
i denne vanskelige tid,
da kødet står i ni mark pundet.
Men lad den fare indtil vidre.
Et andet ærend drev mig hid.

BRAND. Tal kun; skær op, stik, riv og slid!

PROVSTEN. Min fremgangsmåde, ven, er blidere.
Dog kort; thi knap er begges tid.
Det er et enkelt lidet punkt,
som De fra denne dag bør rette,
og det vil visst ej falde tungt.
Ja, jeg formoder De kan gætte

så halvt om halvt, hvorhen jeg sigter?
Det gælder Deres embedspligter.
De hidindtil har stundom lagt
på skik og brug for liden magt;
og skik og brug er dog det første,
om ikke egentlig det største.
Nå, Herregud, jeg vil ej skænde;
man er jo ung og man er ny;
man kommer fra den store by
og kan ej landsens forhold kende.
Men nu, min ven, nu er det vigtigt
at fatte sagen mere rigtigt.
De hidtil har for meget plejet
hver enkelts særlige behov;
den fejl er, mellem os sagt, grov.
Lad dem i massevis bli vejet;
kæm alle med den samme kam;
tro mig, De får ej deraf skam.

BRAND. Forklar Dem bedre!

PROVSTEN. Ser De vel, —
De har nu bygt til sognets held
en kirke. Den er klædebon
for fredens og for lovens ånd;
thi staten ser i religionen
den magt, som bedst forædler tonen, —
det værn, hvori dens tryghed bor, —
kort sagt, moralens rettesnor.
Se, statens forråd er kun tyndt;
den vil valuta for sin mynt.
God kristen, siges der, god borger.
Tror De, den øser penge ud
til gavn for godtfolk og for Gud,
og for sig selv at skaffe sorger?
Nej, staten, far, er ikke gal;
og hvermands tilstand snart blev skral,
hvis ikke staten, strengt og nøje,
kun havde dette liv for øje.
Men dette statens formål, ven,
kun nåes ved dens embedsmænd,
og det vil sige her, dens prester. —

BRAND. Hvert ord er visdom! Tal!

PROVSTEN. Der rester
kun ganske lidt. Nu har De skænket
til statens nytte denne kirke,
og følgelig må Deres virke
til statens ophjælp være lænket.
I denne ånd jeg ser den fest,
som fejres skal i næste time,
i denne ånd skal klokken kime,
i den blir gavebrevet læst.
Med gaven følger da et løfte,
hvis kerne De bør nøje drøfte —

BRAND. Ved Gud, så var det aldrig ment!

PROVSTEN. Ja nu, min ven, det er for sent —

BRAND. For sent? For sent! Det skal vi se!

PROVSTEN. Vær sindig! Jeg må næsten le!
Hvad er da her at hyle over?
Det er jo intet ondt, De lover!
Hver sjæl kan skøttes lige godt,
om staten tjenes med det samme;
to herrers tarv De nemt kan ramme,
hvis De Dem ter fornuftigt blot,
De er ej prest, for Per og Pål
at fri fra syndestraffens bål,
men for at hele prestegældet
kan nyde godt af nådevældet;
dog, frelses sognet, er det klart,
hver enkelt får sin frelsens part.
Se, staten er, hvad knapt De aner,
nøjagtigt halv republikaner;
den hader frihed som en sot,
men ynder lighed såre godt;
dog lighed vindes aldrig, før
hver ujævnhed er nivelleret, —
og det er det, De ikke gør!
De tvertimod har stærkt formeret
den ujævnhed i syn på sagen,
som aldrig forhen kom for dagen.
Før var enhver et kirkens led,
nu er han en personlighed;
og det er staten ikke tjent med;
og derfor går det og så sent med

at sammenskrabe ligheds-skatten
samt alle andre samfunds-goder;
thi kirken er ej længer hatten,
som skulde passe alle hoder.

BRAND. O, hvilket langsyn åbnes nu!

PROVSTEN. Kun ej forknyt; det intet båder;
skønt ej det nægtes kan, her råder
et virvar, så det er en gru.
Men er der liv, så er der håb;
og gennem kirke-gavens dåb
De øged Deres pligt: at virke
for statens hensigt med sin kirke.
I alting må en regel til,
hvis ej de spredte kræfters spil
skal, som en kåd, utæmmet fole,
forstyrre både grind og hegn
og vedtægts tusend grænsetegn.
I alle ordnens forhold røbes
én lov, skønt den forskelligt døbes.
I kunsten kaldes den for skole,
og i vor krigerstand, så vidt
jeg mindes kan, at holde tritt.
Ja, det er ordet, kære ven!
Did er det, staten stævner hen.
Den finder, springmarsch går for vidt;
på stedet marsch er den for lidt; —
for hvermand lige lange skridt,
for hvermand samme takt i foden, —
se, det er målet for metoden!

BRAND. For ørnen rendesten; — for gåsen
skykløftens svimmel over åsen!

PROVSTEN. Vi, Gud ske lov, er ikke dyr; —
dog, skal vi bruge digt og fabel,
det bedst er, vi til skriften tyr.
Den har belæg for alt; den kryr
fra Genesis til Åbenbaringen
af alskens vækkende parabel.
Jeg vil nu bare minde om
hint projekterte tårn i Babel!
Sig selv, hvor langt de godtfolk kom?
Og hvorfor? Letvindt er forklaringen;

de holdt ej sammen i geleder,
de talte hver sit eget sprog,
de trak ej samlet under åg, —
kort sagt, de blev personligheder.
Det er den halve dobbelt-kerne,
som gemmes under fablens skal, —
at ensom ingen kan sig værne,
at sondret står enhver for fald.
Den, Gud vil slå i livets strid,
ham gør han først til individ.
Hos Romerne var satsens ramme,
at guderne tog hans forstand; —
men gal og ensom er det samme,
og derfor må hver ensom mand
til slut sig samme skæbne vente,
som den, der traf, da David sendte
på forpost oberst Urian.

BRAND. Vel muligt, ja; men hvad så mer?
I død jeg undergang ej ser.
Og tror De da så fuldt og visst,
at hine bygværksmænd tilsidst,
med samme sprog og samme sind,
var lykkedes at bygge ind
i himlen Babels-tårnets tind?

PROVSTEN. I himlen? Nej, det er just tingen,
at helt til himlen rækker ingen.
Det er den anden halve kerne,
som gemmes under fablens skal,
at hvert et bygværk står for fald,
som toppes vil ved himlens stjerne.

BRAND. Til himlen rak dog Jakobs-stigen;
til himlen rækker sjælens higen.

PROVSTEN. På den manér! Ja, Gud bevares!
Derom al vidre snak kan spares.
Naturligvis er himlen løn
for velført levnet, tro og bøn.
Men liv er ét og tro et andet;
det skader begge, blir de blandet; —
seks dage skal ens gerning gøres,
den syvende skal hjertet røres;
stod kirken åben hele ugen,
var det forbi med søndagsbrugen.

De svækker ordets lutringsduft,
hvis ej det spares med fornuft;
thi religion, så vel som kunst,
må ikke flyde ud i dunst.
De trygt kan idealet se,
fra prækestolens hellige læ, —
men læg det af med prestekjolen,
så fort De kommer ud i solen.
Som sagt, der er en lov i alt,
en lov, der kræver streng begrænsning,
og det er til fornøden rensning
af dette punkt at jeg har talt.

BRAND. Ét er mig klart, for mig ej passer
de statens tusend sjælekasser.

PROVSTEN. Jo, ven, De vil just prægtigt fylde. —
men på en meget højere hylde; —
De må tilvejrs —

BRAND. Det nåes ej ved
at søle mig i dyndet ned.

PROVSTEN. Hvo sig fornedrer, skal ophøjes;
skal krogen gribe, må den bøjes.

BRAND. Skal manden bruges, må han dødes!

PROVSTEN. Gud fri os vel; hvor kan De tro.
at jeg har sligt i sinde?

BRAND. Jo!
Så skal det være! Først forblødes!
Man passer kun som benrad stiv
for eders gustne blegsot-liv!

PROVSTEN. Jeg vil, ved Gud, ej årelade
en kat engang, langt mindre Dem;
men jeg har tænkt, det ej kan skade
at lukke døren lidt på klem
til vejen, hvor jeg selv gik frem.

BRAND. Og skønner De, hvad De har krævet?
At jeg på statens hanegal
fornægte skal det ideal,
hvorfor til denne dag jeg leved!

PROVSTEN. Fornægte, ven? Hvem kræver sligt?
Jeg har kun pegt på Deres pligt;
jeg vil at De skal i Dem sluge,
hvad Deres samfund ej kan bruge.

Behold det hele, hvis De vil, —
men luk det blot hermetisk til;
flyv, sværm, i Herrens navn, indvendigt,
men ikke åbenlyst for mængden;
tro mig, det straffer sig i længden
at te sig envist og ubændigt.

BRAND. Ja, skræk for straf og håb om vinding
er Kains-mærket på din tinding;
det skriger at du, verdensklog,
dit hjertes rene Abel slog!

PROVSTEN (sagte). Nu siger han min sandten „du“;
det går for vidt!
(højt.) Jeg vil ej nu
forlænge denne strid, men må
dog atter bede Dem forstå,
at vil De frem, så bør De vide,
hvad land De lever i, hvad tid;
thi ingen fanger sejr i strid,
har han ej tiden på sin side.
Se blot til kunstnerne, se digterne!
Tør de foragte samtidspligterne?
Se vore krigere! En sabel
med sleben egg er her en fabel!
Hvorfor? Fordi der er en lov,
som byder, agt dit lands behov.
Sin særlighed må hvermand tæmme.
ej højne sig og ej gå fremme,
men jævnt sig midt i massen gemme.
Human er tiden, siger fogden;
og dersom blot humant De tog den,
De kunde vorde noget stort.
Men af må alle kanter slibes,
og af må alle kviste knibes;
glat må De være, lig de andre,
og aldrig nogen særvej vandre,
skal værket varigt vorde gjort.

BRAND. Væk, væk herfra!

PROVSTEN. Ja, ganske visst;
en mand, som De er, må tilsidst
ind i en bedre virkekreds;
men skal De finde Dem tilfreds

i store forhold, som i små,
må tids-munduren trækkes på.
Af korporal med hånd om stokken
må takten bankes ind i flokken;
thi tidens fører-ideal
er hertillands en korporal.
Som korporalen fører sine
i kirken ind afdelingsvis,
så skal og presten føre sine
i sognevis til paradis.
Alt er så let; til grund for tro
De har autoriteten jo;
og da den er på lærdom bygt,
så kan den følges blindt og trygt;
og hvordan troen frem skal bæres,
af lov og ritual jo læres.
Altså, min broder — ej forknyt;
til eftertanke tiden nyt;
gransk stillingen, og ængst Dem ikke! —
Jeg vil i kirken prøve nøjere,
om jeg kan stemme tonen højere;
man er ej vant til resonans, —
den er så sjelden hertillands.
Farvel, farvel; jeg skal prædike
om menneske-naturens splid
og Gude-billedets forviskning. —
Men nu jeg tror det er på tid
at tage sig en let forfriskning. (går.)

BRAND (står en stund som forstenet i sine tanker).
Alt har jeg ofret for mit kald,
for Guds, som jeg forblindet mente;
så skingred døgntrompetens skrald
og viste mig, hvad ånd jeg tjente.
Nej, endnu ej! De har mig ikke!
Hin kirketomt fik blod at drikke;
mit lys, mit liv her lagdes ned; —
men sjælen får de ikke med!

Forfærdeligt at stå alene, —
hvorhen jeg ser, at skimte død;
forfærdeligt at rækkes stene,
så hedt jeg hungrer efter brød.

Hvor sandt, hvor rædsels-sandt han talte, —
og lige vel, hvor afgrunds-hult.
Guds klarheds due sidder skjult;
ve, aldrig over mig den dalte. —
O, mødte mig kun én i tro —
og gav mig tryghed, gav mig ro!

(*Ejnar*, bleg, udtæret, sortklædt, kommer forbi på vejen og stanser ved synet af *Brand.*)

BRAND (skriger ud). Du, Ejnar?

EJNAR. Ja, så er mit navn.

BRAND. Just nu jeg tørsted eïter en,
hvis bryst ej var af træ og sten!
O, kom; kom inderst i min favn!

EJNAR. Behøves ej; jeg er i havn.

BRAND. Du bærer nag for hvad som hændte,
da sidste gang vi mødtes —

EJNAR. Nej;
du har ej skyld. Jeg ser i dig
det blinde redskab, Herren sendte,
da vild jeg fór på verdens vej.

BRAND (viger tilbage). Hvad sprog er dette?

EJNAR. Hvilens sprog, —
det sprog, som læres, når en trækkes
af syndens søvn og genfødt vækkes.

BRAND. Forunderligt! Jeg havde hørt,
at du på ganske andre veje
var slået ind —

EJNAR. Jeg var forført
af hovmod, tro på egen styrke.
De guder, verden plejer dyrke,
talentet, som jeg sagdes eje,
min sangerrøst var lutter farer,
som drog mig ind i Satans snarer.
Men Gud ske lov; han var mig god;
sit svage får han ej forlod;
han tog sig af mig, da det gjaldt.

BRAND. På hvilken vis?

EJNAR. Jo, jeg forfaldt.

BRAND. Forfaldt? Hvortil?

EJNAR. Til svir og spil;
han gav mig smag på kort og terninger —

BRAND. Og det du kalder Herrens gerninger?

EJNAR. Det var det første skridt til frelsen.
Derefter tog han fra mig helsen.
Jeg misted ganske mit talent;
min lyst til munterhed var endt;
jeg blev på hospitalet sendt, —
lå længe syg, lå som i luer, —
jeg syntes jeg i alle stuer
så tusender af store fluer, —
kom siden ud og blev bekendt
med nogle søstre, tre i antal,
som står i himlens sold og mandtal,
og disse, samt en teolog,
fik løst mig helt af verdens åg
og trukket mig af syndens garn
og gjort mig til Vorherres barn.

BRAND. Ja så.

EJNAR. Forskellige er stierne;
en går i dalen, en i lierne.

BRAND. Men siden?

EJNAR. Siden? Det er sandt;
så blev jeg afholdsprædikant;
men dette væsen stundom er
med fristelser for meget blandet;
jeg derfor greb til noget andet,
og rejser nu som missionær —

BRAND. Hvorhen?

EJNAR. Til Haleneger-landet.
Men det var bedst, om af vi brak!
min tid er dyr —

BRAND. Du vil ej dvæle?
Se, her er fest idag.

EJNAR. Nej tak;
min plads er hos de sorte sjæle.
Farvel! (vil gå.)

BRAND. Og intet mindes skimmer
dig stanser her og byder spørge —?

EJNAR. Hvorom?

BRAND. Om en, som vilde sørge
ved svælget mellem nu og sidst —

EJNAR. Nu aner jeg; du tænker visst
på dette unge fruentimmer,
som holdt mig under lystens net,
før jeg blev ren i troens tvæt.
Ja, hvordan står det til med hende?

BRAND. Hun blev min hustru året efter.

EJNAR. Det er uvæsentligt; jeg hefter
ej min opmærksomhed ved sligt;
det vigtige jeg kun vil kende.

BRAND. Vort samliv blev velsignet rigt
med sorg og glæde; barnet døde —

EJNAR. Det er uvæsentligt.

BRAND. Å ja;
det var jo mere lån end gave,
og engang dages jo et møde.
Men siden gik hun selv herfra;
derinde grønnes begge grave.

EJNAR. Det er uvæsentligt —

BRAND. Det med?

EJNAR. Om sligt jeg kræver ej besked;
jeg vide vil hvordan hun døde.

BRAND. Med håbet om en morgenrøde,
med hjertets hele rige skat,
med viljen stærk til sidste nat; —
med tak for alt, hvad livet gav
og livet tog, hun gik i grav.

EJNAR. Alt sådant er kun tant og skrømt;
nævn, hvordan hendes tro så ud.

BRAND. Uryggelig.

EJNAR. På hvem?

BRAND. På Gud!

EJNAR. Ak, kun på ham; så er hun dømt.

BRAND. Hvad siger du?

EJNAR. Fordømt, desværre.

BRAND (rolig). Gå, slyngel!

EJNAR. Helveds overherre
får også dig i sine klør; —
så fuldt som hun, du evig dør.

BRAND. Du, usling, dømme tør til pølen!
Nys lå du selv i syndesølen —

EJNAR. Ved mig der klæber ingen plet;
jeg skyllet er i troens tvæt;
afgneden er hver søleskvæt
på hellighedens vaskebræt;
jeg renset har min Adams-ble
ved hjælp af vaktheds banketræ;
jeg som en messesærk ser ud
ved brug af bønnens sæbelud.

BRAND. Tvi!

EJNAR. Tvi igen. Her lugter svovl,
og jeg ser glimt af djævlens horn.
Jeg er et himlens hvedekorn, —
du avnen er på dommens skovl. (går.)

BRAND (ser en stund efter ham, med én gang lyser hans øjne op og han udbryder): Det var manden, som jeg trængte!
Nu er alle lænker sprængte;
eget flag skal om mig bølge,
selv om ikke én vil følge!

FOGDEN (kommer ilsomt). Kære pastor, skynd Dem bare!
Kirkeprocessionens skare
er i orden til at fare —

BRAND. Lad dem komme.

FOGDEN. Uden Dem!
Husk Dem om og skynd Dem hjem!
Folket vil ej vente længer;
hele menigheden trænger,
lig et elvebrudd om våren,
stimlende til prestegården,
råber, de vil presten se.
Hør kun; atter råb på presten!
Skynd Dem; thi jeg frygter næsten
de skal inhumant sig te!

BRAND. Aldrig jeg mit åsyn dølge
vil i eders flok og følge;
her jeg bliver.

FOGDEN. Er De gal?

BRAND. Eders vej er mig for smal.

FOGDEN. Den blir smalere, jo længer
menigheden frem sig trænger.
Se, der stormer de min sandten!

Provst og prester, embedsmænd,
trænges ud på grøftekanten —;
kom dog, kom dog, kære ven;
brug indflydelses-krabasken!
Ha, for sent; de bryder hegnet;
processionen går i vasken!

(Mængden strømmer ind og bryder sig i vild uorden vej gennem festtoget fremover til kirken.)

ENKELTE STEMMER. Prest!

ANDRE (peger op mod kirketrappen, hvor *Brand* står, og råber): Se der!

ATTER ANDRE. Giv åbningstegnet!

PROVSTEN (klemt i trængselen).
Foged, hold dem inden grænser!

FOGDEN. Ej min myndighed de ænser!

SKOLEMESTEREN (til *Brand*). Tal, og kast en lysning ind
i de urofyldte sind!
Er det stygt, hvad heller stort,
det, som her skal vorde gjort?

BRAND. O, så går der dog en strømning
over folkets lummerstille!
Mænd, I står på vejens skille!
Helt I må det nye ville, —
alle rådne værkers rømning, —
før den store tempelhal
rejses, som den bør og skal!

EMBEDSMÆND. Presten raser!

PRESTER. Han er gal!

BRAND. Ja, jeg var det, da jeg mente,
I på sæt og vis dog tjente
ham, som ånd og sandhed vil!
Og jeg var det, da jeg tænkte,
at jeg ham til eder lænkte
gennem prutnings leflespil.
Liden var den gamle kirke,
og jeg slutted fejgt som så:
dobbelt op, — det må forslå;
femfold op, — jo, det må virke!
O, jeg så ej, at det gjaldt
enten intet eller alt.
På akkordens vej jeg slingred; —
men idag har Herren talt.

Domsbasunen over huset
har i denne time skingret, —
og jeg lytted angst-omsuset, —
knust, som David stod for Natan, —
slagen, vejret bort af skræk —;
nu er alle tvilsmål væk.
Folk! Akkordens ånd er Satan!

MÆNGDEN (under stigende gæring).
Bort med dem, som har os blindet!
Ned med dem, som stjal vor marg!

BRAND. Bag jer selv bor fienden arg,
som har listet på jer bindet.
Høkret har I med jer kræfter,
kløvet eder selv itu;
derfor kommer spredthed efter
med sin hele hulheds-gru.
Hvad vil I ved kirken nu?
Stadsen, stadsen eder lokker, —
sang af orgel og af klokker, —
lysten til at gennemrisles
af en højheds-tales ild,
der den læspes, der den hvisles,
der den flommer, tordner, hegler,
efter alle kunstens regler!

PROVSTEN (sagte). Fogdens snak han sigter til!

FOGDEN (ligeså). Det er provstens væv, han snerter!

BRAND. Helligstundens tændte kerter,
ydersiden kun I vil.
Og så hjem igen i sløvhed,
hjem til slæb og slid i døvhed,
sjælen klædt i hverdags-brogen,
som jer krop, — og livsensbogen
gemt og glemt på kistebunden
indtil næste helg er runden!
O, det var ej så jeg drømte,
da jeg offerkalken tømte!
Stort jeg vilde kirken bygge,
så dens hvælving kunde skygge,
ej blot over tro og lære,
men udover alt i livet,
som af Gud er livsret givet, —

over døgnets hverdagsdyst,
kveldens hvile, nattens kummer,
ungdomsblodets friske lyst,
alt, hvad ringt og rigt et bryst
lovligt som sit eget rummer.
Elven, som dernede skummer,
fossen, som i kløften brummer,
tonerne fra stormens lunger,
røsterne, hvor havet runger,
skulde smelte, sjælefangen,
sammen fuldt med orgelsangen
og med kvad fra folketunger.
Væk med værket her er gjort!
Kun i løgnen er det stort;
alt i ånden faldefærdigt,
eders usle vilje værdigt.
I vil alle spirers kvæling
gennem arbejdets fordeling;
under ugens dage seks
haler I Guds flag tildæks,
og det er kun på den syvende,
at det ses mod himlen flyvende!

STEMMER FRA MÆNGDEN. Før os! Der er storm i vejret!
Før os, du, så har vi sejret!

PROVSTEN. Hør ham ej, han har ej tro,
som det sømmer sig en kristen!

BRAND. Nej, der nævnte du just bristen, —
bristen for os begge to,
bristen for det spredte hele!
Troen ejes kun af sjæle;
peg på én, som er en sjæl!
Peg på én, som ej har kastet
bort sin egen bedste del,
der han famled, der han hasted!
Gennem lystens spræl og sparken,
under gøgler-pibers lyd,
sløves I for livets fryd;
først, som udbrændt, sjæle-knarken
træder dansen foran arken!
Er af krøbling og af tåbe
bægret tømt til sidste dråbe, —

hej, da er det tid at håbe,
tid i bøn og bod at råbe.
Først I præget af jer slider,
lever jer til tobens-dyr, —
så til nådens port I tyr,
søger Gud — som invalider!
Derfor må hans rige ramle.
Hvad skal han med sjæle gamle
rundtom sine fødders skamle?
Har han ikke sagt det højt, —
kun med blodets friske sprøjt
gennem alle sindets årer
han dig til sin arving kårer.
Kun som barn du riget vinder;
did får ingen ind sig lirke.
Kom da, både mænd og kvinder, —
mød med friske barnekinder
frem i livets store kirke!

FOGDEN. Luk da op!

MÆNGDEN (skriger som i angst). Nej! Ikke denne!

BRAND. Kirken har ej mål og ende.
Gulvet er den grønne jord,
vidde, vang, og hav og fjord;
himlen kun kan hvælvet spænde
over, så den vorder stor.
Der skal al din gerning gøres,
så det tør i koret høres;
du med ugens værk kan møde,
øver dog ej helligbrøde.
Den skal dække alt, som barken
dækker træets alt i stammen;
liv og tro skal smelte sammen.
Den skal døgnets gerning bære
enheds-helt med lov og lære.
Der skal dagens yrke være
ét med flugt på stjernebanen,
barnets leg om julegranen,
kongedansen foran arken!

(der går som en storm gennem mængden; nogle viger; de fleste stimler tæt sammen om *Brand*.)

TUSEND STEMMER Lys er tændt, hvor før var mørke; —
ét er: liv — og Gud at dyrke!

PROVSTEN. Ve, han hjorden fra os lokker!
Foged, skriver, lensmand, klokker!

FOGDEN (dæmpet). Skrig dog ikke så for pokker!
Hvem vil stanges med en stud?
Lad ham først få raset ud.

BRAND (til mængden). Bort herfra! Her er ej Gud, —
kan ej være mellem slige;
frihedsfagert er hans rige.

(vrider kirkedøren i lås og tager nøg'erne i hånden.)

Her er jeg ej længer prest.
Gaven kalder jeg tilbage; —
af min hånd skal ingen tage
nøglerne til eders fest! (kaster dem ud i elven.)
Vil du ind, du træl af muldet, —
kryb igennem kælderhullet;
myg din ryg er; kryb og buk;
lad i mørkets kvalm dit suk
stryge gifttungt langs med jorden,
lig et magtløst tærings-gisp!

FOGDEN (sagte og lettet). Ha, der røg hans ridderorden!

PROVSTEN (ligeledes). Så; nu blir han aldrig bisp!

BRAND. Kom, du unge, — kom, du friske;
lad et livspust af dig viske
støvet fra den skumle krog.
Følg mig på mit sejerstog!
Engang må du vågne dog;
engang må du, adelsvorden,
bryde freden med akkorden; —
ud af useldommens nød;
ud af hele halvheds-røret; —
slå din fiende på øret;
byd ham krig på liv og død!

FOGDEN. Holdt! Jeg læser oprørsakten!

BRAND. Læs! Med jer jeg bryder pagten.

MÆNGDEN. Vis os vejen! Vi skal følge!

BRAND. Over viddens frosne bølge!
Gennem landet vil vi fare,
løse hver en sjælesnare,

folket sidder fanget i, —
lutre, løfte, gøre fri, —
knuse alle sløvheds-rester,
være mænd og være prester,
præge nyt det slidte stempel,
hvælve riget til et tempel!

(Mængden, hvoriblandt *klokkeren* og *skolemesteren*, stimler sammen om ham. *Brand* hæves ivejret på mændenes skuldre.)

MANGE STEMMER. Stor er tiden! Store syner
gennem lyse dagen lyner!

(Menneskemassen strømmer op igennem dalen; få blir tilbage.)

PROVSTEN (til de bortdragende).
O, forblindede, hvad vil I?
Ser I ej, at Satans spil i
al hans tale ligger skjult!

FOGDEN. Hej! Vend om; I hører til i
bygdens farvand, stilt og smult;
Godtfolk, stans, — I går tilgrunde! —
Hm, de svarer ej, de hunde!

PROVSTEN. Tænk på eders hus og hjem!

RØSTER FRA MÆNGDEN. Større hus skal vokse frem!

FOGDEN. Tænk på eders eng og aker;
tænk på eders får og kør!

RØSTER. Himlens dugg gav manna-kager,
da de kårne hungred før!

PROVSTEN. Eders kvinder bag jer skriger!

RØSTERNE (langt borte). Ej vi kender dem, som sviger!

PROVSTEN. Barnet klager: far forlod os!

HELE SKAREN. Enten med os eller mod os!

PROVSTEN (ser en stund med foldede hænder efter dem og siger fortabt):
Uden hjord, med savnets byrde,
står den gamle sognehyrde
plyndret ud til bare skjorten!

FOGDEN (truer efter *Brand*).
Hans blir skammen; hans blir torten!
Snart, herr provst, er sejren vor!

PROVSTEN (grædefærdig). Sejren? De er fra os dragne —!

FOGDEN. Ja, men vi er ikke slagne,
hvis jeg kender mine får! (følger efter.)

PROVSTEN. Hvor monstro dog fogden går?
Efter dem, så sandt jeg lever!
Ha, sig atter modet hæver.
Jeg vil også med deroppe, —
slå i flok og gøre fanger!
Læg mig sadlen på min ganger; — —
skaf en sikker fjeldvant hoppe! (de går.)

(Ved den øverste sæter i bygden. Landskabet højner sig i baggrunden og går over i store og øde fjeldvidder. Det er regnvejr.)

(*Brand*, fulgt af mængden, — *mænd, kvinder* og *børn*, — kommer opover bakkerne.)

BRAND. Se fremad; did går sejrens flugt!
I dybet ligger bygden lukt,
og vejret har fra fjeld til fjeld
spændt over den sit tåge-tjeld.
Glem døsen i den skumle grænd;
flyv frit, flyv højt, I Herrens mænd!

EN MAND. Vent, vent; min gamle far er træt.

EN ANDEN. Jeg fra igår har intet ædt —

FLERE. Ja, stil vor sult og sluk vor tørst!

BRAND. Frem, fremad over fjeldet først!

SKOLEMESTEREN. Hvad vej?

BRAND. Hver vej er lige god,
når kun den målet bær imod.
Følg efter her —

EN MAND. Nej, der er brat;
vi vinder ikke frem før nat!

KLOKKEREN. Iskirken ligger og derborte.

BRAND. Den bratte vejen er den korte.

EN KVINDE. Mit barn er sygt!

EN ANDEN. Min fod er sår.

EN TREDJE. Hvor finder jeg en læsknings-tår?

SKOLEMESTEREN. Mæt mængden, prest; — se modet vakler.

MANGE STEMMER. Prest, gør mirakler! Gør mirakler!

BRAND. O, stygt jer trældom har jer mærket;
I lønnen vil forinden værket.

Op, ryst jer dødnings-sløvhed af, --
hvis ej, så gå igen i grav!

SKOLEMESTEREN. Ja, han har ret; først frem til striden;
vi véd jo, vi får lønnen siden!

BRAND. Det får I, folk, så sandt en Gud
ser klarsynt over verden ud!

MANGE RØSTER. Han er profet! Han er profet!

FLERE I FLOKKEN. Hør, sig os, prest, — blir striden hed?

ANDRE. Og blir den lang? Og blir den blodig?

EN MAND. Prest, kræves det at være modig?

SKOLEMESTEREN (dæmpet). Jeg kan vel være tryg for livet?

EN ANDEN MAND. Hvad blir min del af sejrens løn?

EN KVINDE. Jeg mister da vel ej min søn?

KLOKKEREN. Er sejren os før tirsdag givet?

BRAND (ser sig forvildet om i flokken).
Hvad spørges om? Hvad vil I vide?

KLOKKEREN. Først om hvor længe vi skal stride; —
derefter nævn vort stridsforlis,
og endelig — vor sejers pris!

BRAND. Det spørges om?

SKOLEMESTEREN. Ja vel; dernede
vi fik ej ret på tingen rede.

BRAND (oprørt). Så skal I få det nu!

MÆNGDEN (stimler tættere sammen). Tal! Tal!

BRAND Hvor længe striden vare skal?
Den vare skal til livets ende,
til I har alle ofre bragt,
og løst jer fra akkordens pagt, --
til I har viljen hel ihænde,
til alle fejge tvilsmål faldt
for budet: intet eller alt!
Og stridsforliset? Alle guder,
hver halvheds-ånd på højtids-hylden,
hver jordtræls-kæde, blank og gylden,
al eders slapheds sovepuder!
Og sejersprisen? Viljens renhed,
i troen flugt, i sjælen enhed, —
hin offerlydighed, som gav
med jubel indtil død og grav, —

en tornekrans om hvermands tinding, —
se, det skal vorde eders vinding!

MÆNGDEN (under rasende skrig).
Forrådt, forrådt! Bedraget! Sveget!

BRAND. Jeg har ifra mit ord ej veget.

ENKELTE. Du sejr har lovet os ihænde; —
nu vil du den til offer vende!

BRAND. Jeg sejr har lovet, — og jeg svær,
den vindes skal igennem jer.
Men hver, som går i første række,
må falde for sin fagre sag;
tør ej han det, så lad ham strække
sit våben inden kampens dag.
I fiendevold er dømt det flag,
som værges af en vilje svag;
hvis du af offerskrækken lammes, —
dødsmærket er du, før du rammes!

MÆNGDEN. Vort eget fald han kræver frækt
til fromme for en ufødt slægt!

BRAND. Igennem ofrets ørkenvidder
går vejen til vort Kanaan.
Til sejr i fald! Hver slægtens mand
jeg byder op som Herrens ridder!

KLOKKEREN. Jo, her vi dejligt i det sidder!
I bygden er vi sat i ban —

SKOLEMESTEREN. Didned vi aldrig vende kan.

KLOKKEREN. Og fremad, fremad ingen gider!

NOGLE. Slå ham ihjel!

SKOLEMESTEREN. Nej, det blev værre!
vi trænger jo en overherre!

KVINDER (peger forskrækket nedover vejen). Hu, provsten!

SKOLEMESTEREN. Lad jer blot ej skræmme!

PROVSTEN (kommer, fulgt af nogle af de tilbageblevne)
O, mine børn! O, mine får!
Lyt til den gamle hyrdes stemme!

SKOLEMESTEREN (til mængden).
Ej mer vi har i bygden hjemme;
bedst at vi over vidden går!

PROVSTEN. O, at I kan så tungt mig græmme,
og slå mit bryst så dybe sår!

BRAND. Du såred sjæle år for år!

PROVSTEN. Hør ikke på ham! Han jer mader
med hule løfter.

FLERE. Det er sandt!

PROVSTEN. Men vi er milde; vi forlader,
hvor vi oprigtig anger fandt.
O, gå dog i jer selv tilsidst,
og se den sorte helvedslist,
hvormed han folket om sig flokked!

MANGE. Ja, det er sikkert; han os lokked!

PROVSTEN. Og tænk jer om; hvad mægter I,
en ringe flok i vråen bårne?
Er I til noget storværk kårne?
Kan I de bundne gøre fri?
I har jer lille hverdagsdont;
hvad der går over den, er ondt.
Kan eders arm på valen nytte?
I værge skal jer lave hytte.
Hvad vil I mellem falk og ørn?
Hvad vil I mellem ulv og bjørn?
I blir kun overmagtens bytte, —
o, mine får, — o, mine børn!

MÆNGDEN. Ja, ve os, — det er sandheds ord!

KLOKKEREN. Og dog, da vi fra bygden fór,
vi lukked bag os hyttens dør; —
der er ej hjemmet nu, som før.

SKOLEMESTEREN. Nej, han har lyst for folkets øjne,
har pegt på brist og sot og løgne;
ej længer menigheden sover;
det liv, som fordum var os nok,
blev uliv for den vågne flok.

PROVSTEN. Ak, tro I mig, det går snart over.
Alt kommer i de gamle folder,
når blot en stund I stilt jer holder.
Jeg borger for at menigheden
skal snart fornemme fortidsfreden.

BRAND. Vælg, mænd og kvinder!

NOGLE. Vi vil hjem!

ANDRE. For sent, for sent; langs vidden frem!

FOGDEN (kommer ilsomt). O, lykketræf at jeg jer finder!

KVINDERNE. Å, kære, vakre, vær ej vred!

FOGDEN. Ej nu, ej nu; kom bare med;
En bedre tid for bygden rinder; —
hvis I fornuftigt lar jer sige,
er alle mand før kvelden rige!

FLERE. Hvorledes det?

FOGDEN. En fiskestim
på millioner står i fjorden!

MÆNGDEN. Hvad siger han!

FOGDEN. Gør alt i orden!
Sky viddens uvejr, slud og rim.
Før styred stimen aldrig hid; —
nu, venner, for vor del af Norden
der rinder op en bedre tid!

BRAND. Vælg mellem Herrens råb og hans!

FOGDEN. Følg eders egen sunde sans!

PROVSTEN. O, her er et mirakel hændt;
et fingerpeg fra himlen sendt!
Ak, jeg har drømt det jævnt og tidt,
men tænkte det var mareridt; —
nu ser vi klart hvorhen det sigter —

BRAND. Jer selv I taber, hvis I svigter!

MANGE. En fiskestim!

FOGDEN. På millioner!

PROVSTEN. Brød, guld til eders børn og koner!

FOGDEN. Nu ser I vel, det ej er tid
at spilde eders kraft i strid,
især imod en overmagt,
som gør herr provsten selv forsagt.
Nu har I andre mål for øje,
end tomt at hige mod det høje,
Vorherre hytter nok sig selv;
befæstet er jo himlens hvælv.
Bland ej jer op i andres trætte,
men skynd jer, havets skat at lette;
det er et praktisk gøremål,
som øves uden blod og stål;
det bringer eder velstands-stoffer,
og kræver ej personligt offer!

BRAND. Just ofret står med lueskrift,
som Herrens krav, bag skyens rift!

PROVSTEN. Ak, føler I til offer drift,
så kom kun trygt til mig en skøn dag, —
som for eksempel næste søndag; —
jeg skal min sandten —

FOGDEN (afbrydende). Ja, ja, ja!

KLOKKEREN (sagte til *provsten*).
Beholder jeg min post som klokker?

SKOLEMESTEREN (ligeså). Blir skolen tagen mig ifra?

PROVSTEN (dæmpet). Ifald I mængdens stivsind rokker,
så vil man visstnok være mild —

FOGDEN. Afsted, afsted; ej tiden spild!

KLOKKEREN. Tilbåds, tilbåds, hver, som er klog!

NOGLE. Men presten —?

KLOKKEREN. Presten? Slip den gale!

SKOLEMESTEREN. I ser jo her Vorherres tale,
som i en åben prentet bog.

FOGDEN. Svig presten; det er ret og pligt!
han dåred jer med tant og digt —

FLERE. Han løj for os!

PROVSTEN. Hans tro er vrang;
og tænk, han har ej *laud* engang!

NOGLE. Hvad har han?

FOGDEN. Dårlig karakter!

KLOKKEREN. Ja, det er sandt; det klart vi ser;

PROVSTEN. Hans gamle mor forgæves vented!
han nægted hende sakramentet!

FOGDEN. Han fast tog livet af sit barn!

KLOKKEREN. Af konen med!

KVINDEN. Tvi, tvi, det skarn!

PROVSTEN. Slet søn, slet far, slet ægtemand! —
mon værre kristen gives kan!

MANGE STEMMER. Vor gamle kirke rev han ned!

ANDRE. I baglås han den nye vred!

ATTER ANDRE. Han slang os på en havsnøds-planke!

FOGDEN. Han stjal min dårekiste-tanke!

BRAND. Jeg mærket ser på hvermands pande.
Jeg ser, hvor denne slægt vil lande.

HELE FLOKKEN (brølende).
Hej, hør ham ej! Af bygden driv
den helvedbrand med sten og kniv!

(*Brand* drives med stenkast indover i ødemarkerne. Forfølgerne vender efterhånden tilbage.)

PROVSTEN. O, mine børn! O, mine får!
Nu vender I til hjemmets arne;
lad anger eders øjne klarne,
og I skal se at godt det går.
Vi véd, Vorherre er så god;
han kræver ej uskyldigt blod; —
og vor regering er tillige
så mild, som knapt i noget rige;
og øvrigheden, amtmand, foged,
vil ikke gøre jer det broget,
og selv jeg er så kærlig, som
vor tids humane kristendom; —
jer overmænd vil allesammen
med eder bo i fred og gammen.

FOGDEN. Men hvis her findes nogen brist,
så må den heles, det er visst.
Når først vi kommer lidt til ro,
så vælger vi en kommission,
som prøve skal i hvilken mon
der bødes kan på lys og tro.
Den bør bestå af nogle prester,
som jeg og provsten kalder til, —
desuden, dersom så I vil,
af klokker og af skolemester
samt andre mænd af folkets kreds,
så I kan slå jer trygt tilfreds.

PROVSTEN. Ja, vi skal lette al jer byrde,
som I den gamle sjælehyrde
idag har lettet for hans angst.
Den tanke gøre hvermand stærk,
at her er hændt et underværk.
Farvel; god lykke til jer fangst!

KLOKKEREN. Ak, det er folk med kristen mildhed!

SKOLEMESTEREN. De går sin gang i bramfri stilhed.

KVINDER. De er så snille og så pene!

ANDRE. Så rigtig folkelig gemene!

KLOKKEREN. De kræver ikke ulivssår.

SKOLEMESTEREN. De folk véd mer end Fadervor!

(Flokken drager nedover.)

PROVSTEN (til *fogden*). Ak, dette vil forbedre tonen.
Nu er i alt et omslag nær;
thi, Gud ske lov, der noget er,
som bærer navn af reaktionen.

FOGDEN. Mit værk det var, at alt spektakel
blev kvalt i selve fødselstimen.

PROVSTEN. Ak, mest vi skylder hint mirakel —

FOGDEN. Hvad for mirakel?

PROVSTEN. Fiskestimen.

FOGDEN (blæser). Det var en løgn naturligvis!

PROVSTEN. Ja sa? En løgn?

FOGDEN. Jeg gav til pris,
hvad vrøvl mig først i munden faldt; —
kan sligt vel lastes, hvor det gjaldt
så vigtig sag?

PROVSTEN. Nej, Gud bevares;
i nødsfald kan det godt forsvares.

FOGDEN. Og desforuden, om et døgn,
når folket atter får sig sundet,
hvad gør det da, om sejr blev vundet
i kraft af sandhed eller løgn?

PROVSTEN. Ven, jeg er ingen rigorist.

(ser indover i ødemarken.)

Men er det ikke Brand, som hist
sig slæber frem?

FOGDEN. Jo, ganske visst!
En enlig kriger på sit tog!

PROVSTEN. Nej; vent; én til jeg øjner dog —
langt bag ham!

FOGDEN. Hvad; — det er jo Gerd!
det følgeskab er karlen værd.

PROVSTEN (lystig). Når stillet er hans offerdrift,
ham sættes bør slig mindeskrift:

her hviler Brand; hans sejr blev skral;
én sjæl han vandt, — og hun var gal!

FOGDEN (med fingeren på næsen).
Men når jeg ret mig tænker om,
det dog mig forekommer, som
lidt inhuman var folkets dom.

PROVSTEN (trækker på skuldrene).
Vox populi vox dei. Kom! (de går.)

Inde på de store vidder. Uvejret vokser og jager skyerne tungt over snesletten; sorte tinder og toppe træder hist og her frem og sløres atter af tågen.)

(*Brand* kommer blodig og forslået indover fjeldet.)

BRAND (stanser og ser tilbage).
Tusend fulgte mig af bygden;
ikke én vandt op til højden.
Gennem alle hjerter taler
trangen til en større tid;
over alle sjæle daler
ledingsbud til løftet strid.
O, men ofret, ofret skræmmer;
viljen vek og ræd sig gemmer; —
én jo for dem alle døde, —
fejghed er ej længer brøde!

(synker ned på en sten og ser sig sky omkring.)

Jævnt og tidt jeg måtte grue;
skrækken risled i mit hår,
når jeg gik, som barnet går,
under hyl og hundetuden,
i den mørke genfærdsstue.
Men jeg tvang min hjertebanken,
og jeg trøsted mig med tanken:
ude skinner lysets væld,
mørket er ej nat, ej kveld, —
her er skodder kun for ruden.
Og jeg tænkte, dagens skin,
sommerlivets klare lue,
skal igennem dørens bue
vælde fuldt og fagert ind
i den mørke genfærdsstue.

O, hvor bittert jeg bedrog mig.
Begsort nat imøde slog mig, —
og derude sad forstemte
spredte mænd langs fjord og vik,
holdt på minder, åndsforglemte,
gemte dem, som kongen gemte
årvis på sin Snæfrids lig,
løste dødninglinets flig,
lytted over hjertekulen,
næred sig med livshåbs-smulen,
mente, nu sprang blodets røde
roser ud ifra den døde.
Ikke én, som han, sig hæved,
gav til graven hvad den kræved.
Ikke én iblandt dem véd:
liget drømmes ej tillive,
liget må i muldet ned,
ligets hverv kun er at give
næring til en nylagt sæd. —
Nat, kun nat, — og nat igen
over kvinder, børn og mænd!
Kunde jeg med lyn i hånden
frelse dem fra strådøds-vånden! (springer op.)
Sorte syner ser jeg jage
lig et helridt gennem natten.
Tiden står i uvejrskofte,
maner med en livsdåds krav,
kræver svunget stål for stav,
kræver skeden tom ved hofte; —
frænder ser i strid jeg drage, —
brødre ser jeg sidde spage,
krøbne under gemselshatten.
Og jeg øjner mer endnu, —
useldommens hele gru, —
klynk fra kvinden, skrig fra manden,
øret stængt for bøn og bud, —
ser dem riste sig på panden
navn af fattigfolk ved stranden,
folk med skillingspræg fra Gud.
Blege lytter de til braget,
tror at selvgjort afmagt skærmer. —
Regnbue over maj-vangen,

flag, hvor er du nu at se?
Hvor er nu de farver tre, —
de, der slog og fnøs fra stangen,
under storm af folkesangen,
til en konge og en sværmer
split og tunge skar i flaget?
Tungen brugte du til pral;
tør ej dragen vise tænder,
trænges ingen splitflags-ender; —
folkeskriget kunde tiet,
kongesaksen kunde biet;
flag med fredens fire hjørner
strækker til som nødsignal,
når en grundstødt skude tørner!
Værre tider; værre syner
gennem fremtidsnatten lyner!
Brittens kvalme stenkulsky
sænker sort sig over landet,
smudser alt det friske grønne,
kvæler alle spirer skønne,
stryger lavt, med giftstof blandet,
stjæler sol og dag fra egnen,
drysser ned, som askeregnen
over oldtids dømte by. —
Da er slægten vorden styg; —
gennem grubens krumme gange
lyder nyn af drypvands-sange;
puslingflokken, travl og tryg,
frigør malmens bundne fange,
går med puklet sjæl og ryg,
glor med dvergens griske øjne
efter guldets blanke løgne.
Sjæl ej skriger, mund ej smiler,
brødres fald ej hjerter kløver,
eget fald ej vækker løver; —
flokken hamrer, mynter, filer;
rømt er lysets sidste tolk;
slægten vorden er et folk,
som har glemt, at viljens pligter
ender ej, hvor evnen svigter!
Værre tider; værre syner
gennem fremtidsnatten lyner!

Kløgtens ulv med gluf og glam
truer lærens sol på jorden;
nødskrig lyder op mod Norden,
byder leding ud langs fjorden;
dvergen hvæser tvær og klam, —
sligt er ikke sag for ham.
Lad de stærke samfund gløde;
lad de andre give møde;
vi har ikke råd at bløde, —
vi er små, vi savner evne
til et sandheds styrkestævne,
kan ej ofre folkehelsen
for vor brøk af verdensfrelsen.
Ej for os blev kalken drukket,
ej for os hugg tornekransen
i hans tinding sine tænder,
ej for os blev Romer-lansen
i den dødes side stukket,
ej for vor skyld naglen brænder,
boret gennem fod og hænder.
Vi er små, er sidst i laget,
byder ledingsbudet trods!
Ej for os blev korset taget!
Spandrem-slaget, spandrem-slaget,
Ahasveri rap, som ruller
purpur om den dømtes skulder,
er passionens brøk for os!

(kaster sig ned i sneen og dækker ansigtet til; om lidt ser han op.)

Har jeg drømt? Er nu jeg vågen?
Alt er gråt og dulgt i tågen.
Var det syge syner kun,
hvad jeg så til denne stund?
Er det billed glemt og tabt,
hvori mandens sjæl blev skabt?
Er vort ophavs ånd besejret —? (lyttende.)
Ha, det går som sang i vejret!

DE USYNLIGES KOR (suser i stormen).

Aldrig, aldrig blir du lig ham, —
thi i kødet er du skabt;
gør hans gerning eller svig ham,
lige fuldt er du fortabt!

BRAND (gentager ordene og siger sagte):
Ve mig, ve mig; snart jeg tror det!
Stod han ej i kirkekoret,
slog med hånden vredt mod ordet?
Tog han ikke alt mit eje,
stængte alle lysets veje,
lod mig kæmpe til det sidste,
lod mig nederlaget friste!

KORET (lyder stærkere over ham):
Orm, du aldrig vorder lig ham, —
dødens bæger har du tømt;
følg ham efter eller svig ham,
lige fuldt din dåd er dømt!

BRAND (stille). Agnes, Alf, de lyse dage,
liv i fred og liv i hvile,
bytted jeg mod kamp og klage,
rev mit bryst med offerpile, —
fældte dog ej folkets drage.

KORET (mildt og lokkende). Aldrig, drømmer, blir du lig ham,
arv og odel har du tabt;
alt dit offer gør ej rig ham; —
for dit jordliv er du skabt!

BRAND (brister i sagte gråd). Alf og Agnes, kom tilbage;
ensom sidder jeg på tinden,
gennemblæst af nordenvinden,
bidt af genfærd, klamme, spage —!

(han ser op; en dæmrende plet åbner og vider sig ud i tågen; en *kvindeskikkelse* står der, lyst klædt, med kåbe over skuldrene. Det er *Agnes.)*

SKIKKELSEN (smiler og breder armene mod ham).
Brand, her har du mig igen!

BRAND (farer forvildet op). Agnes! Agnes! Hvad er dette!

SKIKKELSEN. Alt var feberdrøm, min ven!
Nu skal sottens tåger lette!

BRAND. Agnes! Agnes! (vil ile hende imøde.)

SKIKKELSEN (skriger). Kom ej over!
Se dog sluget mellem os!
Her går fjeldets vilde fos. (mildt.)
Ej du drømmer, ej du sover,
ej du mer med syner slås.
Du har været syg, du kære, —

drukket vanvids bitre drik,
drømt, din hustru fra dig gik. —

BRAND. O, du lever! Lovet være —!

SKIKKELSEN (hurtig). Hys, tal heller derom siden!
Følg mig, følg mig; knap er tiden.

BRAND. O, men Alf?

SKIKKELSEN. Ej heller død.

BRAND. Lever!

SKIKKELSEN. Lever sund og rød!
Alle sorger har du drømt;
al din kamp var ikkun skrømt.
Alf er hos din gamle mor;
hun er frisk og han er stor;
end er bygdens kirke til;
den kan rives, hvis du vil; —
sognets folk dernede slider
jævnt, som i de gode tider.

BRAND. Gode?

SKIKKELSEN. Ja — da her var fred.

BRAND. Fred!

SKIKKELSEN. O, skynd dig, Brand; kom med!

BRAND. Ak, jeg drømmer!

SKIKKELSEN. Nu ej længer.
Men til røgt og ly du trænger —

BRAND. Jeg er stærk.

SKIKKELSEN. Ak, ej endnu;
bag dig lurer drømmens gru.
Atter vil du tåget glide
bort fra min og barnets side,
atter vil din tanke sløves, —
hvis ej lægemidlet prøves.

BRAND. O, giv hid!

SKIKKELSEN. Du selv er manden.
Du kun kan det, ingen anden.

BRAND. Nævn det da!

SKIKKELSEN. Den gamle læge,
som har læst så mangen bog, —
han, som er til bunden klog,

fundet har din sygdoms spor.
Alle syner, stygge, blege,
mantes frem med trende ord.
Dem må kækt du overstrege,
ud af mindebladet slette,
væk fra lovens tavle stryge.
De har voldt, at sotten faldt
på dig som en vildsinds-byge; —
glem dem, glem dem, vil du tvætte
sjælen ren for sot og syge!

BRAND. Sig dem!

SKIKKELSEN. „Intet eller alt".

BRAND (viger): Er det så?

SKIKKELSEN. Så visst jeg lever,
og så visst du engang dør!

BRAND. Ve os begge! Sværdet svæver
draget over os som før!

SKIKKELSEN. Brand, vær mild; min favn er varm;
hold mig med din stærke arm; —
lad os søge sol og sommer —

BRAND. Anden gang ej sotten kommer.

SKIKKELSEN. Ak, den kommer, Brand, vær tryg.

BRAND (ryster på hovedet). Den er slynget bag min ryg.
Ingen vilde drømmes gru, —
livets, livets kommer nu!

SKIKKELSEN. Livets?

BRAND. Følg mig, Agnes!

SKIKKELSEN. Stå!
Brand, hvad vil du?

BRAND. Hvad jeg må:
leve, hvad til nu er drømt, —
gøre sandt, hvad end er skrømt.

SKIKKELSEN. Ha, umuligt! Husk, hvorhen
vejen bar dig!

BRAND. Om igen!

SKIKKELSEN. Rædslens ridt i drømmetågen
vil du ride fri og vågen?

BRAND. Fri og vågen.

SKIKKELSEN. Slippe barnet?

BRAND. Slippe barnet.

SKIKKELSEN. Brand!

BRAND. Jeg må.

SKIKKELSEN. Blodig rive mig af garnet?
Mig med offersvøber slå
indtil døden?

BRAND. Jeg det må.

SKIKKELSEN. Alle lys i natten slukke,
dagens solskær udelukke,
aldrig livets frugter plukke,
aldrig løftes lindt af sange?
O, jeg mindes dog så mange!

BRAND. Jeg det må. Spild ej din bøn.

SKIKKELSEN. Glemmer du din offerløn?
Alt dit løftningshåb bedrog dig;
alle sveg dig, alle slog dig!

BRAND. Ej for egen løn jeg lider;
ej for egen sejr jeg strider.

SKIKKELSEN. For et folk i grubens gange!

BRAND. Én kan give lys til mange.

SKIKKELSEN. Dømt er jo dets fremtids-slægter!

BRAND. Stort en enkelts vilje mægter.

SKIKKELSEN. Husk at én med flamme-riset
manden drev af paradiset!
Porten har han lagt et slug for; —
over d e t du springer ej!

BRAND. Åben lod han l æ n g s l e n s vej!

SKIKKELSEN (forsvinder i et brag; tågen vælter sig hvor den stod, og der skriges hvast og skærende, som fra en der flygter):
Dø! Dig har ej verden brug for!

BRAND (står en stund som bedøvet).
Væk det jog i skoddens røg, —
fløj på store hvasse vinger
over vidden som en høk.
Kravet var en lillefinger
for at fange helt min hånd —!
Ha, det var akkordens ånd!

GERD (kommer med en rifle). Så du høken! Så du høken?

BRAND. Ja, du; denne gang jeg så ham.

GERD. Fort, sig vejen, han er strøgen;
vi vil efter, vi vil nå ham!

BRAND. Intet våben bider på ham;
stundom tykkes han at fly,
hjerteramt af dødens bly, —
men vil baneslag du slå ham,
er han bag dig lige kry,
gækker, lokker dig pany.

GERD. Rensdyr-skyttens rifle stjal jeg,
har den ladt med sølv og stål;
du kan tro, jeg er så gal ej,
som de siger!

BRAND. Træf dit mål! (vil gå.)

GERD. Prest, du halter jo på foden.
Hvad har voldt det?

BRAND. Folket jog mig.

GERD (nærmere). Rød, som blod fra hjerteroden,
er din tinding!

BRAND. Folket slog mig.

GERD. Før du havde sang i røsten, —
nu kun knirk, som løv om høsten!

BRAND. Alt og alle —

GERD. Hvad?

BRAND. Bedrog mig.

GERD (ser med store øjne på ham). Hå, — nu kender jeg dig først!
Jeg har tænkt, at du var presten; —
tvi med ham og hele resten!
Du er manden, som er størst.

BRAND. Dårligt mente jeg det næsten.

GERD. Lad mig se på dine hænder!

BRAND. Mine hænder?

GERD. Nagle-såret!
Blodets dryp jeg ser i håret, —
biddet efter torne-tanden,
hugget vildt og hvast i panden.
Dig har korsets træ jo båret!
Far har sagt, da jeg var liden,
det blev gjort for længe siden,
langt herfra, og af en anden; —

nu jeg skønner han mig dåred; —
ja, for du er frelser-manden!

BRAND. Vig ifra mig!

GERD. Skal jeg falde
ned og bede for din fod?

BRAND. Vig!

GERD. Du ødte jo det blod,
som har magt at frelse alle!

BRAND. O, jeg véd ej frelsens fjæl
for min egen arme sjæl!

GERD. Her er riflen! Lad dem dræbes —!

BRAND (ryster på hovedet). Frem mod faldet skal der stræbes

GERD. Ej af dig; du går jo først!
I din hånd er naglehullet; —
du er udvalgt; du er størst.

BRAND. Jeg er ringest kryb i muldet.

GERD (ser opad; skyerne letter). Véd du, hvor du står?

BRAND (stirrer frem for sig). Jeg står
ved det første trin af trappen;
højt er op og foden sår.

GERD (vildere). Svar mig! Véd du, hvor du står?

BRAND. Ja, nu falder tågekappen.

GERD. Ja, den falder: Svartetind
peger helt i himlen ind!

BRAND (ser op). Svartetind? Iskirken!

GERD. Ja!
Kirkegæst du blev endda!

BRAND. Tusend mile bort herfra! —
O, hvor inderligt jeg higer
efter lys og sol og mildhed,
efter fredens kirke-stilhed,
efter livets sommer-riger! (brister i gråd.)
Jesus, jeg har råbt dit navn;
aldrig tog du mig i favn;
tæt forbi mig er du gledet,
gammelt ord på tungen lig;
lad mig nu af frelsens-klædet,
med den sande bods-vin vædet,
fange blot en fattig flig!

GERD (bleg). Hvad er det? Du græder, du,
varmt, så det på kinden ryger, —
varmt, så bræens grav-lin stryger
dryppende fra top og tinde, —
varmt, så isen i mit minde
løses op i gråd herinde, —
varmt, så messekåben glider
nedad jøkel-prestens sider —! (bævende.)
Mand, hvi græd du ej før nu!

BRAND (klar, strålende og ligesom forynget).
Frostvejr bær igennem loven, —
siden sommersol fra oven!
Til idag det gjaldt at blive
tavlen, hvorpå Gud kan skrive; —
fra idag mit livsensdigt
skal sig bøje varmt og rigt.
Skorpen brister. Jeg kan græde,
jeg kan knæle, — jeg kan bede! (synker i knæ.)

GERD (skotter opover og siger sagte og sky):
Se, der sidder han, den stygge!
Det er ham, som kaster skygge,
der han pisker tindens sider
med sin brede vingefjær.
N u er frelsens time nær —
dersom bare sølvet bider!

(kaster riflen til kinden og skyder. Hult drøn, som af en rullende torden, lyder højt oppe fra bergvæggen.)

BRAND (farer op). Ha, hvad gør du!

GERD. Ramt han glider!
Jeg har truffet; — se, han falder;
hør, han skriger, så det gjalder!
Mange tusend fjær af hammen
fyger ned fra bergvægs-kammen; —
se, hvor han blir stor og hvid —!
Hej, han ruller ende hid!

BRAND (synker sammen). Ja, hver slægtens søn tildøde
dømmes må for slægtens brøde!

GERD. Tifold større himmeltelt
spændtes ud, da han blev fældt!
Se, han tumler; se, han ruller —
å, jeg vil ej længer grue;

han er hvid jo, som en due —! (skriger i rædsel.)
Hu, det stygge, stygge bulder! (kaster sig ned i sneen.)

BRAND (krymper sig under den styrtende skred og siger opad):
Svar mig, Gud, i dødens slug! —
gælder ej et frelsens fnug
mandeviljens *qvantum satis* —?

(Skreden begraver ham; hele dalen fyldes.)

EN RØST (råber gennem tordenbragene): Han er *deus caritatis!*

PEER GYNT

(1867)

PERSONERNE:

ÅSE, en bondemands enke.
PEER GYNT, hendes søn.
TO KÆRRINGER med kornsække.
ASLAK, en smed.
BRYLLUPSGÆSTER. KØGEMESTER. SPILLEMAND, o. s. v.
ET PAR INDFLYTTERFOLK.
SOLVEJG og *LILLE HELGA,* deres døtre.
BONDEN PÅ HÆGSTAD.
INGRID, hans datter.
BRUDGOMMEN og *HANS FORÆLDRE.*
TRE SÆTERJENTER.
EN GRØNKLÆDT KVINDE.
DOVREGUBBEN.
ET HOFTROLD FLERE LIGNENDE.
TROLDJOMFRUER og *TROLDUNGER. ET PAR HEKSE.*
TOMTEGUBBER, NISSER, HAUGFOLK, o. s. v.
EN STYG UNGE. EN STEMME I MØRKET. FUGLESKRIG.
KARI, en husmandskone.
Mr. *COTTON,*
Monsieur *BALLON,*
Deherrer v *EBERKOPF,*
og *TRUMPETERSTRÅLE.* } rejsende herrer.
EN TYV og *EN HÆLER.*
ANITRA, en beduinerhøvdings datter.
ARABERE, SLAVINDER, DANSENDE PIGER, o. s. v.
MEMNONSTØTTEN (syngende), *SFINKSEN VED GIZEH* (stum person).
BEGRIFFENFELDT, professor, dr. phil., forstander for dårekisten i Kairo.
HUHU, en målstræver fra Malebarkysten.
HUSSEJN, en østerlandsk minister.
EN FELLAH med en kongemumie.

FLERE DÅREKISTEMEDLEMMER samt *DERES VOGTERE.*
EN NORSK SKIPPER og *HANS MANDSKAB.*
EN FREMMED PASSAGER.
EN PREST.
ET LIGFØLGE.
EN LENSMAND.
EN KNAPPESTØBER.
EN MAGER PERSON.

(Handlingen, der begynder i førstningen af det 19. århundrede og slutter henimod vore dage, foregår dels i Gudbrandsdalen og på højfjeldene deromkring, dels på kysten af Marokko, dels i ørkenen Sahara, i dårekisten i Kairo, på havet o. s. v.)

FØRSTE AKT.

(En lid med løvtræer nær ved *Åses* gård. En elv fosser nedover. Et gammelt kvernehus på den anden side. Hed sommerdag.)

(*Peer Gynt*, en stærkbygget tyveårs gut, kommer nedover gangstien. *Åse*, moderen, liden og fin, følger efter. Hun er vred og skælder.)

ÅSE. Peer, du lyver!

PEER GYNT (uden at stanse). Nej, jeg gør ej!

ÅSE. Nå, så band på, det er sandt!

PEER GYNT. Hvorfor bande?

ÅSE. Tvi; du tør ej!
Alt ihob er tøv og tant!

PEER GYNT (står). Det er sandt — hvert evigt ord!

ÅSE (foran ham). Og du skæms ej for din mor?
Først så render du tilfjelds
månedsvis i travle onnen,
for at vejde ren på fonnen,
kommer hjem med reven pels,
uden byrse, uden vildt; —
og til slut med åbne øjne
mener du at få mig bildt
ind de værste skytterløgne! —
Nå, hvor traf du så den bukken?

PEER GYNT. Vest ved Gendin.

ÅSE (ler spotsk). Rigtig, ja!

PEER GYNT. Hvasse vinden bar ifra;
bag et oreholt forstukken
han i skaresneen grov
efter lav —

ÅSE (som før). Ja rigtig, ja!

PEER GYNT. Pusten holdt jeg, stod og lytted,
hørte knirken af hans hov,
så af ene hornet grenene.
Derpå varsomt mellem stenene
frem på bugen jeg mig flytted.
Gemt i røsen op jeg glytted; —
slig en buk, så blank og fed,
skulde du vel aldrig sét!

ÅSE. Nej, bevares vel!

PEER GYNT. Det smaldt!
Bukken stupte bums i bakken.
Men i samme stund, han faldt,
sad jeg skrævs på bukkeryggen,
greb ham i det venstre øre,
vilde netop kniven køre
bagom skolten ind i nakken; —
hej! da skreg han vildt, den styggen,
stod med ét på alle fire,
slog mig med et agterkast
ud af næven kniv og slire,
skrued mig om lænden fast,
stemte hornene mod læggen,
klemte mig som i en tang; —
dermed satte han på sprang
bent fremover Gendin-eggen!

ÅSE (uvilkårligt). Jesu navn da —!

PEER GYNT Har du sét den
Gendin-eggen nogen gang?
Den er halve milen lang,
hvas bortefter, som en ljå.
Udfor bræer, skred og lider,
rakt nedover urder grå,
kan en se til begge sider
lukt i vandene, som blunder
svarte, tunge, mer end tretten
hundred alen nedenund er. —
Langsmed eggen han og jeg
skar os gennem vejret vej.
Aldrig red jeg slig en fole!
Midt imod, der vi fór fram,

var det som der gnistred sole.
Brune ørnerygge svam
i det vide svimle slug
midtvejs mellem os og vandene, —
sakked agterud, som fnug.
Isflak brast og brød mod strandene;
men der var ej døn at høre;
bare hvirvlens vætter sprang,
som i dans; — de sang, de svang
sig i ring for syn og øre!

ÅSE (svimmel). Å, Gud trøste mig!

PEER GYNT Med ét,
på en rådløs bråbrat plet,
fór ivejret rype-steggen,
flaksed kaglende, forskræmt,
fra den knart, hvor han sad gemt,
klods for bukkens fod på eggen.
Bukken gjorde halvt omkring,
satte med et himmelspring
udfor dybet med os begge!

(*Åse* vakler og griber efter en træstamme. *Peer Gynt* bliver ved.)

Bag os bergets svarte vægge,
under os et bundløst slug!
Først vi kløvte lag af tåger,
kløvte så en flok af måger,
som igennem luften vigende
fløj til alle kanter skrigende.
Nedad, uden stans, fór toget.
Men i dybet glitred noget
hvidlet, som en rensdyrbug. —
Mor, det var vort eget billed,
som igennem fjeldsjø-stillet
op mod vandets skorpe piled
i den samme vilde fart,
som i den vi nedad kiled.

ÅSE (gisper efter vejret).
Peer! Gud fri mig —! Sig det snart —!

PEER GYNT. Buk fra luften, buk fra bunden,
stangedes i samme stunden,
så at skummet om os klasked.
Ja, der lå vi nu og plasked. —

Langt om længe, du, vi nåde
nordre landet på en måde;
bukken svam, og jeg hang bag ham; —
jeg fór hjem —

ÅSE. Men bukken, du?

PEER GYNT. Å, han går der vel endnu; —

(knipser i fingrene, svinger sig på hælen og tilføjer):

kan du finde ham, så tag ham!

ÅSE. Og du har ej knækket nakken?
Ikke begge lår engang?
Ikke ryggebenet brudt?
O, Vorherre, — prisen, takken,
skyldes dig, som hjalp min gut! —
Brogen har dog fået en revne;
men det er knapt værd at nævne,
når en minds, hvad meget værre
kunde hænds i sligt et sprang —!

(stanser pludselig, ser på ham med åben mund og store øjne, kan længe ikke finde ord, endelig udbryder hun:)

O, din fandens ræglesmed;
kors og kors, hvor du kan lyve!
Remsen, som du kommer med,
minds jeg nu at jeg har kendt
som en jente på de tyve.
Gudbrand Glesne er det hændt, —
ikke dig, du —!

PEER GYNT. Mig, som ham.
Sligt kan mer end én gang hændes.

ÅSE (arrig). Ja, en løgn kan endevendes,
stadses op med brask og bram,
klædes i en nygjort ham,
så dens magre skrot ej kendes.
Det er det, som du har gjort,
laget alt så vildt og stort,
uglet ud med ørnerygge
og med alt det andet stygge,
løjet ligt og uligt væk,
skrønet ind slig målløs skræk,
at en kends ej ved tilsidst,
hvad en længst har hørt og vidst!

PEER GYNT. Hvis en anden snakked slig,
skulde helseløs jeg slå ham!

ÅSE (grædende). Å, Gud give jeg lå lig;
gid jeg sov i svarte jorden!
Bøn og gråd ej bider på ham —
Peer, du er og blir forloren!

PEER GYNT. Kære, vakre, lille mor,
du har ret i hvert et ord; —
vær så blid og glad —

ÅSE. Ti stille!
Kan jeg glædes, om jeg vilde,
jeg, som har sligt svin til søn?
Må det ikke bittert krænke
mig, en stakkars magtløs enke,
stødt at fange skam for løn? (græder igen.)
Hvad har slægten nu tilbage
fra din farfars velmagtsdage?
Hvor er skæpperne med mynt
efter gamle Rasmus Gynt?
Far din gav dem fødder, han, —
ødte dem så glat som sand,
købte jord i alle sogne,
kørte med forgyldte vogne —.
Hvor er det, som gik tilspilde
ved det store vintergilde,
da hver gæst lod glas og flaske
bag sin ryg mod væggen klaske!

PEER GYNT. Hvor er sneen fra ifjor?

ÅSE. Du skal tie for din mor!
Se tilgårds! Hver andet rude-
hul er fyldt med gamle klude.
Hegn og skigard ligger nede,
fæet står for vejr og væde,
eng og aker ligger brak,
hver en måned blir jeg pantet —

PEER GYNT. Ti så med den kærringsnak!
Ofte nok har lykken skrantet,
og så kom den højst påfode!

ÅSE. Der er saltstrød, hvor den grode.
Kors, men du er storkar, du, —
lige kaut og kry endnu,

lige knøv, som dengang presten,
der han kom fra København,
spurgte dig om døbenavn,
bandte på at sligt et nemme
sakned mangen prins derhjemme,
så at far din gav ham hesten
med en slæde til, som tak
for den vennesæle snak. —
Hå; ja da var alting gildt!
Provst, kaptejn og hele resten
hang her dagstødt, åd og drak,
fyldte sig, så fast de sprak.
Men i nød skal kendes næsten.
Her blev folketomt og stilt
samme dag da „Jon med skæppen"
tog ivej med kramkarl-skræppen. (tørrer øjnene med forklædet.)
Ak, du er dog stærk og stor,
skulde stå som stav og støtte
for din gamle skrale mor, —
skulde gårdens gerning skøtte,
værge slumpen af din arv; — (græder pány.)
å, Gud hjælpe mig for nytte
jeg har havt af dig, din skarv!
Hjemme ligger du i gruen,
roder rundt i kul og emmer;
mellem bygdens folk du skræmmer
jenterne fra gildestuen, —
gør mig spe på alle kanter,
slås med sognets værste fanter —

PEER GYNT (går fra hende). Lad mig være.

ÅSE (følger efter). Kan du nægte
du var fremste mand i laget
i det store basketaget,
som for nylig stod på Lunde,
der I slogs som olme hunde?
Var det ikke dig, som knækte
armen på han Aslak smed, —
eller i det mindste brækte
ene fingren hans af led?

PEER GYNT. Hvem har fyldt dig med slig præk?

ÅSE (hidsig). Husmandskonen hørte hylene!

PEER GYNT (gnider albuen). Ja, men det var mig, som skreg.

ÅSE. Dig?

PEER GYNT. Ja, mor, — for jeg fik pryglene.

ÅSE. Hvad for noget?

PEER GYNT. Han er spræk.

ÅSE. Hvem er spræk?

PEER GYNT. Han, Aslak, véd jeg.

ÅSE. Tvi — og tvi; nu må jeg spytte!
Slig en slarvet fyldebøtte,
slig en rangler, slig en dranket
drammesluger har dig banket? (græder igen.)
Mangen skam og skændsel led jeg;
men at dette skulde ske,
det var dog den værste spe.
Lad ham være nok så spræk; —
skal du derfor være vek?

PEER GYNT. Om jeg hamrer eller hamres, —
lige fuldt så skal der jamres. (ler.)
Trøst dig mor —

ÅSE. Hvad? Har du løjet
nu igen?

PEER GYNT. Ja, denne gang.
Tør så gråden pent af øjet; — (knytter den venstre hånd.)
se, — med denne knibetang
holdt jeg hele smeden bøjet;
højre næven var min slægge —

ÅSE. O, din slagsbror! Du vil lægge
mig i graven med din færd!

PEER GYNT. Nej da, du er bedre værd;
tyve tusend gange bedre.
Lille, stygge, snille mor,
du kan lide på mit ord,
hele bygden skal dig hædre,
bare vent til jeg får gjort
noget — noget rigtig stort!

ÅSE (blæser). Du!

PEER GYNT. Hvem véd, hvad en kan møde!

ÅSE. Gid du bare blev så klog,
at du engang kunde bøde
flængen i din egen brog!

PEER GYNT (hidsig). Jeg skal blive konge, kejser!

ÅSE. Å, Gud trøste mig, nu rejser
sidste resten af hans vid!

PEER GYNT. Jo, jeg skal! Giv bare tid!

ÅSE. Ja, giv tid, så blir du prins,
siges der, om ret jeg minds!

PEER GYNT. Du skal se, mor!

ÅSE. Hold din mund!
Du er gal i bund og grund. —
Nå, det er for resten sandt, —
noget var der blevet af dig,
hvis du ikke dagstødt gav dig
af med løgn og tøv og tant.
Hægstadjenten var dig god.
Let du havde vundet spillet,
hvis du rigtig havde villet —

PEER GYNT. Tror du?

ÅSE. Gamlen har ej kræfter
til at stå sit barn imod.
Han er stivsindt på en måde;
men til slut får Ingrid råde,
og hvor hun går, fod for fod
stavrer knarken arrig efter. (begynder igen at græde.)
Ak, min Peer; en grundrig jente, —
odelsjente! Tænk dig til; —
hvis du bare havde villet,
stod du nu som brudgom gild, —
du, som går her svart og fillet!

PEER GYNT (rask). Kom, så vil vi ja-ord hente!

ÅSE. Hvor?

PEER GYNT. På Hægstad!

ÅSE. Stakkars dig;
den er stængt, den friervej!

PEER GYNT. Hvorfor det?

ÅSE. Ak, jeg må sukke!
Spildt er stunden, spildt er heldet —

PEER GYNT. Nå?

ÅSE (hulkende). Mens du i Vesterfjeldet
gennem luften red på bukke,
har Mads Moen fæstet jenten!

PEER GYNT. Hvad? Den kvindfolk-skræmsel! Han — !

ÅSE. Ja, hun tar ham nu til mand.

PEER GYNT. Vent mig her, til jeg får spændt en
hest for kærren — (vil gå.)

ÅSE. Spar sligt spræl.
Bryllupet skal stå imorgen —

PEER GYNT. Pyt; jeg kommer jo ikveld!

ÅSE. Tvi dig; vil du øge sorgen
med et læs af hvermands spot? (skriger og ler på engang.)

PEER GYNT. Hejsan, mor! Vi sparer kærren;
det tar tid at hente mærren — (løfter hende i vejret.)

ÅSE. Slip mig!

PEER GYNT. Nej, på mine arme
bær jeg dig til bryllupsgården! (vader ud i elven.)

ÅSE. Hjælp! Vorherre sig forbarme!
Peer! Vi drukner —

PEER GYNT. Jeg er båren
til en gildere død —

ÅSE. Ja visst;
du blir sagtens hængt tilsidst! (rusker ham i håret.)
O, dit ubæst!

PEER GYNT. Hold nu fred;
her er glat og slim på bunden.

ÅSE. Asen!

PEER GYNT. Ja brug bare munden;
det gør ingen mand fortræd.
Så; nu skrår det atter op —

ÅSE. Slip ej taget!

PEER GYNT. Hejsan, hop!
Vi skal lege Peer og bukken; — (galoperende.)
Jeg er bukken, du er Peer!

ÅSE. Å, jeg véd ej af mig mer!

PEER GYNT. Ser du; nu er evjen rukken; — (vader iland.)
giv så bukken pent et kys;
det får være tak for skyds —

ÅSE (slår ham på øret). Der er tak for skydsen!

PEER GYNT. Au!
Den betaling var for snau!

ÅSE. Slip mig!

PEER GYNT. Først til bryllupsgården.
Vær min talsmand. Du er klog;
snak med ham, den gamle dåren;
sig, Mads Moen er et drog —

ÅSE. Slip!

PEER GYNT. Og sig ham så til slut,
hvad Peer Gynt er for en gut.

ÅSE. Ja, det kan du bande på!
Du skal vakkert skudsmål få.
Skildres skal du for og agter;
alle dine fandens fagter
skal jeg nævne grejdt og grant —

PEER GYNT. Så?

ÅSE (sparker i arrighed). Jeg skal ej stagge munden,
før den gamle hidser hunden
på dig, som var du en fant!

PEER GYNT. Hm; så får jeg gå alene.

ÅSE. Ja, men jeg skal komme efter!

PEER GYNT. Snille mor, du har ej kræfter —

ÅSE. Ikke det? Jeg er så sint,
at jeg kunde knuse stene!
Hu, jeg kunde æde flint!
Slip mig!

PEER GYNT. Ja, ifald du lover —

ÅSE. Intet! Jeg vil med derover.
De skal vide, hvem du er!

PEER GYNT. Nej, du får nok vente her.

ÅSE. Aldrig! Jeg vil med i laget!

PEER GYNT. Får ej lov.

ÅSE. Hvad vil du gøre?

PEER GYNT. Sætte dig på kvernetaget.

(sætter hende derop. *Åse* skriger.)

ÅSE. Løft mig ned!

PEER GYNT. Ja, vil du høre —?

ÅSE. Sludder!

PEER GYNT. Snille mor, jeg ber —

ÅSE (kaster en græstorv efter ham). Løft mig ned på timen, Peer!

PEER GYNT. Turde jeg, så visst jeg vilde. (nærmere.)
Husk nu på at sidde stille.
Ikke spark og spænd med benene,
ikke riv og rusk i stenene, —
ellers kan det gå dig ilde;
du kan dratte ned.

ÅSE. Dit bæst!

PEER GYNT. Ikke spræl!

ÅSE. Gid du var blæst
som en bytting ud af verden!

PEER GYNT. Fy da, mor!

ÅSE. Tvi!

PEER GYNT. Giv mig heller
din velsignelse til færden.
Vil du? Hvad?

ÅSE. Jeg vil dig dænge,
om du end er nok så stor!

PEER GYNT. Ja, farvel da, kære mor!
Hav nu tål; jeg blir ej længe.

(går, men vender sig, løfter fingeren formanende og siger:)

Husk så på, du ikke spræller! (går.)

ÅSE. Peer! — Gud hjælpe mig, nu går han!
Bukkesprænger! Løgnhals! Hej,
vil du høre! — Nej, der skrår han
over jordet —! (skrigende.)
Hjælp! Jeg svimler!

(*To kærringer* med sække på ryggen kommer nedover til kvernen.)

FØRSTE KÆRRING. Kors; hvem skriger?

ÅSE. Det er mig!

ANDEN KÆRRING. Åse! Se, — så højt på strå?

ÅSE. Dette her vil lidt forslå; —
snart, Gud bedre mig, jeg himler;

FØRSTE KÆRRING. Signe rejsen!

ÅSE. Hent en stige;
jeg vil ned! Den fandens Peer —

ANDEN KÆRRING. Sønnen jers?

ÅSE. Nu kan I sige,
I har sét, hvor han sig ter.

FØRSTE KÆRRING. Vi skal vidne.

ÅSE. Hjælp mig bare;
Jeg vil bent til Hægstad fare —

ANDEN KÆRRING. Er han der?

FØRSTE KÆRRING. Så blir I hævnet;
smeden kommer og til stævnet.

ÅSE (vrider hænderne). Å, Gud trøste mig for gutten!
de tar livet hans til slutten!

FØRSTE KÆRRING. Ak, den lod er tidt nok drøftet;
trøst jer med, det så er laget!

ANDEN KÆRRING. Hun er rent fra sans og vid. (råber opover:)
Ejvind, Anders! Hej, kom hid!

EN MANDSSTEMME. Hvad er fat?

ANDEN KÆRRING. Peer Gynt har løftet
mor sin op på kvernetaget!

(En liden højde med busker og lyng. Bygdevejen går bagenfor; et gærde skiller imellem.)
(*Peer Gynt* kommer ad en gangsti, går raskt henimod gærdet, stanser og ser ud, hvor udsigten åbner sig.)

PEER GYNT. Der ligger Hægstad. Snart er jeg fremme.
(stiger halvt over; så betænker han sig.)
Skal tro, hun Ingrid sidder ensom hjemme?
(skygger for øjnene og ser bortover.)
Nej. Sendingsfolk myldrer tilgårde som myg. —
Hm, det er kanske rettest jeg vender. (trækker atter benet til sig.)
Stødt så flirer de bag ens ryg,
og tisker, så det tvers igennem en brænder.
(går nogle skridt fra gærdet og river tankespredt i løvet.)
Den, som havde noget stærkt at drikke.
Eller den, som kunde gå uformærkt. —
Eller den, som var ukendt. — Noget rigtig stærkt
var bedst, for så bider latteren ikke.
(ser med engang ligesom forskræmt omkring sig; derpå skjuler han sig imellem buskerne. *Nogle folk* med sendingskost går forbi nedover mod bryllupsgården.)

EN MAND (i samtalen).
Far hans var fordrukken, og mor hans er låk.

EN KONE. Ja, så får en ikke undres på, at gutten blir et drog.
(Folkene går videre. Lidt efter kommer *Peer Gynt* frem; han er skamrød i ansigtet og kikker efter dem.)

PEER GYNT (sagte). Var det mig, de snakked om?
(med et tvungent slæng.) Å, lad dem snakke!
De kan da vel ikke livet af mig rakke.
(kaster sig ned i lyngbakken, ligger længe på ryggen med hænderne under hovedet og stirrer op i luften.)
For en underlig sky. Den ligner en hest.
Der er mand på med, — og sadel — og grime. —
Bagefter rider en kærring på en lime. (ler småt ved sig selv.)
Det er mor. Hun skælder og skriger: dit bæst;
hejda, Peer! — — (lidt efter lidt lukker han øjnene.)
Ja, nu er hun bange. —
Peer Gynt rider først, og der følger ham mange. — —
Hesten har sølvtop og guldsko fire.
Selv har han hansker og sabel og slire.
Kåben er sid og med silke foret.
Gilde er de, som ham følger i sporet.
Ingen dog sidder så staut på folen.
Ingen dog glitrer som han imod solen. —
Nede står folk i klynger langs gærdet,
løfter på hatten og glaner ivejret.
Kvinderne nejer sig. Alle kan kende
kejser Peer Gynt og hans tusende svende.
Tolvskillingsstykker og blanke marker
ned han som småsten på vejen sparker.
Rige som grever blir alle i bygden.
Peer Gynt rider tvers over havet i højden.
Engelands prins står på stranden og venter.
Det samme gør alle Engelands jenter.
Engelands stormænd og Engelands kejser,
der Peer rider frem, sig fra højbordet rejser.
Kejseren letter på kronen og siger —!
ASLAK SMED (til nogle andre, idet de går forbi hinsides gærdet).
Nej, se da; Peer Gynt, det drukne svin —!
PEER GYNT (farer halvt ivejret). Hvad, kejser —!
SMEDEN (læner sig til gærdet og smågriner). Rejs på dig, gutten min!
PEER GYNT. Hvad djævelen! Smeden! Hvad godt vil du?
SMEDEN (til de andre). Lunde-sviren hænger nok i ham endnu.
PEER GYNT (springer op). Gå med det gode!
SMEDEN. Jeg skal så, ja.
Men kar, hvor kommer du sidst ifra?
Seks uger væk. Var du bergtagen! Hvad?

PEER GYNT. Jeg har gjort underlige gerninger, smed!
SMEDEN (blinker til de andre). Lad os høre, Peer!
PEER GYNT. Kommer ingen ved.
SMEDEN (lidt efter). Du skal vel til Hægstad?
PEER GYNT. Nej.
SMEDEN. En tid
de sagde, jenten der borte var dig blid.
PEER GYNT. Du svarte korp —!
SMEDEN (viger lidt). Ikke harm dig, Peer;
Har Ingrid vraget dig, så finds jo fler —;
tænk; søn til Jon Gynt! Følg med tilgårds;
der kommer både ung-lam og enker tilårs —
PEER GYNT. Til helved —!
SMEDEN. Du finder nok en som vil ha dig. —
God kveld! Nu hilser jeg bruden fra dig. —
(de går under latter og hvisken.)
PEER GYNT (ser en stund efter dem, gør et kast og vender sig halvt om).
For mig kan Hægstad-jenten sig gifte
med hvem hun vil. Jeg er lige sæl! (ser nedover sig.)
Brogen revnet. Fillet og fæl. —
Den som havde noget nyt at skifte. (stamper i bakken.)
Kunde jeg med et slagtertag
rive dem ringeagten ud af bringen! (ser sig pludselig om.)
Hvad er det? Hvem er det, som flirer der bag?
Hm, jeg syntes så visst — Nej, det var nok ingen. —
Jeg vil hjem til mor.
(går opover men stanser igen og lytter mod bryllupsgården.)
De spiller til dans!
(stirrer og lytter; går skridtvis nedover; øjnene lyser; han gnider sig langsad benene.)
For et mylder af jenter! Syv-otte tilmands!
Å, piskende død, — jeg må med i laget! —
Men mor, som sidder på kvernetaget — —
(Øjnene drages nedover igen; han hopper og ler.)
Hejsan, hvor hallingen går over tråkken!
Ja, han Guttorm med felen er glup!
det låter og sprætter, som fos i et stup.
Og så hele den glitrende jenteflokken! —
Ja, piskende død må jeg med i laget!
(sætter med et spring over gærdet og nedover vejen.)

(Tunet på Hægstad. Stuebygningen længst tilbage. *Mange gæster.* Dansen går livligt borte på græsvolden. *Spillemanden* sidder på et bord. *Køgemesteren* står i døren. *Kokkekonen* går frem og tilbage mellem bygningerne; *Ældre folk* sidder hist og her i samtale.)

EN KONE (tager plads i en klynge, siddende på nogle tømmerstokke).
Bruden? Å, ja visst græder hun lidt;
men det skal en aldrig ænse.

KØGEMESTEREN (i en anden flok).
Nu får I, godtfolk, på dunken lænse.

EN MAND. Tak, som byder; men du skænker for tidt.

EN GUT (til *spillemanden,* idet han flyver forbi med en jente ved hånden).
Hejsan, Guttorm, spar ikke strengene!

JENTEN. Stryg, så det ljomer ud over engene!

JENTER (i ring om en gut, som danser).
Gildt kast var det!

EN JENTE. Han er spænstig i læggen!

GUTTEN (dansende). Her er høit til loftet og vidt til væggen!

BRUDGOMMEN (smågrædende, nærmer sig *faderen,* som står i samtale med et par andre, og trækker ham i trøjen).
Hun vil ikke, far; hun er så kaut!

FADEREN. Hvad vil hun ikke?

BRUDGOMMEN. Hun har stængt sig inde.

FADEREN. Nå, så se du kan nøglen finde.

BRUDGOMMEN. Jeg véd ikke vejen.

FADEREN Du er et naut!

(vender sig til de andre igen. *Brudgommen* driver bortover tunet.)

EN GUT (fra bagsiden af huset).
Jenter! Nu kommer der liv i tingen!
Peer Gynt er på gården!

SMEDEN (der nys er trådt til). Hvem har bedt ham?

KØGEMESTEREN. Ingen.

(går mod huset.)

SMEDEN (til jenterne).
Snakker han til jer, så hør ikke på ham!

EN JENTE (til de andre).
Nej; vi lader, som vi aldrig så ham.

PEER GYNT (kommer livfuld og hed, stanser midt for flokken og slår i hænderne). Hvem er den sprækeste jente i ringen?

EN ENKELT (til hvem han nærmer sig). Ikke jeg.

EN ANDEN (ligeså). Ikke jeg.

EN TREDJE. Ja, jeg ikke heller.

PEER GYNT (til en fjerde).

Så kom da du, før en bedre sig melder.

JENTEN (vender sig). Har ikke tid.

PEER GYNT (til en femte). Så du!

JENTEN (idet hun går). Jeg skal hjem.

PEER GYNT. Ikveld? Er du rent fra sans og samling!

SMEDEN (lidt efter, halvhøjt).

Peer; der går hun til dans med en gamling.

PEER GYNT (vender sig rask til en ældre mand).

Hvor er de ledige, du?

MANDEN. Find dem frem. (går fra ham)

(*Peer Gynt* er med ét bleven stille. Han skotter skjult og sky mod flokken. Alle ser på ham, men ingen taler. Han nærmer sig andre klynger. Hvor han kommer, bliver der taushed; fjerner han sig, smiler man og ser efter ham.)

PEER GYNT (sagte). Øjekast; sylhvasse tanker og smil.
Det gnisler, som sagbladet under en fil!

(han stryger sig langs gærdet. *Solvejg*, med *lille Helga* ved hånden, kommer ind på tunet i følge med *forældrene*.)

EN MAND (til en anden i nærheden af Peer Gynt).

Se indflytterfolket.

DEN ANDEN. De vesterfra?

FØRSTE. Ja, de fra Hedalen.

ANDEN. Rigtig, ja!

PEER GYNT (træder ivejen for de kommende, peger på *Solvejg* og spørger manden): Får jeg danse med datter din?

MANDEN (stille). Får så; men først
må vi ind og hilse på folk i huset. (de går ind.)

KØGEMESTEREN (til Peer Gynt, idet han byder drikke).

Er du kommen, så skal du vel stikke på kruset?

PEER GYNT (ser ufravendt efter de gående).

Tak; jeg skal danse. Jeg har ingen tørst.

(Køgemesteren går fra ham, *Peer Gynt* ser mod huset og ler.)

Hvor lys! Nej, skulde du sét en slig!
Skotted ned på skoen og det hvide sprede —!
Og så holdt hun i moderens skørteflig,
og bar en salmebog svøbt i et klæde —!
Jeg må se på den jenten. (vil ind i stuen.)

EN GUT (kommer med flere derfra). Peer, går du alt
fra dansen?

PEER GYNT. Nej.
GUTTEN. Men så stævner du galt!
(tager ham i akslen for at vende ham.)
PEER GYNT. Lad mig slippe forbi!.
GUTTEN. Er du ræd for smeden?
PEER GYNT. Jeg ræd!
GUTTEN. Ja, du minds vel på Lunde forleden?
(Flokken ler og går ned til dansepladsen.)
SOLVEJG (i døren). Du er visst den gutten, som vilde danse?
PEER GYNT. Ja vel er jeg det; kan du ikke sanse?
(tager hende i hånden.)
Kom så!
SOLVEJG. Ikke for langt, sa mor!
PEER GYNT. Sa mor? Sa mor! Er du født ifjor?
SOLVEJG. Du gør nar —!
PEER GYNT. Du er dog en unge næsten.
Er du voksen?
SOLVEJG. Jeg gik iváres til presten.
PEER GYNT. Sig navnet dit, tøs, så snakker vi lettere.
SOLVEJG. Jeg heder Solvejg. — Og hvad heder du?
PEER GYNT. Peer Gynt.
SOLVEJG (trækker hånden til sig). Å, kors da!
PEER GYNT. Hvad er det nu?
SOLVEJG. Mit strømpebånd er løst; jeg må binde det tættere.
(går fra ham.)
BRUDGOMMEN (trækker i sin moder)
Mor, hun vil ikke —!
MODEREN. Vil ikke? Hvad?
BRUDGOMMEN. Vil ikke, mor!
MODEREN. Hvad?
BRUDGOMMEN. Lette på låsen.
FADEREN (sagte og arrig). Å, du var værd at binde i båsen!
MODEREN. Nå, skæld ikke. Stakkar, han blir nok bra.
(de går bortover.)
EN GUT (som kommer med en hel sværm fra dansepladsen).
Lidt brændevin, Peer?
PEER GYNT. Nej.
GUTTEN. Bare lidt?

PEER GYNT (ser mørkt på ham). Har du noget?

GUTTEN. Det kunde nok hænde.

(trækker en lommeflaske frem og drikker.)

Ah! hvor det river! — Nå?

PEER GYNT. Lad mig kende. (drikker.)

EN ANDEN. Nu får du også smage på mit.

PEER GYNT. Nej!

DEN SAMME. Å, snak; vær nu ingen tåbe.
Drik du, Peer!

PEER GYNT. Så giv mig en dråbe. (drikker igen.)

EN JENTE (halvsagte). Kom lad os gå.

PEER GYNT. Er du ræd for mig, tøs?

EN TREDJE GUT. Hvem er ikke ræd for dig!

EN FJERDE. På Lunde viste du jo hvad kunster du kunde.

PEER GYNT. Jeg kan mer end som så, når jeg først slår [mig løs!

FØRSTE GUT (hviskende). Nu kommer han sig!

FLERE (slår kreds om ham). Fortæl; fortæl! Hvad kan du?

PEER GYNT. Imorgen —!

ANDRE. Nej, nu ikveld!

EN JENTE. Kan du hekse, Peer?

PEER GYNT. Jeg kan mane fanden!

EN MAND. Det har bedstemor kunnet før jeg blev født!

PEER GYNT. Løgnhals! Hvad jeg kan, kan ingen anden.
Jeg har engang manet ham ind i en nød.
Den var ormstukken, ser I!

FLERE (leende). Det er grejdt at skønne!

PEER GYNT. Han banded og græd og vilde mig lønne med ligt og uligt —

EN I FLOKKEN. Men måtte derind?

PEER GYNT. Ja vel. Jeg dytted hullet med en pind.
Hej! I skulde hørt ham surre og rumle!

EN JENTE. Nej, tænk!

PEER GYNT. Det var plent som en hører en humle.

JENTEN. Har du ham endnu i nødden?

PEER GYNT. Nej,
nu er den djævel strøgen sin vej.
Det er hans skyld, at smeden har lagt mig for had.
EN GUT. Så, du?
PEER GYNT. Jeg gik til smidjen og bad
han vilde knække den nøddeskallen.
Det lovte han! lagde den bort på pallen;
men Aslak er nu så hårdhændt, han; —
og stødt så skal han nu bruge slæggen —
EN STEMME FRA FLOKKEN. Slog han fanden ihjel?
PEER GYNT. Han slog som en mand.
Men fanden hytted sig, fór som en brand
tvers gennem taget og kløvte væggen.
FLERE. Og smeden —?
PEER GYNT. Stod der med stegte hænder.
Siden den dag var vi aldrig venner. (almindelig latter.)
NOGLE. Den ræglen er god!
ANDRE. Den er snart hans bedste!
PEER GYNT. Tror I, jeg digter ihob?
EN MAND. Å nej,
det er du fri for; jeg kender det meste
fra farfar —
PEER GYNT. Løgn! Det er hændt med mig!
MANDEN. Det er jo alting.
PEER GYNT (med et slæng). Hej, jeg kan ride
rakt gennem luften på gilde heste!
Å, jeg kan mange ting, jeg, skal I vide. (Skoggerlatter igen.)
EN I FLOKKEN. Peer, rid lidt i luften!
MANGE. Ja, kære Peer Gynt —
PEER GYNT. I har ikke nødig at trygle så tyndt.
Jeg skal ride som et uvejr over jer alle!
Hele sognet skal mig tilfode falde!
EN ÆLDRE MAND. Nu er han rivende gal.
EN ANDEN. Det fæ!
EN TREDJE. Storskryder!
EN FJERDE Løgnhals!
PEER GYNT (truer mod dem). Ja vent, skal I se!
EN MAND (halvdrukken). Ja vent; du skal få dig en børstet trøje!
FLERE. En mørbanket ryg! Et blåmalet øje!
(Sværmen spreder sig, de ældre i vrede, de yngre under spot og latter.)

BRUDGOMMEN (tæt indved ham).
Du, Peer, er det sandt du kan ride i luften?

PEER GYNT (kort). Alting, Mads! Du må tro, jeg er kar, jeg.

BRUDGOMMEN. Så har du vel også usynligheds-kuften?

PEER GYNT. Hatten, mener du? Ja, den har jeg.
(vender sig fra ham. *Solvejg* går over tunet med *Helga* ved hånden.)

PEER GYNT (mod dem; det lysner i ham).
Solvejg! Å, det er godt du kommer! (griber hende om håndledet.)
Nu skal jeg svinge dig spræk og gild!

SOLVEJG. Slip mig!

PEER GYNT. Hvorfor?

SOLVEJG. Du er så vild.

PEER GYNT. Vild er Renbukken med, når det gryr mod sommer.
Kom så, jente; vær ikke tver!

SOLVEJG (trækker armen til sig). Tør ikke.

PEER GYNT. Hvorfor?

SOLVEJG. Nej, du har drukket.
(går bortover med *Helga*.)

PEER GYNT. Den, som havde sit knivsblad stukket tvers igennem dem, — én og hver!

BRUDGOMMEN (puffer ham med albuen).
Kan du ikke hjælpe mig ind til bruden?

PEER GYNT (tankespredt). Bruden? Hvor er hun?

BRUDGOMMEN. På stabburet.

PEER GYNT. Nå.

BRUDGOMMEN. Å, du, Peer Gynt, du får friste på!

PEER GYNT. Nej, du får være min hjælp foruden.
(en tanke skyder op i ham; han siger sagte og hvast:)
Ingrid på stabburet! (nærmer sig *Solvejg*.)
Har du betænkt dig?
(*Solvejg* vil gå; han træder ivejen.)
Du skæms, fordi jeg ser ud som en fant.

SOLVEJG (hastig). Det gør du ikke; det er ikke sandt!

PEER GYNT. Jo! Og så er jeg lidt på en kant;
men det var på trods, for du havde krænkt mig.
Kom så!

SOLVEJG. Tør ikke nu, om jeg vilde!

PEER GYNT. Hvem er du ræd for?

SOLVEJG. Mest for far.

PEER GYNT. Far? Ja vel; han er af de stille!
Hælder han med øret? Hvad? — Nå, svar!

SOLVEJG. Hvad skal jeg svare?

PEER GYNT. Er far din læser?
Er ikke du og mor din med?
Nå, vil du svare!

SOLVEJG. Lad mig gå i fred.

PEER GYNT. Nej! (dæmpet, men hvast og skræmmende.)
Jeg kan skabe mig om til et trold!
Jeg skal komme for sengen din inat klokken tolv.
Hører du nogen, som hvæser og fræser,
så må du ikke bilde dig ind det er katten.
Det er mig, du! Jeg tapper dit blod i en kop;
og din vesle syster, hende æder jeg op;
ja, for du skal vide, jeg er varulv om natten; —
jeg skal bide dig over lænder og ryg — —
(slår på engang om og beder som i angst:)
Dans med mig, Solvejg!

SOLVEJG (ser mørkt på ham). Nu var du styg. (går ind i stuen.)

BRUDGOMMEN (kommer drivende igen).
Du skal få en stud, vil du hjælpe mig!

PEER GYNT. Kom!

(De går bag huset. I det samme kommer en stor flok fra dansepladsen; de fleste er drukne. Larm og opstyr. *Solvejg, Helga* og *forældrene* kommer med endel ældre folk ud i døren.)

KØGEMESTEREN (til smeden, som er fremmest i flokken).
Hold fred!

SMEDEN (trækker trøjen af). Nej, nu skal her æskes dom.
Peer Gynt eller jeg skal i bakken bændes.

NOGLE. Ja, lad dem nappes!

ANDRE. Nej, bare skændes!

SMEDEN. Næver må til; her båder ej ord.

SOLVEJGS FADER. Styr dig, mand!

HELGA. Vil de slå ham, mor?

EN GUT. Lad os heller gøgle med alle hans løgne!

EN ANDEN. Sparke ham af laget!

EN TREDJE. Spytte ham i øjne!

EN FJERDE (til smeden). Stikker du op, du?

SMEDEN (kaster trøjen fra sig). Øget skal slagtes!

INDFLYTTERKONEN (til Solvejg).
Der kan du se hvor den tomsing agtes.

ÅSE (kommer med en kæp i hånden).
Er sønnen min her? Nu skal han ha stryg!
Nej, hvor inderlig jeg skal dænge ham!

SMEDEN brætter skjorteærmerne op).
Til slig en krop er påken for myg.

NOGLE. Smeden vil dænge ham!

ANDRE. Flænge ham!

SMEDEN (spytter i hænderne og nikker til Åse). Hænge ham!

ÅSE. Hvad! Hænge min Peer! Ja, prøv om I tør; —
Åse og jeg vi har tænder og klør!
Hvor er han? (råber henover tunet.)
Peer!

BRUDGOMMEN (kommer løbende). Å, Guds død og plage!
Kom, far og mor, og —!

FADEREN. Hvad er ivejen?

BRUDGOMMEN. Tænk, Peer Gynt —!

ÅSE (skriger). Har de taget ham afdage?

BRUDGOMMEN. Nej, Peer Gynt —! Se, opover hejen —!

MÆNGDEN. Med bruden!

ÅSE (lader kæppen synke). Det ubæst!

SMEDEN (som himmelfalden). I bratteste fjeldet
klyver han, ja-Gud, på geiens vis!

BRUDGOMMEN (grædende).
Han bær hende, mor, som en bær en gris!

ÅSE (truer op til ham).
O, gid du faldt ned og —! (skriger i angst.)
Træd varsomt i hældet!

HÆGSTADBONDEN (kommer barhovedet og hvid af vrede).
Jeg tager hans liv for det bruderov!

ÅSE. Å, nej Gud straffe mig om I får lov!

ANDEN AKT.

(En trang fjeldsti højt oppe. Det er tidlig morgen.)

(*Peer Gynt* går ilsomt og uvilligt langs stien. *Ingrid*, halv brudepyntet søger at holde ham tilbage.)

PEER GYNT. Gå ifra mig!
INGRID (grædende). Efter dette!
Hvor?
PEER GYNT. Så langt du vil for mig.
INGRID (vrider hænderne). O, hvad svig!
PEER GYNT. Unyttig trætte.
Hver får gå sin egen vej.
INGRID. Brot — og brot igen os binder!
PEER GYNT. Djævlen stå i alt, som minder!
Djævlen stå i alle kvinder, — —
uden én —!
INGRID. Hvem er den ene?
PEER GYNT. Ikke dig.
INGRID. Hvem er det da?
PEER GYNT. Gå! Gå did du kom ifra!
Fort! Til far din!
INGRID. Kære, véne —!
PEER GYNT. Ti!
INGRID. Du kan umulig mene,
hvad du siger.
PEER GYNT. Kan og vil.
INGRID. Lokke først, — og så forskyde!
PEER GYNT. Og hvad kår har du at byde?
INGRID. Hægstad gård og mere til.

PEER GYNT. Har du salmebog i klædet?
Har du guldfaks over nakken?
Skotter du nedover spredet?
Holder du din mor i stakken?
Svar!

INGRID. Nej; men —?

PEER GYNT. Gik du til presten
nu ivår da?

INGRID. Nej, men Peer —?

PEER GYNT. Har du blygsel over øjet?
Kan du nægte, når jeg ber?

INGRID. Kors; jeg tror, hans vid er fløjet —!

PEER GYNT. Blir der helg, når en dig ser?
Svar!

INGRID. Nej, men —

PEER GYNT. Hvad er så resten! (vil gå.)

INGRID (træder ivejen). Véd du, det er halsløs dåd,
hvis du sviger?

PEER GYNT. Får så være.

INGRID. Du kan vinde gods og ære,
hvis du tar mig —

PEER GYNT. Har ej råd.

INGRID (brister i gråd). O, du lokked —!

PEER GYNT. Du var villig!

INGRID. Trøstløs var jeg!

PEER GYNT. Jeg var yr.

INGRID (truende). Ja, men boden blir dig dyr!

PEER GYNT. Dyrest bod får kaldes billig.

INGRID. Står du fast ved dit?

PEER GYNT. Som sten.

INGRID. Godt; så se da, hvem som vinder! (går nedover.)

PEER GYNT (tier en stund; med ét skriger han):
Djævlen stå i alt, som minder!
Djævlen stå i alle kvinder!

INGRID (drejer hovedet og råber hånligt op): Uden én.

PEER GYNT. Ja; uden én.

(de går hver sin vej.)

(Ved et fjeldvand; det er blødt og myrlændt omkring. Et uvejr trækker op.) *Åse*, fortvilet, råber og ser sig om til alle sider. *Solvejg* har ondt for at holde skrldt med hende. *Indflytterfolkene* og *Helga* et stykke bagefter.)

ÅSE. (fægter med armene og river sig i håret).
Alting er imod mig med vredens vælde!
Himmel og vand og de stygge fjelde!
Himlen vælter skodde for at forvilde ham!
Det lumske vand vil ved livet skille ham!
Fjeldene vil slå ham med skred og rap; —
og så menneskene! De er ude på drab!
Nej-Gud om de skal! Jeg kan ikke miste ham!
O, den bytting; at fanden skulde friste ham!
(vender sig til *Solvejg*.)
Ja, er det ikke rent utænkeligt sligt? —
Han, som stødt fór med løgn og digt; —
han, som bare i munden var stærk;
han, som aldrig har prøvet et dugeligt værk; —
han —! En kunde både græde og le! —
O, vi holdt sammen i nød og ve.
Ja, for du skal vide, manden min drak,
fór bygden rundt med dårskab og snak,
ødte og trådte vor velstand under fod.
Og imens sad jeg og Vesle-Peer hjemme.
Vi vidste ikke bedre råd, end at glemme;
for det falder mig så svært at stå rigtig imod.
Det er så fælt at se skæbnen under øjne;
og så vil en jo gerne ryste sorgerne af sig,
og prøve som bedst at skyde tankerne fra sig.
En bruger brændevin, en anden bruger løgne;
å, ja! så brugte vi eventyr
om prinser og trolde og alleslags dyr.
Og bruderov med. Men hvem kunde tænkt,
de fandens rægler skulde i ham hængt? (forfærdet igen.)
Hu, for et skrig! Det er nøkken eller draugen!
Peer! Peer! — Deroppe på haugen —!
(løber op over en liden højde og ser over vandet. Indflytterfolkene kommer til.)
ÅSE. Ikke spor at se!
MANDEN (stille). Det er værst for ham.
ÅSE. (grædende). Ak, min Peer! Mit fortabte lam!
MANDEN (nikker mildt). Ja, rigtig. Fortabt.
ÅSE. Nej, snak ikke slig!
Han er så glup. Der er ingen ham lig.

MANDEN. Du dårlige kvinde!
ÅSE. Å-ja, å-ja;
jeg er dårlig; men gutten er bra!
MANDEN (altid dæmpet og med milde øjne).
Hans sind er forhærdet; hans sjæl er tabt.
ÅSE (angst). Nej, nej da! Så hård er Vorherre knapt!
MANDEN. Tror du han kan for sin syndegæld sukke?
ÅSE (ivrig). Nej, men han kan ride i luften på bukke!
KONEN. Kors, er I gal?
MANDEN. Hvad siger I, mor?
ÅSE. Ingen gerning er ham for stor.
I skal se, får han bare leve så længe —
MANDEN. Bedst var det, I så ham i galgen hænge.
ÅSE (skriger). Kors i Jesu navn!
MANDEN. Under mestermands hænder
tør ske, at hans sind sig til anger vender.
ÅSE (fortumlet). Å, I snakker mig snart i svime!
Vi må finde ham!
MANDEN. Frelse hans sjæl.
ÅSE. Og krop!
Sidder han i myren, må vi drage ham op;
er han bergtagen, må vi efter ham kime.
MANDEN. Hm! — Her er fævej —
ÅSE. Gud lønne jer rigt,
at I hjælper mig tilrette!
MANDEN. Det er kristenpligt.
ÅSE. Tvi; da er de hedninger alle de andre!
Der var ikke én, som med vilde vandre —
MANDEN. De har kendt ham for godt.
ÅSE. Han var dem for gild! (vrider hænderne.)
Og tænk, — og tænk, hans liv står på spil!
MANDEN. Her er spor af mandefod!
ÅSE. Her må vi lede.
MANDEN. Under sæteren vor vil vi flokken sprede.
(han og konen går foran.)
SOLVEJG (til Åse). Fortæl mig lidt mere.
ÅSE (tørrer øjnene). Om sønnen min?
SOLVEJG. Ja; —
alting!

ÅSE (smiler og knejser med nakken). Alting? — Træt blev du da!

SOLVEJG. Før blir I træt af talen at føre,
end jeg af at høre.

(Lave træløse højder opunder fjeldvidden; tinder længere borte. Skyggerne falde lange; det er sent på dagen.)

PEER GYNT (kommer i fuldt sprang og stanser i bakken).
Hele sognet er efter i flok!
De har væbnet sig både med rifle og stok.
Fremst kan en høre Hægstadgubben tude. —
Nu spørges det vidt, at Peer Gynt er ude!
Det er noget andet end at baske med en smed!
Det er liv! En blir bjørn i hvert et led. (slår om sig og springer ivejret)
Bryde, vælte, stemme fossen imod!
Slå! Rykke furuen op med rod!
Det er liv! Det kan både hærde og højne!
Til helved med alle de vasne løgne!

TRE SÆTERJENTER (løber over bakkerne, skrigende og syngende).
Trond i Valfjeldet! Bård og Kåre!
Troldpak! Vil I sove i armene vore?

PEER GYNT. Hvem skriger I efter?

JENTERNE. Efter trold! Efter trold!

FØRSTE JENTE. Trond! Far med lempe!

ANDEN JENTE. Bård! Far med vold!

TREDJE JENTE. I selet står alle koverne tomme!

FØRSTE JENTE. Vold er lempe!

ANDEN JENTE. Og lempe er vold!

TREDJE JENTE. Fattes der gutter, en leger med trold!

PEER GYNT. Hvor er gutterne da?

ALLE TRE (skoggerleende). De kan ikke komme!

FØRSTE JENTE. Min kaldte mig både for kærest og frænke.
Nu er han gift med en halvgammel enke.

ANDEN JENTE. Min mødte en tatertøs nord i lien.
Nu traver de to på fantestien.

TREDJE JENTE. Min tog løsungen vor afdage.
Nu står hans hoved og griner på en stage.

ALLE TRE. Trond i Valfjeldet! Bård og Kåre!
Troldpak! Vil I sove i armene vore?

PEER GYNT (står med et spring imellem dem).
Jeg er tre hoders trold, og tre jenters gut!
JENTERNE. Er du slig kar, du?
PEER GYNT. I får dømme til slut!
FØRSTE JENTE. Til selet! Til selet!
ANDEN JENTE. Vi har mjød!
PEER GYNT. Lad den flomme!
TREDJE JENTE. Denne lørdagsnat skal ingen kover stå
ANDEN JENTE (kysser ham). [tomme!
Han gnistrer og spruter som glohede jernet.
TREDJE JENTE (ligeså). Som barneøje fra svarteste tjernet.
PEER GYNT (danser i flokken). Hugen sturen og tanken kåd.
I øjet latter; i halsen gråd!
JENTERNE (gør lange næser mod bergnuterne, skriger og synger).
Trond i Valfjeldet! Bård og Kåre!
Troldpak! — Fik I sove i armene vore?
(de danser bortover højderne med *Peer Gynt* imellem sig.)

(Mellem Ronderne. Solnedgang. Skinnende snetoppe rundt om).

PEER GYNT (kommer yr og forvildet). Slot over slot sig bygger!
Hej, for en skinnende port!
Stå! Vil du stå! det rygger
længer og længere bort!
Hanen på fløjen løfter
vingerne sine til flugt;
alt blåner sig bort i kløfter,
og berget er låst og lukt. —
Hvad er det for stammer og rødder,
som vokser af åsens spræk?
Der er kæmper med hegrefødder!
Nu dåner de ogsaa væk,
Det vimrer, som regnbu-strimer;
Det skær mig i sind og syn.
Hvad er det, som langveis kimer?
Hvad vægt på mit øjenbryn!
Hu, hvor det værker i panden.
En brændende glohed ring —!
Jeg kan ikke mindes, hvem fanden
der bændte mig den omkring! (segner ned)

Flugt over Gendin-eggen.
Digt og forbandet løgn!
Opover bratteste væggen
med bruden — og drukken et døgn;
jaget af høk og glenter,
truet af trold og sligt,
turet med galne jenter; —
løgn og forbandet digt! (stirrer længe opad.)
Der seiler to brune ørne.
Mod sør går de vilde gæs.
Og her skal jeg traske og tørne
i mudder og søl tilknæs! (springer ivejret.)
Jeg vil med! Jeg vil vaske mig ren i
de hvasseste vindes bad!
Jeg vil højt! Jeg vil dukke mig vén i
det skinnende døbefad!
Jeg vil ud over sæterbøen;
jeg vil ride mig skær tilsinds;
jeg vil fram over salte sjøen,
og højt over Engelands prins;
Ja, glan kun, I unge jenter;
min færd kommer ingen ved;
det er ikke gavn at I venter —!
Jo, kanske jeg svipper derned.
Hvad nu da? De brune ørne —?
Jeg mener fanden dem tog! —
Der rejser sig gavlens hjørne;
det højnes i hver en krog;
det vokser sig op af gruset; —
se, porten vidåben står!
Ha, ha, nu kender jeg huset;
det er farfars nybygte gård!
Væk er de gamle klude;
væk gærdet, som stod for fald.
Det glitrer fra hver en rude;
der er lag i den store sal.
Der hørte jeg provsten klaske
med knivsryggen mod sit glas; —
der slængte kaptejnen sin flaske,
saa spejlvæggen sprak i knas. —
Lad ødes; lad gå tilspilde!
Ti, mor; det er lige fedt!

Den rige Jon Gynt holder gilde;
Hurra for den gyntske æt!
Hvad er det for ståk og stønnen?
Hvad er det for skrig og skrål?
Kaptejnen råber på sønnen;
å, provsten vil drikke min skål.
Ind da, Peer Gynt, til dommen;
den lyder i sang og klang:
Peer Gynt, af stort est du kommen,
og til stort skalst du vorde engang!

(springer fremad, men render næsen mod et bergstykke, falder og blir liggende.)

(En lid med store susende løvtræer. Stjerner blinker gennem løvet; fugle synger i trætoppene.)
(*En grønklædt kvinde* går i liden. *Peer Gynt* følger efter under alle slags forelskede fagter.)

DEN GRØNKLÆDTE (stanser og vender sig). Er det sandt?

PEER GYNT (skærer med fingeren over struben).
Så sandt, som jeg heder Peer; —
så sandt, som du er en dejlig kvinde!
Vil du ha mig? Du skal se, hvor fint jeg mig ter;
du skal hverken træde væven eller spinde.
Mad skal du få, så du er færdig at sprække.
Aldrig skal jeg dig i håret trække —

DEN GRØNKLÆDTE. Ikke slå mig heller!

PEER GYNT. Nej, var det ligt?
Vi kongssønner slår ikke kvindfolk og sligt.

DEN GRØNKLÆDTE. Er du kongssøn?

PEER GYNT. Ja.

DEN GRØNKLÆDTE. Jeg er Dovrekongens datter.

PEER GYNT. Er du det? Se, se; det træffer jo godt.

DEN GRØNKLÆDTE. Inde i Ronden har far min sit slot.

PEER GYNT. Da har mor min et større, så vidt jeg fatter.

DEN GRØNKLÆDTE. Kender du far min? Han heder [kong Brose.

PEER GYNT. Kender du mor min? Hun heder dronning [Åse.

DEN GRØNKLÆDTE. Når far min er sint, så sprækker [fjelde.

PEER GYNT. De raper, bare mor min tar på at skælde.

DEN GRØNKLÆDTE. Far min kan spænde under højeste [hvælven.

PEER GYNT. Mor min kan ride gennem strideste elven.

DEN GRØNKLÆDTE. Har du anden klædning, end de [fillerne der?

PEER GYNT. Hå, du skulde se mine søndagsklær!

DEN GRØNKLÆDTE. Jeg går til hverdags i guld og silke.

PEER GYNT. Det tykkes dog ligere stry og stilke.

DEN GRØNKLÆDTE. Ja, der er ét, du må komme ihug;
så er nu Rondefolkets skik og brug:
tvefold laget er alt vort eje.
Kommer du frem til min faders gård,
tør det hænde sig let, at du er påveje
til at tro, du i styggeste stenrøsen står.

PEER GYNT. Ja, er det ikke akkurat sligt hos os?
Alt guldet vil tykkes dig rusk og bos;
og kanske vil du tro, hver glitrende rude
er en bylt af gamle hoser og klude.

DEN GRØNKLÆDTE. Svart tykkes hvidt og stygt tykkes [vént.

PEER GYNT. Stort tykkes lidt, og skident tykkes rent!

DEN GRØNKLÆDTE (falder ham om halsen).
Ja, Peer, så ser jeg, at vi to passer sammen!

PEER GYNT. Som benet og brogen; som håret og kammen.

DEN GRØNKLÆDTE (råber bort i liden).
Brudehest! Brudehest! Kom, brudehesten min!

(En kæmpestor gris kommer løbende med en taugstump til grime og en gammel sæk til sadel. *Peer Gynt* svinger sig op og tager *den grønklædte* foran sig.)

PEER GYNT. Hejsan! Vi skal stryge gennem Rondeporten
Rap dig, rap dig, min ganger god! [ind!

DEN GRØNKLÆDTE (kælen).
Ak, nylig gik jeg så stur og mod —.
Nej, en véd aldrig hvad der kan hændes!

PEER GYNT (prygler grisen og traver afsted).
På ridestellet skal storfolk kendes!

Dovregubbens kongshal. Stor forsamling af *hoftrolde, tomtegubber* og *haugmænd. Dovregubben* i højsædet med krone og spir. *Hans børn* og *nærmeste slægtninger* til begge sider. *Peer Gynt* står for ham. Stærk røre i salen.)

HOFTROLDENE. Slagt ham! Kristenmands søn har dåret
Dovregubbens veneste mø!

EN TROLDUNGE. Må jeg skære ham i fingren?

EN ANDEN TROLDUNGE. Må jeg rive ham i håret?

EN TROLDJOMFRU. Hu, hej, lad mig bide ham i låret!

TROLDHEKS (med en slev). Skal han lages til sodd og sø?

EN ANDEN TROLDHEKS (med retterkniv).
Skal han steges på spid eller brunes i gryde?

DOVREGUBBEN. Isvand i blodet!

(vinker sine fortrolige nærmere til sig.)

Lad os ikke skryde.
Vi er gået tilagters i de senere år;
vi véd ikke mer om det ramler eller står,
og folkehjælp skal en ikke fra sig skyde.
Desuden er gutten fast uden lyde,
og stærktbygget med, så vidt jeg ser.
Sandt nok, han har kun et eneste hode;
men datter min har jo heller ikke fler.
Tre hoders trolde går rent af mode;
selv tvehoder får en knapt øje på,
og de hoder er endda kun så som så. (til *Peer Gynt*)
Altså, det er min datter, du kræver?

PEER GYNT. Din datter og riget i medgift, ja.

DOVREGUBBEN. Det halve får du, imens jeg lever,
og det andet halve, når jeg engang falder fra.

PEER GYNT. Det er jeg nøjd med.

DOVREGUBBEN. Ja, stop min gut! —
du har også nogle tilsagn at give.
Brydes ét af dem, er hele pagten brudt,
og du slipper ikke herfra i live.
For det første må du love, at du aldrig ænser
hvad der ligger udenfor Rondernes grænser;
dag skal du sky, og dåd og hver lysbar plet.

PEER GYNT. Får jeg kaldes konge, så holdes det let.

DOVREGUBBEN. Dernæst, — nu vil jeg i kløgt dig prøve —

(rejser sig i sædet.)

DET ÆLDSTE HOFTROLD (til Peer Gynt).
Lad se, om du har en visdomstand,
som kan Dovregubbens gådenød kløve!

DOVREGUBBEN. Hvad er forskellen mellem trold og [mand?

PEER GYNT. Der er ingen forskel, så vidt jeg ser.
Stortrold vil stege og småtrold vil klore; —
ligeså hos os, hvis bare de turde.

DOVREGUBBEN. Sandt nok; vi er ens i det og mer.
Men morgen er morgen og kveld er kveld,
så forskel blir der nu lige vel. —
Nu skal du høre hvad det er for noget:
Derude, under det skinnende hvælv,
mellem mænd det heder: „Mand, vær dig selv!"
Herinde hos os mellem troldenes flok
det heder: „Trold, vær dig selv — nok!"

HOFTROLDET (til Peer Gynt). Øjner du dybden?

PEER GYNT. Det tykkes mig tåget.

DOVREGUBBEN. „Nok", min søn, det kløvende, stærke ord må stå i dit våbenmærke.

PEER GYNT (river sig bag øret). Nej, men —

DOVREGUBBEN. Det må, skal du her vorde herre!

PEER GYNT. Ja, skidt; lad gå; det er jo ikke værre —

DOVREGUBBEN. Dernæst må du lære at sætte pris
på vor jævne hjemlige levevis.

(han vinker: to trolde med svinehoveder, hvide nathuer, o. s. v. bringer mad og drikke.)

Koen giver kager og studen mjød;
spørg ej om den smager sur eller sød;
hovedsagen er, det får du ej glemme,
den er brygget herhjemme.

PEER GYNT (støder sagerne fra sig).
Fanden med eders hjemlige drik!
Jeg vænner mig aldrig til landsens skik.

DOVREGUBBEN. Bollen følger med, og den er af guld.
Hvo guldbollen ejer, ham er datter min huld.

PEER GYNT (grundende).
Der står jo skrevet: Du skal tvinge din natur; —
og i længden falder drikken vel mindre sur.
Lad gå! (føjer sig.)

DOVREGUBBEN. Se, det er fornuftigt sagt.
Du spytter?

PEER GYNT. En får håbe på vanens magt.

DOVREGUBBEN. Dernæst må du kaste dine kristen-
[mands-klæder;
thi det skal du vide til vort Dovres hæder:
her er alting fjeldvirket, ingenting fra dalen,
undtagen silkesløjfen yderst på halen.

PEER GYNT (vred). Jeg har ingen hale!

DOVREGUBBEN. Så kanst du få.
Hoftrold, bind ham min søndagshale på.

PEER GYNT. Nej, om du får! Vil I gøre mig til nar?

DOVREGUBBEN. Bejl aldrig til datter min med bagen bar.

PEER GYNT. Gøre mennesker til dyr!

DOVREGUBBEN. Min søn, du fejler;
jeg gør dig bare til en høvelig bejler.
Du skal få en brandgul sløjfe at bære,
og det gælder her for den højeste ære.

PEER GYNT (betænksomt).
Der siges jo, mennesket er kun et fnug.
Og lidt får en lempes efter skik og brug.
Bind væk!

DOVREGUBBEN. Du est en medgørlig fyr.

HOFTROLDET. Prøv nu, hvor fint du kan svanse og svinge!

PEER GYNT (arrig). Hå, vil I endnu til mere mig tvinge?
kræver I også min kristenmands-tro?

DOVREGUBBEN. Nej, den kan du gerne beholde i ro.
Troen går frit; den lægges ingen told på;
det er skorpen og snittet en skal kende et trold på.
Bare vi er ens i lader og klædsel,
kan du gerne kalde tro, hvad vi kalder rædsel.

PEER GYNT. Du er dog, de mange vilkår tiltrods,
mere rimelig karl, end en skulde frygte.

DOVREGUBBEN. Min søn, vi trolde er bedre end vort
det er også en forskel mellem jer og os. — [rygte;
Dog, endt er gildets alvorlige del;
nu vil vi ører og øjne fryde.
Spillemø, frem! Lad Dovreharpen lyde!
Dansemø, frem! Træd Dovrehallens fjæl! (Spil og dans.)

HOFTROLDET. Hvad tykkes dig?
PEER GYNT. Tykkes, hm! —
DOVREGUBBEN. Tal uden frygt.
Hvad ser du?
PEER GYNT. Noget ustyggelig stygt.
Med kloven slår en bjeldeko et tarmestrengt spil.
I stuthoser tripper en purke dertil.
HOFTROLDENE. Æd ham!
DOVREGUBBEN. Husk, han har menneskesanser!
TROLDJOMFRUER. Hu, riv af ham både øre og øje!
DEN GRØNKLÆDTE (grædende).
Huhu! Sligt må vi høre og døje,
når jeg og søster min spiller og danser!
PEER GYNT. Åhå; var det dig? Lidt spøg i gildet,
det véd du, er aldrig så ilde ment.
DEN GRØNKLÆDTE. Tør du bande på det?
PEER GYNT. Både dansen og spillet
var, katten klore mig, rigtig pent.
DOVREGUBBEN. Det er underligt med den menneskeart;
den hænger i så mærkværdig længe.
Får den i dyst med os en flænge,
sætter den vel ar, men den heles snart.
Min svigersøn er nu så føjelig som nogen;
villig har han kastet kristenmands-brogen,
villig har han drukket af mjødpokalen,
villig har han bundet bag på sig halen, —
så villig, kort sagt, til alt, hvad vi bad ham,
at trygt jeg tænkte, den gamle Adam
var engang for alle på porten jaget;
men se, med ét har han overtaget.
Ja-ja, min søn, så må du i kur
mod denne hersens menneskenatur.
PEER GYNT. Hvad vil du gøre?
DOVREGUBBEN. I venstre øjet
jeg risper dig lidt, så ser du skævt;
men alt det du ser, tykkes gildt og gævt.
Så skærer jeg ud den højre ruden —
PEER GYNT. Er du drukken?
DOVREGUBBEN (lægger nogle skarpe redskaber paa bordet).
Her ser du glasmestertøjet.
Spjeld skal du få, som den olme studen.

Da vil du skønne, hun er deilig, bruden, —
og aldrig vil synet dit kverves, som før,
af trippende purker og bjeldekør —

PEER GYNT. Det er galmands snak!

DET ÆLDSTE HOFTROLD. Det er Dovregubbens tale; han er den vise og du den gale!

DOVREGUBBEN. Tænk efter, hvor megen fortræd og plage du kan fri dig for mellem år og dage.
Kom dog ihug, at synet er kilden
til grådens argende beske lud.

PEER GYNT. Sandt nok; og der står i huspostillen: forarger dig øjet, så slå det ud.
Hør! Sig mig, når heles så synet igen
til menneskesyn?

DOVREGUBBEN. Ingensinde, min ven.

PEER GYNT. Nå, så! Ja, så siger jeg tak for mig.

DOVREGUBBEN. Hvad vil du udenfor?

PEER GYNT. Gå min vej.

DOVREGUBBEN. Nej, stop! Det er letvindt at slippe hermen udad går ikke Dovregubbens grind. [ind!

PEER GYNT. Du vil da ikke tvinge mig voldelig!

DOVREGUBBEN. Hør nu, og vær fornuftig, prins Peer! Du har gaver for troldskab. Ikke sandt, han ter
sig allerede nu så temmelig troldelig?
Og trold vil du være?

PEER GYNT. Ja-Gud vil jeg så.
For en brud og et velskøttet rige paa købet
kan jeg finde mig i at noget går i løbet.
Men alting i verden er der måde på.
Halen har jeg taget, det er ganske sandt;
men jeg kan vel få løst, hvad det hoftrold bandt;
brogen har jeg kastet; den var gammel og lappet;
men jeg kan vel igen få den på mig knappet.
Og sagtens kan jeg også få losset båden
for denne dovriske levemåden.
Jeg skal gerne sværge på, en ko er en mø;
en ed kan en altid jo æde i sig; —
men det, at vide, at en aldrig kan fri sig,
at en ikke som et skikkeligt menneske kan dø,
at gå som et bergtrold alle sine dage, —
dette her, at en aldrig kan træde tilbage,

som der står i bogen, det lægger du vind på;
men det er noget, som jeg aldrig går ind på.

DOVREGUBBEN. Nu bliver jeg, sandt for udyden, vred;
og da er jeg ikke til at gantes med.
Du dagblakke pilt! Véd du hvem jeg er?
Først så kommer du min datter for nær —

PEER GYNT. Det er løgn i din hals!

DOVREGUBBEN. Du må hende ægte.

PEER GYNT. Tør du sige mig på, at —?

DOVREGUBBEN. Hvad? Kan du nægte,
hun var i din attrå og i dit begær?

PEER GYNT (blaser). Ikke andet? Hvem fanden hænger sig [i sligt?

DOVREGUBBEN. Mennesket blir sig dog altid ligt.
Ånden bekender I alle med kæverne;
dog agtes kun det, som kan fakkes med næverne.
Så du mener, at attråen intet gælder?
Vent; du skal snart få syn for sagn —

PEER GYNT. Du fisker mig ikke med løgnens agn!

DEN GRØNKLÆDTE. Min Peer, du er far før året hælder.

PEER GYNT. Luk op; jeg skal ud.

DOVREGUBBEN. I et bukkeskind
får du ungen efter dig.

PEER GYNT (tørrer sveden af sig). Gid jeg var vågnet!

DOVREGUBBEN. Skal han skikkes til kongsgården?

PEER GYNT. Skik ham på sognet!

DOVREGUBBEN. Godt, prins Peer; den sagen blir din.
Men den ting er sikker, at gjort er gjort,
item at din afkom vil vokse;
sligt blandingskræ vokser urimelig fort —

PEER GYNT. Gubbe, vær nu ikke strid som en okse;
vær rimelig, jomfru! Tag mod forlig.
Du skal vide, jeg er hverken prins eller rig; —
og enten du så vil måle eller veje mig,
kan du tro du vinder ikke stort ved at eje mig.

(*Den grønklædte* får ondt og bæres ud af troldpiger.)

DOVREGUBBEN (ser en stund på ham med høj foragt; derpå siger han):
Hiv ham i knas mod bergvæggen, børn!

TROLDUNGERNE. Å, far, må vi først lege hubro og ørn!
Ulvelegen! Gråmus og gloøjet kat!

DOVREGUBBEN. Ja, men fort. Jeg er arrig og søvnig. Godnat! (går.)

PEER GYNT (jaget af troldungerne). Slip mig, djævelstøj!

(vil op gennem skorstenspiben.)

TROLDUNGERNE. Tomtegubber! Nisser! bid ham bag!

PEER GYNT. Au! (vil ned gennem kælderlemmen.)

TROLDUNGERNE. Stæng alle ridser!

HOFTROLDET. Hvor de morer sig, de små!

PEER GYNT (kæmpende med en liden troldunge, som har bidt sig fast i hans øre). Vil du slippe, dit skarn!

HOFTROLDET (slår ham over fingrene). Tag varsomt, slyngel, [på et kongeligt barn!

PEER GYNT. Et rottehul —! (løber derhen.)

TROLDUNGERNE. Nissebror! Det må du spærre!

PEER GYNT. Den gamle var fæl; men de unge er værre!

TROLDUNGERNE. Flæng ham!

PEER GYNT. Ak; den der var liden, som en mus! (løber om.)

TROLDUNGERNE (myldrer omkring ham). Stæng gærde! Stæng gærde!

PEER GYNT (grædende). Ak; var jeg en lus! (falder om.)

TROLDUNGERNE. Nu i synet på ham!

PEER GYNT (begravet i trolddyngen). Hjælp, mor, jeg dør!

(Kirkeklokker ringer langt borte.)

TROLDUNGERNE. Bjelder i fjeldet! Det er svarte- [kjolens kør!

(Troldene flygter under bulder og hylende skrig. Hallen styrter sammen; alt forsvinder.)

(Bælmørke.)

(*Peer Gynt* høres at hugge og slå omkring sig med en stor gren.)

PEER GYNT. Giv svar! Hvem er du?

(*En stemme i mørket.*) Mig selv.

PEER GYNT. Af vejen!

STEMMEN. Gå udenom, Peer! Den er stor nok, hejen.

PEER GYNT (vil igennem på et andet sted, men støder imod). Hvem er du?

STEMMEN. Mig selv. Kan du sige det samme?

PEER GYNT. Jeg kan sige hvad jeg vil; og mit sværd kan
Agt dig! Hu, hej, nu falder det knusende! [ramme!
Kong Saul slog hundred; Peer Gynt slog tusende! (slår og hugger.)
Hvem er du?

STEMMEN. Mig selv.

PEER GYNT. Det dumme svar
kan du gemme; det gør ikke sagen klar.
Hvad er du?

STEMMEN. Den store Bøjgen.

PEER GYNT. Nå, så!
Før var gåden svart; nu tykkes den grå.
Af vejen, Bøjg!

STEMMEN. Gå udenom, Peer!

PEER GYNT. Igennem! (slår og hugger.)
Han faldt! (vil frem, men støder imod.)
Hå, hå! Er her fler?

STEMMEN. Bøjgen, Peer Gynt! En eneste én.
Det er Bøjgen, som er sårløs, og Bøjgen, som fik mén.
Det er Bøjgen, som er død, og Bøjgen, som lever.

PEER GYNT (kaster grenen).
Værget er troldsmurt; men jeg har næver! (slår sig igennem.)

STEMMEN. Ja, lid på næverne; lid på kroppen.
Hi-hi, Peer Gynt, så rækker du toppen.

PEER GYNT (kommer igen). Atter og fram, det er lige langt; —
ud og ind, det er lige trangt!
Der er han! Og der! Og rundt om svingen!
Ret som jeg er ude, står jeg midt i ringen. —
Nævn dig! Lad mig se dig! Hvad er du for noget?

STEMMEN. Bøjgen.

PEER GYNT (famler omkring.) Ikke dødt. Ikke levende. Slimet;
Ingen skikkelse heller! Det er som at tørne [tåget.
i en dynge af knurrende halvvågne bjørne! (skriger.)
Slå fra dig!

STEMMEN. Bøjgen er ikke gal.

PEER GYNT. Slå.

STEMMEN. Bøjgen slår ikke.

PEER GYNT. Kæmp! Du skal!

STEMMEN. Den store Bøjgen vinder uden at kæmpe.

PEER GYNT. Var her bare en nisse, som kunde mig prikke!
Var her bare så meget, som et årsgammelt trold!

Bare noget at slås med. Men det er her ikke. —
Nu snorker han! Bøjg!

STEMMEN. Hvad godt?

PEER GYNT. Brug vold!

STEMMEN. Den store Bøjgen vinder alting med lempe.

PEER GYNT (bider sig i arme og hænder).
Klør og flængende tænder i kødet!
Jeg må kende dryppet af mit eget blod.

(der høres som vingeslag af store fugle.)

FUGLESKRIG. Kommer han, Bøjg?

STEMMEN I MØRKET. Ja! fod for fod.

FUGLESKRIG. Alle systre langt borte! Flyv frem til mødet!

PEER GYNT. Skal du berge mig, jente, så gør det snart!
Glan ikke ned for dig, lud og bøjet. —
Spændebogen! Kyl ham den bent i øjet!

FUGLESKRIG. Han vimrer!

STEMMEN. Vi har ham.

FUGLESKRIG. Systre! Skyd fart!

PEER GYNT. For dyrt, at købe sig livet til
for slig en times tærende spil. (synker sammen.)

FUGLENE. Bøjg, der stupte han! Tag ham! Tag ham!

(Klokkeringning og salmesang høres langt borte.)

BØJGEN (svinder ind til intet og siger i et gisp):
Han var for stærk. Der stod kvinder bag ham.

(Solopgang. På fjeldet udenfor *Åses* sæterstue. Døren er stængt; alting øde og stille.)
(Peer Gynt ligger sovende udenfor sætervæggen.)

PEER GYNT (vågner, ser sig om med et sløvt og trægt øjekast. Han spytter).
Den, som havde sig en ramsaltet sild!

(spytter igen, i det samme ser han *Helga,* der kommer med en nistebomme.)

Hå, unge, er du her? Hvad er det, du vil?

HELGA. Det er Solvejg —

PEER GYNT (springer op). Hvor er hun?

HELGA. Bag sætervæggen.

SOLVEJG (skjult). Kommer du nær, så sætter jeg på sprang.

PEER GYNT (stanser).
Kanske du er ræd, jeg skal ta dig i fang?

SOLVEJG. Skam dig!

PEER GYNT. Véd du, hvor jeg var inat? —
Dovregubbens datter er efter mig, som klæggen.

SOLVEJG. Da var det vel, der blev ringet med klokker.

PEER GYNT. Peer Gynt er ikke den gut, de lokker. —
Hvad siger du?

HELGA (grædende). Å, hun tar benene fat! (løber efter.)
Vent!

PEER GYNT (griber hende i armen).
Se her, hvad jeg har i lommen!
En sølvknap, unge! Den skal du få,
bare snak godt for mig!

HELGA. Slip; lad mig gå!

PEER GYNT. Der har du den.

HELGA. Slip; der står nistebommen!

PEER GYNT. Gud nåde dig, hvis du ej —!

HELGA. Uf, du skræmmer mig!

PEER GYNT (spag; slipper hende).
Nej, jeg mente: bed, at hun ikke glemmer mig!

(*Helga* løber.)

TREDJE AKT.

(Dybt inde i barskogen. Gråt høstvejr. Snefald.)
(*Peer Gynt* står i skjorteærmerne og fælder gavntømmer.)

PEER GYNT (hugger på en stor furu med krogede grene).
Å-ja, du er sejg, du gamle kall;
men det båder knapt, for du står for fald. (hugger igen.)
Jeg ser nok, du har en ståltrådssærk;
men jeg flænger den, jeg, var den aldrig så stærk. —
Ja, ja; du ryster din krogede arm;
det er rimeligt nok, du er arg og harm;
men lige fuldt så skal du i knæ —! (bryder med engang tvert af.)
Løgn! Det er bare et gammelt træ.
Løgn! Det er ingen stålklædt knark;
det er bare en furu med sprukken bark. —
Det er tungvindt arbejd at hugge tømmer;
men fandenskab når en både hugger og drømmer. —
Det skal væk, dette her, — at stå i tågen
og væve sig bort lyslevende vågen. —
Du er fredløs, gut! Du er jaget på skogen. (hugger en stund ilsomt.
Ja, fredløs, ja. Du har ikke mor
til at bære frem maden og duge dit bord.
Vil du æde, gut, får du hjælpe dig selv,
hente det råt fra skog og elv,
spike dig tyri og nøre dig ild,
stulle og stelle og lage det til.
Vil du klæde dig varmt, får du vejde rén;
vil du mure dig hus, får du bryde sten;
vil du tømre det op, får du fælde stokken
og bære den frem på din ryg til tråkken. —

(Øksen synker, han ser frem for sig.)

Gildt skal det bygges. Tårn og fløj
skal der være på tagryggen hæv og høj.
Og så vil jeg snitte, til knap på gavlen,
en havfrue, skabt som en fisk fra navlen.
Messing skal der være på fløjen og låsen.
Glas får jeg også se jeg kan få.
Fremmede folk skal undres på
hvad det er, som skinner langt borti åsen. (ler i harme.)
Helvedes løgn! Det var den igen.
Du er fredløs, gut! (hugger hvast.)
En barktækt hytte
gør både i rusk og i frost sin nytte. (ser opad træet.)
Nu står han og vagger. Så; bare et spænd!
Der stuper han skrås efter hele sin længde; —
det grøsser i ungskogens mylder og mængde!
(giver sig til at kviste stammen; på engang lytter han og står stille med hævet økse.)

Der er nogen efter mig! — Nå, er du slig,
du Hægstadgubbe; — du farer med svig.
(dukker bag træet og kiger frem.)

En gut! Bare én. Han tykkes skræmt.
Han skotter omkring sig. Hvad har han gemt
under trøjen? En sigd. Han stanser og glytter, —
lægger næven tilrette på en skigard-stav.
Hvad er det nu? Hvorfor står han og støtter —?
Uf da! Hugg han ikke fingren af!
Hele fingren af! Han bløder, som en stud. —
Der sætter han på sprang med næven i en klud. (rejser sig.)
Det er fanden til krop! En umistelig finger!
Helt af! Og det uden at nogen ham tvinger.
Håhå, nu mindes jeg —! Det er den eneste
måde at fri sig fra kongens tjeneste.
Så er det. De vilde ham i krigen skikke;
og gutten, forstår sig, vilde nødig afsted —
Men hugge —? For altid skille sig ved —?
Ja, tænke det; ønske det; ville det med; — —
men gøre det! Nej; det skønner jeg ikke!
(ryster lidt med hovedet; så går han til sit arbejde igen.)

(En stue nede hos *Åse*. Alting er i uorden; kister står åbne; gangklæder ligger spredte omkring; en kat i sengen.)
Åse og *husmandskonen* i travlt arbejde med at pakke sammen og lægge tilrette.)

ÅSE (render til den ene side). Kari, hør her!

KONEN. Hvad godt?

ÅSE (på den anden side). Hør her —!
Hvor ligger —? Hvor finder jeg —? Svar mig; hvor er —?
Hvad leder jeg efter? Jeg er som tullet!
Hvor er nøglen til kisten?

KONEN. I nøglehullet.

ÅSE. Hvad er det, som ramler?

KONEN. Det sidste læs
blir kørt til Hægstad.

ÅSE (grædende). Jeg var tilfreds,
jeg selv blev kørt ud i den svarte kiste!
Å, hvad et menneske må tåle og friste!
Gud hjælpe mig nådig! Hele huset tømt!
Hvad Hægstadbonden levned, har lensmanden taget.
Ikke klæderne på kroppen engang blev vraget.
Tvi! Få de skam, som så hårdt har dømt!

(sætter sig på sengekanten.)

Både gård og grund er ude af ætten; —
strid var den gamle; men stridere var retten; —
der var ikke hjælp og der var ikke nåde;
Peer var borte; ingen kunde mig råde.

KONEN. Her i stuen får I dog sidde til jer død.

ÅSE. Ja; katten og jeg, vi får nådsensbrød!

KONEN. Gud bedre jer, mor; han Peer blev jer dyr.

ÅSE. Peer? Jeg mener, du er ørsk og yr!
Ingrid kom jo velberget hjem til slut.
Det var ligest, de havde holdt sig til fanden; —
han er brotsmanden, han, og ingen anden;
den styggen fristed min stakkars gut!

KONEN. Var det ikke bedst, der gik bud efter presten?
Det står værre til, end I kanske tror.

ÅSE. Efter presten? Å jo, jeg mener det næsten. (farer op.)
Men nej-Gud om jeg kan! Jeg er guttens mor;
jeg får hjælpe; det er ikke mer end jeg pligter;
lage det som bedst, når de andre svigter.

Denne kuften har de skænkt ham. Den får jeg lappe.
Gud give, jeg også turde skindfelden nappe!
Hvor er hoserne?

KONEN. Der, blandt det andet skrammel.

ÅSE (roder om). Hvad finder jeg her? Å nej, en gammel
støbe-ske, Kari! Med den har han leget
knappestøber, smeltet og formet og præget.
Engang her var gilde, kom ungen ind
og bad sin far at få en klump tin.
Ikke tin, sa Jon, men kong Kristians mynt;
sølv; det skal mærkes, du er søn til Jon Gynt;
Gud forlade ham Jon; men han var nu fuld,
og da ænsed han hverken tin eller guld.
Her er hoserne. Å, der er hul i hul;
de må stoppes, Kari!

KONEN. Jeg mener, det trængs.

ÅSE. Når det er gjort, får jeg komme tilsengs;
jeg kender mig så skral og så usel og klemt — (glad.)
To uldskjorter, Kari; — dem har de glemt!

KONEN. Ja, rigtig har de det.

ÅSE. Det træffer sig nemt.
Den ene kan du tilside lægge.
Eller hør; jeg mener, vi tar dem begge; —
den, han har på, er så slidt og tynd.

KONEN. Men kors, mor Åse, det er visst synd!

ÅSE. Å ja; men du véd nok, presten forkynder
nåde for den og de andre synder.

(Udenfor en nybyggerhytte i skogen. Rensdyrhorn over døren. Sneen ligger høj. Det er i mørkningen.)
(*Peer Gynt* står udenfor døren og slår en stor trælås fast.)

PEER GYNT (ler imellemstunder).
Lås må der være; lås, som kan binde
døren for troldtøj, og mand og kvinde.
Lås må der være; lås, som kan lukke
for alle de arrige nissebukke. —
De kommer med mørket; de klapper og banker;
luk op, Peer Gynt, vi er snygge, som tanker!

Under sengen vi pusler, i asken vi rager,
gennem piben vi rusler som gloende drager.
Hi-hi! Peer Gynt; tror du spiger og planker
kan stænge for arrige nissebuktanker?

(*Solvejg* kommer på skier fremover moen; hun har et kastetørklæde over hovedet og et knytte i hånden.)

SOLVEJG. Gud signe dit arbejd. Du får ikke vrage mig.
Budsendt jeg kommer, og så får du tage mig.

PEER GYNT. Solvejg! Det er ikke —! Jo, det er! —
Og du blir ikke ræd for at komme så nær!

SOLVEJG. Bud har du skikket med Helga lille;
flere kom efter med vind og i stille.
Bud bar din mor i alt hun fortalte,
bud, som yngled, da drømmene dalte.
Nætterne tunge og dagene tomme
bar mig det bud, at nu fik jeg komme.
Det blev som livet var sluknet dernede;
jeg kunde ikke hjertefyldt le eller græde.
Jeg vidste ikke trygt, hvad sind du åtte;
jeg vidste kun trygt, hvad jeg skulde og måtte.

PEER GYNT. Men far din?

SOLVEJG. På hele Guds vide jord
har jeg ingen at kalde for far eller mor.
Jeg har løst mig fra alle.

PEER GYNT. Solvejg, du véne, —
for at komme til mig?

SOLVEJG. Ja, til dig alene;
du får være mig alt, både ven og trøster. (i gråd.)
Værst var det at slippe min lille syster; —
men endda værre at skilles fra far;
men værst ifra den, som ved brystet mig bar; —
nej, Gud forlade mig, værst får jeg kalde
den sorg at skilles fra dem alle, — alle!

PEER GYNT. Og kender du dommen, som blev læst ivår?
den skiller mig både ved arv og gård.

SOLVEJG. Mener du vel at for arv og eje
jeg skilte mig fra alle de kæres veje?

PEER GYNT. Og véd du forliget? Udenfor skogen
tør de fakke mig frit, om jeg træffes af nogen.

SOLVEJG. På skier har jeg rendt; jeg har spurgt mig frem;
de fritted, hvor jeg skulde; jeg svarte: jeg skal hjem.

PEER GYNT. Så væk med både spiger og planker!
Nu trænges ingen stængsel mod nissebuktanker.
Tør du gå ind for at leve med skytten,
så véd jeg, der kommer vigsel over hytten.
Solvejg! Lad mig se på dig! Ikke for nær!
Bare se på dig! Nej, hvor du er lys og skær!
Lad mig løfte dig! Nej, hvor du er fin og let!
Får jeg bære dig, Solvejg, blir jeg aldrig træt!
Jeg skal ikke smudse dig. Med strake arme
skal jeg holde dig ud fra mig, du véne og varme!
Nej, hvem skulde tænkt, at jeg kunde dig drage —;
å, men jeg har længtes både nætter og dage.
Her skal du se, jeg har tømret og bygt;
det skal ned igen, du; her er ringt og stygt —

SOLVEJG. Ringt eller godt, — her er efter mit sind.
Så let kan en puste mod den strygende vind.
Dernede var det klummert; en kendte sig klemt;
det er halvvejs det, som har fra bygden mig skræmt.
Men her, hvor en hører furuen suse, —
for en stilhed og sang! — her er jeg tilhuse.

PEER GYNT. Og véd du det visst? For alle dine dage?

SOLVEJG. Den vej, jeg har trådt, bær aldrig tilbage.

PEER GYNT. Så har jeg dig! Ind! Lad mig se dig i stuen!
Gå ind! Jeg skal hente tyri til gruen;
lunt skal det varme og bjart skal det lyse,
blødt skal du sidde og aldrig skal du fryse.

(han lukker op; *Solvejg* går ind. Han står en stund stille, da ler han højt af glæde og springer ivejret.)

PEER GYNT. Min kongedatter! Nu er hun funden og [vunden!
Nej! Nu skal kongsgården tømres fra grunden!

(han griber øksen og går bortover; i det samme træder *en gammelagtig kvinde* i en fillet grøn stak ud af holtet. *En styg unge* med en ølbolle i hånden halter efter og holder hende i skørtet.)

KVINDEN. Godkveld, Peer Rapfod!

PEER GYNT. Hvad godt? Hvem der?

KVINDEN. Gamle venner, Peer Gynt! Min stue ligger nær. Vi er grandfolk.

PEER GYNT. Så? Det er mer, end jeg véd.

KVINDEN. Alt som hytten din bygges, bygte min sig med.

PEER GYNT (vil gå). Jeg har bråhast —

KVINDEN. Det har du altid, gut;
men jeg trasker nu efter og råker dig til slut.

PEER GYNT. I mistar jer, mor!

KVINDEN. Jeg har før så gjort;
jeg gjorde så dengang, du lovte så stort.

PEER GYNT. Jeg lovte —? Hvad fanden er det for snak?

KVINDEN. Har du glemt den kveld, du hos far min drak?
Har du glemt —?

PEER GYNT. Jeg har glemt, hvad jeg aldrig har vidst.
Hvad rører du om? Når mødtes vi sidst?

KVINDEN. Vi mødtes sidst, da vi mødtes først. (til ungen.)
Byd far din drikke; jeg mener han er tørst.

PEER GYNT. Far? Er du drukken? Kalder du ham —?

KVINDEN. Du kan vel kende grisen på skindet!
Har du øjne? Kan du ikke se, han er lam
på skanken, som du er lam på sindet?

PEER GYNT. Vil du bilde mig ind —?

KVINDEN. Vil du vringle dig bort —

PEER GYNT. Denne langbente ungen —!

KVINDEN. Han er vokset fort.

PEER GYNT. Tør du, dit troldtryne, lægge mig ud —?

KVINDEN. Hør nu, Peer Gynt; du er grov, som en stud!
(grædende.)
Hvad kan jeg for, at jeg ikke er vakker,
som dengang du lokked mig i lider og bakker?
Ihøst, da jeg fødte, holdt fanden om min ryg,
og så er det rimeligt nok en blir styg.
Men dersom du vil se mig så vén, som før,
skal du bare vise jenten derinde på dør,
jage hende ud af sindet og synet; —
gør så, kære vennen min, så mister jeg trynet!

PEER GYNT. Vig fra mig, din troldheks!

KVINDEN. Ja, se, om jeg gør!

PEER GYNT. Jeg skal slå dig i skallen —!

KVINDEN. Ja; prøv, om du tør!
Ho-ho, Peer Gynt, jeg kan stå for slag!
Jeg kommer igen hver evige dag.
Jeg glytter på døren, ser ind til jer begge.

Sidder du med jenten på bænkefjæl, —
blir du kælen, — Peer Gynt, — vil du lege og dægge, —
sætter jeg mig hos og kræver min del.
Hun og jeg vi skal bytte og skifte dig.
Far vel, kære gutten min, imorgen kan du gifte dig!

PEER GYNT. Din helvedes mare!

KVINDEN. Men det er s'gu sandt!
Ungen får du fostre, din fodlette fant!
Vesle-fanden, vil du til far din?

UNGEN (spytter på ham). Tvi!
Jeg skal hugge dig med øksen; bare bi, bare bi!

KVINDEN (kysser *ungen*).
Å nej, for hoved, der sidder på den krop!
Du blir far din op ad dage, når du engang vokser op!

PEER GYNT (stamper). Gid I var så langt —!

KVINDEN. Som vi nu er nær?

PEER GYNT (knuger hænderne). Og alt dette —!

KVINDEN. Bare for tanker og begær!
Det er synd i dig, Peer!

PEER GYNT. Værst for en anden! —
Solvejg, mit reneste, skæreste guld!

KVINDEN. Å ja; det svier til de skyldfri, sa fanden,
mor hans gav ham hugg, for far hans var fuld!

(hun trasker ind i holtet med *ungen,* som kaster ølbollen efter ham.)

PEER GYNT (efter en lang taushed).
Gå udenom, sa Bøjgen. En får så her. —
Der faldt kongsgården min med bråk og rammel!
Det slog mur om hende, jeg var så nær;
her blev stygt med ét, og min glæde blev gammel. —
Udenom gut! Der finds ikke vej
tvers igennem dette til hende fra dig.
Tvers igennem? Hm, der skulde dog findes.
Der står noget om anger, hvis ret jeg mindes.
Men hvad? Hvad står der? Jeg har ikke bogen,
har glemt det meste, og her er ikke nogen
retledning at få i vilde skogen. —
Anger? Så skulde der kanske gå år,
før jeg vandt mig igennem. Det liv blev magert.
Slå sønder, hvad skært er, og vént og fagert
og klinke det ihob af stumper og skår?

Sligt går med en fele, men ikke med en klokke.
Der, det skal grønnes, får en ikke tråkke.
Men det var jo en løgn med det heksetryne!
Nu er alt det styggetøj ude af syne. —
Ja; ude af syne, men ikke af sind.
Smygende tanker vil følge mig ind.
Ingrid! Og de tre, som på haugene sprang!
Vil de også være med? Med skrat og harme
kræve, som hun, at krystes i fang,
løftes varligt og vént på strake arme?
Udenom, gut; var armen så lang,
som furuens læg eller granens stang, —
jeg mener, jeg løfted hende endda for nær,
til at sætte hende fra mig ménløs og skær. —
Jeg får udenom dette på sæt og vis,
så det hverken blir vinding eller forlis.
En får skyde sligt fra sig og få det glemt —

(går nogle skridt mod hytten, men stanser igen.)

Gå ind efter dette? Så styg og skæmt?
Gå ind med alt det troldskab i følge?
Tale, og dog tie; skrifte, og dog dølge—? (kaster øksen fra sig.)
Det er helgedagskveld. At stævne til møde,
slig, som jeg nu er, var kirkebrøde.

SOLVEJG (i døren). Kommer du?

PEER GYNT (halvhøjt). Udenom!

SOLVEJG. Hvad?

PEER GYNT. Du får vente.
Her er mørkt, og jeg har noget tungt at hente.

SOLVEJG. Bi; jeg skal hjælpe; vi byrden skal dele.

PEER GYNT. Nej, stå der du står! Jeg får bære det hele.

SOLVEJG. Men ikke for langt, du!

PEER GYNT. Vær tålsom, jente;
langt eller kort, — du får vente.

SOLVEJG (nikker efter ham). Ja, vente!

(*Peer Gynt* går bortover skogstien. *Solvejg* bliver stående i den åbne halvdør.)

(Åses stue. Aften. En stok-ild brænder og lyser på skorstenen. Katten på en stol ved sengefoden.)

(*Åse* ligger i sengen og famler urolig omkring på spredet.)

ÅSE. Nej, Herregud, kommer han ikke?
Det dryger så inderlig langt.
Jeg har ikke bud at skikke;
og sige ham har jeg så mangt.
Her er ikke stunder at miste!
Så bråt! Hvem skulde det tænkt!
Å, dersom bare jeg vidste
jeg ikke har holdt ham for strengt!

PEER GYNT (kommer). Godkveld!

ÅSE. Vorherre dig glæde!
Så kom du da, kære min gut!
Men hvor tør du færdes hernede?
Her er jo dit liv forbrudt.

PEER GYNT. Å, livet får være det samme.
Jeg måtte nu se herned.

ÅSE. Ja, nu står Kari til skamme;
og jeg kan gå bort i fred!

PEER GYNT. Gå bort? Hvad er det du snakker?
Hvor er det du agter dig hen?

ÅSE. Ak, Peer, det mod enden lakker;
jeg har ikke langt igen.

PEER GYNT (vrider på sig og går opover gulvet).
Se så! Fra det tunge jeg render;
jeg mente, jeg her var fri —!
Er du kold på fødder og hænder?

ÅSE. Ja, Peer; det er snart forbi. —
Når du ser mine øjne briste,
må du lukke dem varligt til.
Og så får du sørge for kiste;
men, kære, lad den bli gild.
Å nej, det er sandt —

PEER GYNT. Ti stille!
Tidsnok at tænke på sligt.

ÅSE. Ja, ja. (ser uroligt om i stuen.)
Her ser du det lille
de levned. Det er dem ligt.

PEER GYNT (med et vrid). Nu igen; (hårdt.)
Jeg véd, jeg har skylden.
Hvad gavner, jeg mindes derom?

ÅSE. Du! Nej, den fordømte fylden,
fra den var det ulykken kom!
Kære gutten min, du var jo drukken;
da véd en ej selv hvad en gør;
og så havde du redet på bukken;
det var rimeligt nok, du var yr!

PEER GYNT. Ja, ja; lad den ræglen fare.
Lad fare den hele sag.
Hvad tungt er, det vil vi spare
til siden — en anden dag. (sætter sig på sengekanten.)
Nu, mor, vil vi sammen snakke;
men bare om løst og fast, —
og glemme det vrange og skakke,
og alt, som er sårt og hvast. —
Nej, se da; den gamle katten;
så den er i live endnu?

ÅSE. Den bær sig så stygt om natten;
du véd, hvad det varsler, du!

PEER GYNT (afbøjende). Hvad er her for nyt i bygden?

ÅSE (smilende). De siger, her findes etsteds
en jente, som stunder mod højden —

PEER GYNT (hurtig). Mads Moen, slår han sig tilfreds?

ÅSE. De siger, hun har ikke øre
for begge de gamles gråd.
Du skulde dog indom høre; —
du, Peer, vidste kanske råd —

PEER GYNT. Men smeden, hvor er han havnet?

ÅSE. Å ti med den skidne smed.
Jeg vil heller sige dig navnet
på hende, jenten, du véd —

PEER GYNT. Nej, nu vil vi sammen snakke, —
men bare om løst og fast,
og glemme det vrange og skakke,
og alt, som er sårt og hvast.
Er du tørst? Skal jeg hente dig drikke?
Kan du strække dig? Sengen er stut.
Lad mig se; — ja, mener jeg ikke
det er sengen, jeg lå i som gut?
Kan du mindes, hvor tidt om kvelden
du sad for min sengestok

og bredte over mig felden,
og sang både stev og lok?

ÅSE. Ja, minds du! Så legte vi slæde,
når far din i langfart fór
Felden var karmesprede
og gulvet en islagt fjord.

PEER GYNT. Ja, men det aller bedste, —
mor, kan du minds det med? —
det var dog de glupe heste —

ÅSE. Ja, mener du ikke jeg véd —?
Det var Karis kat vi fik låne;
den sad på en kubbestol —

PEER GYNT. Til slottet vestenfor måne
og slottet østenfor sol,
til Soria-Moria-slottet,
gik vejen både højt og lavt.
En kæp, som vi fandt i kottet,
du brugte til svøbeskaft.

ÅSE. Der fremme i dumpen jeg knejste —

PEER GYNT. Jo, jo; du gav tømmen løs,
og vendte dig, jævnt som vi rejste,
og spurgte mig om jeg frøs.
Gud signe dig, gamle styggen, —
du var dog en kærlig sjæl —!
Hvad ynker du for?

ÅSE. For ryggen;
det volder den hårde fjæl.

PEER GYNT. Stræk dig; jeg skal dig støtte.
Se så; nu ligger du blødt.

ÅSE (urolig). Nej, Peer, jeg vil flytte!

PEER GYNT. Flytte?

ÅSE. Ja, flytte; så ønsker jeg stødt.

PEER GYNT. Du snakker! Bred over dig felden.
Lad mig sidde på sengestok.
Se så; nu korter vi kvelden
både med stev og lok.

ÅSE. Hent heller postillen i kottet;
jeg er så urolig tilsinds.

PEER GYNT. I Soria-Moria-slottet
er der gilde hos konge og prins

Hvil dig på slædepuden;
jeg kører dig did over mo —

ÅSE. Men, snille Peer, er jeg buden?

PEER GYNT. Ja, det er vi begge to.

(kaster en snor om stolen, hvor katten ligger, tager en kæp i hånden og sætter sig foran på sengefoden.)

Hyp! Vil du rappe dig, Svarten!
Mor, du fryser vel ej?
Jo-jo; det kendes på farten,
når Grane lægger ivej!

ÅSE. Kære Peer, hvad er det som ringer —?

PEER GYNT. De blanke dumbjelder, mor!

ÅSE. Hu, nej da, hvor hult det klinger!

PEER GYNT. Nu kører vi over en fjord.

ÅSE. Jeg er ræd! Hvad er det, som bruser
og sukker så underligt vildt?

PEER GYNT. Det er granerne, mor, som suser
på moen. Sid bare stilt.

ÅSE. Det gnistrer og blinker langt borte.
Hvor kommer den lysningen fra?

PEER GYNT. Fra slottets ruder og porte.
Kan du høre, de danser?

ÅSE. Ja.

PEER GYNT. Udenfor står Sankt Peder
og byder dig stige ind.

ÅSE. Hilser han?

PEER GYNT. Ja, med hæder,
og skænker den sødeste vin.

ÅSE. Vin! Har han også kager?

PEER GYNT. Ja da! Et smækfuldt fad.
Og salig provstinden lager
dig kaffe og eftermad.

ÅSE. Å, kors; kommer vi to sammen?

PEER GYNT. Så tidt og så jævnt du vil.

ÅSE. Å nej da, Peer, for en gammen
du kører mig, stakkar, til!

PEER GYNT (smækker med pisken).
Hyp; vil du rappe dig, Svarten!

ÅSE. Kære Peer, du kører vel ret?
PEER GYNT (smækker igen). Her er brede vejen.
ÅSE. Den farten,
den gør mig så låk og træt.
PEER GYNT Der ser jeg slottet sig højne;
om lidt så er kørslen slut.
ÅSE. Jeg vil ligge og lukke øjne
og lide på dig, min gut!
PEER GYNT. Rap dig, Grane, min traver!
I slottet er stimlen stor;
mod porten de myldrer og kaver.
Nu kommer Peer Gynt med sin mor!
Hvad siger du, herr Sankt Peder?
Får ikke mor slippe ind?
Jeg mener, du længe leder,
før du finder så ærligt et skind.
Om mig vil jeg ikke snakke;
jeg kan vende ved slottets port.
Vil I skænke mig, tar jeg tiltakke;
hvis ej, går jeg lige-nøjd bort.
Jeg har digtet så mangen skrøne,
som fanden på prækestol,
og skældt min mor for en høne,
fordi hun kagled og gol.
Men hende skal I agte og hædre
og gøre det rigtig tillags;
her kommer ikke nogen bedre
fra bygderne nutildags. —
Ho-ho; der har vi Gud Fader!
Sankt Peder, nu får du dit! (med dyb stemme.)
„Hold op med de køgemester-lader;
mor Åse skal slippe frit!“ (ler højt og vender sig om til moderen.)
Ja, var det ikke det, jeg vidste?
Nu blev der en anden dans! (angst.)
Hvorfor ser du, som øjet skulde briste?
Mor! Er du fra samling og sans —? (går op til hovedgærdet.)
Du skal ikke ligge og glane —!
Snak, mor; det er mig, din gut!
(føler varsomt på hendes pande og hænder; derpå kaster han snoren bort på stolen og siger dæmpet:)
Ja så! — Du kan hvile dig, Grane;
for ret nu er rejsen slut. (lukker hendes øjne og bøjer sig over hende.)

Hav tak for alle dine dage,
for bank og for barne-bys! —
Men nu får du takke tilbage — (trykker kinden mod hendes mund.)
Se så; det var tak for skyds.

HUSMANDSKONEN (kommer).
Hvad? Peer! Nå, så er vi over
den tungeste sorg og nød!
Herregud, hvor godt hun sover — —
eller er hun —?

PEER GYNT. Hys; hun er død.

(*Kari* græder ved liget. *Peer Gynt* går længe omkring i stuen; endelig stanser han ved sengen.)

PEER GYNT. Få mor med ære begravet.
Jeg får friste at fare herfra.

KONEN. Skal du langvejs fare?

PEER GYNT. Mod havet.

KONEN. Så langt!

PEER GYNT. Og længer endda. (han går.)

FJERDE AKT.

(På sydvestkysten af Marokko. Palmeskog. Dækket middagsbord, solsejl og sivmatter. Længere inde i lunden hængende køjer. Udenfor land ligger en dampyacht med norsk og amerikansk flag. Ved stranden en jolle. Det er henimod solnedgang.)

(*Peer Gynt*, en smuk middelaldrende herre i elegant rejsedragt, med guldlorgnet på brystet, præsiderer som vært for bordenden. *Mr. Cotton, monsieur Ballon* samt herrerne v. *Eberkopf* og *Trumpeterstråle* ifærd med at slutte måltidet.)

PEER GYNT. Drik, mine herrer! Er man skabt
til nydelse, så skal man nyde.
Der står jo skrevet: tabt er tabt,
og væk er væk —. Hvad må jeg byde?

TRUMPETERSTRÅLE. Du er superb som vært, bror Gynt!

PEER GYNT. Jeg deler æren med min mynt,
med kok og steward —

MR. COTTON. Very well;
er skål for alle fires held!

MONSIEUR BALLON. Monsieur, De har en goût, en ton,
som nutildags kun sjelden findes
hos mænd, der lever en garçon, —
et visst, jeg véd ej hvad —

v. *EBERKOPF.* Et vift,
et skær af frigjort ånds-betragtning
og verdensborgerdoms-forpagtning,
et syn igennem skyens rift,
der ej af snever fordom bindes,
et præg af højere forklaring,
en ur-natur med livserfaring
på trilogiens top forent.
Ej sandt, monsieur; så var det ment?

MONSIEUR BALLON. Jo, meget muligt; ikke ganske så smukt det klinger i det franske.

v. *EBERKOPF.* Ej was! Det sprog er og så stivt. — Men hvis til fænomenet grunden vi søge vil —

PEER GYNT. Så er den funden. Det er fordi jeg ej er gift. Ja, mine herrer, ganske klar er tingen. Hvad skal manden være! Sig selv; det er mit korte svar. Om sig og sit han skal sig kære. Men kan han det, som pak-kamél for andres ve og andres vel?

v. *EBERKOPF.* Men denne for- og i-sig-væren, jeg lover, har Dem kostet strid —

PEER GYNT. Å ja såmæn; i fordums tid; men altid gik jeg bort med æren. Engang var jeg dog ganske nær i fælden fanget mod min vilje. Jeg var en rask og vakker fyr; og damen, som jeg havde kær, — hun var af kongelig familje —

MONSIEUR BALLON. Af kongelig?

PEER GYNT (henkastet). Af disse ætter, De véd nok —

TRUMPETERSTRÅLE (slår i bordet). Disse adelstroll!

PEER GYNT (trækker på skulderen). Forlagte højheder, som sætter sin stolthed i, plebejerpletter at holde væk fra stammens skjold.

MR. COTTON. Gik så affæren overstyr?

MONSIEUR BALLON. Familjen var imod partiet?

PEER GYNT. Nej, tvertimod!

MONSIEUR BALLON. Ah!

PEER GYNT (skånsomt). De forstår! der gaves ting, som talte for at få os snarest muligt viet. Men, rentud sagt, det hele væsen var mig fra først til sidst imod. Jeg er i visse dele kræsen, og helst jeg står på egen fod.

Og da nu svigerfader kom
forblommet frem med fordring om
jeg skulde skifte navn og stilling
og løse adelskabsbevilling,
samt mangt og meget højst usmageligt,
for ej at sige uantageligt, —
så trak jeg mig med anstand ud,
gav afslag på hans ultimatum —
og afkald på min unge brud. (trommer på bordet og synes andægtig.)
Ja, ja; der råder dog et fatum!
På det vi mennesker kan lide;
og det er trøsteligt at vide.

MONSIEUR BALLON. Og dermed sagen var forbi?

PEER GYNT. Nej, jeg fik føle noget andet;
thi uvedkommende sig blanded
med høje ramaskrig deri.
Værst var familjens yngre lemmer.
Med syv af dem jeg fik duel.
Det var en tid, jeg aldrig glemmer,
skønt jeg gik ud deraf med held.
Det kosted blod; men dette blod
gir brev på min persons fordyrelse,
og peger styrkende imod,
som sagt, et fatums vise styrelse.

v. *EBERKOPF.* De har et blik på livets gang,
der hæver Dem til tænker-rang.
Imens en slet og ret formener
ser hver for sig de spredte scener,
og aldrig ender med at famle,
forstår De alt til ét at samle.
Med samme norm De alting måler.
De spidser til hver løs eragtning,
så hver og én går ud som stråler
fra lyset af en livsbetragtning. —
Og De har ingentid studeret?

PEER GYNT. Jeg er, som jeg Dem før har sagt,
en blot og bar autodidakt.
Metodisk har jeg intet lært;
men jeg har tænkt og spekuleret,
og læst mig til en del af hvert.
Jeg har begyndt i ældre alder;
da véd De jo, lidt tungt det falder

at pløje side op og ned
og tage ligt og uligt med.
Historien har jeg taget stykkevis;
thi mere fik jeg aldrig tid til.
Og da man jo i tunge tider
et noget visst må sætte lid til,
så tog jeg religionen rykkevis.
På den manér det bedre glider.
Man skal ej læse for at sluge,
men for at se, hvad man kan bruge —

MR. COTTON. Se, det er praktisk!

PEER GYNT (tænder en cigar). Kære venner;
betænk mit levnetsløb for resten.
Hvorledes kom jeg først til Vesten?
Som fattig karl med tomme hænder.
Jeg måtte slide sårt for føden;
tro mig, det faldt mig tidt nok svært.
Men livet, venner, det er kært;
og, som man siger, besk er døden.
Vel! Lykken, ser I, var mig føjelig;
og gamle fatum, han var bøjelig.
Det gik. Og da jeg selv var tøjelig,
så gik det stedse bedre, bedre.
Ti år derefter bar jeg navn
af Krøsus mellem Charlestons redre.
Mit rygte fløj fra havn til havn;
jeg havde lykken inden borde —

MR. COTTON. Hvad gjaldt trafiken?

PEER GYNT. Mest jeg gjorde
i negere til Karolina
og gudebilleder til Kina.

MONSIEUR BALLON. Fi donc!

TRIUMPETERSTRÅLE. For tusend, farbror Gynt!

PEER GYNT. De finder nok bedriften svævende
på det tilladeliges pynt?
Jeg selv har følt det samme levende.
Jeg fandt den endog odiøs.
Men, De kan tro mig, først begyndt
det holder hårdt at slippe løs.
Ialfald er det yderst svært
i slig en stor forretningsførelse,

der sætter tusender i rørelse,
at bryde ganske overtvert.
Det „overtvert“ jeg kan ej lide,
men tilstår på den anden side,
at jeg har altid næret agt
for hvad man kalder konsekvenserne;
og det, at overskride grænserne,
har stedse gjort mig lidt forsagt.
Desuden tog jeg til at ældes;
jeg nærmed mig mod femtiårene, —
fik efterhånden gråsprængt hår;
og skønt min helbred var fortrinlig,
så faldt den tanke dog mig pinlig:
hvem véd, hvor snart den time slår,
da jurykendelsen skal fældes
og skille bukkene fra fårene.
Hvad var at gøre? Stanse farten
på Kina gik umulig an.
Jeg fandt dog udvej, åbned snart en
forretning til på samme land.
Hver vår jeg guder eksporterte;
hver høst jeg prester udklarerte,
forsynte dem med det fornødne,
som strømper, bibler, rum og ris —
MR. COTTON. Ja, mod profit?
PEER GYNT. Naturligvis.
Det gik. De virked ufortrødne.
For hver en gud, hist over købt,
de fik en kuli grundigt døbt,
så virkningen neutralisertes.
Missionens mark lå aldrig brak;
thi guderne, som kolportertes,
af presterne blev holdt i schak.
MR. COTTON. Nå, men de afrikanske varer?
PEER GYNT. Der sejred også min moral.
Jeg indså, den trafik var gal
for folk i fremadskreden alder.
Man véd jo ej, når fra man falder.
Og dertil kom de tusend snarer
fra vore filantropers lejr,
for ej at nævne kapringsfarer,
samt risiko af vind og vejr.

Alt dette sammenlagt vandt sejr.
Jeg tænkte: Peter, rev i sejlene;
se til, at du kan rette fejlene;
så købte jeg mig land i Syden,
beholdt den sidste kødimport,
som også var af prima sort.
De trivedes, blev blanke, fede,
så det var mig og dem en glæde.
Ja, jeg tør sige uden skryden,
jeg handled mod dem som en far, —
hvad sine gode renter bar.
Jeg bygged skoler, for at dyden
bestandig kunde holdes på
et visst almindeligt niveau,
og påså strengt at ingenstunder
dens termometer sank derunder.
Nu desforuden af de dele
jeg har mig ganske trukket ud; —
jeg har plantagen samt dens hele
besætning solgt med hår og hud.
På afskedsdagen gav jeg og
til små og store gratis grog,
så mænd og kvinder fik en rus,
og enkerne desuden snus.
Se, derfor håber jeg, såfremt
det ord ej er et mundsvejr blot:
hver den, som ej gør ondt, gør godt, —
så er min fortids fejlgreb glemt,
og jeg kan holde, mer end mangen,
med dyder mine synder stangen.

v. *EBERKOPF* (klinker med ham).

Hvor det er styrkende at høre
et livsprincip i scene sat,
forløst fra teoriens nat,
urokket af det ydre røre!

PEER GYNT (som under det foregående har stukket flittigt på flaskerne)

Vi mænd fra Nord forstår at føre
vor krig igennem! Kunstens nøgle
i livets sag er simpelthen
at holde øret tæt igen
for indpas af en farlig øgle.

MR. COTTON. Hvad for en øgle, dyre ven?

PEER GYNT. En liden en, en fult forførende
til det i et og alt afgørende. (drikker igen.)
Hvad hele vove-kunsten gælder,
den kunst, at eje dådens mod, —
det er: at stå med valgfri fod
imellem livets lumske fælder, —
at vide visst, at alle dage
er ikke slut med stridens dag, —
at vide, dig står åben bag
en bro, som bære kan tilbage.
Den teori har holdt mig frem;
den har min hele vandel farvet;
og teorien har jeg arvet
fra slægten i min barndoms hjem.

MONSIEUR BALLON. De er jo norsk?

PEER GYNT. Af fødsel, ja!
Men verdensborger af gemyt.
For hvad jeg har af lykken nydt,
jeg takke kan Amerika.
De vel forsynte bogreoler
jeg skylder Tysklands yngre skoler.
Fra Frankrig fik jeg mine veste,
min holdning og min skærv af ånd, —
fra England en arbejdsom hånd
og skærpet sans for eget bedste.
Af Jøden har jeg lært at vente.
Lidt hang til dolce far niente
jeg fra Italien fik i sending, —
og engang i en snever vending
jeg øged mine dages mål
ved bistand af det svenske stål.

TRUMPETERSTRÅLE (hæver sit glas).
Ja, svenske stålet —!

v. *EBERKOPF.* Stålets svinger
vi først og fremst vor hyldest bringer!

(de klinker og drikker med ham. Han begynder at blive hed i hovedet.)

MR. COTTON. Alt dette her er såre godt; —
men, Sir, nu gad jeg vide blot,
hvad De med Deres guld vil gøre.

PEER GYNT. Hm; gøre? Hvad?

ALLE FIRE (rykker nærmere). Ja, lad os høre!

PEER GYNT. Nu, for det første gå på rejser.
Se, derfor tog jeg jer ombord
som selskabsbrødre i Gibraltar.
Jeg trængte til et danserkor
af venner om mit guldkalv-altar —
v. EBERKOPF. Højst vittigt sagt!
MR. COTTON. Men ingen hejser
sit sejl for blot og bart at sejle.
De har et mål, det kan ej fejle.
Og målet er —?
PEER GYNT. At blive kejser.
ALLE FIRE. Hvad?
PEER GYNT (nikker). Kejser!
HERRERNE. Hvor?
PEER GYNT. I hele verden!
MONSIEUR BALLON. Hvorledes, ven —?
PEER GYNT. I kraft af guldet!
Den plan er ingenlunde ny;
den sjælen var i al min færden.
Som gut jeg har i drømme rullet
vidt over havet på en sky.
Jeg steg med slæb og gylden slire, —
og dratted ned på alle fire.
Men målet, venner, stod ved magt. —
Der er jo skrevet eller sagt
etsteds, jeg mindes ikke hvor,
at hvis du vandt den ganske jord,
men selv dig tabte, var din vinding
kun krans omkring en kløvet tinding.
Så står der, — eller noget sligt;
og dette ord er intet digt.
v. EBERKOPF. Men hvad er da det gyntske selv?
PEER GYNT. Den verden bag min pandehvælv,
som gør, at jeg er ingen anden,
end mig, så lidt som Gud er fanden.
TRUMPETERSTRÅLE. Nu skønner jeg, hvorhen det sigter!
MONSIEUR BALLON. Sublim som tænker!
v. EBERKOPF. Høj som digter.
PEER GYNT (i stigende stemning).
Det gyntske selv, — det er den hær
af ønsker, lyster og begær, —

det gyntske selv, det er det hav
af indfald, fordringer og krav,
kort alt, som netop mit bryst hæver,
og gør at jeg, som sådan, lever.
Men som Vorherre trænger muldet,
skal han bestå som verdens Gud,
så har jeg og behov for guldet,
skal jeg som kejser ta mig ud.

MONSIEUR BALLON. Men guldet har De!

PEER GYNT. Ikke nok.
Ja, måske for en to-tre-etmål,
som kejser à la Lippe-Detmold.
Men jeg vil være mig en bloc,
vil være Gynt på hele kloden,
Sir Gynt fra toppen og til roden!

MONSIEUR BALLON (henreven).
Besidde verdens første dejlighed!

v. *EBERKOPF.* Al hundredårs Johannisberger!

TRUMPETERSTRÅLE. Og alle Karl den tolvtes værger!

MR. COTTON. Men først en profitabel lejlighed
til transaktion —

PEER GYNT. Den er alt funden;
og dertil var vor ankring grunden.
Iaften farten står mod nord.
Aviserne, jeg fik ombord,
beretter mig en vigtig nyhed —! (rejser sig med hævet glas.)
Det er, som lykken uden ophør
bær hjælp til den, der selv har kryhed —

HERRERNE. Nu? Sig os —!

PEER GYNT. Hellas er i oprør.

ALLE FIRE (springer op). Hvad! Grækerne —?

PEER GYNT. Har rejst sig hjemme.

DE FIRE. Hurra!

PEER GYNT. Og Tyrken er i klemme! (tømmer glasset.)

MONSIEUR BALLON. Til Hellas! Ærens port står åben!
Jeg hjælper med mit franske våben!

v. *EBERKOPF.* Og jeg med opråb — på distance!

MR. COTTON. Jeg ligeså — med leverance!

TRUMPETERSTRÅLE. Gå på! Jeg finde skal i Bender
de verdenskendte sporespænder!

MONSIEUR BALLON (falder Peer Gynt om halsen).
Tilgiv mig, ven, at jeg en stund
har miskendt Dem!
v. *EBERKOPF* (trykker hans hænder). Jeg dumme hund,
jeg holdt Dem hartad for en slyngel!
MR. COTTON. Det er for stærkt; kun for en nar —
TRUMPETERSTRÅLE (vil kysse ham).
Jeg, farbror, for et eksemplar
af Yankee-pakkets værste yngel —!
Forlad mig —!
v. *EBERKOPF.* Vi har alle famlet —
PEER GYNT. Hvad snak er det?
v. *EBERKOPF.* Nu ser vi samlet
i glans den hele gyntske hær
af ønsker, lyster og begær —!
MONSIEUR BALLON (beundrende).
Så det var monsieur Gynt at være!
v. *EBERKOPF* (ligeså). Det er at være Gynt med ære!
PEER GYNT. Men sig mig dog —?
MONSIEUR BALLON. Forstår De ej?
PEER GYNT. Ifald jeg gør, jeg lar mig hænge!
MONSIEUR BALLON. Hvorledes? Går ej Deres vej
til Grækerne med skib og penge?
PEER GYNT (blæser). Nej mange tak! Jeg støtter styrken
og låner pengene til Tyrken.
MONSIEUR BALLON. Umuligt!
v. *EBERKOPF.* Vittigt sagt, men spøg!
PEER GYNT (tier lidt, støtter sig til en stol og antager en fornem mine).
Hør, mine herrer, det er bedst
vi skilles, før den sidste rest
af venskab blafrer bort i røg.
Hvo intet ejer, letvindt vover.
Når man af verden råder knapt
den stribe muld man skygger over,
man til kanonmad er som skabt.
Men står man berget på det tørre,
som jeg, da er ens indsats større.
Gå De til Hellas. Jeg skal sende
Dem gratis væbnede iland.
Jo mer De øger stridens brand,
des bedre kan jeg buen spænde.

Så smukt for frihed og for ret!
Løb storm! Gør Tyrken helvedet hedt; —
og slut med hæder Deres dage
på Janitscharens lansestage. —
Men hav mig undskyldt. (slår på lommen.)
Jeg har mynt
og er mig selv, Sir Peter Gynt.

(han slår sin solskærm op og går ind i lunden, hvor hængekøjerne skimtes.)

TRUMPETERSTRÅLE. Den svinske karl!

MONSIEUR BALLON. Ej sans for ære —!

MR. COTTON. Å, æren, den fik endda være;
men tænk jer, hvad enorm profit
for os, hvis landet slog sig frit —

MONSIEUR BALLON. Jeg så mig alt som sejervinder!
i kreds af skønne Grækerinder!

TRUMPETERSTRÅLE. Jeg så i mine svenske hænder
de heltestore sporespænder!

v. *EBERKOPF.* Jeg mit uhyre fædrelands
kultur så spredt til lands og vands —!

MR. COTTON. Det værste tab er det reelle.
Goddam! Jeg kunde tårer fælde!
Jeg så mig som Olympens ejer.
Hvis berget svarer til sit ry,
så må der findes kobberlejer,
som kunde tages op pány.
Og dertil denne elv, Kastale,
hvorom der går så megen tale,
med fald på fald, beregnet lavt
til mer end tusend hestes kraft —!

TRUMPETERSTRÅLE. Jeg går endda. Mit svenske sværd
er mer end Yankee-guldet værd!

MR. COTTON. Måske; men, ind i rækken stukne,
vi vil i massens mængde drukne;
og hvor blir så profiten af?

MONSIEUR BALLON. Fordømt! Så nær ved lykkens [tinde; —
og så at stanse ved dens grav!

MR. COTTON (med knyttet hånd mod fartøjet).
Hin sorte kiste slutter inde
nabobens gyldne negersved —!

v. *EBERKOPF.* En kongetanke! Fort! Afsted!
Hans kejserdom er om en hals!
Hurra!

MONSIEUR BALLON. Hvad vil De?

v. *EBERKOPF.* Vinde magten!
Besætningen er let tilfals.
Ombord! Jeg annekterer yachten!

MR. COTTON. De — hvad —?

v. *EBERKOPF.* Jeg kniber alt iflæng!
(går ned til jollen.)

MR. COTTON. Da byder mig mit eget tarv
at knibe med. (går efter.)

TRUMPETERSTRÅLE. Det er en skarv!

MONSIEUR BALLON. Et keltringstykke —! Men — enfin!
(følger de andre.)

TRUMPETERSTRÅLE. Jeg får vel følge dem på færden, —
men protesterer for alverden —! (går efter.)

Et andet sted på kysten. Måneskin og drivende skyer. Yachten går langt ude for fuld damp.)
(*Peer Gynt* løber langs stranden. Snart kniber han sig i armen, snart stirrer han ud over havet.)

PEER GYNT. Mareridt! — Væv! — Nu vågner jeg snart!
Den står fra land! Og i rasende fart!
Bare væv! Jeg sover! Jeg er drukken og yr! (knuger hænderne.)
Det går dog umulig an, at jeg dør! (rykker sig i håret.)
En drøm! Jeg vil det skal være en drøm!
Forfærdeligt! Hu; det er sandhed, desværre!
Mine asner af venner —! Hør mig, Vorherre!
Du er jo så vis og retfærdig —! O, døm —! (med oprakte arme.)
Det er mig, Peter Gynt! Å, Vorherre, pas på!
Tag dig af mig, fader, ellers må jeg forgå!
Lad dem bakke maskinen! Lad dem fire ned giggen!
Stop tyvene! Gør noget uklart i riggen!
Hør mig! Lad ligge de andres grejer!
Verden skøtter sig nok selv imens — —
Nej-Gud om han hører! Han er døv, som han plejer!
Det er stell! En Gud, som på råd er læns! (vinker opad.)
Pst! Jeg har skilt mig ved negerplantagen!
Jeg har skikket missionærer over til Asien!

En håndsrækning er dog en anden værd!
Å, hjælp mig ombord —!

(en ildstråle skyder ivejret fra yachten og en tyk røg vælter ud; et hult knald høres; *Peer Gynt* udstøder et skrig og segner ned i sandet; lidt efter lidt trækker røgen bort; skibet er forsvundet.)

PEER GYNT (bleg og sagte). Det var straffens sværd!
Tilbunds med mand og mus i et plump!
O, evig priset være lykkens slump — — (rørt.)
Slumpetræf? Nej, det var mer end så.
Jeg skulde frelses og de forgå.
O, tak og pris, at du har mig hyttet,
holdt øje med mig trods alle mine brøst — — (ånder dybt ud.)
Hvilken vidunderlig tryghed og trøst
i at vide sig selv separat beskyttet.
Men i ørken! Hvor får jeg mad og drikke?
Å, jeg finder nok lidt. Det må han forstå.
Det er ikke så farligt; — (højt og indsmigrende.)
han vil visst ikke,
at jeg lille fattige spurv skal forgå!
Bare ydmyg i sindet. Og så unde ham frist.
Lad Herren råde; ikke hænge med ørene —
(farer forskræmt ivejret).
Var det en løve, som knurred i rørene — (med klaprende tænder.)
Nej, det var ingen løve. (mander sig op.)
En løve; jo visst!
De bæster, de holder sig nok afsides.
Med sin overmand er det ikke grejdt at bides.
De har jo instinkt; — de føler, som sandt er,
det er farligt at lege med elefanter. — —
Men alligevel — jeg får finde et træ.
Der borte svajer akacier og palmer;
kan jegklyve derop, har jeg tryghed og læ, —
især hvis jeg dertil kunde et par salmer — (klatrer op.)
Morgenen er ikke kvelden lig;
det skriftsted er ofte nok vejet og drøftet. (sætter sig tilrette.)
Hvor dejligt at føle sin ånd så løftet.
Tænke ædelt, er mer, end at vide sig rig.
Bare bygge på ham. Han véd hvad portion
af nødens kalk jeg er mand for at drikke.
Han er faderlig sindet imod min person —
(kaster et øje ud over havet og hvisker med et suk:)
men økonom, — nej, det er han ikke!

(Nat. Marokkansk lejr på grænsen mod ørken. Vagtild og *hvilende krigere*.)

EN SLAVE (kommer og river sig i håret).
Væk er kejserens hvide ganger!

EN ANDEN SLAVE (kommer og sønderriver sine klæder).
Kejserens hellige dragt er stjålen!

OPSYNSMAND (kommer). Hundred slag får under sålen
hver, som ikke tyven fanger!

(*Krigerne* stiger tilhest og galoperer bort i alle retninger.)

(Daggry. Trægruppen med akacier og palmer.)
(*Peer Gynt* i træet med en afbrukken gren i hånden holder sig en sværm abekatte fra livet.)

PEER GYNT. Fatalt! En højst ubehagelig nat. (slår om sig.)
Er du der igen? Det er dog forbandet;
Nu kaster de frugt. Nej; det er noget andet.
Et væmmeligt dyr, den abekat!
Der står jo skrevet: du skal våge og fægte.
Men jeg kan s'gu ikke; jeg er tung og mat.
(forstyrres igen; utålmodig.)
Jeg må få en pind for det uvæsen sat!
Jeg må se at få fanget en af de knægte,
hængt ham og krængt ham og klædt mig ud
på sæt og vis i hans lådne hud,
så vil de andre tro jeg er ægte. —
Hvad er vi mennesker? Kun et fnug.
Og lidt får man lempes efter skik og brug. —
Atter en sværm! De myldrer og kryr.
Pak jer! Tsju! De ter sig som gale.
Havde jeg blot en forloren hale, —
noget sådant, som gav en viss lighed med dyr —.
Hvad nu? Der tasser det over mit hode —! (ser op.)
Den gamle, — med næverne fulde af smuds —!
(kryber ængstelig sammen og holder sig en stund stille. Abekatten gør en bevægelse; *Peer Gynt* begynder at lokke og godsnakke, som for en hund.)
Ja, — er du der, du gamle Bus!
Han er skikkelig, han! Han kan tages med det gode!
Han vil ikke kaste; — nej, var det ligt —
Det er mig! Pip-pip! Vi er gode venner!
Aj-aj! Kan du høre, jeg sproget kender?
Bus og jeg, vi er skyldfolk og sligt;

Bus skal få sukker imorgen —! Det bæst!
Hele ladningen over mig! Uf, det er væmmeligt! —
Eller kanske det var føde? Det smagte ubestemmeligt;
dog, hvad smagen angår, gør vanen mest.
Hvad er det for en tænker, som engang har sagt:
man får spytte og håbe på vanens magt? —
Der er ynglen også! (fægter og slår.)
Det er dog for galt,
at mennesket, denne skabningens herre,
skal se sig nødt til —! Gevalt! Gevalt!
Den gamle var fæl, men de unge er værre!

(Tidlig morgen. Stenet egn med udsigt ind over ørken. På den ene side en fjeldkløft og en hule.)

(*En tyv* og *en hæler* i kløften med kejserens hest og klædning. Hesten, rigt opsadlet, står bunden til en sten. *Ryttere* langt borte.)

TYVEN. Lansernes tunger,
slikkende, spillende, —
se, se!

HÆLEREN. Jeg føler alt knappen
i sandet trillende;
Ve, ve!

TYVEN (folder armene over brystet). Min fader var tyv;
hans søn må stjæle.

HÆLEREN. Min fader var hæler;
hans søn må hæle.

TYVEN. Din lod skal du bære;
dig selv skal du være.

HÆLEREN (lytter). Fodtrin i krattet!
På flugt! Men hvor?

TYVEN. Hulen er dyb
og profeten stor!

(de flygter og lader kosterne i stikken. *Rytterne* taber sig i det fjerne.)

PEER GYNT (kommer skærende på en rørfløjte).
Hvilken livsalig morgenstund! —
Skarnbassen triller sin kugle i gruset;
sneglen kryber af sneglehuset.
Morgenen; ja, den har guld i mund. —
Det er dog i grunden en mærkelig magt,
naturen har sådan i dagslyset lagt.

Man føler sig så tryg, føler modet vokse,
turde gerne, om så var, binde an med en okse. —
Hvilken stilhed omkring! Ja, de landlige glæder, —
ubegribeligt nok, at jeg vraged dem før;
at man lukker sig inde i de store stæder,
blot for at rendes af pakket på dør. —
Nej; se, hvor firbenet vimser omkring,
snapper og tænker på ingenting.
Hvilken uskyld selv over dyrenes liv.
Hvert holder sig skaberens bud efterretteligt,
bevarer sit særlige præg uudsletteligt,
er sig selv, sig selv gennem leg og kiv,
sig selv, som det blev på hans første bliv.
(sætter lorgnetten på næsen.)
En padde. Midt i en sandstensblok.
Forstening omkring. Kun hovedet ude.
Der sidder den og ser, som gennem en rude,
på verden og er sig selv — nok. — (tænker sig om.)
Nok? Sig selv —? Hvor er det, det står?
Jeg har læst det, som gut, i en såkaldt storbog.
Var det huspostillen? Eller Salomos ordbog?
Fatalt; jeg mærker, at år for år
min sans for tiden og stedet forgår. (sætter sig ned i skyggen.)
Her er svalt at hvile og strække sine fødder.
Se her gror bregner. Spiselige rødder. (smager lidt.)
Det er ligere mad for et kreatur; —
men der står jo skrevet: tving din natur!
Endvidere står der: hovmod må bøjes.
Og hvo sig fornedrer, han skal ophøjes. (urolig.)
Ophøjes? Ja, det vil ske med mig; —
det er umuligt at tænke sig andet.
Skæbnen vil hjælpe mig bort fra landet
og mage det så, at jeg kommer ivej.
Dette her er en prøvelse; siden kommer frelsen, —
når bare Vorherre under mig helsen.
(skyder tankerne fra sig, tænder en cigar, strækker sig og stirrer ind over ørken.)
Hvilket umådeligt, grænseløst øde. —
Langt der borte skridter en struds. —
Hvad skal en egentlig tro var Guds
mening med alt dette tomme og døde?
Dette, som alle livskilder savner;
dette forbrændte, som ingen gavner; —

denne brøk af verden, som ligger brak;
dette lig, som ej, siden jordens fødsel,
har bragt sin skaber så meget som tak, —
hvi blev det til? — Naturen er ødsel. —
Er det hav, det i øst, det blinkende, flakke,
som glitrer? Umuligt; kun sansebedrag.
Havet er i vest; det højner sig bag,
dæmmet ude fra ørken ved en skrånende bakke.
(en tanke farer gennem ham.)
Dæmmet ude? Så kunde jeg —! Højen er smal.
Dæmmet ude? Et gennembrudd blot, en kanal, —
som en livsensflod vilde vandene skylle
ind gennem svælget og ørken fylde!
Snart vilde hele den glødende grav
ligge der frisk som et kruset hav.
Oaserne vilde som øer sig højne,
Atlas grønnes som fjeldkyst mod nord;
sejlere vilde, som fugle forfløjne,
skære mod syd karavanernes spor.
Livende luft vilde sprede de kvalme
dunster, og dugg vilde drysse fra sky;
folk vilde bygge sig by ved by,
og græs vilde gro om den svajende palme.
Landet i syd bag Saharas mur
blev til et kystland med frisk kultur.
Damp vilde drive Tombuktus fabriker;
Bornu blev koloniseret med il;
op gennem Habes fór forskeren sikker
i sin wagon til den øvre Nil.
Midt i mit hav, på en fed oase,
vil jeg forplante den norske race;
det dølske blod er jo kongeligt næsten;
arabisk krydsning vil gøre resten.
Rundt om en vik på en stigende strand
får jeg lægge Peeropolis, hovedstaden.
Verden er aflægs! Nu kommer raden
til Gyntiana, mit unge land! (springer op.)
Bare kapitaler, så er det gjort. —
En nøgle af guld til havets port!
Korstog mod døden! Den griske puger
skal åbne for sækken, der han ligger og ruger.
For frihed sværmes i alle lande; —

som asnet i arken vil jeg sende et råb
over verden og bringe befrielsens dåb
til de dejlige, bundne, vordende strande.
Jeg må frem! Kapitaler i øst eller vest!
Mit rige, — mit halve i øst eller vest!
Mit rige, — mit halve rige for en hest! (hesten vrinsker i fjeldkloften.)
En hest! Og klædning! — Og smykker, — og værge!
(går nærmere.)
Umuligt! Jo, virkelig —! Hvad? Jeg har læst
etsteds at viljen kan flytte bjerge; —
men at den også kan flyttte en hest —!
Vås! Det er faktum, at her står hesten; —
ab esse ad posse og så videre for resten —
(trækker klædningen udenpå og ser ned over sig.)
Sir Peter, — og Tyrk fra top til rod!
Nej, en véd aldrig, hvad der kan hændes. —
Rap dig, Grane, min ganger god! (stiger i sadlen.)
Guldtøffel til at støtte min fod!
På ridestellet skal storfolk kendes! (han galoperer ind i ørken.)

(Telt hos en araberhøvding, ensomt på en oase.)
(*Peer Gynt* i sin østerlandske dragt hvilende på hynder. Han drikker kaffe og røger af en lang pibe. *Anitra* og *en flok piger* danser og synger for ham.)

PIGERNES KOR. Profeten er kommen!
Profeten er kommen!
Profeten, herren, den alting vidende,
til os, til os er han kommen
over sandhavet ridende!
Profeten, herren, den aldrig fejlende,
til os, til os er han kommen
gennem sandhavet sejlende!
Rør fløjten og trommen;
profeten, profeten er kommen!

ANITRA. Hans ganger er melken, den hvide,
som strømmer i Paradisets floder.
Bøj eders knæ! Sænk eders hoder!
Hans øjne er stjerner, blinkende, blide.
Intet jordbarn dog tåler
glansens glans af de stjerners stråler

Gennem ørken han kom.
Guld og perler sprang frem på hans bryst.
Hvor han red blev det lyst.
Bag ham blev mørke;
bag ham fór samum og tørke.
Han, den herlige, kom!
Gennem ørken han kom,
som en jordsøn pyntet,
Kaba, Kaba står tom; —
han har selv forkyndt det!

PIGERNES KOR. Rør fløjten og trommen;
profeten, profeten er kommen!

(Pigerne danser under dæmpet musik.)

PEER GYNT. Jeg har læst på tryk — og satsen er sand —
„ingen blir profet i sit eget land.“ —
Dette her, det huger mig meget bedre,
end livet histover blandt Charlestons redre.
Der var noget hult i den hele sag,
noget fremmed på bunden, noget uklart bag; --
jeg følte mig aldrig hjemme i laget,
og aldrig rigtig som mand af faget.
Hvad vilde jeg også på den galej?
Rode og rode i forretningsbingen.
Når jeg tænker mig om, jeg fatter det ej; —
det traf sig så; det er hele tingen. —
Være sig selv på grundlag af guld,
det er som at bygge sit hus på sandet,
for ur og for ring og for alt det andet
logrer de godtfolk og kryber i muld;
de løfter på hatten for brystnål-kronen;
men ring eller nål er jo ikke personen. —
Profet; se, det er en klarere stilling.
Da véd man dog på hvad fod man står.
Slår man an, så er det en selv, som får
ovationen, og ej ens pund sterling og shilling.
Man er, hvad man er, foruden snak;
man skylder ej slump eller tilfælde tak,
og støtter sig ej til patent og bevilling. —
Profet; ja, det er noget for mig.
Og jeg blev det så inderlig uforvarende, —
blot ved at komme gennem ørken farende
og træffe naturens børn på min vej.

Profeten var kommen; den sag var klar.
Det var såmæn ikke min agt at bedrage —;
der er forskel på løgn og profetisk svar;
og jeg kan jo altid træde tilbage.
Jeg er ikke bunden; det er ikke værre —;
det hele er, så at sige, privat;
jeg kan gå, som jeg kom; min hest står parat;
kort sagt, jeg er situationens herre.

ANITRA (nærmer sig fra indgangen).
Profet og hersker!

PEER GYNT. Hvad vil min slavinde?

ANITRA. Ventende for teltet står slettens sønner;
de beder at få skue dit ansigt —

PEER GYNT. Stop!
Sig dem, jeg hører i afstand deres bønner.
Sig dem, de kan i afstand troppe op;
Læg til, jeg tåler ingen mandfolk herinde!
Mændene, barn, er en skrøbelig slægt, —
ret hvad man kalder nogle arrige skarn!
Anitra, du kan ikke tænke dig, hvor frækt
de har snydt — hm; jeg mener syndet, mit barn! —
Nå; det var nu det! Dans for mig, kvinder!
Profeten vil glemme sine ærgerlige minder.

PIGERNE (dansende). Profeten er god; Profeten er bedrøvet
for det onde, som støvets sønner har øvet!
Profeten er mild; hans mildhed være priset;
han åbner for synderne Paradiset!

PEER GYNT (idet hans øine følger Anitra under dansen).
Benene går som trommestikker raske.
Ej! Hun er sandelig lækker, den taske.
Hun har noget ekstravagante former, —
ikke ganske stemmende med skønhedens normer;
men hvad er skønhed? En vedtægt kun, —
en mynt, som er gangbar til sted og stund.
Og just det ekstravagante behager,
når man har tilbunds det normale nydt.
I det lovbundne blir man for rusen snydt.
Enten yderlig fyldig, eller yderlig mager,
enten ængstende ung, eller skræmmende gammel, —
det middels gør vammel. —

Hendes fødder — de er ikke ganske rene;
ikke armene heller; især den ene.
Men det er i grunden ingen forringelse.
Jeg vil snarere kalde det en betingelse — —
Anitra, hør her!

ANITRA (nærmer sig). Din slavinde har hørt!

PEER GYNT. Du er lokkende, barn! Profeten er rørt.
Vil du ikke tro mig, så fornem beviset; —
jeg gør dig til Huri i Paradiset!

ANITRA. Umuligt, herre!

PEER GYNT. Hvad? Tror du, jeg væver?
Det er ramme alvor, så sandt jeg lever!

ANITRA. Men jeg har ingen sjæl.

PEER GYNT. Så kanst du få!

ANITRA. Hvorledes, herre?

PEER GYNT. Det må jeg forstå; —
jeg skal nok tage mig af din opdragelse.
Ingen sjæl! ja, ganske visst er du dum,
som man siger. Jeg har mærket det med beklagelse.
Men pyt; til en sjæl har du altid rum.
Kom her! lad mig måle din hjernekiste. —
Der er plads; der er plads; det var det, jeg vidste.
Sandt nok, — du vil aldrig komme til at stikke
synderlig dybt; nogen stor sjæl får du ikke; —
men, skidt; det kan også være det samme; —
du skal få så meget, at du ikke står til skamme —

ANITRA. Profeten er god — —

PEER GYNT. Du nøler? Tal!

ANITRA. Men jeg ønsked heller —

PEER GYNT. Snak væk uden dvælen!

ANITRA. Jeg bryder mig ikke så meget om sjælen; —
giv mig heller —

PEER GYNT. Hvilket?

ANITRA (peger på hans turban). Hin skønne opal!

PEER GYNT (henrykt, idet han rækker hende smykket).
Anitra! Evas naturlige datter!
Magnetisk jeg drages; thi jeg er mand,
og som der står hos en agtet forfatter:
„das ewig weibliche zieht uns an!“

(Måneskinsnat. Palmelund udenfor *Anitras* telt.)
(*Peer Gynt* med en arabisk lut i hånden sidder under et træ. Hans skæg og hår er studset; han ser betydelig yngre ud.)

PEER GYNT (spiller og synger). Jeg stængte for mit Paradis
og tog dets nøgle med.
Det bar tilhavs for nordlig bris,
mens skønne kvinder sit forlis
på havsens strand begræd.

Mod syd, mod syd skar kølens flugt
de salte strømmes vand.
Hvor palmen svajer stolt og smukt,
i krans om oceanets bugt,
jeg stak mit skib i brand.

Ombord jeg steg på slettens skib,
et skib på fire ben.
Det skummed under piskens hieb; —
jeg er en flygtig fugl; o, grib, —
jeg kvidrer på en gren!

Anitra, du er palmens most;
det må jeg sande nu!
Ja, selv Angoragetens ost
er neppe halvt så sød en kost,
Anitra, ak, som du!

(hænger luten over skuldren og kommer nærmere.)

Stilhed! Mon den fagre lytter?
Har hun hørt mit lille digt?
Mon hun bag gardinet glytter,
udrapert af slør og sligt? —
Hys! Det klang jo, som om korken
voldsomt af en flaske sprang!
Nu igen! Og end en gang!
Er det elskovssuk? Nej, sang; — —
nej, det er en hørbar snorken. —
Sød musik! Anitra sover.
Nattergal, hold op at slå!
Alslags ufærd skal du få,
hvis med kluk og klunk du vover — —
dog, som skrevet står, lad gå!
Nattergalen er en sanger;
ak, jeg selv er ligeså.
Han, som jeg, med toner fanger

hjerter, ømme, bløde, små.
Skabt for sang er natten sval;
sangen er vor fælles sfære;
det, at synge, er at være
os, Peer Gynt og nattergal.
Og just det, at pigen sover,
er min elskovslykkes tip; —
det, at spidse læben over
bægret uden mindste nip — —;
men der er hun jo, minsæl!
Bedst, hun kom, alligevel.

ANITRA (fra teltet). Herre, kalder du i natten?

PEER GYNT. Ja såmæn; profeten kalder.
Jeg blev vækket før af katten
ved et voldsomt jagtrabalder —

ANITRA. Ak, det var ej jagtlarm, herre;
det var noget meget værre.

PEER GYNT. Hvilket da?

ANITRA. O, skån mig!

PEER GYNT. Tal!

ANITRA. O, jeg rødmer —

PEER GYNT (nærmere). Var det kanske
hvad der fyldte mig så ganske,
da jeg gav dig min opal?

ANITRA (forskrækket). Ligne dig, o, verdens skat,
med en ækkel gammel kat!

PEER GYNT. Barn, fra elskovs standpunkt sét,
kan en hankat og profet
komme hartad ud på ét.

ANITRA. Herre, spøgens honning strømmer
fra din læbe.

PEER GYNT. Lille ven;
du, som andre piger, dømmer
skorpen kun af store mænd.
Jeg er spøgefuld i grunden,
og på tomandshånd især.
Af min stilling er jeg bunden
til en maskes alvorsskær;
dagens pligter gør mig tvungen;
alt det regnskab og besvær,
som jeg har med én og hver,

gør mig tidt profetisk tver;
men det ligger kun på tungen. —
Væk med vås! I tetatet'en
er jeg Peer, — ja, den, jeg er.
Hej, nu jager vi profeten;
og mig selv, mig har du her!
(sætter sig under et træ og drager hende til sig.)
Kom, Anitra, vi vil hvile
under palmens grønne vifte!
Jeg skal hviske, du skal smile;
siden vil vi roller skifte;
da skal dine læber friske,
mens jeg smiler, elskov hviske!

ANITRA (lægger sig for hans fødder).
Hvert dit ord er sødt som sange,
skønt jeg lidt kun deraf fatter.
Herre, svar mig, kan din datter,
ved at lytte, sjælen fange?

PEER GYNT. Sjælen, åndens lys og viden
skal du nok bekomme siden.
Når i øst på rosenstrimer
prentes gyldent: her er dagen, —
da, min tøs, da gir jeg timer;
du skal nok bli velopdragen.
Men i nattens lune stille
var det dumt, ifald jeg vilde
med en luvslidt visdoms rester
træde op som skolemester. —
Sjælen er jo ikke heller,
ret betragtet, hovedsagen.
Det er hjertet, som det gælder.

ANITRA. Tal, o, herre! Når du taler,
ser jeg glimt, som af opaler!

PEER GYNT. Kløgt, på spidsen sat, er dumhed;
fejgheds knop, i blomst, er grumhed;
sandhed i sin overdrift
er en bagvendt visdomsskrift.
Ja, mit barn, — jeg er forsvoren,
som en hund, hvis ej der går
sjælsforædte folk på jorden,
som til klarhed tungvindt når.
Jeg har kendt en sådan krop,

perlen i den hele trop;
og selv han tog fejl af målet,
misted meningen i skrålet. —
Ser du ørken om oasen?
Hvis jeg blot min turban svinger,
verdenshavets flod jeg tvinger
til at fylde hele stadsen.
Men jeg var en dompap-pande,
hvis jeg skabte hav og lande.
Véd du, hvad det er at leve?
ANITRA. Lær mig det!
PEER GYNT. Det er at svæve
tørskod nedad tidens elv,
helt og holdent som sig selv.
Kun i mandskraft kan jeg være
den, jeg er, min lille kære!
Gammel ørn sin fjærham fælder,
gammel støder går og hælder,
gammel kærring mister tænder,
gammel knark får visne hænder, —
hver og en får vissen sjæl.
Ungdom! Ungdom! Jeg vil herske,
som en sultan, hed og hel, —
ej på Gyntianas banker,
under palmeløv og ranker, —
men, på grundlag af det ferske,
i en kvindes jomfru-tanker. —
Ser du nu, min lille pige,
hvi jeg har dig nådigst dåret, —
hvi jeg har dit hjerte kåret,
grundlagt, om jeg så må sige,
der mit væsens kalifat?
Jeg vil eje dine længsler.
Voldsmagt i min elskovs stat!
Du skal være min alene.
Jeg vil være den, der fængsler
dig, som guld og ædelstene.
Skilles vi, er livet omme, —
ja, for din part, notabene!
Hele du, hver trevl og tomme,
uden vilje, ja, og nej,
vil jeg vide fyldt af mig.

Dine lokkers midnatsgaver,
alt, hvad yndigt er at nævne,
skal som babylonske haver,
vinke mig til sultanstævne.
Derfor er det bra i grunden
med dit tomme pandehvælv.
Har man sjæl, så er man bunden
i betragtning af sig selv.
Hør, imens vi just er ved det;
hvis du vil, du skal, min tro,
få en ring om ankelledet; —
det blir bedst for begge to;
jeg tar plads i sjælestedet,
og forøvrigt — status quo. (*Anitra* snorker.)
Hvad? Hun sover! Er det gledet
hus forbi, hvad jeg har sagt? —
Nej; det stempler just min magt,
at hun flyder bort i drømme
på min elskovstales strømme.

(rejser sig og lægger smykker i hendes skød.)

Her er søljer! Her er fler!
Sov, Anitra! Drøm om Peer — —
Sov! Isøvne har du kronen
på din kejsers pande sat!
Sejr på grundlag af personen
vandt Peer Gynt i denne nat.

(Karavanvej. Oasen langt tilbage i det fjerne.)

(*Peer Gynt*, på sin hvide hest, jager gennem ørken. Han har *Anitra* foran sig på sadelknappen.)

ANITRA. Lad være; jeg bider!
PEER GYNT. Du lille skalk!
ANITRA. Hvad vil du?
PEER GYNT. Vil? Lege due og falk!
Føre dig bort! Gøre gale streger!
ANITRA. Skam dig! En gammel profet —!
PEER GYNT. Å, vås!
Profeten er ikke gammel, din gås!
Synes du dette på alderdom peger?
ANITRA. Slip! Jeg vil hjem!

PEER GYNT. Nu er du koket!
Tænk, hjem! Til svigerfar! Det var net!
Vi gale fugle, af buret fløjne,
tør aldrig mere komme ham for øjne.
Desuden, min unge, på samme sted
bør man ikke for længere tid slå sig ned;
man mister i agt, hvad man vinder i kendskab; —
især, når man kommer som profet eller sligt.
Flygtigt skal man vise sig, gå som et digt.
Det var s'gu på tid at besøget fik endskab.
Det er vaklende sjæle, disse slettens sønner; —
til slut vanked hverken virak eller bønner.

ANITRA. Ja, men er du profet?

PEER GYNT. Jeg er din kejser!
(vil kysse hende.)
Nej se, hvor den lille hakkespet knejser!

ANITRA. Giv mig den ring, som sidder på din finger.

PEER GYNT. Tag, søde Anitra, det hele pøjt!

ANITRA. Dine ord er sange! Lifligt de klinger!

PEER GYNT. Saligt, at vide sig elsket så højt!
Jeg vil af! Jeg vil lede hesten, som din slave!
(rækker hende ridepisken og stiger af.)
Se så, min rose, min dejlige blomst;
her vil jeg gå i sandet og kave
til jeg rammes af et solstik og får min bekomst.
Jeg er ung, Anitra; hav det for øje!
Du får ikke veje mine fagter så nøje.
Spas og spilopper er ungdoms kriterium!
Hvis altså ikke din ånd var så tung,
så vilde du skønne, min yndige nerium, —
din elsker gør spilopper, — ergo er han ung!

ANITRA. Ja, du er ung. Har du flere ringe?

PEER GYNT. Ikke sandt? Der; grams! Som en buk kan [jeg springe!
Var her vinløv i nærheden, skulde jeg mig kranse.
Ja minsæl er jeg ung! Hej, jeg vil danse! (danser og synger.)

Jeg er en lyksalig hane!
Hak mig, min lille tippe —!
Ej! Hop! Lad mig trippe; —
jeg er en lyksalig hane!

ANITRA. Du sveder, profet; jeg er angst du skal smelte; — ræk mig det tunge, som dingler i dit belte.

PEER GYNT. Ømme bekymring! Bær pungen for stedse; — uden guld er elskende hjerter tilfredse! (danser og synger igen.)

Unge Peer Gynt er en Galfrans!
han véd ikke på hvad fod han vil stå.
Pyt, sa Peer; — pyt, lad gå!
Unge Peer Gynt er en Galfrans!

ANITRA. Frydfuldt, når profeten i dansen træder!

PEER GYNT. Visvas med profeten! — Lad os bytte klæder! Hejsan! Træk ud!

ANITRA. Din kaftan blev for lang,
din livgjord for vid og din strømpe for trang —

PEER GYNT. Eh bien! (knæler.)
Men gør mig en heftig sorg;
det er sødt for elskende hjerter at lide!
Hør, når vi kommer hjem til min borg —

ANITRA. Til dit Paradis; — har vi langt at ride?

PEER GYNT. Å, en tusende mile —

ANITRA. For langt!

PEER GYNT. O, hør; —
du skal få den sjæl, som jeg lovte dig før —

ANITRA. Ja, tak; jeg hjælper mig uden sjæl.
Men du bad om en sorg —

PEER GYNT (rejser sig). Ja, død og plage!
En voldsom, men kort, — for en to-tre dage!

ANITRA. Anitra lyder profeten! — Farvel!

(hun smækker ham et dygtigt rap over fingrene og jager i flyvende galop tilbage gennem ørken.)

PEER GYNT (står en lang stund som lynslagen).
Nå, så skulde da også — — —!

(Samme sted. En time senere.)

(*Peer Gynt*, adstadig og betænksom, trækker tyrkeklæderne af, stykke for stykke. Tilsidst tager han sin lille rejsehue op af frakkelommen, sætter den på, og står atter i sin europæiske dragt.)

PEER GYNT (idet han kaster turbanen langt fra sig).
Der ligger Tyrken, og her står jeg! —
Dette hedenske væsen duer s'gu ej.

Det var heldigt, det kun var i klæderne båret,
og ej, som man siger, i kødet skåret. —
Hvad vilde jeg også på den galej?
En står sig dog bedst på at leve som kristen,
vrage påfuglhabitens pral,
støtte sin færd til lov og moral,
være sig selv og få sig tilsidst en
tale ved graven og kranse på kisten. (går nogle skridt.)
Den taske; — hun var på et hængende hår
ifærd med at gøre mig hodet kruset.
Jeg vil være et trold, ifald jeg forstår,
hvad det var, som gjorde mig ørsk og ruset.
Nå; godt, det fik slut! Var spasen dreven
et skridt endnu, var jeg latterlig bleven. —
Jeg har fejlet. Ja; — men det er dog en trøst,
at jeg fejled på grundlag af stillingens brøst.
Det var ikke selve personen, der faldt.
Det er egentlig dette profetiske levnet,
så ganske blottet for virksomheds salt,
som har sig med smagløsheds kvalmer hævnet.
En dårlig bestilling at være profet!
I embedets medfør skal man gå som i tågen;
profetisk tavet man flugs er bét,
så såre man ter sig ædru og vågen.
For så vidt har jeg gjort stillingen fyldest,
netop ved at bringe den gås min hyldest.
Men, ikke des mindre — (brister i latter.)
Hm, tænke sig til!
Ville stoppe tiden ved at trippe og danse!
Ville stride mod strømmen for at svinge og svanse!
Spille på strengeleg, kæle og sukke,
og ende som en hane — med at lade sig plukke.
Den adfærd kan kaldes profetisk vild. —
Ja; plukke! — Tvi; jeg er plukket slemt;
nå; lidt har jeg rigtignok i baghånden gemt;
jeg har noget i Amerika, noget i lommen;
er altså ikke helt på fantestien kommen. —
Og dette middels er i grunden bedst.
Nu er jeg ikke bunden af kusk eller hest;
jeg har intet besvær med kuffert og kærre;
kort sagt, som man siger, jeg er stillingens herre. —
Hvilken vej bør jeg vælge? Mangen vej står mig åben;

og i valget kender man vismand fra tåben.
Mit forretningsliv er et sluttet kapitel
min kærlighedsleg er en aflagt kittel.
Til krebsegang føler jeg ingen drift.
„Atter og fram, det er lige langt;
ud og ind, det er lige trangt", —
så tror jeg der står i et åndrigt skrift. —
Altså noget nyt; en forædlet færd;
et formål, som er møjen og pungen værd.
Om jeg skrev mit levnet uden fordølgelse, —
en bog til vejledning og efterfølgelse? —
Eller, bi —! Jeg har tiden ganske til rådighed; —
hvad, om jeg som en rejsende lærd
studerte de henfarne tiders grådighed?
I sandhed, ja; det er noget for mig!
Krøniker læste jeg alt som liden,
og har også dyrket den videnskab siden. —
Jeg vil følge menneskeslægtens vej!
Jeg vil svømme som en fjær på historiens strøm,
leve den op igen, som i en drøm, —
se heltenes kampe for stort og godt,
men i sikker behold, som tilskuer blot, —
se tænkerne falde, martyrerne bløde,
se riger grundes og riger forgå, —
se verdensepoker slå ud af det små;
kort sagt, jeg vil skumme historiens fløde. —
Jeg får se at få tag i et bind af Becker,
og rejse kronologisk så langt jeg rækker.
Vel sandt, — min forkundskab er ikke grundig,
og historiens indre mekanik underfundig! —
men pyt; hvor udgangspunktet er galest,
blir tidt resultatet originalest. — —
Hvor løftende dog, at sætte sig et mål,
og drive det igennem som flint og stål! (stille bevæget.)
Bryde, på alle kanter og ender,
de bånd, som binder til hjemstavn og venner, —
sprænge i luften sin rigdoms skat, —
sige sin kærligheds lykke godnat, —
alt for at finde det sandes mysterium, — (tørrer en tåre af øjet.)
det er den ægte forskers kriterium! —
Jeg føler mig lykkelig over al måde.
Nu har jeg løst min bestemmelses gåde.

Nu bare holde ud i tykt og tyndt!
Det er vel tilgiveligt om jeg knejser
og føler mig selv som manden Peer Gynt,
også kaldt menneskelivets kejser. —
Det svundnes facit og sum vil jeg eje;
aldrig slide de levendes veje; —
samtiden er ej en skosåle værd;
både troløs og margløs er mændenes færd,
deres ånd har ej flugt, deres dåd ej vægt; — —
(trækker på skulderen.)
og kvinderne, — det er en skrøbelig slægt! — (han går.)

(Sommerdag. Højt oppe mod nord. En hytte i storskogen Åben dør med en stor trælås. Rensdyrhorn over døren. En flok geter ved husvæggen.)
(*En middelaldrende kvinde*, lys og smuk, sidder og spinder udenfor i solskinnet.)

KVINDEN (kaster et øje nedover vejen og synger):
Kanske vil der gå både vinter og vår,
og næste sommer med, og det hele år; —
men engang vil du komme, det véd jeg visst;
og jeg skal nok vente, for det lovte jeg sidst.
(lokker på geterne, spinder og synger igen:)
Gud styrke dig, hvor du i verden går!
Gud glæde dig, hvis du for hans fodskammel står!
Her skal jeg vente, til du kommer igen;
og venter du histoppe, vi træffes der, min ven!

(I Ægypten. Morgendæmring. Memnonstøtten står i sandet.)
(*Peer Gynt* kommer gående og ser sig en stund omkring.)

PEER GYNT. Her kunde jeg passelig begynde min van-
Nu er jeg altså Ægypter til forandring; [dring. —
men Ægypter på grundlag af det gyntske jeg.
Siden til Assyrien jeg lægger ivej.
Helt at begynde med verdens skabelse,
det vil bare lede til fortabelse; —
jeg vil ganske gå udenom bibelhistorien;
jeg finder jo altid dens verdslige spor igen;
og at se den, som man siger, i sømmene efter,
ligger udenfor både min plan og mine kræfter.
(sætter sig på en sten.)

Nu vil jeg hvile mig og vente ihærdig,
til støtten med sin vanlige morgensang er færdig.
Efter frokosten klyver jeg op på pyramiden;
får jeg tid, vil jeg granske den indeni siden.
Derpå tillands om det Røde Hav;
kanske kan jeg finde kong Potifars grav. —
Så er jeg Asiater. I Babylon jeg søger
de rygtbare hængende haver og skøger,
det vil sige, de vigtigste spor af kultur.
Og så med et spring til Trojas mur.
Fra Troja går der jo sjøvej direkte
over til det herlige gamle Athen; —
der vil jeg på åstedet, sten for sten,
befare det pas, som Leonidas dækte; —
jeg vil gøre mig fortrolig med de bedre filosofer,
finde fængslet, hvor Sokrates døde som offer — —;
nej, det er s'gu sandt, — der er krig for tiden —!
Ja, så får Hellenismen ligge til siden. (ser på sit ur.)
Det er dog for galt, hvor længe det varer,
før solen rinder. Min tid er knap.
Altså, fra Troja; — det var der jeg slap — (rejser sig og lytter.)
Hvad er det for en underlig susning, som farer —? (Solopgang.)

MEMNONSTØTTEN (synger).

Af halvgudens aske stiger foryngende
fugle syngende.
Zeus, den alvidende,
skabte dem stridende.
Visdomsugle,
hvor sover mine fugle?
Du må dø eller råde
sangens gåde!

PEER GYNT. Sandfærdig, — mener jeg ikke der gik
fra støtten en lyd! Det var fortidsmusik.
Jeg hørte stenrøstens stigning og sænkning.
Jeg vil skrive det op til de lærdes betænkning.
(noterer i lommebogen.)
„Støtten sang. Jeg hørte tydelig klangen,
men forstod ikke rigtig teksten til sangen.
Det hele var naturligvis sansebedrag. —
Ellers intet af vægt observeret idag.“ (går videre.)

(Ved landsbyen Gizeh. Den store Sfinks udhuggen af klippen. Langt borte Kairos spir og minareter.)
(*Peer Gynt* kommer; han betragter Sfinksen opmærksomt, snart gennem lorgnetten snart gennem den hule hånd.)

Nej, hvor i alverden har jeg truffet før
noget halvglemt, som minder om dette skabilken?
For truffet det har jeg, i nord eller sør.
Var det en person? Og, i så fald, hvilken?
Han, Memnon, faldt det mig bagefter ind,
ligned de såkaldte Dovregubber,
slig som han sad der, stiv og stind,
med enden plantet på søjlestubber. —
Men dette underlige krydsningsdyr,
denne bytting, på engang løve og kvinde, —
har jeg også ham fra et eventyr?
Eller har jeg ham fra et virkeligt minde?
Fra et eventyr? Ho, nu husker jeg kallen!
Det er s'gu Bøjgen, som jeg slog i skallen, —
det vil sige, jeg drømte — for jeg lå i feber. — (går nærmere.)
De selvsamme øjne; de selvsamme læber; —
ikke fuldt så dorsk; lidt mere forslagen;
men ellers den samme i hovedsagen. —
Ja så da, Bøjg; du ligner en løve,
når en ser dig bagfra og træffer dig om dagen!
Kan du endnu gåder? Det skal vi prøve.
Nu får vi se om du svarer som sidst, du! (råber mod Sfinksen.)
Hej, Bøjg, hvem er du?

EN STEMME (bag Sfinksen). Ach, Sfinks, wer bist du?

PEER GYNT. Hvad! Ekkoet bryder på Tysk! Mærkværdigt!

STEMMEN. Wer bist du?

PEER GYNT. Det taler jo sproget færdigt!
Den observation er ny og min. (noterer i bogen.)
„Ekko på Tysk. Dialekt fra Berlin."

(*Begriffenfeldt* kommer frem bag Sfinksen.)

BEGRIFFENFELDT. Et menneske!

PEER GYNT. Nå; det er h a m, som prater. (noterer igen.)
„Kom senerehen til andre resultater."

BEGRIFFENFELDT (under alleslags urolige fagter).
Min herre, undskyld —! En lebensfrage —!
Hvad fører Dem just idag herhen?

PEER GYNT. En visit. Jeg hilser på en ungdomsven.

BEGRIFFENFELDT. Hvad? Sfinksen —?

PEER GYNT (nikker). Jeg har kendt ham i gamle dage.

BEGRIFFENFELDT. Famost! — Og det efter denne nat!
Min pande hamrer! Den er nærved at revne!
De kender ham, mand? Tal! Svar! kan De nævne,
hvad han er?

PEER GYNT. Hvad han er? Ja, det kan jeg glat.
Han er sig selv.

BEGRIFFENFELDT (med et spring).
Ha, livsgåden glinste
som lyn for mit syn! — Det er visst, at han er
sig selv?

PEER GYNT. Ja, så siger han i det mindste.

BEGRIFFENFELDT. Sig selv! Omvæltningens stund er [nær!
(tager hatten af.)
Deres navn, min herre?

PEER GYNT. Jeg er døbt Peer Gynt.

BEGRIFFENFELDT (med stille beundring).
Peer Gynt! Allegorisk! Det var at vente. —
Peer Gynt? Det vil sige: det ubekendte, —
det kommende, hvis komme var mig forkyndt —

PEER GYNT. Nej, virkelig! Og nu er De her for at hente —?

BEGRIFFENFELDT. Peer Gynt! Dybsindig! Gådefuld!
Hvert ord er ligesom en bundløs lære! [Hvas!
Hvad er De?

PEER GYNT (beskeden).
Jeg har altid prøvet at være
mig selv. For øvrigt er her mit pas.

BEGRIFFENFELDT. Atter det gådefulde ord på bunden!
(griber ham om håndleddet.)
Til Kairo! Fortolkernes kejser er funden!

PEER GYNT. Kejser?

BEGRIFFENFELDT. Kom!

PEER GYNT. Er jeg virkelig kendt —?

BEGRIFFENFELDT (idet han trækker ham med sig).
Fortolkernes kejser — på selvets fundament!

(I Kairo. Et stort gårdsrum med høje mure og bygninger omkring. Gittervinduer; jernbure.)
(*Tre vogtere* i gården. *En fjerde* kommer.)

DEN KOMMENDE. Schafmann; sig mig, hvor er direktøren?

EN VOGTER. Kørt ud imorges længe før dag.

FØRSTE. Jeg tror der er hændt ham en ærgerlig sag;
thi inat —

EN ANDEN. Hys, stille; der er han ved døren!

(*Begriffenfeldt* fører *Peer Gynt* ind, låser porten og stikker nøglen i lommen.

PEER GYNT (for sig selv).
I sandhed, en yderst begavet mand;
næsten alt, hvad han siger, går over ens forstand. (ser sig om.)
Så dette her er de lærdes klub?

BEGRIFFENFELDT. Her vil De finde dem, rub og stub; —
de halvfjerdsindstyve fortolkeres kreds;
den er nylig forøget med hundred og treds — —
(råber på vogterne.)
Mikkel, Schlingelberg, Schafmann, Fuchs, —
ind i burene med jer flugs!

VOGTERNE. Vi?

BEGRIFFENFELDT. Hvem ellers? Afsted, afsted!
Når verden snurrer, så snurrer vi med. (tvinger dem ind i et bur.)
Han er kommen imorges, den store Peer; —
I kan slutte jer til resten, — jeg siger ikke mer.
(stænger buret og kaster nøglen i en brønd.)

PEER GYNT. Men, bedste herr doktor og direktør —?

BEGRIFFENFELDT. Ingen af delene! Jeg var det før — —
Herr Peer; kan De tie? Jeg må give mig luft —

PEER GYNT (i stigende uro).
Hvad er det?

BEGRIFFENFELDT. Lov mig, De ikke vil skælve.

PEER GYNT. Jeg skal prøve —

BEGRIFFENFELDT (trækker ham hen i et hjørne og hvisker).
Den absolute fornuft
afgik ved døden iaftes kl. 11.

PEER GYNT. Gud fri mig —!

BEGRIFFENFELDT. Ja, det er yderst beklageligt.
Og i min stilling, ser De, er det dobbelt ubehageligt;
thi denne anstalt gjaldt lige til det sidste
for en dårekiste.

PEER GYNT. En dårekiste!

BEGRIFFENFELDT. Ikke n u, forstår De!

PEER GYNT (bleg og sagte). Nu skønner jeg stedet!
Og manden er gal; — og ingen véd det! (trækker sig bort.)

BEGRIFFENFELDT (følger efter).
For øvrigt håber jeg De har forstået?
Når jeg kalder ham død, så er det væv.
Han er gået fra sig selv. Af sit skind er han gået, —
akkurat som min landsmand Münchhausens ræv.

PEER GYNT. Undskyld et minut —

BEGRIFFENFELDT (holder på ham).
Nej, det var som en ål; —
ikke som en ræv. Gennem øjet en nål;
han sprælled på væggen — —

PEER GYNT. Hvor finder jeg frelsen!

BEGRIFFENFELDT. Rundt om halsen et snit og så, vips,
[af pelsen!

PEER GYNT. Forrykt! Aldeles fra vid og sans!

BEGRIFFENFELDT. Nu er det klart, og det lar sig ikke
denne fra-sig-gåen vil have til følge [dølge, —
en hel omvæltning til lands og vands.
De personligheder, som før kaldtes gale,
blev nemlig iaftes kl. 11 normale,
konforme med fornuften i dens nye fase.
Og ser man endvidere på sagen ret,
er det klart, at fra nysnævnte klokkeslet
begyndte de såkaldte kloge at rase.

PEER GYNT. De nævnte klokken; min tid er knap —

BEGRIFFENFELDT. Deres tid? Der gav De min tanke
(åbner en dør og råber:) [et rap!
Herud! Den vordende tid er forkyndt!
Fornuften er død. Leve Peer Gynt!

PEER GYNT. Nej, kæreste mand —!

(De afsindige kommer efterhånden ud i gårdsrummet.)

BEGRIFFENFELDT. God morgen! Giv møde,
og hils på befrielsens morgenrøde!
Eders kejser er kommen!

PEER GYNT. Kejser?

BEGRIFFENFELDT. Ja visst!

PEER GYNT. Men æren er så stor, så over al måde —

BEGRIFFENFELDT. Ak, lad ingen falsk beskedenhed råde i en stund som denne.

PEER GYNT. Men und mig blot frist —!
Nej, jeg duger s'gu ikke; jeg er rent fordummet!

BEGRIFFENFELDT. En mand, som har Sfinksens mening
Som er sig selv? [fornummet?

PEER GYNT. Ja, det er just knuden.
Jeg er mig selv i et og alt;
men her, så vidt jeg forstod, det gjaldt
at være sig selv, så at sige, foruden.

BEGRIFFENFELDT. Foruden? Nej, der tar De mærkelig
Her er man sig selv aldeles forbandet; [fejl!
sig selv og ikke det ringeste andet; —
man går, som sig selv, for fulde sejl.
Hver lukker sig inde i selvets tønde,
i selvets gæring han dukker tilbunds, —
han stænger hermetisk med selvets spuns
og tætner træet i selvets brønde.
Ingen har gråd for de andres veer;
ingen har sans for de andres ideer.
Os selv, det er vi i tanken og tonen,
os selv til springbrættets yderste rand, —
og følgelig, skal der en kejser på tronen,
er det klart, at De er den rette mand.

PEER GYNT. Å, gid jeg var fanden —!

BEGRIFFENFELDT. Nu ikke forknyt;
næsten alt i verden er i førstningen nyt.
„Sig selv"; — kom; her skal De se et eksempel;
jeg vælger det første det bedste iflæng —
(til en mørk skikkelse.)
Goddag, Huhu! Nå, går du, min dreng,
bestandig omkring med græmmelsens stempel?

HUHU. Kan jeg andet vel, når folket
slægt for slægt dør ufortolket? (til *Peer Gynt.*)
Du er fremmed; vil du høre?

PEER GYNT (bukker). Gudbevar's!

HUHU. Så lån mig øre. —
Fjernt i øst, som krans om pande,
står de malebarske strande.

Portugiser og Hollænder
landet med kultur bespænder.
Desforuden bor der skarer
af de ægte Malebarer.
Disse folk har sproget blandet; —
de er herrer nu i landet. —
Men i tiden længst forgangen
råded der orangutangen.
Han var skogens mand og herre;
frit han turde slå og snærre.
Som naturens hånd ham skabte,
så han gren og så han gabte.
Uforment han turde skrige;
han var hersker i sit rige. —
Ak, men så kom fremmedåget
og forplumred urskogs-sproget.
Firehundredårig natten
ruged over abekatten;
og man véd, så lange nætter
landsens folk i stampe sætter. —
Skogens urlyd er forstummet;
ikke længer blir der brummet; —
skal vi vore tanker male,
må det ske ved hjælp af tale.
Hvilken tvang for alle stænder!
Portugiser og Hollænder,
blandingsracen, Malebaren,
hver er lige ilde faren. —
Jeg har prøvet på at fægte
for vort urskogs-mål, det ægte, —
prøvet at belive liget, —
hævdet folkets ret til skriget, —
skreget selv og påvist trangen
til dets brug i folkesangen. —
Skralt man dog min idræt skatter. —
Nu, jeg tror, min sorg du fatter.
Tak, at du har lånt mig øre; —
véd du råd, så lad mig høre!

PEER GYNT (sagte). Der står skrevet: man får tude
med de ulve, som er ude. (højt.)
Kære ven, så vidt jeg husker
findes i Marokko busker,

hvor en flok orangutanger
lever uden tolk og sanger;
deres mål lød malebarisk!
det var smukt og eksemplarisk,
dersom De, lig andre standsmænd,
vandred ud til gavn for landsmænd —

HUHU. Tak, at du har lånt mig øre;
som du råder, vil jeg gøre. (med en stor gebærde.)
Østen har forstødt sin sanger!
Vesten har orangutanger! (han går.)

BEGRIFFENFELDT. Nå, var han sig selv? Jeg skulde
Af sit eget er han fyldt, og af det alene. [det mene.
Han er sig i alt, hvad han giver af sig, —
sig selv i kraft af at være fra sig.
Kom her! Nu skal jeg vise Dem en anden,
fra iaftes ikke mindre konform med forstanden.
(til *en Fellah,* som bærer en mumie på ryggen.)
Kong Apis, hvor går det, min høje herre?

FELLAHEN (vildt til Peer Gynt).
Er jeg kong Apis?

PEER GYNT (trækker sig bag doktoren).
Jeg må tilstå, desværre,
jeg er ikke inde i situationen;
men jeg tror nok, ifald jeg tør dømme efter tonen —

FELLAHEN. Nu lyver du også.

BEGRIFFENFELDT. Deres Højhed får melde
hvordan sagerne står.

FELLAHEN. Det skal jeg fortælle.
(vender sig til *Peer Gynt.*)
Ser du ham, som jeg bærer på ryggen?
Han navnet kong Apis lød.
Nu går han under navn af mumie,
og er derhos aldeles død.
Han har bygget alle pyramider,
og hugget den store Sfinks,
og kriget, som doktoren siger,
med Tyrken både rechts og links.
Og derfor det ganske Ægypten
har priset ham som en gud,
og stillet ham op i templer,
lignelser af en stud. —

Men jeg er denne kong Apis,
det ser jeg så soleklart;
og hvis du ikke forstår det,
så skal du forstå det snart.
Kong Apis var nemlig på jagten,
og steg af sin hest en stund,
og gik for sig selv afsides
ind på min oldefars grund.
Men marken, kong Apis gøded,
har næret mig med sit korn;
og trænges der flere beviser,
så har jeg usynlige horn.
Og er det så ikke forbandet,
at ingen vil prise min magt!
Af byrd er jeg Apis i landet,
men Fellah i andres agt.
Kan du sige hvad jeg skal gøre,
så råd mig foruden svig; —
hvad det gælder om, er at blive
kong Apis den store lig.

PEER GYNT. Deres Højhed får bygge pyramider,
og hugge en større Sfinks,
og krige, som doktoren siger,
med Tyrken både rechts og links.

FELLAHEN. Jo, det er en dejlig tale!
En Fellah! En sulten lus!
Jeg har nok med at holde min hytte
ryddelig for rotter og mus.
Fort, mand, — find på noget bedre,
som både gør stor og tryg,
og derhos aldeles lige med
kong Apis bag på min ryg!

PEER GYNT. Hvad om Deres Højhed hang Dem,
og derpå i jordens skød,
bag kistens naturlige grænser,
forholdt Dem aldeles død?

FELLAHEN. Så vil jeg! Mit liv for en strikke!
I galgen med hår og hud! —
I førstningen blir der lidt forskel;
men den jævner tiden ud.

(går hen og gør anstalter til at hænge sig.)

BEGRIFFENFELDT. Det var en personlighed, herr Peer, — en mand med metode —

PEER GYNT. Ja, ja; jeg ser —;
men han hænger sig virkelig! Gud, vær os nådig!
Jeg blir syg; — jeg er knapt mine tanker rådig!

BEGRIFFENFELDT. En overgangstilstand; den varer kun [kort.

PEER GYNT. En overgang? Hvortil? Undskyld, — jeg må bort —

BEGRIFFENFELDT (holder ham). Er De gal?

PEER GYNT. Ikke endnu — Gal? Gud bevares!

(Allarm. *Ministeren Hussejn* trænger sig gennem sværmen.)

HUSSEJN. Man har meldt mig, her er kommet en kejser [idag.
(til *Peer Gynt.*)
Det er Dem?

PEER GYNT (fortvilet).
Ja, det er en afgjort sag!

HUSSEJN. Godt. — Her er noter, som skal besvares!

PEER GYNT (river sig i håret).
Hejsan! Ret så; — jo værre, jo bedre!

HUSSEJN. Måske De vil med et dyp mig hædre?
(bukker dybt.)
Jeg er en pen.

PEER GYNT (bukker endnu dybere).
Og jeg er plent
et krimskramset, kejserligt pergament.

HUSSEJN. Min historie, herre, er kortelig den:
jeg gælder for et sandhus og er en pen.

PEER GYNT. Min historie, herr pen, er, i korthed vævet,—
jeg er et papirblad og blir aldrig beskrevet.

HUSSEJN. Hvad jeg duger til, har menneskene ingen for- [stand på;
alle vil de bruge mig til at strø sand på!

PEER GYNT. Jeg var i en kvindes eje en sølvspændt bog;—
det er én og samme trykfejl at være gal og klog!

HUSSEJN. Tænk Dem, hvilket fortærende liv;
være pen og aldrig smage odden af en kniv!

PEER GYNT (hopper højt).
Tænk Dem: være renbuk; springe fra oven; —
altid stupe, — aldrig kende grund under hoven!

HUSSEJN. En kniv! Jeg er sløv; — få skåret og ridset mig!
Verden går under, hvis man ikke får spidset mig!

PEER GYNT. Det var synd for den verden, der, lig andet
af Vorherre blev befunden så inderlig velgjort. [selvgjort,

BEGRIFFENFELDT. Her er kniv!

HUSSEJN (griber den). Ah, hvor jeg skal blækket slikke!
Hvilken vellyst at snitte sig. (skærer halsen over.)

BEGRIFFENFELDT (viger tilside).
Sprut dog ikke.

PEER GYNT (i stigende angst).
Hold på ham!

HUSSEJN. Hold på mig! Det er ordet!
Hold! Hold i pennen! Papiret på bordet —! (falder.)
Jeg er udslidt. Efterskriften, — glem ikke den;
han leved og han døde som en påholden pen!

PEER GYNT (svimler).
Hvad skal jeg —? Hvad er jeg? Du store —, hold fast!
Jeg er alt, hvad du vil, — en Tyrk, en synder, —
et bergtrold —; men hjælp; — det var noget, som brast —!
(skriger.)
Jeg kan ikke hitte dit navn i en hast! — —
hjælp mig, du, — alle dårers formynder! (synker i afmagt.)

BEGRIFFENFELDT (med en stråkrans i hånden, gør et spring og sætter sig skrævs over ham). Ha; se hvor han i sølen knejser! — —
er fra sig selv —! Hans kroning sker!
(trykker kransen på ham og udråber:)
Han leve! Leve selvets kejser!

SCHAFMANN (i buret). Es lebe hoch der grosse Peer!

FEMTE AKT.

(Ombord på et skib i Nordsjøen udenfor den norske kyst. Solnedgang. Stormfuldt vejr.) (*Peer Gynt*, en kraftig gammel mand med isgråt hår og skæg, står agter på hytten. Han er halvt sjømandsklædt, i jakke og høje støvler. Dragten noget slidt og medtagen; han selv vejrbidt og med et hårdere udtryk. *Skibskaptejnen* ved rattet hos rorgængeren. *Mandskabet* forud.)

PEER GYNT (læner armene på rælingen og stirrer ind mod land).
Se Hallingskarven i vinterham; —
han brisker sig, gamlen, i kveldsols bram.
Jøklen, bror hans, står bag påskrå;
han har endnu den grønne iskåben på.
Folgefonnen, hun er nu så fin, —
ligger som en jomfru i skære lin.
Vær ingen galninger, gamle gutter!
Stå der I står; I er gråstens-nuter.
KAPTEJNEN (råber forud).
To mand tilrors, — og lanternen sat!
PEER GYNT. Det kuler stivt.
KAPTEJNEN. Vi får storm inat.
PEER GYNT. Har en fra havet kending af Ronden?
KAPTEJNEN. Nej, var det ligt; — den ligger bag fonnen.
PEER GYNT. Eller Blåhø?
KAPTEJNEN. Nej; men oppe fra riggen
kan en i klarvejr se Galdhøpiggen.
PEER GYNT. Hvor har vi Hårtejgen?
KAPTEJNEN (peger). Så omtrent.
PEER GYNT. Ja vel.
KAPTEJNEN. Det lader til De er kendt.
PEER GYNT. Da jeg rejste fra landet, fór jeg her forbi
og bærmen, siger ordsproget, hænger længst i.
(spytter og stirrer mod kysten.)

Derinde, hvor det blåner i skard og kløft, —
hvor fjelddalen svartner, trang, som en grøft, —
og under, langs med den åbne fjord, —
d e r er det altså menneskene bor. (ser på kaptejnen.)
De bygger spredt her i landet.
KAPTEJNEN. Ja;
der er vidt imellem og langt ifra.
PEER GYNT. Er vi inde før daggry?
KAPTEJNEN. Så ved pas,
ifald ikke natten blir altfor hvas.
PEER GYNT. Det tykner i vest.
KAPTEJNEN. Det gør så.
PEER GYNT. Stop!
De kan huske mig på, når vi siden gør op, —
jeg er sindet, som man siger, at øve godt
imod mandskabet —
KAPTEJNEN. Takker!
PEER GYNT. Det blir kun smått.
Guld har jeg gravet, og mistet hvad jeg fandt; —
fatum og jeg vi er rent på kant.
De véd, hvad jeg har ombord i behold.
Det er slumpen; — resten fór fanden i vold.
KAPTEJNEN. Det er mer end nok til at skaffe Dem vægt
mellem folket hjemme.
PEER GYNT. Jeg har ingen slægt.
Der er ingen, som venter den rige styggen. —
Nå; så slipper jeg også for krus på bryggen!
KAPTEJNEN. Der har vi vejret.
PEER GYNT. Ja, husk så på, —
er nogen af folkene rigtig trængende,
så ser jeg ikke så nøje på pengene —
KAPTEJNEN. Det er vakkert. De flestes kår er små
alle har de kærring og unger hjemme.
Med hyren alene falder det tyndt;
men kom de nu hjem med lidt ekstra mynt,
blev der et gensyn, de sent vilde glemme.
PEER GYNT. Hvad for noget? Har de kærring og unger?
Er de gifte?
KAPTEJNEN. Gifte? Ja, hele flokken.
Men den, som er trangest stillet, er kokken;
hos ham er tilhuse den svarte hunger.

PEER GYNT. Gifte? Har hjemme nogen, som venter?
Som glædes, når de kommer? Hvad?

KAPTEJNEN. Ja vel, —
på fattigfolks måde.

PEER GYNT. Og kommer de en kveld,
hvad så?

KAPTEJNEN. Så tænker jeg kærringen henter
lidt godt for en gangs skyld —

PEER GYNT. Og lys i pladen?

KAPTEJNEN. Kanhænde to; og en dram til maden.

PEER GYNT. Og så sidder de lunt? Har varme på gruen?
Har ungerne om sig? Der er ståk i stuen;
der er ingen, som hører den anden til ende, —
slig glæde er der på dem —?

KAPTEJNEN. Det kunde vel hænde.
Og derfor var det vakkert, De lovte før, —
at spæde lidt til.

PEER GYNT (slår i rælingen). Nej, om jeg gør!
Tror De jeg er gal? Mener De jeg punger
ud til fromme for andres unger?
Jeg har surt nok slæbt for at tjene min mynt!
Ingen venter på gamle Peer Gynt.

KAPTEJNEN. Ja, ja; som De vil; Deres penge er Deres.

PEER GYNT. Rigtig! De er mine og ingen fleres.
Opgør, så fort De har anker i bunden!
Min fragt fra Panama som kahytspassager.
Så brændevin til folkene. Ikke mer.
Gir jeg mere, kaptejn, kan De slå mig på munden!

KAPTEJNEN. Jeg skylder Dem kvittering og ikke juling; —
men undskyld; nu får vi storm for kuling.

(han går fremover dækket. Det er blevet mørkt; der tændes lys i kahytten. Sjøgangen tiltager. Skodde og tykke skyer.)

PEER GYNT. Holde en ustyrtelig ungeflok hjemme; —
ligge som en glæde i sindene fremme; —
følges af andres tanker på vej —
Der er aldrig nogen, som tænker på mig. —
Lys i pladen? Det lys skal slukne.
Jeg vil finde på noget —! Jeg vil drikke dem drukne; —
ikke én af de djævler skal gå ædru iland.
Fulde skal de komme til kærring og unger!

de skal bande; de skal slå i bordet så det runger,
skræmme dem, der venter, fra vid og forstand!
Kærringen skal skrige og rømme af huset, — —
trive ungerne med! Hele glæden i gruset!

(Skibet krænger stærkt; han tumler og har møje med at holde sig.)

Nå, det var en ordentlig overhaling.
Havet arbejder, som det havde betaling; —
det er endnu sig selv her nord under leden; —
sjøen på tvers, lige vrang og vreden — — (lytter.)
Hvad er det for skrig?

VAGTEN (forud). Et vrag i læ!

KAPTEJNEN (midtskibs, kommanderer).
Roret hart styrbord! Klos for vinden!

STYRMANDEN. Er der folk på vraget?

VAGTEN. Jeg skimter tre!

PEER GYNT. Fir hækjollen ned —

KAPTEJNEN. Den blev fyldt forinden. (går forover.)

PEER GYNT. Hvem tænker på sligt?
(til nogle af mandskabet.) Er I folk, så frels!
Hvad fanden, om I får jer en fugtet pels —

BÅDSMANDEN. Det er ugørligt i sligt et hav.

PEER GYNT. De skriger igen! Se, vinden skraler —
Kok, tør du prøve? Fort! Jeg betaler —

KOKKEN. Nej, ikke om tyve pund sterling De gav —

PEER GYNT. I hunde! I krystersjæle! Kan I glemme,
det er folk, som har kærring og unger hjemme?
Nu sidder de og venter —

BÅDSMANDEN. Tålmod er sundt.

KAPTEJNEN. Bær af for brottet!

STYRMANDEN. Vraget gik rundt.

PEER GYNT. Der blev stille med ét —?

BÅDSMANDEN. Var de gifte, som De tænker,
så fik verden ret nu tre nybagte enker.

(Uvejret vokser. *Peer Gynt* går agterover dækket.)

PEER GYNT. Der er ingen tro mellem menneskene mer, —
ingen kristendom, slig, som skrevet og sagt er; —
lidet gør de godt, og mindre de ber,
og har slet ingen agt for de vældige magter. —

I et vejr, som inat, er Vorherre farlig.
De bæster skulde hytte sig, tænke, som sandt er,
det er vågsomt at lege med elefanter; — —
og så lægger de sig ud med ham åbenbarlig!
Jeg er skyldløs; på offerpynten,
kan jeg bevise, jeg stod med mynten.
Men hvad har jeg for det? — Der går jo det ord:
Samvittighedsfred er en dejlig pude.
Å ja, det holder stik på den tørre jord,
men duger s'gu ikke for en snus ombord,
hvor en skikkelig mand er blandt pakket ude.
Tilsjøs får en aldrig være sig selv;
en får følge de andre fra dæk til hvælv;
slår hævnens time for bådsmand og kokken,
så stryger jeg sagtens i vasken med flokken; —
ens særlige tarv sættes rent til siden;
man gælder som en pølse i slagtetiden. —
Fejlen er den, jeg har været for from.
Og utak har jeg for hele stadsen.
Var jeg yngre, tror jeg, jeg sadled om,
og prøved en stund at spille basen.
Der er tid endnu! Det skal spørges i bygden,
at Peer er kommen over havet i højden!
Gården vil jeg vinde med ondt eller godt; —
jeg vil bygge den om; den skal lyse som et slot.
Men ingen får lov at komme ind i stuen!
For porten skal de stå og dreje på luen; —
tigge og trygle, — det kan de frit;
men ingen får en eneste skilling af mit; — —
måtte jeg under skæbnens piskeslag hyle,
så findes vel de, jeg igen kan prygle — —

DEN FREMMEDE PASSAGER (står i mørket ved siden af *Peer Gynt* og hilser venligt:) Godaften!

PEER GYNT. Godaften! Hvad —? Hvem er De?

PASSAGEREN. Jeg er Deres medpassager, til tjeneste.

PEER GYNT. Ja så? Jeg trode, jeg var den eneste.

PASSAGEREN. En fejl formodning, som nu er forbi.

PEER GYNT. Men underligt nok, at først ikveld jeg ser Dem —

PASSAGEREN. Jeg går ikke ud om dagen.

PEER GYNT. De er kanske syg? De er hvid, som et lagen —

PASSAGEREN. Nej, tak, — jeg befinder mig inderlig vel.

PEER GYNT. Det stormer hvast.

PASSAGEREN. Ja, velsignet, mand!

PEER GYNT. Velsignet?

PASSAGEREN. Havet går højt som huse.
Ah, ens tænder løber i vand!
Tænk, hvilke vrag det inat vil knuse; —
og tænk, hvilke lig der vil drive iland!

PEER GYNT. Bevares vel!

PASSAGEREN. Har De sét en kvalt, —
en hængt, — eller druknet?

PEER GYNT. Nu blir det for galt —

PASSAGEREN. Ligene ler. Men latteren er tvungen;
og de fleste har gerne bidt sig i tungen.

PEER GYNT. Bliv mig fra livet —!

PASSAGEREN. Et spørgsmål kun!
Hvis vi f. eks. tørned på grund
og sank i mørket —

PEER GYNT. De tror, her er fare?

PASSAGEREN. Jeg véd virkelig ikke hvad jeg skal svare.
Dog, sæt nu, jeg flyder og De går tilbunds —

PEER GYNT. Å, sludder —

PASSAGEREN. Det er en mulighed kuns.
Men står man i graven med den ene fod,
blir man blød, og deler ud milde gaver —

PEER GYNT (griber i lommen). Ho, penge!

PASSAGEREN. Nej; men er De så god
at skænke mig Deres ærede kadaver —?

PEER GYNT. Nu går det for vidt!

PASSAGEREN. Bare liget, forstår De!
Det er for min videnskabs skyld —

PEER GYNT. Nu går De!

PASSAGEREN. Men kære, betænk, — De har fordel af [sagen!
Jeg skal få Dem åbnet og lagt for dagen.
Hvad jeg navnlig vil søge, er sædet for drømmene, —
og for resten gå Dem kritisk efter i sømmene —

PEER GYNT. Vig fra mig!

PASSAGEREN. Men, kære, — en druknet krop —

PEER GYNT. Bespottelige mand! De egger uvejret op!
Er det ikke for galt! Vi har storm og regn,
en ustyrtelig sjøgang og alskens tegn
til noget, som kan gøre os et hode kortere;
og så ter De Dem så det kommer des fortere!

PASSAGEREN. De er nok ikke oplagt til vidre forhandling;
men tiden bringer jo så mangen forvandling — —
(hilser venlig.)
Vi træffes når De synker, om ikke før!
kanske De da er i bedre humør. (går ind i kahytten.)

PEER GYNT. Uhyggelige karle, disse videnskabsmænd!
Sligt fritænkervæsen — (til *bådsmanden,* som går forbi.)
Et ord, min ven!
Passageren? Hvad er det for et galehuslem?

BÅDSMANDEN. Jeg véd ikke af, vi har andre end Dem.

PEER GYNT. Ikke andre? Nu blir det værre og værre.
(til *jungmanden,* der kommer fra kahytten.)
Hvem gik i kahytsdøren?

JUNGMANDEN. Skibshunden, herre! (går forbi.)

VAGTEN (råber:) Land klods forud!

PEER GYNT. Min kuffert! Min kasse!
alt godset på dækket!

BÅDSMANDEN. Vi har andet at passe.

PEER GYNT. Det var sludder, kaptejn! Bare løjer og spas;—
det er ganske visst, jeg vil hjælpe kokken —

KAPTEJNEN. Klyveren sprang!

STYRMANDEN. Og der strøg fokken!

BÅDSMANDEN (skriger forud).
Grundbrot for baugen!

KAPTEJNEN. Hun går i knas!
(Skibet støder. Larm og forvirring.)

(Under land mellem skær og brændinger. Skibet går under. I skodden skimtes jollen med to mænd. En brotsjø fylder den; den kantrer; et skrig høres; derpå alt stille en stund. Lidt efter kommer bådhvælvet tilsyne.)
(*Peer Gynt* dukker op nær ved hvælvet.)

PEER GYNT. Hjælp! Båd fra land! Hjælp! Jeg forgår!
Frels, herre Gud, — som skrevet står!
(klamrer sig fast til bådkølen.)

KOKKEN (dukker op på den anden side).
Å, herre Gud, — for mine små,
vær nådig! Lad mig landet nå! (holder sig i kølen.)
PEER GYNT. Slip!
KOKKEN. Slip!
PEER GYNT. Jeg slår!
KOKKEN. Jeg slår igen!
PEER GYNT. Jeg knuser dig med spark og spænd!
Slip taget! Hvælvet bær ej to!
KOKKEN. Det véd jeg. Vig!
PEER GYNT. Vig selv!
KOKKEN. Jo-jo!
(de kæmper; kokken lamslår sin ene hånd; han klynger sig fast med den anden.)
PEER GYNT. Den næven væk!
KOKKEN. Å, snille, — spar!
Husk på de små, jeg hjemme har!
PEER GYNT. Jeg trænger livet mer end du,
for jeg er ungeløs endnu.
KOKKEN. Slip! De har levet; jeg er ung!
PEER GYNT. Fort; rap dig; synk; — du blir så tung.
KOKKEN. Vær nådig! Vig i Herrens navn!
For Dem bær ingen sorg og savn — (skriger og slipper.)
Jeg drukner —!
PEER GYNT (griber i ham). I dit nakkehår
jeg holder; læs dit Fadervor!
KOKKEN. Jeg kan ej mindes —; alt blir svart — --!
PEER GYNT. Det væsentligste i en fart —
KOKKEN. Giv os idag!
PEER GYNT. Spring over, kok;
hvad du har nødig, får du nok.
KOKKEN. Giv os idag —
PEER GYNT. Den samme sang!
Det mærkes, du var kok engang — (Taget glipper.)
KOKKEN (synkende). Giv os idag vort — (går under.)
PEER GYNT. Amen, gut!
Du var og blev dig selv til slut. — (svinger sig op på hvælvet.)
Hvor der er liv, der er der håb —
DEN FREMMEDE PASSAGER (griber i båden).
Godmorgen!

PEER GYNT. Huj!

PASSAGEREN. Jeg hørte råb! —
Det var dog morsomt jeg Dem fandt.
Nu? Kan De se, jeg spåde sandt?

PEER GYNT. Slip! Slip! Her er knapt plads for én!

PASSAGEREN. Jeg svømmer med det venstre ben.
Jeg flyder, får jeg blot med spidsen
af fingren holde her i ridsen.
Men apropos om liget —

PEER GYNT. Ti!

PASSAGEREN. Med resten er det rent forbi —

PEER GYNT. Hold munden!

PASSAGEREN. Ganske som De vil.
(Taushed.)

PEER GYNT. Hvad godt?

PASSAGEREN. Jeg tier.

PEER GYNT. Satans spil! —
Hvad gør De?

PASSAGEREN. Venter.

PEER GYNT (river sig i håret). Jeg blir gal! —
Hvad er De?

PASSAGEREN (nikker). Venlig!

PEER GYNT. Vidre! Tal.

PASSAGEREN. Hvad tror De? Véd De ingen anden,
som er mig lig?

PEER GYNT. Å, jeg véd fanden —!

PASSAGEREN (sagte). Har han for skik at tænde lygten
på livsens natvej gennem frygten?

PEER GYNT. Se, se! Når sagen grejdes ud,
så er De vel et lysets bud?

PASSAGEREN. Ven, — har De én gang blot hvert halvår
tilbunds fornummet angstens alvor?

PEER GYNT. Ræd blir man jo, når faren truer; —
men Deres ord er sat på skruer —

PASSAGEREN. Ja, har De blot én gang i livet
havt sejren, som i angst er givet?

PEER GYNT (ser på ham). Kom De at åbne mig en dør,
så var det dumt De ej kom før.

Det ligner ingenting at vælge
sin tid når havet vil en svælge.

PASSAGEREN. Var kanske sejren mere trolig
i Deres ovnskrog, lun og rolig?

PEER GYNT. Lad gå; — men Deres snak var gækkende.
Hvor kan De tro den virker vækkende?

PASSAGEREN. Hvor jeg er fra, der gælder smil
i højde med patetisk stil.

PEER GYNT. Alt har sin tid; for tolder sømmeligt,
som skrevet står, for bisp fordømmeligt.

PASSAGEREN. Den sværm, som sov i askens urner,
går ej til hverdags på koturner.

PEER GYNT. Vig fra mig, skræmsel! Pak dig, mand!
Jeg vil ej dø! Jeg må iland!

PASSAGEREN. For den sags skyld vær uforsagt!
man dør ej midt i femte akt. (glider bort.)

PEER GYNT. Der slap det ud af ham tilsidst! —
han var en tråkig moralist.

(Kirkegård i en højtliggende fjeldbygd.)
(Ligfærd. *Prest* og *almue*. Det sidste salmevers synges. *Peer Gynt* går forbi udenfor på vejen.)

PEER GYNT (ved porten).
Her går nok en landsmand al kødets vej.
Gud ske lov, at det ikke er mig. (træder indenfor.)

PRESTEN (taler ved graven).
Og nu, da sjælen stævner mod sin dom,
og støvet hviler lig en bælgfrugt tom, —
nu, kære venner, taler vi et ord
om denne dødes vandring på vor jord.
Han var ej rig, og heller ej forstandig,
hans røst var spag, hans holdning var umandig,
sin mening bar han vekt og uvisst frem,
og knapt han rådig var i eget hjem;
i kirken tren han, som han vilde bede
om lov til, andre lig, at tage sæde.
Fra Gudbrandsdalen, véd I, var han kommen.
Da hid han flytted, var han fast en gut; —
og visst I mindes, at til sidste slut
man så ham stødt med højre hånd i lommen.

Den højre hånd i lommen var det egne,
der præged mandens billed i ens sind, —
og dertil denne vridning, den forlegne
tilbagetrukkethed, hvor han kom ind.
Men skønt han helst sin stille vej gad slingre,
og skønt han blev en fremmed mellem os,
så véd I visst, hans dølgsmålsstræv tiltrods, —
den hånd, han skjulte, bar kun fire fingre. —
Jeg mindes godt for mange herrens år
en morgen: der blev holdt session på Lunde.
Det var i krigens tid. I alle munde
var landets trængsler og dets fremtids kår.
Jeg var tilstede. Midt for bordet sad
kaptejnen mellem lensmand og sergenter;
og gut for gut blev målt på alle kanter
og skreven ind og tagen til soldat.
Fuld stuen var, og udenfor på tråkken
lød højmælt latter mellem ungdomsflokken.
Da råbtes op et navn. En ny kom frem,
en, der var bleg, som sne på bræens bræm.
Han kaldtes nærmere; han nåde bordet; —
den højre hånd var hyllet i en klud; —
han gisped, svælged, snapped efter ordet, —
men fandt ej mæle; trods kaptejnens bud.
Dog jo, tilsidst; og da, med brand på kindet,
med tungen svigtende og atter rap,
han mumled noget om en sigd, som glap
og skar i våde fingren af til skindet.
Der blev i stuen stilhed samme stund.
Man skifted øjekast; man trak på mund;
man stened gutten med de stumme blikke.
Han kendte haglen, men han så den ikke.
Da stod kaptejnen op, den gamle, grå; —
han spytted, pegte ud og sagde: gå!
Og gutten gik. Man veg til begge sider,
så der i midten blev en spidsrodsgang; —
han vandt tildørs; der satte han på sprang; —
op bar det nu, — op gennem lund og lider,
op gennem røsen, styrtende og hældende.
Han havde hjemme borte mellem fjeldene. —
Et halvår efter var det hid han kom
med mor og spædebarn og fæstekvinde.

Han bygsled jord etsteds på hejen inde,
hvor ødemarken grænser op mod Lom.
Han gifted sig så fort som gørligt kun;
han tømred hus; han brød den hårde grund;
han kom ivej, hvad mangen akerflek
fortalte, der den bølged gul og kæk; —
ved kirken bar han højre hånd i lommen, —
men hjemme tror jeg nok de fingre ni
fik trælle fuldt så sårt, som andres ti. —
En vår blev alting revet bort af flommen.

De slap derfra med livet. Arm og nøgen
han tog på rydningsværket fat pånyi,
og inden høsten kom, steg atter røgen
ifra en fjeldgård, lagt i bedre ly.
I ly? For flommen, ja, — men ej for bræen;
to år derefter lå den under sneen.

Dog, mandens mod fik skreden ikke krøget
han grov, han rensed, førsled, rydded grus, —
og før den næste vintersne var føget,
stod rejst for tredje gang hans ringe hus.

Tre sønner havde han, tre raske gutter;
i skole skulde de, og did var langt; —
det gjaldt at nå, hvor bygdevejen slutter,
igennem skardet styrtende og trangt.
Hvad gjorde han? Den ældste fik sig skøtte
som bedst, og der, hvor stien faldt for styg,
slog manden taug om ham til tag og støtte; —
de andre bar han frem på arm og ryg.

Så sled han år for år; og de blev mænd.
Her var vel skel at kræve ligt igen.
Tre velstandsherrer i den nye verden
har glemt sin norske far og skolefærden.

Han var en kortsynt mand. Udover ringen
af dem, ham nærmest stod, han intet så.
For ham lød meningsløst, som bjelders klingen,
de ord, der malmfuldt skulde hjerter nå.
Folk, fædreland, det lysende, det høje,
stod stedse slørt af tåger for hans øje.

Men han var ydmyg, ydmyg, denne mand;
og fra sessionens dag han bar på dommen,
så visst, som han på kind bar blygsels brand
og sine fire fingre gemt i lommen. —

En brotsling imod landets lov? Ja vel!
Men der er ét, som lyser over loven,
så visst, som Glittertindens blanke tjeld
har sky med højre tinderad for oven.
Slet borger var han. Og for stat som kirke
et gagnløst træ. Men hist på hejens hvælv,
i slægtens snevring, hvor han så sit virke,
d e r var han stor, fordi han var sig selv.
Den klang, han skabtes med, den blev sig lig.
Hans færd var langspil under spånens dæmper.
Og derfor fred med dig, du stille kæmper,
som stred og faldt i bondens lille krig!
Vi vil ej ganske hjerter eller nyrer;
det er ej hverv for støv, men for dets styrer; —
dog fri og fast det håb jeg taler ud:
den mand står knapt som krøbling for sin Gud!

(Følget skilles ad og går. *Peer Gynt* bliver alene tilbage.)

PEER GYNT. Se det, d e t kalder jeg kristendom!
Slet intet, som greb ens sind uhyggeligt. —
Ja, emnet, at være sig selv uryggeligt, —
hvad prestens præken drejed sig om, —
er også i og for sig opbyggeligt. (ser ned i graven.)
Var det kanske ham, som hugg sig i knogen
den dag jeg lå på storhugst i skogen?
Hvem véd? Hvis ikke jeg stod med min stav
på randen af denne åndsfrændes grav,
så kunde jeg tro det var mig, der sov
og sanddrømt hørte min pris og lov. —
Det er rigtig en vakker kristelig skik
at kaste et såkaldt erindringsblik
velvilligt over den henfarnes dage.
Jeg har intet imod, min dom at tage
af denne værdige sogneprest.
Nå, der er sagtens en stund tilbage,
før graveren kommer og ber mig til gæst; —
og, som skriften siger: bedst er dog bedst, —
og i lige måde: den tid den sorg, —
endvidere: tag ikke din ligfærd på borg. —
Ja, kirken blir dog den sande trøster.
Jeg har ikke skattet den synderligt før; —
nu kender jeg dog, hvor godt det gør,
at høre forsikret af kyndige røster:

slig, som du sår, du engang høster. —
Sig selv skal en være; om sig og sit
skal en kære sig både i stort og i lidt.
Går lykken imod, så har en dog æren
af sit levnets førsel i samklang med læren. —
Nu hjemad! Lad vejen falde brat og trang;
lad skæbnen længe nok te sig spydig; —
gamle Peer Gynt går sin egen gang
og blir den han er; fattig men dydig. (han går.)

(Bakke med et udtørret elveleje. En sammenstyrtet kvern ved elven; grunden opreven; ødelæggelse rundt om. Højere oppe en stor gård.)
(Oppe ved gården holdes auktion. *Megen almue* samlet. Drik og støj. *Peer Gynt* sidder nede på en grushaug på kvernetomten.)

PEER GYNT. Atter og fram, det er lige langt;
ud og ind, det er lige trangt. —
Tiden tærer og elven skær.
Gå udenom, sa Bøjgen; — en får så her.

EN SØRGEKLÆDT MAND. Nu er der bare skrammel igen. (får øje på *Peer Gynt*).
Er her fremmedfolk og? Gud signe, go'e ven!

PEER GYNT. Godt møde! Her er rigtig lystigt idag.
Er her barselgilde eller bryllupslag?

DEN SØRGEKLÆDTE. Jeg vil heller kalde det hjemkom-
bruden ligger i et ormebøl. [merøl; —

PEER GYNT. Og orme rives om trevler og klude.

DEN SØRGEKLÆDTE. Det er enden på visen; så er den
[ude.

PEER GYNT. Alle viser har samme slut;
og alle er de gamle; jeg kunde dem som gut.

EN TYVEÅRIG (med en støbeske).
Her skal I se, hvad stads jeg har købt!
I den har Peer Gynt sine sølvknapper støbt.

EN ANDEN. Men jeg da! En skilling for pengeskæppen!

EN TREDJE. Ingen bedre? Halvfemte for kramkarl-
[skræppen!

PEER GYNT. Peer Gynt? Hvem var han?

DEN SØRGEKLÆDTE. Jeg bare véd,
han var svoger til døden og til Aslak smed.

EN GRÅKLÆDT MAND. Du glemmer jo mig! Er du fuld [og yr?

DEN SØRGEKLÆDTE. Du glemmer, på Hægstad var en [stabburdør.

DEN GRÅKLÆDTE. Ja, sandt; men du var nu aldrig kræsen.

DEN SØRGEKLÆDTE. Bare hun ikke tar døden ved næ- [sen. —

DEN GRÅKLÆDTE. Kom, svoger! En dram, for svoger- [skabs skyld!

DEN SØRGEKLÆDTE. Fanden være svoger! Du væver [i fyld —

DEN GRÅKLÆDTE. Å, sludder; blodet er aldrig så tyndt, en kender sig altid i slægt med Peer Gynt.

(trækker afsted med ham.)

PEER GYNT (sagte). En træffer nok kendinger.

EN GUT (råber efter den sørgeklædte). Salig mor kommer efter dig, Aslak, hvis du svælget fugter.

PEER GYNT (rejser sig).
Her gælder nok ikke agronomernes ord:
jo mere en roder, des bedre det lugter.

EN GUT (med et bjørneskind).
Se katten på Dovre! Ja, bare felden.
Det var den, som jog troldet på julekvelden.

EN ANDEN (med en rensdyrskalle).
Her er den gilde renbuk, som bar
Peer Gynt ved Gendin over egg og skard.

EN TREDJE (med en hammer, råber til den sørgeklædte).
Hej, du Aslak, kender du slæggen?
Var det den, du brugte, da fanden brød væggen?

EN FJERDE (tomhændet).
Mads Moen, her er usynlighedskuften!
Med den fløj Peer Gynt og Ingrid i luften.

PEER GYNT. Brændevin, gutter! Jeg kender mig gam- jeg vil holde auktion over skrab og skrammel! [mel! —

EN GUT. Hvad har du at sælge?

PEER GYNT. Jeg har et slot; — det ligger i Ronden; det er muret godt.

GUTTEN. En knap er buden!

PEER GYNT. Du får gå til en dram.
At byde mindre, var synd og skam.

EN ANDEN. Han er lystig, gamlen! (Folk stimler om ham.)
PEER GYNT (råber). Grane, min hest; — hvem byder?
EN I HOBEN. Hvor går han?
PEER GYNT. Langt i vest!
Mod nedgangen, gutter! Den traver kan flyve
så fort, så fort, som Peer Gynt kunde lyve.
STEMMER. Hvad mere har du?
PEER GYNT. Både guld og skrab!
Det er købt med forlis! det sælges med tab.
EN GUT. Råb op!
PEER GYNT. En drøm om en spændebog!
Den kan I få for en hægtekrog.
GUTTEN. Fanden med drømme!
PEER GYNT. Mit kejserdom!
Jeg kaster det i flokken; I kan gramse derom!
GUTTEN. Følger kronen med?
PEER GYNT. Af det dejligste strå.
Den vil passe den første, som sætter den på.
Hej, her er mer! Et vindlagt æg!
En galmands gråhår! Profetens skæg!
Alt skal han få, som viser mig på hejen
stolpen med påskrift: her går vejen!
LENSMANDEN (som er kommen til).
Du bærer dig ad, min mand, så næsten
jeg tror din vej går bent i arresten.
PEER GYNT (med hatten i hånden).
Vel troligt. Men sig mig, hvem var Peer Gynt?
LENSMANDEN. Hvad sludder —
PEER GYNT. Med forlov! Jeg ber så tyndt —!
LENSMANDEN. Å, der siges han var en vederstyggelig [digter —
PEER GYNT. En digter —?
LENSMANDEN. Ja,— alt, som var stærkt og stort,
det digted han ihob, at han havde gjort.
Men undskyld, ven — jeg har andre pligter — (går.)
PEER GYNT. Og hvor er han nu, den mærkelige mand?
EN ALDRENDE. Han fór over havet til et fremmed land;
der gik det ham ilde, som en vel kunde tænkt;
nu er han for mange år siden hængt.

PEER GYNT. Hængt? Se, se! Det var det, jeg vidste;
salig Peer Gynt blev sig selv til det sidste. (hilser.)
Farvel, — og mangfoldig tak for idag!

(går nogle skridt, men stanser igen.)

I glade gutter, I véne kvinder, —
vil I høre en skrøne til vederlag?

FLERE. Ja, kan du nogen?

PEER GYNT. Der er intet til hinder. —

(kommer nærmere; der glider ligesom en fremmed mine over ham.)

I San Francisco jeg grov efter guld.
Hele byen var af gøglere fuld.
En kunde gnide på fiol med tærne;
en anden kunde danse spansk halling på knærne;
en tredje, hørte jeg, gjorde vers,
mens hans hjerneskal blev boret igennem på tvers.
Til gøgler-stævnet kom også fanden; —
vilde prøve sin lykke, som så mangen anden.
Hans fag var det: på en skuffende vis
at kunne grynte som en virkelig gris.
Hans personlighed trak, skønt han ej var kendt.
Huset var fuldt og forventningen spændt.
Frem trådte han i kappe med svajende fliger;
man muss sich drapiren, som tyskeren siger.
Men ind under kappen, — hvad ingen vidste, —
havde han forstået en gris at liste.
Og nu begyndte da præstationen.
Fanden, han kneb; og grisen gav tonen.
Det hele blev holdt som en fantasi
over grise-tilværelsen, bunden og fri;
til slut et hvin, som ved slagterens stik; —
hvorpå kunstneren bukked ærbødigt, og gik. —
Emnet blev af fagmænd drøftet og dømt;
stemningen blev både lastet og berømt; —
nogle fandt røstens udtryk for tyndt;
andre fandt dødsskriget altfor studeret! —
men alle var enige om: qva grynt
var præstationen yderst outreret. —
Se, det fik fanden, fordi han var dum
og ikke beregned sit publikum.

(han hilser og går. Der falder en usikker stilhed over mængden.)

(Pinseaften. — Inde på storskogen. Længere borte, på en rydningsplads en hytte med rensdyrhorn over dørgavlen.)
(*Peer Gynt* kryber i holtet og sanker jordløg.)

PEER GYNT. Dette her er et standpunkt. Hvor er det næste? —
Alt skal en prøve og vælge det bedste.
Jeg har så gjort, — oppe fra Cæsar
og nedover lige til Nebukadnesar.
Så skulde jeg dog gennem bibelhistorien. —
Den gamle gutten fik ty til sin mor igen. —
Der står jo også: af jord est du kommen. —
Hvad det gælder i livet, er at fylde vommen.
Fylde den med jordløg? Det lidet moner; —
jeg vil være listig og sætte doner.
Her er vand i bækken; jeg skal ikke tørste,
og får dog mellem vilddyr regnes for den første.
Når jeg engang skal dø, — hvad sagtens vil ske, —
så kryber jeg under et vindfældt træ;
som bamsen en løvhaug jeg over mig kaver
og risper i barken med store bogstaver:
Her hviler Peer Gynt, den skikkelige fyr,
kejser over alle de andre dyr. —
Kejser? (ler indvendig.)
Du gamle spåmands-gøk!
Du er ingen kejser; du er en løg.
Nu vil jeg skalle dig, kære min Peer!
Det hjælper ikke enten du tuder eller ber.
(tager en løg og plukker svøb for svøb af.)
Der ligger det ydre, forrevne lag;
det er havsnødsmanden på jollens vrag.
Her er passager-svøbet, skralt og tyndt; —
har dog i smagen en snev af Peer Gynt.
Indenfor her har vi guldgraver-jeget;
saften er væk, — om det nogen har ejet.
Dette grovskind her med den hårde flig,
det er pelsværksjægren ved Hudsons-vik.
Det indenfor ligner en krone; — ja tak!
Det kaster vi væk uden vidre snak.
Her er oldtidsgranskeren, kort, men kraftig.
Og her er profeten, fersk og saftig.
Han stinker, som skrevet står, af løgne,
så en ærlig mand kan få vand i øjne.
Dette svøbet, som rulles blødagtigt sammen,

det er herren, der leved i fryd og gammen.
Det næste tykkes sygt. Det har svarte streger; —
svart kan ligne både prest og neger. (plukker flere på engang.)
Det var en ustyrtelig mængde lag!
Kommer ikke kernen snart for en dag? (plukker hele løgen op.)
Nej-Gud om den gør! Til det inderste indre
er altsammen lag, — bare mindre og mindre. —
Naturen er vittig! (kaster resterne fra sig.)
Fanden måtte gruble!
Går en i tanker, kan en letvindt snuble.
Nå, j e g kan for resten ad faren flire;
for j e g ligger bundfast på alle fire. (klør sig i nakken.)
Underligt stell, det hele røre!
Livet, som det kaldes, har en ræv bag øre.
Men griber en til, sætter Mikkel på spring,
og en fanger noget andet — eller ingenting.

(han er kommen i nærheden af hytten, får øje på den og studser:)

Denne stuen? På moen —! Hå! (gnider øjnene.)
Det er plent,
som jeg engang skulde det bygværk kendt. —
Rensdyrskallen, som spriker over gavlen — —!
En havfrue, skabt som en fisk fra navlen —!
Løgn! Ingen havfrue! — Nagler, — planker, —
lås, som lukker for nissebuk-tanker —!

SOLVEJG (synger i stuen).

Nu er her stellet til Pinsekveld.
Kære gutten min, langt borte, —
kommer du vel?
Har du tungt at hente,
så und dig frist; —
jeg skal nok vente;
jeg lovte så sidst.

PEER GYNT (rejser sig stille og dødbleg).
En, som har husket, — og en, som har glemt.
En, som har mistet, — og en, som har gemt. —
O, alvor! — Og aldrig kan det leges om!
O, angst! — H e r var mit kejserdom! (løber ind over skogstien.)

(Nat. — Furumo. En skogbrand har hærjet. Forkullede træstammer milevidt indover. Hvide tåger hist og her over skogbunden.)
(*Peer Gynt* løber over moen.)

PEER GYNT. Aske, skodde, støv for vinden, —
her er nok at bygge af!
Stank og rådenskab for inden;
alt ihob en kalket grav.
Digt og drøm og dødfødt viden
lægger fod om pyramiden;
over den skal værket højne
sig med trappetrin af løgne.
Flugt for alvor, sky for anger,
som et skilt på toppen pranger,
fylder domsbasunen med sit:
Petrus Gyntus Cæsar fecit! (lytter.)
Hvad for gråd af barnerøster?
Gråd, men halvt på vej til sang. —
Og for foden triller nøster —! (sparker.)
Væk! I gør mig stien trang!

NØSTERNE (på jorden). Vi er tanker;
du skulde tænkt os; —
pusselanker
du skulde skænkt os!

PEER GYNT (går udenom).
Livet har jeg skænkt til én; —
det blev fusk og skæve ben!

NØSTERNE. Tilvejrs vi skulde
som skakende røster, —
og her må vi rulle
som grågarns-nøster.

PEER GYNT (snubler).
Nøste! Dit fordømte drog!
Spænder du for far din krog! (flygter.)

VISNE BLADE (flyver for vinden).
Vi er et løsen;
du skulde stillet os!
Se, hvor døsen
har ynkelig pillet os.
Ormen har ædt os
i alle bugter;

vi fik aldrig spredt os
som krans om frugter.

PEER GYNT. Fåfængt var dog ej jer fødsel; —
læg jer stilt og tjen til gødsel.

SUSNING I LUFTEN. Vi er sange;
du skulde sunget os! —
Tusende gange
har du kuget og tvunget os.
I din hjertegrube
har vi ligget og ventet; —
vi blev aldrig hentet.
Gift i din strube!

PEER GYNT. Gift i dig, dit dumme stev!
Fik jeg tid til vers og væv? (skyder snarvej.)

DUGGDRÅBER (drysser fra grenene).
Vi er tårer,
der ej blev fældte.
Isbrod, som sårer,
kunde vi smelte.
Nu sidder brodden
i bringen lodden;
såret er lukket;
vor magt er slukket.

PEER GYNT. Tak; — jeg græd i Rondesvalen, —
fik dog lige fuldt på halen!

BRÆKKEDE STRÅ. Vi er værker;
du skulde øvet os;
Tvil, som kværker,
har krøblet og kløvet os.
På yderste dagen
vi kommer i flok
og melder sagen, —
så får du nok!

PEER GYNT. Keltringestreger! Tør I skrive
mig tilbogs det negative? (haster afsted.)

ÅSES STEMME (langt borte).
Tvi, for en skydsgut!
Hu, du har væltet mig!
Sne faldt her nys, gut; —
stygt har den æltet mig. —

Galt har du kørt mig.
Peer, hvor er slottet?
Fanden har forført dig
med kæppen i kottet!

PEER GYNT. Bedst, en stakkar væk sig skynder.
Skal en bære fandens synder,
må en snart i bakken segne;
de er tunge nok, ens egne. (løber.)

(Et andet strøg på moen.)

PEER GYNT (synger).
En graver! En graver! Hvor er I, hunde?
En sang af brægende klokkermunde;
om hatteskyggen en sørgeflig;
jeg har mange døde; jeg skal følge lig!

(*Knappestøberen* med redskabskiste og en stor støbeske kommer fra en sidevej.)

KNAPPESTØBEREN. Godt møde, gubbe!

PEER GYNT. God kveld, min ven!

KNAPPESTØBEREN. Karlen har hastværk. Hvor skal [han hen?

PEER GYNT. Til gravøl.

KNAPPESTØBEREN. Ja så? Lidt skralt jeg ser; — med forlov, — du heder vel ikke Peer?

PEER GYNT. Peer Gynt, som man siger.

KNAPPESTØBEREN. Det kalder jeg held! Det er netop Peer Gynt, jeg skal hente ikveld.

PEER GYNT. Skal du det? Hvad vil du?

KNAPPESTØBEREN. Her kan du se; jeg er knappestøber. Du skal i min ske.

PEER GYNT Hvad skal jeg i den?

KNAPPESTØBEREN. Du skal smeltes om.

PEER GYNT. Smeltes?

KNAPPESTØBEREN. Her er den, skuret og tom
Din grav er gravet, din kiste bestilt.
I skrotten skal ormene leve gildt; —
men jeg har ordre til, uden dvælen
på Mesters vegne at hente sjælen.

PEER GYNT. Ugørligt! Sådan foruden varsel —!

KNAPPESTØBEREN. Det er gammel vedtægt ved gravøl
i stilhed at vælge dagen til festen, [og barsel
uden ringeste varsel for hædersgæsten.

PEER GYNT. Ja, rigtig. Det rundt i min hjerne løber.
Du er jo —?

KNAPPESTØBEREN. Det hørte du; — knappestøber.

PEER GYNT. Forstår! Kært barn har mange navne.
Ja så da, Peer; det er der, du skal havne!
Men dette, go'e karl, er uredelig færd!
Jeg véd, jeg er mildere medfart værd; —
jeg er ikke så gal, som I kanske tror, —
har øvet adskilligt godt her på jord; —
i værste fald kan jeg kaldes en flynder, —
men slet ikke nogen særdeles synder.

KNAPPESTØBEREN. Nej, det er jo netop knuden, mand;
du er ingen synder i højere forstand;
se, derfor slipper du pinsels-veen,
og kommer, som andre, i støbeskeen.

PEER GYNT. Kald det, hvad du vil, — ske eller pøl;
mungåt og bjor er begge to øl.
Vig, Satan!

KNAPPESTØBEREN. Du er da vel aldrig så grov
at tænke, jeg traver på en hestehov?

PEER GYNT. På hestehov eller rævekløv, —
pak dig; og pas dig for hvad du gør!

KNAPPESTØBEREN. Min ven, du er i en stor vildfarelse.
Begge har vi hast, og til tidsbesparelse
skal jeg forklare dig sagens grund.
Du er, som jeg har af din egen mund,
ikke nogen såkaldt storartet synder, —
ja, knapt en middels —

PEER GYNT. Se, se; du begynder
at snakke rimeligt —

KNAPPESTØBEREN. Vent nu lidt; —
men at kalde dig dydig, vilde gå for vidt —

PEER GYNT. Det gør jeg jo heller ikke fordring på.

KNAPPESTØBEREN. Altså midt imellem, og så som så.
En synder at det rigtig storladne slags
træffes ikke langs alfarvej nutildags;

der skal mere til, end at traske i dynd;
der kræves både kraft og alvor til en synd.

PEER GYNT. Ja, det er s'gu rigtigt, hvad du der bemærker;
en skal buse på, som de gamle bersærker.

KNAPPESTØBEREN. Du derimod, ven, du tog synden let.

PEER GYNT. Bare udenpå, ven, som et søleskvæt.

KNAPPESTØBEREN. Nu blir vi enige. Svovelpølen
er ikke for jer, der plasked i sølen —

PEER GYNT Og følgelig, ven, kan jeg gå, som jeg kom?

KNAPPESTØBEREN. Nej, følgelig, ven, skal du smeltes om.

PEER GYNT Hvad er det for kneb, I har fundet på
herhjemme. mens jeg i udlandet lå?

KNAPPESTØBEREN. Skikken er gammel, som slangens
og beregnet på at hindre værdifortabelse. [skabelse,
Du kender jo håndværket, — véd vel, at tidt
kan en støbning arte sig, rent ud sagt, skidt;
stundom blir knapperne hæmpeløse.
Hvad gjorde så du?

PEER GYNT. Jeg slang skrabet væk.

KNAPPESTØBEREN. Ja vel; Jon Gynt havde ord for at
så længe han åtte i skæppe og sæk. [sløse,
Men Mester, ser du, er sparsom, han;
og derfor blir han en holden mand.
Han slænger ikke væk, som rent udugeligt,
hvad der som råstof kan blive brugeligt.
Du var nu ætlet til en blinkende knap
på verdensvesten; men hæmpen glap,
og derfor skal du i vraggods-kassen,
for, som det heder, at gå over i massen.

PEER GYNT Du mener da vel aldrig, at få mig gydt,
sammen med Per og Pål, til noget nyt?

KNAPPESTØBEREN. Jo, så minsæl mener jeg så.
Det har vi gjort med ikke så få.
På Kongsberg gør de det samme med penge,
hvis præg er slidt ved at rulle for længe.

PEER GYNT. Men dette er jo liderligt gnieri!
Kære min ven, lad mig slippe fri; —
en hæmpeløs knap, en blankslidt skilling, —
hvad er det for en mand i din Mesters stilling?

KNAPPESTØBEREN. Å, såsom og eftersom ånden er i en,
så har en jo altid metalværdien.

PEER GYNT. Nej, siger jeg! Nej! Med tænder og klør
gør jeg modstand mod dette! Alt andet før!

KNAPPESTØBEREN. Men hvilket andet? Vær dog for-
For himlen er du ikke tilstrækkelig luftig — [nuftig.

PEER GYNT. Jeg er nøjsom; jeg sigter ikke så højt; —
men af selvet slipper jeg ikke en døjt.
Lad mig dømmes på gammeldags vis efter loven!
Sæt mig en tidlang hos ham med hoven; —
et hundrede år, om galt skal være;
se, det er noget, en sagtens kan bære;
thi pinen er jo dog kun moralsk,
og altså vel ikke så pyramidalsk.
Det er en overgang, som skrevet står,
og som ræven sagde; — man venter; der slår
en forløsningens stund; man træder tilbage,
og håber imidlertid på bedre dage. —
Men dette andet, — at skulle gå op
som et fnug i en uvedkommendes krop, —
dette støbeske-væsen, dette gyntske ophør, —
det sætter min inderste sjæl i oprør!

KNAPPESTØBEREN. Men, kære Peer, det trænges dog ej
for småting at tage så voldsomt på vej.
Dig selv har du aldrig været før; —
hvad skiller det så, om tilgagns du dør?

PEER GYNT. Har jeg ikke været —? Jeg må næsten le!
Peer Gynt har været noget andet, skal vi se!
Nej, knappestøber, du dømmer iblinde.
Kunde du syne mig i nyrerne inde,
så vilde du træffe bare Peer og Peer,
og ikke noget andet og heller ikke mer.

KNAPPESTØBEREN. Det er ikke muligt. Her har jeg min
Se, her står skrevet: Peer Gynt skal du fordre. [ordre.
Han har budt sit livs bestemmelse trods.
I støbeskeen med ham som mislykket gods.

PEER GYNT. Hvilket vås! Der må menes en anden person.
Står der virkelig Peer! Ikke Rasmus eller Jon?

KNAPPESTØBEREN. Dem har jeg smeltet for længe siden.
Kom så med det gode, og spild ikke tiden!

PEER GYNT. Nej, om jeg gør! Jo, det var pent,
om det viste sig imorgen, at en anden var ment.
Du får tage dig i vare, min gode mand!
Husk på det ansvar, som følge kan —

KNAPPESTØBEREN. Jeg har skriftligt for mig —

PEER GYNT. Men und mig dog frist!

KNAPPESTØBEREN. Hvad vil du med den?

PEER GYNT. Jeg vil få bevist,
at jeg var mig selv gennem hele livet;
og derom er det jo dog vi har kivet.

KNAPPESTØBEREN. Bevist? Med hvad?

PEER GYNT. Med vidner og attester.

KNAPPESTØBEREN. Jeg er såre ræd, de blir vraget al [Mester.

PEER GYNT. Umuligt! For øvrigt, den tid, den sorg!
Kære mand, lad mig låne mig selv på borg;
jeg er snart her igen. Kun én gang man fødes;
og sig selv, som man skabtes, holder man på.
Ja; er vi så enige?

KNAPPESTØBEREN. Nå da, lad gå.
Men husk, ved næste korsvej vi mødes. (*Peer Gynt* løber.)

(Længere borte på moen.)

PEER GYNT (i fuld fart).
Tid er penge, som skrevet står.
Den, som nu vidste, hvor korsvejen går; —
kanske er den nær, og kanske fjern.
Jorden brænder mig som gloende jern.
Et vidne! Et vidne! Hvor finder jeg nogen?
Det er næsten utænkeligt her på skogen.
Verden er fuskværk! Stellet er slet,
når en mand skal bevise sin soleklare ret!

(*En gammel kroget gubbe* med stav i hånden og pose på nakken trasker foran ham.)

GUBBEN (stanser).
Kære, vakre, — en skilling til en husvild kall!

PEER GYNT. Undskyld; jeg har ikke skillemynt ved [hånden —

GUBBEN. Prins Peer! Å nej; så vi træffes skal —?

PEER GYNT. Hvem er du?

GUBBEN. Han minds ikke gamlen i Ronden?

PEER GYNT. Du er da vel aldrig —?

GUBBEN. Dovregubben, far!

PEER GYNT. Dovregubben? Virkelig? Dovregubben! [Svar!

DOVREGUBBEN. Å, jeg er kommen så rent på knærne —!

PEER GYNT. Ødelagt?

DOVREGUBBEN. Plyndret for rub og stub.
Her traver jeg på fanstestien, sulten som en skrub.

PEER GYNT. Hurra! Sligt vidne vokser ikke på trærne!

DOVREGUBBEN. Herr prinsen er også bleven grå siden sidst.

PEER GYNT. Kære svigerfar, årene gnager og tærer.
Nå; streg over alle private affærer, —
og, for alting, ingen familjetvist.
Jeg var dengang en galning —

DOVREGUBBEN. Å ja; å ja; —
prinsen var ung. Og hvad gør en ikke da?
Men klog var prinsen, at han vraged sin brud;
dermed har han spart sig både harmen og skammen
for siden er hun så rent skejet ud —

PEER GYNT. Se, se!

DOVREGUBBEN. Hun gik nu for koldt vand og lud;
og tænk, — nu er hun og Trond flyttet sammen.

PEER GYNT. Hvilken Trond?

DOVREGUBBEN. Han i Valfjeldet.

PEER GYNT. Han? Aha;
det var ham, jeg lokked sæterjenterne fra.

DOVREGUBBEN Men dattersøn er bleven både fed og stor,
og har gilde børn over hele landet —

PEER GYNT. Ja, kære mand, spar de mange ord; —
der ligger mig på hjertet noget ganske andet. —
Jeg er kommen i en temmelig vanskelig stilling,
og ønsker et vidnesbyrd eller en attest; —
se, dermed kunde svigerfar hjælpe mig bedst.
Jeg skal altid gøre udvej til en drikkeskilling —

DOVREGUBBEN. Å nej; kan jeg være prinsen til nytte?
Så kanske jeg får et skudsmål i bytte?

PEER GYNT. Med glæde. Jeg er noget i betryk for kon- [tanter,
og må spinke og spare på alle kanter.

Men hør nu, hvad det gælder. I mindes vel,
da jeg meldte mig som frier i Ronden hin kveld —

DOVREGUBBEN. Bevares, herr prins!

PEER GYNT. Ikke dette med prinsen!
Men nok. I vilde med magt og vold
kverve mit syn med et snit i linsen,
og skabe mig om fra Peer Gynt til trold.
Hvad gjorde jeg så? Jeg satte mig imod, —
svor, jeg vilde stå på min egen fod;
jeg forsaged både elskov og magt og ære,
altsammen bare for mig selv at være.
Denne kendsgerning, ser I, skal I sværge på til tinge —

DOVREGUBBEN. Nej, om jeg kan!

PEER GYNT. Hvad er det for snak?

DOVREGUBBEN. Han vil da vel ikke til en løgn mig tvinge?
Han husker da vel, han i troldbrogen trak,
og smagte på mjøden —?

PEER GYNT. Ja, I lokked forførende; —
men jeg satte mig bestemt imod det afgørende.
Og netop det skal en kende sin mand på.
Det er slutningsverset det kommer an på.

DOVREGUBBEN. Men slutningen, Peer, blev jo stik imod.

PEER GYNT. Hvad er dette for væv?

DOVREGUBBEN. Da du Ronden forlod,
så skrev du dig bag øret mit valgsprogs-mærke.

PEER GYNT. Hvilket?

DOVREGUBBEN. Ordet? — det kløvende, stærke.

PEER GYNT. Ordet?

DOVREGUBBEN. Som skiller mellem menneskenes flok
og troldenes: trold, vær dig selv nok!

PEER GYNT (viger et skridt). Nok!

DOVREGUBBEN. Og af alle livsens kræfter
har du jo siden levet derefter.

PEER GYNT. Jeg! Peer Gynt!

DOVREGUBBEN (græder). Det er utaknemmeligt!
Som trold har du levet, men stødt holdt det hemmeligt.
Ordet, jeg lærte dig, har sat dig istand
til at svinge dig tilvejrs som en holden mand; —
og så kommer du her og kaster på nakken
af mig og af ordet, du skylder hele takken.

PEER GYNT. Nok! Et bergtrold! En egoist!
Dette her må være sludder; det er ganske visst!

DOVREGUBBEN (trækker frem en bunke gamle blade).
Du mener nok ikke, vi holder aviser?
Vent; her skal du se med rødt på sort,
hvor „Bloksberg-posten“ dig lover og priser;
og det samme har „Heklefjelds-tidende“ gjort
alt fra den vinter, du rejste bort. —
Vil du læse dem, Peer? Du kan gerne få lov.
Her står noget med underskrift „Hingstehov“.
Og her: „Om det troldelig-nationale“.
Skribenten drager den sandhed frem,
at det lidet kommer an på horn og hale,
bare en for resten af huden har en rem.
„Vort nok“, så slutter han, „gir troldets stempel
til manden“, — og så nævner han dig, som eksempel.

PEER GYNT. Et bergtrold? Jeg!

DOVREGUBBEN. Ja, den sagen er klar.

PEER GYNT. Kunde lige så gerne blevet, hvor jeg var?
Kunde siddet i Ronden i hyggelig ro?
Spart slid og møje og mange par sko?
Peer Gynt — et trold! — Det er væv! Det er snak!
Farvel! Der har du en skilling til tobak.

DOVREGUBBEN. Nej, snille prins Peer!

PEER GYNT. Slip! Du er gal,
eller går i barndom. Søg et hospital.

DOVREGUBBEN. Å, det er netop det, som jeg søger.
Men dattersøns afkom, som jeg før har sagt,
har fået her i landet slig svare magt;
og de siger, jeg bare er til i bøger.
Det heder jo, værst er ens egne frænder;
jeg, stakkar, får føle, det ord er sandt.
Det er hårdt at gælde for digt og tant —

PEER GYNT. Kære mand, der er flere, det uheld hænder.

DOVREGUBBEN. Og vi selv har slet ingen hjælpekasse,
ingen spareskillingsgris eller fattigblok; —
i Ronden vilde sligt jo heller ikke passe.

PEER GYNT. Nej, der gjaldt det fandens: vær dig selv nok!

DOVREGUBBEN. Å, prinsen kan da ikke klage på ordet.
Og hvis han på en eller anden baug —

PEER GYNT. Min mand, du er rent på det gale sporet;
jeg står selv, som man siger, på en nøgen haug —

DOVREGUBBEN. Det er da ikke muligt? er prinsen fant?

PEER GYNT. Tilbunds. Mit prinselige jeg står i pant.
Og det er jer skyld, I forbandede trolde!
Der ser man, hvad dårligt selskab kan volde.

DOVREGUBBEN. Så dratted da håbet af pinden ned igen!
Farvel! Det blir bedst, jeg til byen mig fægter —

PEER GYNT. Hvad vil du der?

DOVREGUBBEN. Jeg vil gå til komedien.
De søger i bladet nationale subjekter —

PEER GYNT. Lykke på rejsen; og hils fra mig.
Kan jeg rive mig løs, går jeg samme vej.
Jeg skriver en farce, både gal og grundig;
den skal hede: „*Sic transit gloria mundi*".

(løber bortover vejen; *Dovregubben* råber efter ham.)

(Ved en korsvej.)

PEER GYNT. Nu gælder det, Peer, som det aldrig har gældt!
Dette dovriske nok, det har dommen fældt.
Skuden er vrag; en får flyde på stumperne.
Alt andet; kun ikke mellem vraggods-klumperne!

KNAPPESTØBEREN (på vejskillet).
Nå da, Peer Gynt, hvor er så attesten?

PEER GYNT. Har vi korsvejen her? Det var fort bestilt!

KNAPPESTØBEREN. Jeg kan se på dit ansigt, som på et
hvad seddelen siger, før jeg har læst den. [skilt,

PEER GYNT. Jeg blev ked af det rend; — en kan gå sig
[vild —

KNAPPESTØBEREN. Ja; og desuden, hvad fører det til?

PEER GYNT. Sandt nok; på skogen ved nattetid —

KNAPPESTØBEREN. Der trasker dog en gamling. Skal
[vi kalde ham hid?

PEER GYNT. Nej; lad ham gå. Han er drukken, kære!

KNAPPESTØBEREN. Men kanske han kunde —

PEER GYNT. Hys; nej, — — lad være!

KNAPPESTØBEREN. Ja, tar vi så fat?

PEER GYNT. Et spørgsmål blot.
Hvad er det „at være sig selv“ i grunden?

KNAPPESTØBEREN. Et underligt spørgsmål, især i mun-
på en mand, der nylig — [den

PEER GYNT. Svar kort og godt.

KNAPPESTØBEREN. At være sig selv, er: sig selv at
Dog, på dig er sagtens den forklaring spildt; [døde.
og derfor, lad det kaldes: overalt at møde
med Mesters mening til udhængsskilt.

PEER GYNT. Men den, som nu aldrig at vide fik,
hvad Mester har ment med ham?

KNAPPESTØBEREN. Det skal han ane.

PEER GYNT. Men hvor ofte slår ikke anelser klik, —
og så går man *ad undas* midt på sin bane.

KNAPPESTØBEREN. Tilvisse, Peer Gynt; i anelsens mangel
har fyren med hoven sin bedste angel.

PEER GYNT. Dette her er en yderlig filtret affære. —
Hør; jeg gør afkald på, mig selv at være; —
det tør kanske falde svært at få det bevist.
Jeg betragter den del af sagen som forlist.
Men nylig, da jeg vandred her så ensom på moen,
følte jeg et tryk af samvittigheds-skoen;
jeg sagde til mig selv: du er dog en synder —

KNAPPESTØBEREN. Nu lader det jo, som du forfra
begynder —

PEER GYNT. Aldeles ikke; jeg mener en stor;
ikke blot i gerning, men i lyster og ord.
I udlandet har jeg levet forbistret —

KNAPPESTØBEREN. Kan være; men måtte jeg få se
[registret?

PEER GYNT. Ja, und mig blot frist; jeg vil søge presten,
og skrifte i en fart og bringe dig attesten.

KNAPPESTØBEREN. Ja, bringer du den, så er det jo klart,
at du blir for støbeske-historien spart.
Men ordren, Peer —

PEER GYNT. Papiret er gammelt;
det hidrører visst fra et ældre datum; —
der var engang jeg leved så slapt og vammelt,
og spilled profet og trode på fatum.
Ja, får jeg så prøve?

KNAPPESTØBEREN. Men —!
PEER GYNT. Kære, snille, —
du har dog visst ikke stort at bestille.
Her i distriktet er jo luften så gæv; —
den lægger til befolkningens alder en alen.
Husk på, hvad Justedals-presten skrev:
„det er sjeldent at nogen dør her i dalen."
KNAPPESTØBEREN. Til næste korsvej; men så ikke [længer.
PEER GYNT. En prest, om jeg så skal gribe ham med [tænger!
(han løber.)

(Lyngbakke. Vejen bugter sig bortefter højdedraget.)

PEER GYNT. Den tør være nyttig til mange ting,
sa Esben, han tog op en skæreving.
Hvem kunde tænkt, at ens syndegæld
skulde fri en af klemmen den sidste kveld?
Nå, sagen blir rigtignok lige fuldt kilden;
for det bærer i grunden fra asken i ilden; —
men der er jo et ord, som har hævdens dåb, —
der siges: så længe der er liv, er der håb.

(*En mager person* i højt opkiltret prestekjole og med et fuglefængernet over skulderen løber langsefter bakken.)

PEER GYNT. Hvem der? En prest med et fuglegarn!
Hej, hop! Jeg er lykkens kælebarn!
God aften, herr pastor! Stien er fæl. —
DEN MAGRE. Ja visst; men hvad gør man ikke for en sjæl?
PEER GYNT. Aha; der er en, som skal himle?
DEN MAGRE. Nej;
jeg håber, han er på en anden vej.
PEER GYNT. Herr pastor, får jeg slå følge et stykke?
DEN MAGRE. Ret gerne; selskab er efter mit tykke.
PEER GYNT. Jeg har noget på hjerte —
DEN MAGRE. Heraus! Læg an!
PEER GYNT. De ser her for Dem en skikkelig mand.
Statens lov har jeg redelig holdt;
har aldrig siddet i jern og bolt;
dog, stundom taber man fodefæste
og snubler —

DEN MAGRE. Ak ja; det hænder de bedste.

PEER GYNT. Se, disse småting —

DEN MAGRE. Kun småting?

PEER GYNT. Ja;
synder en gros har jeg holdt mig ifra.

DEN MAGRE. Ja, kære mand, lad mig så i ro; —
jeg er ikke den, De synes at tro. —
De ser på mine fingre? Hvad finder De ved dem?

PEER GYNT. Et mærkelig udviklet neglesystem.

DEN MAGRE. Og nu da? De skotter mod foden ned?

PEER GYNT (peger). Er den hoven naturlig?

DEN MAGRE. Det smigrer jeg mig med.

PEER GYNT (letter på hatten).
Jeg skulde svoret på, De var en prest;
og så har jeg den ære —. Nå, bedst er bedst;
står salsdøren åben, — sky køkkenvejen;
kan du træffe kongen, — gå udenom lakejen.

DEN MAGRE. Et håndtryk! De synes mig fordomsfri.
Nå, kære; hvad kan jeg så tjene Dem i?
Ja, De må ikke bede mig om magt eller penge.
Sligt kan jeg ikke skaffe, om De vilde mig hænge.
De kan ikke tro, hvilken flauhed i forretningen; —
det er gået så rent tilagters med omsætningen;
ingen tilgang på sjæle; kun i ny og næ
en enkelt —

PEER GYNT. Har slægten så mærkelig forbedret sig?

DEN MAGRE. Nej, tvertimod; den har skammelig for-
de fleste kommer i en støbeske. [nedret sig; —

PEER GYNT. Nå ja, — den ske har jeg hørt lidt om;
det var egentlig i den anledning, jeg kom.

DEN MAGRE. Tal frit!

PEER GYNT. Hvis det ikke var ubeskedent,
så ønsked jeg gerne —

DEN MAGRE. Et tilholdssted? Hvad?

PEER GYNT. De har gættet min bøn, forinden jeg bad.
Bedriften går jo, som De siger, vredent;
og kanske De derfor ikke tar det så nøje —

DEN MAGRE. Men, kære —

PEER GYNT. Mine fordringer er ikke høje.
Nogen løn er egentlig ingen nødvendighed;
kun en venlig omgang efter sted og omstændighed. —

DEN MAGRE. Varmt værelse?

PEER GYNT. Ikke for varmt; — og helst
adgang til at gå igen frank og frelst, —
ret til, som man siger, at træde tilbage,
når der byder sig en lejlighed til bedre dage.

DEN MAGRE. Min kære ven, det gør mig sandelig ondt;
men De kan ikke tro, hvilken mængde supliker
af lignende indhold mig godtfolk skikker,
når de skal bort fra sin jordiske dont.

PEER GYNT. Men når jeg betænker min forrige vandel,
så er jeg en adgangsberettiget mand —

DEN MAGRE. Det var jo kun småting —

PEER GYNT. I en viss forstand; —
dog, nu kommer jeg ihug, jeg drev negerhandel —

DEN MAGRE. Der er dem, der drev handel med viljer og
men gjorde det våset, og slap altså ikke ind. [sind,

PEER GYNT. Jeg har skibet nogle Brahmafigurer til Kina.

DEN MAGRE. Atter bedemandsstil! Sligt gør vi kun grin af.
Der er folk, som skiber ud fælere figurer
i prækener, i kunster og literaturer —
de må dog stå udenfor —

PEER GYNT. Ja, men véd
De hvad, — jeg har gået og spillet profet.

DEN MAGRE. I udlandet? Humbug! De flestes seen
ins blaue slutter i støbeskeen.
Har De ikke andet at støtte Dem til,
så kan jeg ikke huse Dem, så gerne jeg vil.

PEER GYNT. Jo, hør nu; i havsnød, — jeg sad på et [hvælv, —
og der står jo: den druknende griber efter sivet, —
endvidere står der: man er nærmest sig selv, —
og så skilte jeg halvvejs en kok ved livet.

DEN MAGRE. Jeg var tilfreds, De en kokkepige
havde halvvejs skilt ved noget andet tillige.
Hvad er dette her for en halvvejs-snak,
med respekt at sige? Hvem, mener De, gider
ødsle det dyre brændsel, i tider

som disse, på sådant stemningsløst rak?
ja, bliv ikke vred; Deres synder gjaldt skosen;
og undskyld, at jeg taler så rent ud af posen. —
Hør, kæreste ven, slå ud den tand;
og gør Dem med støbeske-tanken fortrolig.
Hvad vandt De, om jeg skaffed Dem kost og bolig?
Tænk efter; De er en fornuftig mand.
Ja, mindet beholdt De; den sats er sand; —
men udsigten over erindringens land
blev, både for hjerte og for forstand,
hvad Svensken kalder „bra litet rolig".
De har intet hverken til at hyle eller smile over;
intet til at juble eller fortvile over;
intet, som kan gøre Dem kold eller hed;
bare sådant noget til at ærgre Dem med.

PEER GYNT. Der står skrevet: det er ikke grejdt at forstå, hvor skoen trykker, når en ikke har den på.

DEN MAGRE. Det er sandt; jeg har, — den og den være kun for en umage støvle behov. [lov, —
Men det var heldigt, jeg nævnte støvler;
det minder mig om, at jeg må afsted;
jeg skal hente en steg, som jeg håber blir fed;
det er nok ikke værd, jeg står her og vrøvler —

PEER GYNT. Og turde man spørge, hvad synde-fór har mæsket den karl?

DEN MAGRE. Så vidt jeg tror,
har han været sig selv om natten som om dagen;
og det er dog i grunden hovedsagen.

PEER GYNT. Sig selv? Sogner d e t slags folk under Dem?

DEN MAGRE. Som det falder sig; porten står ialfald på Husk på, man kan være på to slags vis [klem.
sig selv; være vrangen eller retten af kjolen.
De véd, man har nylig fundet på i Paris
at gøre portræter ved hjælp af solen.
Enten kan man direkte billeder give,
eller også de såkaldt negative.
De sidste får omvendt lys og skygge,
og synes for almindelige øjne stygge;
men ligheden hviler dog også i dem,
og det gælder ikke andet, end at få dem frem.

Har nu en sjæl sig fotograferet
i sit levnets førsel ad negativ vej,
så blir ikke pladen derfor kasseret, —
man skikker den ganske simpelt til mig.
Jeg tar den da for mig til fortsat behandling,
og ved passende midler sker en forvandling.
Jeg damper, jeg dypper, jeg brænder, jeg renser,
med svovl og lignende ingredienser,
til billedet kommer, som pladen skulde give, —
nemlig det, der kaldes det positive.
Men har man, som De, visket halvt sig ud, —
så nytter hverken svovl eller kali-lud.

PEER GYNT. Altså til Dem må man komme som en ravn,
for at gå som en rype? Tør jeg spørge, hvad navn
står der under det negative kontrafej,
som De nu skal føre over på positiv vej?

DEN MAGRE. Der står Peter Gynt.

PEER GYNT. Peter Gynt? Ja så!
Er herr Gynt sig selv?

DEN MAGRE. Ja, det bander han på.

PEER GYNT. Nå, troværdig er han, den samme herr Peter.

DEN MAGRE. De kender ham kanske?

PEER GYNT. Å-ja, som det heder; —
man kender jo så mange.

DEN MAGRE. Min tid er knap;
hvor så De ham sidst?

PEER GYNT. Det var nede på Kap.

DEN MAGRE. Di buona speranza!

PEER GYNT. Ja, men derfra sejler
han nok med det første, hvis ikke jeg fejler.

DEN MAGRE. Så må jeg derned på stående fod.
Gid jeg nu bare betids ham fanger!
Det Kapland, det Kapland var mig altid imod; —
der findes nogle slemme missionærer fra Stavanger.
(han farer sydover.)

PEER GYNT. Den dumme hund! Der sætter han på sprang
med tungen af halsen. Jo, næsen blir lang.
Det var mig en fryd at narre det asen.
Slig karl gør sig kostbar og spiller basen!
Han har rigtig noget at gøre sig bred af!
Håndværket skal han nok ikke bli fed af; —

snart ryger han af pinden med hele stadsen. —
Hm, jeg sidder heller ikke fast i sadlen;
jeg er udstødt, kan man sige, af selvejer-adlen.

(et stjerneskud skimtes; han nikker efter det.)

Hils fra Peer Gynt, bror stjernerap!
Lyse, slukne og forgå i et gab — —

(griber sig sammen som i angst og går dybere ind i tågerne; stilt en stund, da skriger han:)

Er der ingen, ingen i hele vrimlen —,
ingen i afgrunden, ingen i himlen —!

(kommer frem længere nede, kaster sin hat på vejen og river sig i håret. Efterhånden falder der stilhed over ham.)

Så usigelig fattig kan en sjæl da gå
tilbage til intet i det tågede grå.
Du dejlige jord, vær ikke vred,
at jeg tramped dit græs til ingen nytte.
Du dejlige sol, du har sløset med
dine lysende stænk i en folketom hytte.
Der sad ingen derinde at varme og stemme; —
ejeren, siger de, var aldrig hjemme.
Dejlige sol og dejlige jord,
I var dumme, at I bar og lyste for min mor.
Ånden er karrig og naturen er ødsel.
Det er dyrt at bøde med livet for sin fødsel. —
Jeg vil opad, højt, på den bratteste tinde;
jeg vil endnu engang se solen rinde,
stirre mig træt på det lovede land,
se at få snedyngen over mig kavet;
de kan skrive derover; „her er ingen begravet";
og bagefter, — siden —! Lad det gå, som det kan.

KIRKEFOLK (synger på skogstien).

Velsignede morgen,
da Gudsrigets tunger
traf jorden som flammende stål!
Fra jorden mod borgen
nu arvingen sjunger
på Gudsrigets tungemål.

PEER GYNT (kryber sammen i skræk).

Aldrig se did! Der er ørk og øde. —
Jeg er ræd, jeg var død længe førend jeg døde.

(vil liste sig ind mellem buskerne, men støder på korsvejen.)

KNAPPESTØBEREN. God morgen, Peer Gynt! Hvor er [synderegistret?

PEER GYNT. Mener du ikke, jeg har hujet og plistret alt hvad jeg årked?

KNAPPESTØBEREN. Og ingen du traf?

PEER GYNT. Ingen, uden en rejsende fotograf.

KNAPPESTØBEREN. Ja, fristen er ude.

PEER GYNT. Alting er ude. Uglen lugter lunten. Kan du høre den tude?

KNAPPESTØBEREN. Det er ottesangs-klokken —

PEER GYNT (peger). Hvad er det, som skinner?

KNAPPESTØBEREN. Bare lys i en stue.

PEER GYNT. Hvad er det for sus —?

KNAPPESTØBEREN. Bare sang af en kvinde.

PEER GYNT. Ja, der, — der finder jeg synderegistret —

KNAPPESTØBEREN (griber i ham). Beskik dit hus!

(de er kommet ud af holtet og står ved hytten. Daggry.)

PEER GYNT. Beskikke mit hus? Der er det! Gå! Pak dig! Var skeen så stor som en kiste, — du kan tro, den rummed ikke mig og min liste!

KNAPPESTØBEREN. Til tredje korsvej, Peer; men så —!

(han bøjer tilside og går.)

PEER GYNT (nærmere mod huset).
Atter og fram, det er lige langt.
Ud og ind, det er lige trangt. (stanser.)
Nej! — som en vild uendelig klage
er det at gå ind, gå hjem og tilbage.

(går nogle skridt; men stanser igen.)

Udenom, sa Bøjgen! (hører sang i stuen.)
Nej; denne gang
tvers igennem, var vejen aldrig så trang!

(han løber mod huset; i det samme kommer *Solvejg* ud i døren, kirkeklædt og med salmebog i klædet; en stav i hånden. Hun står rank og mild.)

PEER GYNT (kaster sig ned på dørstokken).
Har du dom for en synder, så tal den ud!

SOLVEJG. Der er han! Der er han! Lovet være Gud!

(famler efter ham.)

PEER GYNT. Klag ud, hvor syndigt jeg har mig forbrudt!
SOLVEJG. Intet har du syndet, min eneste gut!
(famler igen og finder ham.)
KNAPPESTØBEREN (bag huset).
Registret, Peer Gynt?
PEER GYNT. Skrig ud min brøde!
SOLVEJG (sætter sig hos ham).
Livet har du gjort mig til en dejlig sang.
Velsignet være du, at du kom engang!
Velsignet, velsignet vort pinsemorgens-møde!
PEER GYNT. Så er jeg fortabt!
SOLVEJG. Der er en, som råder.
PEER GYNT (ler). Fortabt! Med mindre du kan gætte gåder!
SOLVEJG. Nævn dem.
PEER GYNT. Nævn dem! Hejsan! Ja visst!
Kan du sige, hvor Peer Gynt har været siden sidst?
SOLVEJG. Været?
PEER GYNT. Med bestemmelsens mærke på sin pande;
været, som han sprang i Guds tanke frem!
Kan du sige mig det! Hvis ikke må jeg hjem, —
gå under i de tågede lande.
SOLVEJG (smiler). O, den gåden er let.
PEER GYNT. Så sig, hvad du véd!
Hvor var jeg, som mig selv, som den hele, den sande?
Hvor var jeg, med Guds stempel på min pande?
SOLVEJG. I min tro, i mit håb og i min kærlighed.
PEER GYNT (studser tilbage).
Hvad siger du —! Ti! Det er gøglende ord.
Til gutten derinde er selv du mor!
SOLVEJG. Det er jeg, ja; men hvem er hans fader?
Det er han, som for moderens bøn forlader.
PEER GYNT (et skær af lys går over ham, han skriger):
Min moder; min hustru; uskyldig kvinde! —
O, gem mig, gem mig derinde!
(han klynger sig fast og skjuler ansigtet i hendes skød. Lang stilhed. Solen rinder.)
SOLVEJG (synger sagte):
Sov du, dyreste gutten min!
Jeg skal vugge dig, jeg skal våge —

Gutten har siddet på sin moders fang.
De to har leget hele livsdagen lang.
Gutten har hvilet ved sin moders bryst
hele livsdagen lang. Gud signe dig, min lyst!
Gutten har ligget til mit hjerte tæt
hele livsdagen lang. Nu er han så træt.
Sov du, dyreste gutten min!
Jeg skal vugge dig, jeg skal våge!

KNAPPESTØBERENS STEMME (bag huset).
Vi træffes på sidste korsvejen, Peer;
og så får vi se, om —; jeg siger ikke mer.

SOLVEJG (synger højere i dagglansen).
Jeg skal vugge dig, jeg skal våge; —
sov og drøm du, gutten min!

DE UNGES FORBUND

(1869)

PERSONERNE:

KAMMERHERRE BRATSBERG, jernværksejer.
ERIK BRATSBERG, hans søn, juridisk kandidat og grosserer.
TORA, hans datter.
SELMA, grossererens frue.
DOKTOR FJELDBO, værkslæge.
SAGFØRER STENSGÅRD.
PROPRIETÆR MONSEN på Storli.
BASTIAN MONSEN, hans søn.
RAGNA, hans datter.
KANDIDAT HELLE, huslærer på Storli.
VÆRKSFORVALTER RINGDAL.
GÅRDBRUGER ANDERS LUNDESTAD.
DANIEL HEJRE.
MADAM RUNDHOLMEN, landhandlerenke.
BOGTRYKKER ASLAKSEN.
EN TJENESTEPIGE hos kammerherrens.
EN OPVARTER.
EN PIGE hos madam *RUNDHOLMEN.*
FOLK AF ALMUEN, KAMMERHERRENS GÆSTER, o. s. v. o. s. v.

(Handlingen foregår på værket i nærheden af en købstad i det søndenfjeldske Norge.)

FØRSTE AKT.

(17de Maj. Aften. Folkefest. En lund ved hovedgården. Musik og dans i baggrunden; brogede lamper på trærne. I midten, noget tilbage, en talerstol; til højre indgang til et stort beværtningstelt; foran samme et bord med bænke. Over på den anden side i forgrunden et andet bord, pyndet med blomster og omgivet af lænestole.)

(*Stor folkemasse. Gårdbruger Lundestad,* med komitésløjfe i knaphullet, står på talerstolen. *Værksforvalter Ringdal* ligeledes med komitésløjfe, ved bordet til venstre.)

LUNDESTAD. — — Og derfor, ærede sognefolk, — en skål for vor frihed! Således, som vi har taget den i arv fra vore fædre, således vil vi bevare den for os selv og for vore sønner! Hurra for dagen! Hurra for 17de Maj!

TILHØRERNE. Hurra, hurra, hurra!

VÆRKSFORVALTER RINGDAL (idet *Lundestad* stiger ned). Og nu et hurra for gamle Lundestad!

ENKELTE STEMMER. Hys! Hys!

MANGE STEMMER (overdøvende). Hurra for Lundestad! Gamle Lundestad leve! Hurra!

(Tilhørerne spreder sig. *Proprietær Monsen,* hans søn *Bastian, sagfører Stensgård* og *bogtrykker Aslaksen* trænger sig frem gennem sværmen.)

MONSEN. Ja minsæl blir han aflægs nu!

ASLAKSEN. Det var vore lokale forholde han snakked for! Ho-ho!

MONSEN. Den tale har han nu holdt i alle de år, jeg kan mindes. Kom så her —!

STENSGÅRD. Nej-nej-nej! Ikke den vej, herr Monsen! Nu kommer vi jo rent bort fra Deres datter.

MONSEN. Å, Ragna finder os nok igen.

BASTIAN. Hun har ingen nød; kandidat Helle er med hende.

STENSGÅRD. Helle?

MONSEN. Ja, Helle. (puffer ham venskabeligt.) Men jeg er med Dem, ser De. Og det er vi da allesammen. Kom så! Her sidder vi i ly for kreti og pleti; her kan vi snakke lidt nærmere om det, som —

(har imidlertid sat sig ved bordet til venstre.)

RINGDAL (træder til). Undskyld, herr Monsen, — det bord er forbeholdt —

STENSGÅRD. Forbeholdt? For hvem?

RINGDAL. For kammerherrens.

STENSGÅRD. Å hvad, kammerherrens! Her er jo ingen af dem tilstede.

RINGDAL. Nej, men vi kan vente dem hvert øjeblik.

STENSGÅRD. Så lad dem sætte sig et andet steds. (tager en stol.)

GÅRDBRUGER LUNDESTAD (lægger hånden på stolen). Nej, bordet får nu stå, som sagt er.

MONSEN (rejser sig). Kom, herr Stensgård; der er ligeså god plads derborte. (går over til højre.) Opvarter! Hm, ingen opvarter heller. Det skulde nu festkomitéen sørget for i tide. Å, Aslaksen, gå ind og hent os fire flasker Champagne. Forlang af den dyreste. Sig, Monsen betaler! (*Aslaksen* går ind i teltet; de tre øvrige sætter sig.)

LUNDESTAD (går stilfærdigt over til dem og vender sig til *Stensgård*). De får nu endelig ikke ta det fortydeligt op —

MONSEN. Nej, fortrydeligt —! Gudbevares! Langtfra det!

LUNDESTAD (fremdeles til *Stensgård*). For det er jo slet ikke mig personligt; det er festkomitéen, som har besluttet —

MONSEN. Forstår sig. Festkomitéen har at befale og vi skal lystre —

LUNDESTAD (som før). Vi er jo her på kammerherrens grund. Han har velvilligt overladt os både lunden og haven for ikveld; og så mente vi —

STENSGÅRD. Vi sidder fortræffeligt her, herr Lundestad, — når vi blot får sidde i ro, — jeg mener, for folkesværmen.

LUNDESTAD (venligt). Ja, ja; så er det jo godt og vel altsammen.

(går mod baggrunden.)

ASLAKSEN (fra teltet). Nu kommer opvarteren straks med vinen.

(sætter sig.)

MONSEN. Eget bord; — under særligt tilsyn af festkomitéen. Og det på selve frihedsdagen! Der har De en prøve på det hele stell.

STENSGÅRD. Men Herregud, I gode skikkelige mennesker, — hvorfor finder I jer i sligt?

MONSEN. Gammel nedarvet slendrian, ser De.

ASLAKSEN. De er ny her i egnen, herr sagfører Stensgård. Men kendte De bare en liden smule til vore lokale forholde, så —

OPVARTEREN (bringer Champagne). Det var jo her, der blev bestilt—?

ASLAKSEN. Javisst. Se så; skænk i!

OPVARTEREN (skænker i). Ja det var jo for Deres regning, herr Monsen?

MONSEN. Altsammen; vær ganske rolig. (Opvarteren går.)

MONSEN (klinker med *Stensgård*). Nå, velkommen iblandt os, herr overretssagfører! Det glæder mig særdeles at ha gjort Deres bekendtskab; og jeg må sige, det er en ære for distriktet, at slig en mand, som De, slår Dem ned her. Vi har læst så meget om Dem i aviserne, både fra sangermøder og andre møder. Herr sagfører Stensgård, De har store talegaver og De har hjerte for det almindelige vel. Gid De nu rigtig med liv og lyst måtte gribe ind i, — hm, gribe ind i —

ASLAKSEN. I de lokale forholde.

MONSEN. Å ja; i de lokale forholde. Skål for det! (de drikker.)

STENSGÅRD. Liv og lyst skal det ikke skorte på!

MONSEN. Bravo! Hør! Et glas til for det løfte!

STENSGÅRD. Nej, stop; jeg har allerede i forvejen —

MONSEN. Å snak! Et glas til, siger jeg; — det er et løftets bæger!

(de klinker og drikker igen; under det følgende vedbliver *Bastian* flittigt at fylde glassene.)

MONSEN. For resten, — siden vi nu engang er kommet ind på slige ting —, så må jeg sige, at det ikke egentlig er kammerherren, som holder alting under åget. Nej, den, som står bagved og styrer slæden, det er gamle Lundestad, De!

STENSGÅRD. Ja, det har jeg hørt fra flere kanter. Jeg begriber ikke, at sådan en frihedsmand —

MONSEN. Lundestad? Kalder De Anders Lundestad frihedsmand? Ja, han gav sig rigtignok ord for det, i sine unge dage, da det gjaldt at svinge sig op. Derfor tog han også stortingshvervet i arv efter faderen. Gudbevar's; alting går nu i arv her!

STENSGÅRD. Men alt dette uvæsen måtte der da kunne gøres en ende på.

ASLAKSEN. Ja, død og pine, herr sagfører, — bare gør ende på!

STENSGÅRD. Jeg siger jo ikke at jeg —

ASLAKSEN. Jo, netop De! De er manden. De har snakketøj, som folk siger; og De har det, som mere er, De har penneførhed. Min avis står Dem åben, det véd De.

MONSEN. Men skulde noget ske, så måtte det rigtignok ske snart. Valgmandsvalget skal holdes en af dagene.

STENSGÅRD. Og Deres mange private affærer vilde ikke være til hinder, dersom valget nu faldt på Dem?

MONSEN. Mine private affærer vilde vistnok lide under det; men dersom man mente, at kommunens tarv fordred noget sligt, så fik jeg naturligvis finde mig i at sætte personlige hensyn tilside.

STENSGÅRD. Ja-ja, så er det bra. Og et parti h a r De allerede, det har jeg godt mærket.

MONSEN. Jeg smigrer mig med, at flertallet af den unge virkelystne slægt —

ASLAKSEN. Hm, hm; her er snushaner ude.

DANIEL HEJRE (fra teltet; nærsynt, spejder omkring og kommer nærmere). Å, turde jeg ikke bede om at få låne en ledig stol; jeg vilde gerne sætte mig derborte.

MONSEN. Her er faste bænke, som De ser; men kan De ikke sidde her ved bordet?

DANIEL HEJRE. Der? Ved det bord? Å jo, såmæn! (sætter sig.) Se, se! Champagne, tror jeg.

MONSEN. Ja. De drikker kanske et glas med?

DANIEL HEJRE. Nej, tak! Den Champagne, madam Rundholmen leverer, den —; nå ja, et lidet glas kan jeg jo sagtens for godt selskabs skyld —; ja, den som nu bare h a v d e et glas.

MONSEN. Bastian, gå ind og hent et.

BASTIAN. Å, Aslaksen, gå ind og hent et glas.

(*Aslaksen* går ind i teltet. Taushed.)

DANIEL HEJRE. Herrerne generer sig da vel ikke for mig? Lad mig endelig ikke —! Tak, Aslaksen! (hilser på *Stensgård.*) Fremmed ansigt. Nylig ankommen. Formodentlig overretssagfører Stensgård, hvis jeg ikke fejler.

MONSEN. Ganske rigtig. (præsenterer.) Overretssagfører Stensgård, herr Daniel Hejre —

BASTIAN. Kapitalist.

DANIEL HEJRE. Forhenværende, rettere sagt. Nu har jeg skilt mig ved det hele; er gået fra det, kan man gerne sige. Ja, ikke fallit! Det må De død og pine ikke tro.

MONSEN. Drik, drik nu, mens det skummer.

DANIEL HEJRE. Men keltringstreger, ser De; kneb og sligt noget, — noksagt. Nå ja, jeg vil håbe, det blot er forbigående. Når jeg får mine ældre processer og nogle andre affærer fra hånden, så skal minsæl den højvelbårne herr Mikkel for en dag. Skål! Drikker De ikke på det? Hvad?

STENSGÅRD. Ja, måtte jeg ikke først spørge, hvem den højvelbårne herr Mikkel er?

DANIEL HEJRE. He-he; De skal såmæn ikke se så forlegen ud. De tror da vel aldrig, jeg sigter til herr Monsen? Herr Monsen kan jo dog ikke kaldes højvelbåren ialfald. Nej, det er kammerherre Bratsberg, min kære unge ven!

STENSGÅRD. Hvad for noget? I forretningssager er da vel kammerherren en hæderlig mand.

DANIEL HEJRE. Siger De det, unge menneske? Hm; noksagt! (rykker nærmere.) For en snes år siden var jeg værd en tønde guld. Fik stor formue efter min fader. De har vel hørt tale om min fader? Ikke det? Gamle Mads Hejre? De kaldte ham Guld-Mads. Han var skibsreder; tjente ustyrtelige penge i licents-tiden; lod sine vindusposter og dørstolper forgylde; havde råd til det; noksagt; — derfor kaldte de ham Guld-Mads.

ASLAKSEN. Forgyldte han ikke skorstenspiberne også?

DANIEL HEJRE. Nej, det er bare en avisløgn; — den opstod længe forinden Deres tid for resten. Men penge brugte han; og det har da jeg også gjort. En kostbar rejse til London —; har De ikke hørt tale om min rejse til London? Førte formelig hofstat med mig; — har De virkelig ikke hørt tale om det? Hvad? — Og hvad har jeg ikke smidt væk til kunster og videnskaber? Og hvorledes har jeg ikke holdt unge talenter frem?

ASLAKSEN (rejser sig). Tak for mig, mine herrer!

MONSEN. Nå? Vil De gå fra os?

ASLAKSEN. Ja, jeg vil røre lidt på mig. (går.)

DANIEL HEJRE (dæmpet). Han er også en af dem. Lønner som alle de andre; he-he! Véd De vel, jeg har holdt ham et helt år til studeringer?

STENSGÅRD. Virkelig? Har Aslaksen studeret?

DANIEL HEJRE. Ligesom den unge Monsen; — blev aldrig til noget; også ligesom, — noksagt, — hvad jeg vilde sige; måtte opgive ham; mærkede allerede tidlig dette usalige hang til spirituosa —

MONSEN. Men De kom rent bort fra, hvad De vilde fortalt herr Stensgård om kammerherren.

DANIEL HEJRE. Ej, det er en vidtløftig historie. Da min fader stod på sit højeste, så gik det nedad for den gamle kammerherre, — den nuværendes fader, forstår De; for han var også kammerherre —

BASTIAN. Naturligvis; alting går i arv her.

DANIEL HEJRE. Alle tækkelige egenskaber iberegnet. Noksagt. Pengereduktionen, — uforsigtigheder, vidtløftigheder, som han roded sig ind i anno 1816 og derudover, tvang ham til at sælge af jordegodset —

STENSGÅRD. Og Deres fader købte?

DANIEL HEJRE. Både købte og betalte. Nu! Hvad sker? Jeg tiltræder arven; jeg gør forbedringer i tusendtal —

BASTIAN. Naturligvis.

DANIEL HEJRE. Skål! — Forbedringer i tusendtal, som sagt; jeg lufter ud i skogene; en årrække går, — så kommer min herr Urian, — jeg mener den nuværende, — og lar handelen gå om igen!

STENSGÅRD. Ja, men højstærede herr Hejre, det måtte De da kunnet forhindre.

DANIEL HEJRE. Ikke så let! Nogle små formaliteter var forglemte, påstod han. Jeg befandt mig desuden dengang i en momentan pengeforlegenhed, som efterhånden gik over til at blive permanent. Og hvor langt rækker man vel nutildags uden kapitaler?

MONSEN. Nej, det er så Gud et sandt ord! Ja, i visse måder rækker man ikke langt med kapitaler heller. Det har jeg fåt føle. Ja, selv mine uskyldige børn —

BASTIAN (dunker i bordet). Uf, far, — havde jeg visse folk her!

STENSGÅRD. Deres børn, siger De?

MONSEN. Nå ja; se for eksempel Bastian. Er han ikke bleven vel oplært kanske —?

DANIEL HEJRE. Trefold! Først i retning henimod student; så i retning henimod maler; og så i retning —, nej, det er sandt, — civilingeniør, det er han da.

BASTIAN. Ja, det er jeg, død og pine!

MONSEN. Ja, det er han; det kan jeg bevise både med regninger og med eksamensattester! Men hvem har fåt kommunalarbejdet? Hvem har fåt vejanlæggene her — især i de to sidste år? Det har

udlændinger fåt — eller ialfald fremmede, — folk, kort sagt, om hvem man ingenting véd!

DANIEL HEJRE. Ja, det går skammeligt til i det hele. Da man til nytår skulde have en sparebankforstander, gik man herr Monsen forbi og valgte et subjekt med forstand (hoster) med forstand på at holde pungen lukket, — hvilket vor splendide vært åbenbart ikke har. Gælder det et tillidshverv i kommunen; — ligedan! Aldrig Monsen; altid en, der nyder tillid — hos magthaverne. Nå; commune suffragium, som der står i romerretten; det vil sige, man lider skibbrud i kommunalfaget, far! Fy, for pokker! Skål!

MONSEN. Tak! Men for at komme til noget andet, — hvorledes går det nu med Deres mange processer?

DANIEL HEJRE. De er fremdeles under forberedelse; jeg kan ikke sige Dem mere for øjeblikket. Ja, hvilke chikaner er jeg ikke udsat for i den anledning! I næste uge blir jeg desværre nødt til at indkalde hele formandskabet for forligelseskommissionen.

BASTIAN. Er det sandt, som folk siger, at De engang har indkaldt Dem selv for forligelseskommissionen?

DANIEL HEJRE. Mig selv? Ja; men jeg mødte ikke.

MONSEN. Ha-ha! Ikke det, nå?

DANIEL HEJRE. Havde lovligt forfald; skulde over Grønsund, og så var det uheldigvis det år, Bastian havde bygget broen; — plump; De véd, det gik ad undas —

BASTIAN. Nå, så skulde da fanden —!

DANIEL HEJRE. Besindighed, unge mand! Her er så mange, som spænder buen til den brister; brobuen, mener jeg; alting er jo arveligt —; noksagt!

MONSEN. Hå-hå-hå! Noksagt, ja! Drik nu De, noksagt! (til *Stensgård.*) De hører, herr Hejre har fribrev på at ytre sig, som han lyster.

DANIEL HEJRE. Ja, ytringsfriheden er også den eneste statsborgerlige rettighed, jeg sætter pris på.

STENSGÅRD. Kun skade, at den rettighed er begrænset af lovene.

DANIEL HEJRE. He-he! Herr overretssagførerens tænder løber kanske i vand efter en injurieproces? Hvad? Læg endelig ikke hånden imellem, højstærede! Jeg er en gammel praktikus, jeg!

STENSGÅRD. Med hensyn til injurier?

DANIEL HEJRE. Deres tilgivelse, unge mand! Den harme, De føler, den gør i sandhed Deres hjerte ære. Jeg beder Dem glemme,

at en olding har siddet her og talt frimodigt om Deres fraværende venner.

STENSGÅRD. Fraværende venner?

DANIEL HEJRE. Sønnen er visst al ære værd; noksagt! Datteren ligeså. Og når jeg i forbigående kom til at kaste et stænk på kammerherrens karakter —

STENSGÅRD. Kammerherrens? Er det kammerherrens, De kalder mine venner?

DANIEL HEJRE. Ja, man gør da ikke visiter hos sine uvenner, véd jeg?

BASTIAN. Visiter?

MONSEN. Hvad for noget?

DANIEL HEJRE. Au, au, au! Her har jeg visst røbet noget, som —!

MONSEN. Har De gjort visiter hos kammerherrens!

STENSGÅRD. Sniksnak! Forvanskninger!

DANIEL HEJRE. Sandelig, højst fatalt! Men hvor kunde jeg også tænke, at det var en hemmelighed? (til *Monsen.*) For resten må De ikke tage mine ord altfor bogstaveligt. Når jeg siger visit, så mener jeg kun sådant et formelt besøg; — rigtignok i livkjole og gule hansker; men hvad —!

STENSGÅRD. Og jeg siger Dem, jeg har ikke talt et levende ord med den familje!

DANIEL HEJRE. Er det muligt? Blev De ikke modtagen anden gang heller? Ja, for første gang nægted man sig hjemme, det véd jeg nok.

STENSGÅRD (til *Monsen*). Jeg havde noget skriftligt at overbringe fra tredjemand i Kristiania; det er det hele.

DANIEL HEJRE (rejser sig). Der er, Gud døde mig, noget oprørende i sligt! Der kommer den unge, tillidsfulde, uerfarne på livets bane; opsøger den prøvede verdensmand i hans hus; tyr til ham, der har sit på det tørre, for at begære, — noksagt! Verdensmanden slår døren i; man er ikke hjemme; — nej, man er aldrig hjemme, når det gælder, — noksagt! (udbrydende.) Men det er jo den skammeligste grovhed ovenikøbet!

STENSGÅRD. Å, lad nu den kedelige sag fare.

DANIEL HEJRE. Ikke hjemme! Han, som går der og siger: jeg er altid hjemme for skikkelige mennesker!

STENSGÅRD. Siger han det?

DANIEL HEJRE. Sådant et mundheld. Herr Monsen blir heller aldrig modtaget. Men jeg begriber ikke, hvorfor han har lagt Dem for had. Ja, jeg siger had; for véd De, hvad jeg hørte igår?

STENSGÅRD. Jeg vil ikke vide, hvad De hørte igår.

DANIEL HEJRE. Punktum altså. Ytringen var mig for resten ikke påfaldende; — i kammerherre Bratsbergs mund da! Jeg kan blot ikke forstå, hvorfor han skulde lægge „rodhugger" til.

STENSGÅRD. Rodhugger?

DANIEL HEJRE. Når De absolut tvinger mig, så må jeg indrømme, at kammerherren har kaldt Dem en rodhugger og en lykkejæger.

STENSGÅRD (springer op). Hvad for noget?

DANIEL HEJRE. Rodhugger og lykkejæger, — eller lykkejæger og rodhugger, jeg tør ikke indestå for hvorledes ordene faldt.

STENSGÅRD. Og det har De hørt på?

DANIEL HEJRE. Jeg? Havde jeg været tilstede, herr sagfører Stensgård, så skulde De visselig ikke savnet det forsvar, som De fortjener.

MONSEN. Der ser De, hvad der kommer ud af at —

STENSGÅRD. Hvor tør den uforskammede person understå sig —?

DANIEL HEJRE. Nå, nå, nå! Ikke så ivrig! Det har været figurlig ment, det gir jeg min hals på. Kanske blot en spøgefuld vending. Imorgen kan De jo bede om en forklaring. Ja, for De skal da vel i den store middag? Hvad?

STENSGÅRD. Jeg skal ikke i nogen middag.

DANIEL HEJRE. To visiter og endda ingen indbydelse —!

STENSGÅRD. Rodhugger og lykkejæger! Hvad skulde det sigte til?

MONSEN. Se der borte! Når man taler om fanden, så er han nærmest. Kom, Bastian! (*Monsen* og *Bastian* bort.)

STENSGÅRD. Hvad skulde det betyde, herr Hejre?

DANIEL HEJRE. Kan virkelig ikke tjene Dem med noget svar. — De lider? Deres hånd, unge mand! Tilgiv, om jeg ved min frimodighed har såret Dem. Tro mig, De har endnu mange bitre erfaringer at gøre på livets bane. De er ung; De er tillidsfuld og godtroende. Det er smukt; det er rørende sågar; men, men, — godtroenhed er sølv; verdenserfaring er guld; — det er et ordsprog af min egen opfindelse, far! Gud være med Dem! (*Daniel Hejre* går.)

(*Kammerherre Bratsberg, hans datter* og *doktor Fjeldbo* kommer fra venstre.)

ANDERS LUNDESTAD (ved talerstolen, slår til lyd). Herr værksforvalter Ringdal har ordet.

STENSGÅRD (råber). Herr Lundestad, jeg forlanger ordet!

LUNDESTAD. Siden!

STENSGÅRD. Nej, nu! Straks!

LUNDESTAD. De kan ikke få ordet nu. Hert Ringdal har det.

RINGDAL (på talerstolen). Ærede forsamling! I dette øjeblik har vi den ære at se i vor midte manden med det varme hjerte og den åbne hånd, — han, som vi i en lang årrække har vant os til at se op til, som til en fader; han, som altid er rede til råd, som til dåd; han, hvis dør aldrig er stængt for noget hæderligt medlem af vort samfund; han, han —; vor ærede hædersgæst ynder ikke lange taler, og derfor, en skål og et hurra for kammerherre Bratsberg og hans familje! De leve! Hurra!

MÆNGDEN. Hurra! Hurra! Hurra!

(stormende jubel; man omringer *kammerherren,* som takker og trykker de nærmestes hænder.)

STENSGÅRD. Får jeg nu ordet?

LUNDESTAD. Værsågod. Talerstolen er til tjeneste.

STENSGÅRD (springer op på bordet). Jeg bygger min egen talerstol!

DE UNGE (stimler om ham). Hurra!

KAMMERHERREN (til doktoren). Hvem er det balstyrige menneske?

FJELDBO. Sagfører Stensgård.

KAMMERHERREN. Nå, han!

STENSGÅRD. Hør mig, I feststemte brødre og søstre! Hør mig, I, som har frihedsdagens jubel og sang i eders hjerter, selv om den ligger bunden. Jeg er en fremmed iblandt jer —

ASLAKSEN. Nej!

STENSGÅRD. Tak for det nej! Jeg tar det som et længselens og trangens vidnesbyrd. Dog, fremmed er jeg; men det er svoret, at her står jeg med stort og friskt hjertelag for eders sorg og glæde, for eders savn og sejer; havde jeg såsandt derover nogen magt, da — da —!

ASLAKSEN. Det har De, herr overretssagfører!

LUNDESTAD. Ingen afbrydelse! De har ikke ordet.

STENSGÅRD. De endnu mindre! Jeg afsætter festkomiteen! Frihed på frihedsdagen, gutter!

DE UNGE. Hurra for friheden!

STENSGÅRD. Man vil nægte jer mælets brug! I hørte det. Man vil gøre jer til umælende! Væk med sligt voldsherredømme! Jeg vil ikke stå her og holde tale for en målbunden klynge. Snakke vil jeg. Og I skal snakke med. Vi vil snakke fra leveren!

MÆNGDEN (under stigende jubel). Hurra!

STENSGÅRD. Ikke mere disse golde kisteklædte festmøder! En gylden, en dådstung grøde skal skyde frem af vore Syttende-Maj-lag herefter. Maj! Det er jo spiretiden; det er årets unge svulmende jomfrumåned. Til 1ste Juni blir det netop to måneder siden jeg satte mig ned her iblandt jer. Og hvad har jeg ikke sét af storhed og af småhed, af stygt og af vakkert her!

KAMMERHERREN. Hvad er det egentlig han taler om, doktor?

FJELDBO. Bogtrykker Aslaksen siger, det er om de lokale forholde.

STENSGÅRD. Jeg har sét evner glimte og glitre nede i folket. Men jeg har også sét den fordærvelsens ånd, som ligger knugende over evnerne og holder dem nede i det lave. Ja, jeg har sét unge, varme, tillidsfulde hjerter storme til møde, — men også dem, som stængte døren for sig!

TORA. O, Gud!

KAMMERHERREN. Hvad mener han med det?

STENSGÅRD. Ja, brødre og søstre i frejdighed! Der er i vejret, i luften, en magt, et spøgelse fra rådne dage, som lægger tyngsel og mørke udover der, hvor der skulde være lys og flugt. I jorden igen med dette spøgelse!

MÆNGDEN. Hurra! Hurra for 17de Maj!

TORA. Kom, far —!

KAMMERHERREN. Hvad pokker er det for spøgelse? Doktor, hvem taler han om?

FJELDBO (hurtig). A, det er om — (hvisker et par ord.)

KAMMERHERREN. Aha! Nej, gør han virkelig?

TORA (sagte). Tak!

STENSGÅRD. Vil ingen anden knuse dragen, så vil jeg! Men vi må holde sammen, gutter!

MANGE STEMMER. Ja! Ja!

STENSGÅRD. Vi er de unge. Vi ejer tiden; men tiden ejer også os. Vor ret er vor pligt! Albu-rum for enhver dådskraft, for enhver vilje, som er af det stærke! Hør mig! Vi vil stifte et forbund. Pengesækken har ophørt at regere i sognet!

KAMMERHERREN. Bravo! (til doktoren.) Pengesækken, sagde han; altså dog virkelig —!

STENSGÅRD. Ja, gutter, vi, vi er valutaen, så sandt der er malm i os. Vore viljer, det er det klingende sølv, som skal gælde mand og mand imellem. Krig og nederlag for hver den, som vil hindre, at vi udmynter os!

MÆNGDEN. Hurra!

STENSGÅRD. Man har slængt mig et hånligt bravo i ansigtet her ikveld —

KAMMERHERREN. Nej!

STENSGÅRD. Lige meget! Hverken tak eller trusel gælder for den, der vil, hvad han vil. Og dermed Gud befalet! Ja, han; thi det er dog hans ærende, vi går i vor unge tillidsfulde gerning. Ind til restauratøren altså; — i denne time vil vi stifte vort forbund!

MÆNGDEN. Hurra! Bær ham! Bær ham! (han løftes på guldstol.)

STEMMER. Tal! Mere! Mere!

STENSGÅRD. Samhold, siger jeg! Med de unges forbund er et forsyn i pagt. Det står til os, om vi vil styre verden — her i distriktet! (han bæres ind i teltet under stormende jubel.)

MADAM RUNDHOLMEN (tørrer øjnene). Å nej, for en mund der sidder på det menneske! Kunde en ikke gerne kysse ham, herr Hejre?

DANIEL HEJRE. Nej, kysse ham, det vilde jeg dog ikke.

MADAM RUNDHOLMEN. Nej, De! Det tror jeg nok.

DANIEL HEJRE. Vilde De kanske kysse ham, madam Rundholmen?

MADAM RUNDHOLMEN. Uf, hvor fæl De er!

(hun går ind i teltet; *Daniel Hejre* ligeså.)

KAMMERHERREN. Spøgelse, — og drage, — og pengesæk! Det var forskrækkelig grovt. Men vel tilpas!

LUNDESTAD (nærmer sig). Det gør mig rigtig inderlig ondt, herr kammerherre —

KAMMERHERREN. Ja, hvor har De havt Deres menneskekundskab henne? Nå, nå; det kan times enhver. Godnat, herr Lundestad, og mange tak for iaften. (vender sig til *Tora* og *Doktoren.*) Men fy for pokker; dette prægtige unge menneske har jeg jo været grov imod!

FJELDBO. Ja så?

TORA. Visiten, mener du —?

KAMMERHERREN. To visiter. Det er sandelig Lundestads skyld; han havde skildret mig ham, som en lykkejæger og som — som noget, jeg ikke husker. Nå, heldigvis kan jeg bøde på det.

TORA. Hvorledes —?

KAMMERHERREN. Kom, Tora; vi vil endnu iaften —

FJELDBO. Å nej, herr kammerherre, er nu det værd at —?

TORA (sagte). Hys!

KAMMERHERREN. Har man forløbet sig, så får man gøre det godt igen; det er simpel skyldighed. God nat, doktor! Så fik jeg dog en fornøjelig stund. Det er mere, end De har beredt mig idag.

FJELDBO. Jeg, herr kammerherre?

KAMMERHERREN. Å ja, ja, ja; — både De og andre —

FJELDBO. Men måtte jeg ikke spørge, hvad jeg —?

KAMMERHERREN. Herr værkslæge, — ingen påtrængenhed. Jeg er aldrig påtrængende. Nå, i Guds navn for resten, — god nat!

(*Kammerherren* og *Tora* går ud til venstre; *Fjeldbo* ser tankefuld efter dem.)

BOGTRYKKER ASLAKSEN (fra teltet). Hej, opvarter! Blæk og pen! Jo, nu går det løs, herr doktor!

FJELDBO. Hvad går løs?

ASLAKSEN. Han stifter forbundet. Det er næsten stiftet.

LUNDESTAD (har nærmet sig sagte). Skriver der sig mange ind?

ASLAKSEN. Vi har nu omkring 37 foruden enker og sligt. Pen og blæk, siger jeg! Ingen opvarter tilstede; det er de lokale forholdes skyld. (ud bagved teltet.)

LUNDESTAD. Puh; dette her har været en varm dag.

FJELDBO. Jeg er bange, vi får varmere dage herefter.

LUNDESTAD. Tror De kammerherren blev meget vred?

FJELDBO. Å, slet ikke; det så De jo. Men hvad siger De om det nye forbund?

LUNDESTAD. Hm; jeg siger ingenting. Hvad skal en vel sige?

FJELDBO. Men det er jo begyndelsen til en kamp om magten her i distriktet.

LUNDESTAD. Ja-ja! Kamp er god. Han er en mand med store gaver, han, Stensgård.

FJELDBO. Og en mand, som vil frem.

LUNDESTAD. Ungdommen vil altid frem. Jeg vilde også frem, da jeg var ung; der er ingenting at sige på det. Men en kunde kanske gå indenfor døren —

DANIEL HEJRE (fra teltet). Nå, herr Lundestad, skal De ind og interpellere? Hvad? Gøre opposition? He-he! For så må De skynde Dem.

LUNDESTAD. Å, jeg kommer vel altid tidsnok.

DANIEL HEJRE. For sent, far! Med mindre De vil stå fadder. (Hurraråb fra teltet.) Der synger degnene Amen; nu er dåbsakten over.

LUNDESTAD. En får vel lov til at høre; jeg skal holde mig stille. (går ind.)

DANIEL HEJRE. Det er også et af de faldende trær! Mangt og mange vil komme til at falde nu! Her vil komme til at se ud, som en skog efter storm. Å, det er dejligt, er det!

FJELDBO. Men sig mig, herr Hejre, hvad kan det egentlig interessere Dem?

DANIEL HEJRE. Interessere mig? Jeg er ingen interesseret mand, herr doktor! Når jeg fryder mig, så er det på mine medborgeres vegne. Her vil blive liv, indhold, stof! For mig personligt — gudbevares, for mig kan det være ligegyldigt; jeg siger, som Stortyrken sagde om kejseren af Østerrig og kongen af Frankrig: Det er mig det samme, enten svinet æder hunden eller hunden svinet. (ud i baggrunden til højre.)

MÆNGDEN (i teltet). Sagfører Stensgård leve! Han leve! Hurra! Hurra for de unges forbund! Vin! Punsch! Hej; hej! Øl! Hurra!

BASTIAN MONSEN (fra teltet). Gud velsigne Dem og alle mennesker! (med tårekvalt stemme.) Uf, doktor, jeg kender mig så stærk ikveld. Jeg må gøre noget!

FJELDBO. Gener Dem ikke. Men hvad vil De gøre?

BASTIAN. Jeg tror, jeg går ned på dansesalen og prygler et par af mine venner. (ud bagved teltet.)

(*Stensgård* kommer ud fra teltet, uden hat og i stærk bevægelse.)

STENSGÅRD. Kære Fjeldbo, er det dig?

FJELDBO. Til tjeneste, herr folkehøvding! Ja, du er da vel kåret —?

STENSGÅRD. Naturligvis; men —

FJELDBO. Og hvad skal det så videre kaste af sig? Hvilke tillidshverv i kommunen? En bankbestyrerpost? Eller kanske —?

STENSGÅRD. Å, snak ikke til mig om sligt! Du mener det heller ikke. Du er ikke så flad og tom i brystet, som du gerne vil synes.

FJELDBO. Nu skal vi høre!

STENSGÅRD. Fjeldbo! Vær mig en ven, som før! Det er blevet øde imellem os. Der var så meget uhyggeligt hos dig, spas og spot, som stødte mig tilbage. Å, det var dog uret af mig! (slår armene om ham.) O, du evige Gud, hvor jeg er lykkelig!

FJELDBO. Du også! Jeg med; jeg med!

STENSGÅRD. Ja, måtte jeg ikke være den usleste usling på jorden, hvis ikke al denne velsignelse gjorde mig god og brav? Hvormed har jeg fortjent det, du? Hvad har jeg syndige skabhals gjort, at jeg blev så rigt benådet?

FJELDBO. Her er min hånd! Ikveld holder jeg minsæl af dig!

STENSGÅRD. Tak! Vær trofast og sand. Jeg skal være det. — Ja, er det ikke en usigelig lykke, således at kunne rive dem med sig, alle de mange? Må en ikke blive god af taknemmelighed? Og hvorledes må en ikke elske alle mennesker? Jeg synes, jeg kunde kryste dem i favn allesammen, græde og bede dem om forladelse, fordi Gud har været så partisk at give mig mere end dem.

FJELDBO (stille). Ja; så usigelig meget kan den enkelte få. Ikke et kryb, ikke et grønt blad langs vejen kunde jeg træde på ikveld.

STENSGÅRD. Du?

FJELDBO. Punktum! Derom er ikke talen. Jeg vilde kun sige, at jeg forstod dig.

STENSGÅRD. Hvad for en dejlig nat! Musiken og jubelen klinger langt ud over engene. Dernede er det stille. — Ja, den mand, hvis liv ikke tar sin dåb af slig en time, han fortjener ikke at leve på Guds jord.

FJELDBO. Ja, men sig mig nu, — hvad skal så videre bygges — imorgen, og alle ugedage?

STENSGÅRD. Bygges? Først gælder det at rive ned. — Du, Fjeldbo, jeg har engang drømt, — eller kanske jeg så det; dog nej, jeg drømte; men så levende; jeg syntes der var kommen dommedag over jorden. Jeg kunde se hele rundingen af den. Ingen sol var der; kun et gult uvejrslys. Der gik en storm; den strøg fra vest og strøg alting med sig; først strøg den vissent løv, så strøg den mennesker; — men de holdt sig på benene endda. Kapperne slog tæt ind om dem, så de fór som siddende i flugten. Først så de ud som borgerfolk, der løber efter sine hatte i blæst; men da de kom nærmere, så var det kejsere og konger; og det, de løb efter og greb efter, og som de altid var nærved at nå, men aldrig nåde, det var kroner og rigsæbler. Å, der kom hundreder efter hundreder af alle slags, og ingen vidste, hvad det gjaldt; men mange jamred og

spurgte: hvorfra er den dog kommen, denne forfærdelige storm? Da blev der svaret: én røst talte, og denne ene røst gav slig genlyd, at stormen vaktes!

FJELDBO. Når drømte du dette?

STENSGÅRD. Å, engang, — jeg erindrer ikke; for flere år siden.

FJELDBO. Der har været oprør etsteds i Europa, og så har du spist tungt til aften og læst aviser ovenpå.

STENSGÅRD. Den samme isnen, den samme rislen nedad ryggen har jeg følt ikveld. Ja, jeg skal gøre fyldest for mig. Jeg vil være røsten —

FJELDBO. Hør, kære Stensgård, du skal stanse og tænke dig om. Du vil være røsten, siger du. Godt! Men hvor vil du være røsten? Her i fogderiet? Eller, hvis det kommer højt, her i amtet! Og hvem skal være genlyden, der slår, så stormen vækkes? Jo, folk, som proprietær Monsen og bogtrykker Aslaksen og det fedryggede geni, herr Bastian. Og i stedet for de flygtende kejsere og konger vil vi få se gårdbruger Lundestad, som løber efter sin stortingsfuldmagt. Hvad blir så det hele? Det blir, hvad syntes først i drømmen, — spidsborgere i blæst.

STENSGÅRD. I den nærmeste nærhed, ja! Men ingen véd, hvor langt et uvejr slår.

FJELDBO. Sniksnak med dig og dit uvejr! Og når så dertil kommer, at du, blind og besnakket og forlokket, som du er, vender dine våben netop mod det hæderlige og det dygtige iblandt os —

STENSGÅRD. Det er ikke sandt!

FJELDBO. Det er sandt! Monsen på Storli fik tag i dig straks du kom her til bygden; og gør du dig ikke fri for ham, så blir det din ulykke. Kammerherre Bratsberg er en hædersmand; det kan du stole på. Véd du, hvorfor herr proprietæren har lagt ham for had? Jo, fordi —

STENSGÅRD. Jeg tåler ikke et ord mere! Ikke et eneste ord, som fornærmer mine venner!

FJELDBO. Se tilbunds i dig selv, Stensgård! Er herr Mons Monsen virkelig din ven?

STENSGÅRD. Proprietær Monsen har med al velvilje åbnet sit hus for mig —

FJELDBO. Han åbner forgæves sit hus for de bedre her.

STENSGÅRD. Å, hvem kalder du de bedre? Nogle storsnudede embedsmænd! Jeg véd det nok. Men hvad mig angår, så har man

på Storli modtaget mig med en forekommenhed og en anerkendelse, som —

FJELDBO. Anerkendelse; ja desværre, — der er vi ved kernepunktet.

STENSGÅRD. Aldeles ikke! Jeg er mand for at se uhildet. Proprietær Monsen har evner, han har læsning, han har sans for de offentlige anliggender.

FJELDBO. Evner? Å ja, på sin vis. Læsning også; han holder bladene og har deraf mærket sig, hvilke taler du har holdt, og hvilke artikler du har skrevet. Og at han har sans for de offentlige anliggender, det har han naturligvis lagt for dagen ved at samstemme både i dine taler og i dine avisartikler.

STENSGÅRD. Hør, Fjeldbo, nu kommer igen bundfaldet op i dig. Kan du da aldrig holde dig fri for dette skidenfærdige i tankegangen? Hvorfor altid forudsætte enten usle eller latterlige bevæggrunde? Å, du mener det ikke! Nu ser du så trofast ud igen. Jeg vil sige dig det bedste, det rette kernepunkt. Kender du Ragna?

FJELDBO. Ragna Monsen? Ja; sådan på anden hånd.

STENSGÅRD. Ja, hun kommer undertiden til kammerherrens.

FJELDBO. I al stilhed. Hun og frøken Bratsberg er veninder fra konfirmationstiden.

STENSGÅRD. Og hvad siger du så om hende?

FJELDBO. Jo, efter alt, hvad jeg har hørt, må hun være en meget fortræffelig pige.

STENSGÅRD. Å, du skulde se hende i hjemmet. Hun har ingen anden tanke end de to små søskende. Og hvorledes skal hun ikke have plejet sin moder! Du véd, moderen var sindssyg de sidste år, hun levede.

FJELDBO. Ja visst; jeg var selv læge der en tid. Men sig mig, kære ven, jeg skulde dog vel ikke tro at —?

STENSGÅRD. Jo, Fjeldbo, jeg elsker hende virkelig; til dig kan jeg sige det. Ja, jeg skønner godt, hvad der undrer dig. Du finder det påfaldende, at jeg så hurtig ovenpå —. Ja, du véd jo, jeg har været forlovet i Kristiania?

FJELDBO. Ja, man har fortalt det.

STENSGÅRD. Det hele forhold var en skuffelse. Jeg måtte bryde det; det var bedst for alle parter. Du kan tro, jeg har lidt nok under den sag; jeg har følt mig pint og knuget —. Nå, Gud ske lov, nu er jeg ude af det; det var også min grund til at flytte bort.

FJELDBO. Og ligeover Ragna Monsen er du sikker på dig selv?

STENSGÅRD. Ja, det er jeg, du! Her er ingen fejltagelse mulig.

FJELDBO. Men så i Guds navn, gør alvor af det! Det er en stor lykke! O, jeg kunde sige dig så meget —

STENSGÅRD. Kan du virkelig det? Har hun ytret noget? Til frøken Bratsberg kanske?

FJELDBO. Du forstår mig ikke. Men hvorledes er det muligt, at du midt under alt dette kan gå her og svire i politiske orgier? At bygdesladderen kan få indpas i et sind som —

STENSGÅRD. Og hvorfor ikke? Mennesket er da ikke en så aldeles enkelt maskine heller. Jeg er det ialfald ikke. Desuden, netop igennem disse kampe og brydninger går vejen til hende.

FJELDBO. En forbandet triviel vej.

STENSGÅRD. Fjeldbo, jeg er ærgerrig; det véd du godt. Jeg må frem i verden. Når jeg tænker på, at jeg er tredive år, og endnu står ved begyndelsen, så kender jeg samvittighedens tænder i mig.

FJELDBO. Ja, men det er ikke dens visdomstænder.

STENSGÅRD. Det kan ikke nytte at snakke til dig. Du har aldrig følt denne jagende og eggende trang. Du har drevet og dovnet alle dine dage, — som student, til eksamen, i udlandet, og nu her —

FJELDBO. Å ja, kanske; men det har ialfald været dejligt. Og der følger ingen slappelse efter, som den, man føler, når man stiger ned af bordet, efter at —

STENSGÅRD. Alt andet; men dette tåler jeg minsæl ikke! Du gør en ond gerning med sligt. Du tager løftelsen fra mig —

FJELDBO. Ja, men véd du hvad; når løftelsen sidder så løst —

STENSGÅRD. Lad være, siger jeg! Hvad ret har du til at bryde ind i min lykke? Tror du ikke jeg er ærlig kanske?

FJELDBO. Jo, det véd himlen, jeg tror!

STENSGÅRD. Nå, hvad skal det så til at gøre mig tom og ækkel og mistroisk mod mig selv? (larm og råb i teltet.) Hør; hør! De drikker min skål! Hvad der kan gribe så mange, — ved den evige Gud, det har sandhed i sig!

(*Frøken Bratsberg, frøken Monsen* og *kandidat Helle* fra venstre går over pladsen i mellemgrunden.)

KANDIDAT HELLE (til *frøken Bratsberg*). Se der, frøken; der står netop sagfører Stensgård.

TORA. Ja, så følger jeg ikke længere. Godnat, Ragna! Godnat; godnat!

HELLE og *FRØKEN MONSEN.* Godnat; godnat! (de går ud til højre.)

TORA (nærmere). Jeg er jernværksejer Bratsbergs datter. Jeg har et brev til Dem fra far.

STENSGÅRD. Til mig —?

TORA. Værsågod; her er det. (vil gå.)

FJELDBO. Får jeg ikke lov at følge?

TORA. Nej tak; følg ikke. Godnat! (ud til venstre.)

STENSGÅRD (læser ved en papirlygte). Hvad for noget?

FJELDBO. Men, kære, — hvad skriver kammerherren?

STENSGÅRD (brister i latter). Det havde jeg dog ikke ventet!

FJELDBO. Men sig mig da —?

STENSGÅRD. Kammerherre Bratsberg er en ynkelig karl.

FJELDBO. Og det vover du —

STENSGÅRD. Usel; usel! Sig det igen til hvem du vil. Nå, lad for resten være. (gemmer brevet.) Det blir imellem os!

(Forsamlingen kommer ud af teltet.)

PROPRIETÆR MONSEN. Herr formand! Hvor er herr Stensgård?

MÆNGDEN. Der står han! Hurra!

LUNDESTAD. Herr overretssagføreren har glemt sin hat.

(rækker ham den.)

BOGTRYKKER ASLAKSEN. Værsågod; her er punsch! En hel bolle!

STENSGÅRD. Tak; ikke mere.

MONSEN. Og så husker vel medlemmerne, at imorgen samles vi på Storli hos mig for at —

STENSGÅRD. Imorgen? Nej, det var jo ikke imorgen —?

MONSEN. Jo visst; for at vedtage den rundskrivelse, som —

STENSGÅRD. Nej, imorgen kan jeg sandelig ikke godt —. Jeg skal se iovermorgen eller dagen derefter. Nå, godnat, mine herrer; hjertelig tak for idag, og hurra for fremtiden!

MÆNGDEN. Hurra! Vi følger ham hjem!

STENSGÅRD. Tak; tak! De må endelig ikke —

ASLAKSEN. Vi følger Dem allesammen.

STENSGÅRD. Lad gå. Godnat, Fjeldbo; ja, for du følger vel ikke?

FJELDBO. Nej. Men det vil jeg sige dig, at hvad du ytred om kammerherre Bratsberg —

STENSGÅRD. Hys, hys; det var overdrevet i udtrykket. En streg over det! — Nå ja, mine ærede venner, vil I være med, så kom; jeg går i spidsen.

MONSEN. Deres arm, Stensgård.

BASTIAN. Sangere! Stem i! Noget rigtig fædrelandsk!

MÆNGDEN. Sang; sang! Musik!

(En folkesang spilles og synges. Toget marscherer ud til højre i baggrunden.)

FJELDBO (til *Lundestad*, som er bleven tilbage). Et stadseligt følge.

LUNDESTAD. Å ja. Men en stadselig fører også.

FJELDBO. Og hvor går så De, herr Lundestad?

LUNDESTAD. Jeg? Jeg går hjem og lægger mig.

(han hilser og går. *Doktor Fjeldbo* blir alene tilbage.)

(Teppet falder.)

ANDEN AKT.

(Havestue hos kammerherrens. Elegante møbler, pianoforte, blomster og sjeldne planter. Indgangsdør i baggrunden. På venstre side dør til spisesalen; til højre flere åbne glasdøre ud til haven.)

(*Bogtrykker Aslaksen* står ved indgangsdøren. *En pige* er ifærd med at bære et par frugtskåler ind til venstre.)

PIGEN. Ja, men De hører jo, selskabet sidder tilbords endnu. De må komme igen siden.

ASLAKSEN. Nej, får jeg så heller lov til at vente?

PIGEN. Ja, hvis De heller vil det. De kan sætte Dem der så længe.

(hun går ind i spisesalen. *Aslaksen* sætter sig ved døren. Ophold. *Doktor Fjeldbo* komme fra baggrunden.)

FJELDBO. Nå, goddag, Aslaksen; er De her?

PIGEN (kommer tilbage). Å, hvor sent doktoren kommer!

FJELDBO. Jeg blev kaldt ud i sygebesøg.

PIGEN. Både kammerherren og frøkenen har spurgt så meget efter Dem.

FJELDBO. Så det har de?

PIGEN. Ja doktoren må endelig gå ind. Eller skal jeg kanske sige til at —?

FJELDBO. Nej, nej; lad være. Jeg skal altid få en bid mad sidenefter; nu venter jeg her så længe.

PIGEN. Ja, de er snart færdige. (hun går ud i baggrunden.)

ASLAKSEN (lidt efter). Og De kan lade sligt gæstebudsbord gå fra Dem, — med kage og fin vin og alt godt?

FJELDBO. Ja, for pokker, man får snarere for meget end for lidt af det gode her i egnen.

ASLAKSEN. Det kan jeg ikke være enig med Dem i.

FJELDBO. Hm. Men sig mig, — det er nogen, De venter på?

ASLAKSEN. Det er nogen, jeg venter på, ja!

FJELDBO. Og hjemme står det tåleligt til? Deres kone —?

ASLAKSEN. Ligger tilsengs som sædvanlig; hoster og tæres væk.

FJELDBO. Og den næstældste?

ASLAKSEN. Å, han er og blir nu vanfør; det véd De jo. Det skal så være for os; — hvad fanden kan det nytte at snakke om sligt!

FJELDBO. Lad mig se på Dem, Aslaksen!

ASLAKSEN. Nå; hvad vil De se?

FJELDBO. Idag har De drukket.

ASLAKSEN. Det gjorde jeg igår også.

FJELDBO. Igår; ja, det fik endda så være; men idag og —

ASLAKSEN. End de derinde da? Jeg synes de også drikker.

FJELDBO. Ja, kære Aslaksen, De har ret på en måde; men vilkårene er nu så forskellige her i verden.

ASLAKSEN. Jeg har ikke valgt mine vilkår.

FJELDBO. Nej, Vorherre har valgt for Dem.

ASLAKSEN. Nej, det har han ikke. Det er mennesker, som har valgt. Daniel Hejre valgte, da han tog mig ud af trykkeriet og satte mig til at studere. Og kammerherre Bratsberg valgte, da han ruinerte Daniel Hejre, så jeg måtte gå tilbage til trykkeriet igen.

FJELDBO. Nu taler De mod bedre vidende. Kammerherre Bratsberg har aldrig ruineret Daniel Hejre; Daniel Hejre ruinerte sig selv.

ASLAKSEN. Lad gå! Men hvor turde Daniel Hejre ruinere sig selv, når han havde sligt ansvar mod mig? Vorherre har også sin skyld, forstår sig. Hvorfor skulde han give mig evner og anlæg? Nå, dem kunde jeg da endelig brugt som en skikkelig håndværksmand; men så kommer den gamle sludderbøtte —

FJELDBO. Det er stygt, hvad De der siger. Daniel Hejre tog sig dog visst af Dem i den bedste mening.

ASLAKSEN. Ja, hans gode mening kan s'gu lidet hjælpe mig. — Derinde, hvor de nu sidder og klinker og drikker skåler, der sad jeg også; var som en af de andre; var fint opklædt —! Det var vel noget for mig, det; for mig, som havde læst så mangt, og som havde tørstet så længe efter at få del i alt det, som herligt er i verden. Jo, pyt! Hvor længe var Jeppe i paradis? Knald og fald, ud af det igen; — hele herligheden faldt i fisk, som vi siger i trykkeriet.

FJELDBO. Ja-ja; men De var jo dog ikke så slemt stillet; De havde jo Deres håndværk at ty til.

ASLAKSEN. Det er en god snak, det. Efter sligt noget er ens stand ikke længere ens stand. De tog fodfæstet væk under mig og satte mig ud på en glat is, — og så må jeg endda høre slængord, fordi jeg snubler.

FJELDBO. Nå; jeg vil visselig ikke gå hårdt irette med Dem —

ASLAKSEN. Nej, det gør De også ret i. — Det er et underligt røre! Daniel Hejre og forsynet og kammerherren og skæbnen og omstændighederne — og jeg selv også! jeg har tidt tænkt på at klare det ud fra hinanden og skrive en bog om det; men det er så forbandet indfiltret at — (skotter mod døren til venstre.) Se så; nu går de fra bordet.

(Selskabet, *damer* og *herrer*, går under munter samtale fra spisesalen ud i haven. Mellem gæsterne er *sagfører Stensgård* med *Tora* under den venstre og *Selma* under den højre arm. *Doktor Fjeldbo* og *bogtrykker Aslaksen* står oppe ved døren i baggrunden.)

STENSGÅRD. Ja, jeg er jo fremmed her; damerne får sige, hvor jeg skal føre Dem hen.

SELMA. Ud i det fri; De må se haven.

STENSGÅRD. O ja, det skulde være dejligt!

(ud gennem den forreste glasdør til højre.)

FJELDBO. Men i Guds navn, det var jo Stensgård!

ASLAKSEN. Ja, det er ham, jeg skal have fat i. Jeg har rendt længe nok efter ham; heldigvis traf jeg da Daniel Hejre —

(*Daniel Hejre* og *Erik Bratsberg* kommer fra spisesalen.)

DANIEL HEJRE. He-he; det var minsæl en ekscellent Sherry! Jeg har ikke smagt magen, siden jeg var i London.

ERIK BRATSBERG. Ja, ikke sandt? Den kan live et menneske op!

DANIEL HEJRE. Ak, ak; det er en sand fryd at se sine penge så vel anvendte!

ERIK BRATSBERG. Hvorledes? (leende.) Nå; ja, ja vel, ja!

(de går ud i haven.)

FJELDBO. De skal tale med Stensgård, siger De?

ASLAKSEN. Jeg skal så.

FJELDBO. I forretninger?

ASLAKSEN. Forstår sig; festberetningen i bladet —

FJELDBO. Ja, véd De hvad, — så må De vente derude så længe —

ASLAKSEN. Ude i gangen?

FJELDBO. I forstuen, ja! Her er hverken tid eller sted —; jeg skal passe på, når Stensgård blir et øjeblik alene; hører De —!

ASLAKSEN. Bevares vel; jeg skal vente til min tid kommer.

(går ud i baggrunden.)

(Kammerherre Bratsberg, gårdbruger Lundestad, værksforvalter Ringdal og et par andre herrer fra spisesalen.)

KAMMERHERREN (i samtale, til *Lundestad).* Uvorent, siger De? Nu, formen vil jeg ikke videre opholde mig ved; men der var guldkorn i den tale; det kan jeg forsikre Dem.

LUNDESTAD. Ja-ja; når kammerherren er fornøjet, så kan sagtens jeg være det.

KAMMERHERREN. Det skulde jeg også mene. Nå, der har vi da doktoren! Og med en tom mave sandsynligvis?

FJELDBO. Siger intet, herr kammerherre; her er ikke langt til spisekammeret; — jeg betragter mig halvvejs som hjemme i huset.

KAMMERHERREN. Se, se; gør De det? Det skulde De dog ikke gøre før tiden.

FJELDBO. Hvorledes? De tager det da vel ikke ilde op? De har jo selv tilladt mig —

KAMMERHERREN. Hvad jeg har tilladt Dem, det er tilladt. — Nå, nå; betragt De Dem som hjemme, og se De kan finde vejen til spisekammeret. (slår ham let på skuldren og vender sig til *Lundestad).* Se, det er en; ham kan De kalde en lykkejæger og — og det andet, som jeg ikke husker.

FJELDBO. Men, herr kammerherre!

LUNDESTAD. Nej, jeg forsikrer —

KAMMERHERREN. Ingen disputer ovenpå maden; det er ikke tjenligt. Nu får vi snart kaffeen derud. (går med gæsterne ned i haven.)

LUNDESTAD (til *Fjeldbo).* Skulde De hørt så underlig, som kammerherren er idag?

FJELDBO. Det mærkede jeg allerede igår aftes.

LUNDESTAD. Tænk, han vil endelig, at jeg skal have kaldt herr Stensgård for en lykkejæger og sligt noget!

FJELDBO. Å, pyt, herr Lundestad; om nu så var? Men undskyld; jeg må ned og hilse på husets damer. (går ud til højre.)

LUNDESTAD (til *Ringdal,* som ordner et spillebord). Hvorledes hænger det dog sammen, at sagfører Stensgård kommer her?

RINGDAL. Ja, sig De mig det. Han stod ikke på listen fra først af.

LUNDESTAD. Altså bagefter? Efter den tiltale, kammerherren fik igår —?

RINGDAL. Ja, kan De skønne sligt?

LUNDESTAD. Skønne det? Å jo; å jo.

RINGDAL (sagtere). Mener De, kammerherren er ræd for ham?

LUNDESTAD. Jeg mener, han er varsom, — mener jeg.

(de går samtalende op mod baggrunden og derpå ud i haven; på samme tid kommer *Selma* og *Stensgård* frem i den forreste havedør.)

SELMA. Jo, vil De nu se; der borte over trætoppene skimter vi både kirketårnet og hele den øverste del af byen.

STENSGÅRD. Ja virkelig; det havde jeg ikke troet.

SELMA. Synes De ikke udsigten heroppefra er dejlig?

STENSGÅRD. Alting er dejligt her; haven og udsigten og solskinnet og menneskene! O, du gode Gud, hvor det altsammen er dejligt! Og her bor De hele sommeren?

SELMA. Nej, ikke jeg og min mand; vi kommer og går. Vi har et stort prægtigt hus inde i byen, meget prægtigere end her; ja, De skal nok få se det.

STENSGÅRD. Og Deres familje bor kanske også i byen?

SELMA. Familje? Hvem skulde den familje være?

STENSGÅRD. Ja, jeg vidste ikke —

SELMA. Vi eventyrprinsesser har ingen familje.

STENSGÅRD. Eventyrprinsesser?

SELMA. I det højeste har vi kun sådan en ond stedmoder —

STENSGÅRD. En heks, ja! Og De er altså prinsesse?

SELMA. Over alle de sunkne slotte, hvor det spiller om torsdagsnatten. Doktor Fjeldbo mener, det må være en meget behagelig livsstilling; men, — ja, nu skal De høre —

ERIK BRATSBERG (fra haven). Nå, endelig finder man da den lille frue!

SELMA. Ja, fruen fortæller herr Stensgård sit levnetsløb.

ERIK BRATSBERG. Se, se; og hvad figur spiller ægtemanden i fruens levnetsløb?

SELMA. Prins, naturligvis. (til *Stensgård.*) De véd, der kommer altid en prins og løser trolddommen, og så er alting godt og vel, og så er der glæde og gratulation i verden, og så er eventyret ude.

STENSGÅRD. Å; det var for kort.

SELMA. Ja kanske, — på en måde.

ERIK BRATSBERG (slår armen om hende). Men ud af det eventyr spandt der sig et nyt, og der blev prinsessen dronning!

SELMA. På samme vilkår, som de rigtige prinsesser?

ERIK BRATSBERG. Hvilke vilkår?

SELMA. De må udenlands; bort til et fremmed rige.

ERIK BRATSBERG. En cigar, herr Stensgård?

STENSGÅRD. Tak; ikke nu. (*Doktor Fjeldbo* og *Tora* fra haven.)

SELMA (imod dem). Kære Tora, er du der! Du er da vel ikke syg?

TORA. Jeg? Nej.

SELMA. Jo, jo; det er du visst; jeg synes, du konsulerer doktoren så ivrigt i de sidste dage.

TORA. Nej, jeg forsikrer dig —

SELMA. Snak; lad mig føle! Du brænder. Kære doktor, tror De ikke den hede går over?

FJELDBO. Alting skal have sin tid.

TORA. Frost er da heller ikke bedre —

SELMA. Nej, den jævne middelvarme, — så siger min mand også.

KAMMERHERREN (kommer fra haven). Hele familjen samlet i fortrolig klynge? Det er just ikke meget høfligt mod gæsterne.

TORA. Kære far, nu skal jeg straks —

KAMMERHERREN. Aha, det er Dem, damerne gør kur til, herr Stensgård. Det skal jeg besørge.

TORA (sagte til *Fjeldbo*). Bliv! (hun går ud i haven.)

ERIK BRATSBERG (byder *Selma* armen). Har fruen noget imod —?

SELMA. Kom! (begge ud til højre.)

KAMMERHERREN (ser efter dem). At få de to skilt ad, det er nu ikke til at tænke på.

FJELDBO. Det vilde også være en syndig tanke.

KAMMERHERREN. Ja, hvorledes dog Vorherre er dårernes formynder! (råber ud.) Tora, Tora, så hav dog et øje med Selma! Hent et sjal til hende; og lad hende ikke løbe således omkring; hun forkøler sig! Ja, vi mennesker er kortsynte, doktor! Véd De noget middel mod den feil?

FJELDBO. Ja; lærepengene. Dem skal man anbringe bag øret, så ser man klarere en anden gang.

KAMMERHERREN. Ej-ej! Tak for det råd. Men De, som regner Dem for hjemme her, De skal såmæn også tage Dem lidt af Deres fremmede.

FJELDBO. Ja vel; Stensgård, skal kanske vi to —?

KAMMERHERREN. Å nej, kære, — derude går min gamle ven, Hejre —

FJELDBO. Ja, han regner sig også for hjemme her.

KAMMERHERREN. Ha, ha, ha! Han gør så, ja!

FJELDBO. Nå, vi to skal slå os sammen og prøve vort bedste.

(går ud i haven.)

STENSGÅRD. Herr kammerherren nævnte Daniel Hejre. Jeg må sige, jeg blev forundret over at se ham her.

KAMMERHERREN. Gjorde De det? Herr Hejre og jeg er skolekammerater og ungdomsvenner. Vi har desuden stødt sammen i så mange livsforholde —

STENSGÅRD. Ja, om de sammenstød gav herr Hejre adskilligt tilbedste igåraftes.

KAMMERHERREN. Hm!

STENSGÅRD. Havde han ikke været, så skulde jeg visselig ikke således i min stemning kogt over, som jeg gjorde. Men han har en måde at omtale personer og begivenheder på, som —; i det hele taget, der sidder en slem mund på ham.

KAMMERHERREN. Min kære unge ven, — herr Hejre er min gæst; det får De ikke lov at glemme. Fuld frihed i mit hus; men med forbehold: intet uridderligt i omtale af dem, jeg omgåes.

STENSGÅRD. Jeg ber meget om forladelse —!

KAMMERHERREN. Nå, nå, nå; De hører til den unge slægt, som ikke regner det så nøje. Hvad herr Hejre angår, så tviler jeg på, at De kender ham tilbunds. Herr Hejre er ialfald en mand, hvem jeg skylder overmåde meget.

STENSGÅRD. Ja, det påstod han rigtignok; men jeg trode ikke, at —

KAMMERHERREN. Jeg skylder ham det bedste af vor familjelykke, herr Stensgård! Jeg skylder ham min svigerdatter. Ja, det er virkelig så. Daniel Hejre tog sig af hende i hendes barndom; hun var et lidet vidunder; gav allerede koncerter ti år gammel; ja, De har da visst hørt hende nævne? Selma Sjøblom —?

STENSGÅRD. Sjøblom? Ja, ganske visst; hendes far var svensk.

KAMMERHERREN. Musiklærer, ja! Han kom hertil for en hel del år siden. En musikers kår er, som De véd, i regelen ikke de

bedste; og hans livsvaner er vel heller ikke altid til fromme for —; nå, herr Hejre har stedse været en talentjæger; han tog sig af barnet, fik hende sendt til Berlin; og da så faderen var død og Hejres formuesforfatning havde forandret sig, kom hun tilbage til Kristiania, hvor hun naturligvis snart blev optagen i de bedste kredse. Derved, ser De, blev der en mulighed for at hun og min søn kunde støde sammen.

STENSGÅRD. Ja, på den vis har gamle Daniel Hejre rigtignok været et redskab —

KAMMERHERREN. Således griber det ene ind i det andet her i livet. Redskaber, det er vi allesammen; De også; det vil da sige, et nedbrydende —

STENSGÅRD. Å, herr kammerherre, jeg ber Dem; jeg er ganske skamfuld —

KAMMERHERREN. Skamfuld?

STENSGÅRD. Ja, det var i højeste grad upassende —

KAMMERHERREN. Mod formen kunde der måske være et og andet at indvende, men meningen var god. Og det vil jeg bede Dem om: når De herefter har noget på hjerte, så kom til mig; tal åbent med mig, ærligt og ligefrem. Ser De, vi vil jo dog alle det bedste; det er jo min pligt —

STENSGÅRD. Og De tillader, at jeg taler åbent med Dem?

KAMMERHERREN. Ja, det véd Gud, jeg gør. Tror De ikke, jeg længe har sét, at livet her på visse hold har taget en retning, som er alt andet end ønskelig? Men hvad skulde jeg gøre? I højsalig kong Carl Johans tid levede jeg for det meste i Stockholm. Nu er jeg gammel; det er desuden min natur imod at bryde frem med reformer, eller at blande mig personligt ind i hele dette offentlige røre. De derimod, herr Stensgård, De har alle betingelser; derfor vil vi holde sammen.

STENSGÅRD. Tak, herr kammerherre! Tak, tak!

(*Værksforvalter Ringdal* og *Daniel Hejre* fra haven.)

RINGDAL. Og jeg siger Dem, det må være en misforståelse.

DANIEL HEJRE. Ja så? Det var løjerligt! Jeg skulde misforstå mine egne ører?

KAMMERHERREN. Noget nyt, Hejre?

DANIEL HEJRE. Ikke andet, end at Anders Lundestad er ifærd med at gå over til Storlipartiet.

KAMMERHERREN. Å; nu spaser du!

DANIEL HEJRE. Ber om forladelse, højstærede; har det fra hans egen mund. Gårdbruger Lundestad agter på grund af svækket helbredstilstand at træde tilbage i privatlivet; og så kan man jo slutte sig til resten.

STENSGÅRD. Og det har De fra hans egen mund?

DANIEL HEJRE. Ja såmæn; han forkyndte den vigtige begivenhed midt i en lyttende klynge dernede; he-he!

KAMMERHERREN. Men, min gode Ringdal, hvorledes kan dette hænge sammen?

DANIEL HEJRE. Å, det er da ikke vanskeligt at gætte.

KAMMERHERREN. Jo, tilforladelig. Men dette er jo en stor sag for distriktet. Kom med, Ringdal; vi må sandelig tale med manden.

(han og *Ringdal* går ned i haven.)

DOKTOR FJELDBO (fra den bagerste havedør). Er kammerherren gåt ud?

DANIEL HEJRE. Hys; de vise skal holde råd! Stor nyhed, doktor! Lundestad frasiger sig stortingshvervet.

FJELDBO. Å, det er ikke muligt?

STENSGÅRD. Ja, kan du begribe det?

DANIEL HEJRE. Jo, nu blir her røre og rummel. Det er de unges forbund, som begynder at virke, herr Stensgård! Véd De, hvad De skulde kalde den forening? Ja, jeg skal sige Dem det siden.

STENSGÅRD. Tror De virkelig, det er vort forbund —?

DANIEL HEJRE. Det er der minsæl ingen tvil om. Nå, så får vi altså dog den glæde at skikke herr proprietariussen afgårde som stortingsmand. Å, gid han allerede var afgårde! — jeg skulde såmæn gerne skydse ham —; noksagt; he-he! (går ud i haven.)

STENSGÅRD. Men sig mig, Fjeldbo, — hvorledes rimer du alt dette sammen?

FJELDBO. Der er andre ting, som er vanskeligere at rime sammen. Hvorledes kommer du her?

STENSGÅRD. Jeg? Ligesom de øvrige, naturligvis; jeg er indbuden.

FJELDBO. Ja, det blev du igår aftes, hører jeg; — efter din tale —

STENSGÅRD. Nu ja?

FJELDBO. Men at du modtog den indbydelse — !

STENSGÅRD. Ja, hvad fanden skulde jeg gøre? Jeg kunde da ikke fornærme de skikkelige mennesker.

FJELDBO. Så! Kunde du ikke det? I din tale kunde du det dog.

STENSGÅRD. Snak! I min tale var det principer, jeg angreb, ikke personer.

FJELDBO. Og hvorledes forklarer du nu kammerherrens indbydelse?

STENSGÅRD. Ja, kære ven, der er jo kun én måde at forklare den på.

FJELDBO. Nemlig, at kammerherren er bange for dig?

STENSGÅRD. Han skal, ved Gud, ikke få grund til det! Han er en hædersmand.

FJELDBO. Det er han.

STENSGÅRD. Og ligger der ikke noget rørende i, at den gamle mand tager sagen på den måde? Og hvor frøken Bratsberg var dejlig, da hun bragte brevet!

FJELDBO. Men sig mig, — optrinnet fra igår er da vel ikke kommet på tale her?

STENSGÅRD. Å langtfra; de er altfor dannede mennesker til at røre ved sligt. Men det bider mig i samvittigheden; siden vil jeg gøre en undskyldning —

FJELDBO. Nej, det må jeg bestemt fraråde! Du kender ikke kammerherren —

STENSGÅRD. Ja-ja; så skal mine handlinger tale for mig.

FJELDBO. Du vil da ikke bryde med Storlifolket?

STENSGÅRD. Jeg vil bringe en udsoning tilveje; jeg har jo min forening; den er allerede en magt, som du ser.

FJELDBO. Ja, men én ting, mens jeg husker det; — din kærlighed til frøken Monsen —; jeg råded dig igår til at gøre alvor af den sag —

STENSGÅRD. Ja, ja, det kan vi altid —

FJELDBO. Nej, hør; jeg har tænkt nøjere over det. Du skal slå den plan af tankerne.

STENSGÅRD. Ja, det tror jeg du har ret i. Gifter man sig ind i en udannet familje, så gifter man sig på en måde med hele familjen.

FJELDBO. Å ja; både af den og af andre grunde —

STENSGÅRD. Monsen er en udannet person, det ser jeg nu.

FJELDBO. Ja, han er just ingen beleven mand.

STENSGÅRD. Nej, det er s'gu visst! Han går og taler ilde om folk, som han ser i sit hus; det er uridderligt. På Storli lugter der af dårlig tobak i alle stuer —

FJELDBO. Men, kære, — at du ikke har mærket den tobakslugt, før nu —?

STENSGÅRD. Det er sammenligningen, som gør det. Jeg kom på en falsk fod her i bygden fra første færd af. Jeg faldt i klørne på partigængere, som tuded mig ørerne fulde. Det skal være forbi! Jeg vil ikke gå her og slide mig op som redskab for egennytte eller for råhed og dumhed.

FJELDBO. Men hvad vil du så bruge din forening til?

STENSGÅRD. Foreningen blir uforandret; den er grundlagt på en så temmelig bred basis; — ja, det vil sige, den er stiftet til at modarbejde slette indflydelser; — jeg ser først nu, fra hvilken kant de indflydelser kommer.

FJELDBO. Men tror du „de unge“ vil se det samme?

STENSGÅRD. Det skal de. Jeg tør vel forlange, at slige karle retter sig efter min bedre indsigt.

FJELDBO. Men hvis de nu ikke vil?

STENSGÅRD. Så kan de gå sin egen gang. Jeg behøver dem ikke længere. Og mener du desuden, at jeg, i halsstarrig blindhed, og for et uselt konsekvensmageris skyld, skulde lade min fremtid glide ind i et fejl spor og aldrig komme til målet?

FJELDBO. Hvad mener du med målet?

STENSGÅRD. Et liv, som svarer til mine evner, og som fylder alle mine interesser ud.

FJELDBO. Ingen svævende talemåder! Hvad mener du med målet?

STENSGÅRD. Nå, til dig kan jeg sagtens sige det. Med målet mener jeg: engang i tiden at blive stortingsmand eller statsråd, og at blive lykkelig gift i en rig og ansét familje.

FJELDBO. Se, se; og så tænker du, ved hjælp af kammerherrens forbindelser, —?

STENSGÅRD. Ved hjælp af mig selv tænker jeg at nå det! Det vil komme og det skal komme; men ganske af sig selv. Nå, det har for resten lange udsigter; — lad det kun! Indtil da vil jeg leve og nyde her i skønhed og solskin —

FJELDBO. Her?

STENSGÅRD. Ja, her! Her er fine seder; her er ynde over tilværelsen; her er gulvet lagt ligesom blot til at trædes på af lakerte støvler; her er lænestolene dybe, og damerne sidder smukt i dem; her går samtalen let og elegant, som en kasteleg; her

plumper ingen råhed ind og gør selskabet stille. Å, Fjeldbo, — her først føler jeg hvad fornemhed er. Ja, vi har dog virkelig vor adel; en liden kreds; en adel i dannelse; og den vil jeg tilhøre. Føler du ikke selv, at man lutres her? At rigdommen her er af et andet slags? Når jeg tænker på Monsens rigdom, så forestiller jeg mig den i skikkelse af store bunker fedtede papirsedler, af ølsmudsede panteobligationer; — men her, her er det metal, skinnende sølv! Og med menneskene er det ligedan. Kammerherren, — hvilken prægtig, fin gammel gubbe!

FJELDBO. Det er han.

STENSGÅRD. Og sønnen, — djærv, ligefrem, dygtig!

FJELDBO. Ganske visst.

STENSGÅRD. Og svigerdatteren, du! Hun er en perle! — gode Gud, hvilken rig og ejendommelig natur —

FJELDBO. Det har Tora — det har frøken Bratsberg også.

STENSGÅRD. Ja vel; men se, hun er nu mindre betydelig.

FJELDBO. Å, du kender hende ikke. Du véd ikke, hvor hun er dyb og stille og trofast.

STENSGÅRD. Men svigerdatteren da! Så ligefrem, næsten hensynsløs; og så anerkendende, så erobrende —!

FJELDBO. Jeg tror virkelig, du er forelsket i hende.

STENSGÅRD. I en gift kone? Er du gal, menneske! Hvad skulde det føre til? Nej, men jeg blir forelsket; det føler jeg godt. Ja, hun er rigtignok dyb, stille og trofast!

FJELDBO. Hvem?

STENSGÅRD. Frøken Bratsberg, naturligvis.

FJELDBO. Hvad for noget? Du tænker da vel aldrig på —?

STENSGÅRD. Jo, det véd Gud, jeg gør!

FJELDBO. Nej, men jeg forsikrer dig, det går aldeles ikke an!

STENSGÅRD. Ho-ho! Viljen er en verdensmagt, du! Vi skal se, det går an.

FJELDBO. Men dette er jo den rene skære letsindighed! Igår var det frøken Monsen —

STENSGÅRD. Ja, se, det var en overilelse; men det frarådede du mig jo selv —

FJELDBO. Jeg fraråder dig på det bestemteste at tænke på nogen af dem.

STENSGÅRD. Så? Du agter kanske selv at erklære dig for en af dem?

FJELDBO. Jeg? Nej, det forsikrer jeg dig —

STENSGÅRD. Ja, det skulde nu heller ikke have holdt mig tilbage, om så var. Vil man stå mig ivejen, vil man spærre fremtiden for mig, så kender jeg ingen hensyn.

FJELDBO. Vogt dig, at ikke jeg siger det samme!

STENSGÅRD. Du! Hvad ret har du til at gøre dig til formynder og værge for kammerherre Bratsbergs familje?

FJELDBO. Jeg har en vens ret i det mindste.

STENSGÅRD. Pyt; den snak fanger du ikke mig med. Du har egennyttens ret, har du! Det tilfredsstiller din smålige forfængelighed at gå og være pot og pande her i huset; derfor skal jeg holdes borte.

FJELDBO. Ja, det var det bedste, som kunde times dig. Du står her på en hul grund.

STENSGÅRD. Gør jeg virkelig? Tusend tak! Den grund skal jeg vide at bygge støtter under.

FJELDBO. Prøv; men jeg spår dig, det ramler forinden.

STENSGÅRD. Hå-hå! Du har rævestreger bag øret? Godt, at det kom for dagen. Jeg kender dig nu; du er min uven; den eneste, jeg har her.

FJELDBO. Det er jeg ikke!

STENSGÅRD. Det er du! Du har altid været det; lige fra skoletiden. Se dig omkring her, hvorledes alle anerkender mig, uagtet jeg er fremmed for dem. Du derimod, du, som kender mig, du har aldrig anerkendt mig. Det er overhovedet det usle ved dig, at du aldrig kan anerkende nogen; du har gået derinde i Kristiania og drevet om i tevandsselskaber og fyldt tilværelsen med at sige småvittigheder. Sligt hævner sig, du! Sansen for det, som er mere værd i livet, — for det, som der er løftelse og flugt i, den sløves, og så står man der og duer til ingenting.

FJELDBO. Duer jeg til ingenting!

STENSGÅRD. Har du nogensinde duet til at anerkende mig?

FJELDBO. Hvad skal jeg da anerkende?

STENSGÅRD. Min vilje, om ikke andet. Den anerkendes af alle de andre; — af det menige folk ved festen igår, af kammerherre Bratsberg og hans familje —

FJELDBO. Af proprietær Monsen og hans ditto, af —; død og plage, det er sandt, — herude står en og venter på dig —

STENSGÅRD. Hvem er det?

FJELDBO (går mod baggrunden). En, som anerkender dig. (åbner døren og kalder.) Aslaksen, kom ind!

STENSGÅRD. Aslaksen?

ASLAKSEN (kommer). Nå, endelig da!

FJELDBO. På gensyn; jeg skal ikke forstyrre vennerne.

(går ud i haven.)

STENSGÅRD. Men hvad i pokkers navn vil De her?

ASLAKSEN. Jeg må nødvendig tale med Dem. De lovte mig igår en beretning om foreningens stiftelse og —

STENSGÅRD. Den kan ikke komme —; det må vi vente med til en anden gang.

ASLAKSEN. Umuligt, herr Stensgård; avisen skal ud imorgen tidlig —

STENSGÅRD. Sniksnak! Det hele må forandres. Sagen er trådt ind i et nyt stadium; her er kommet andre momenter til. Hvad jeg ytrede om kammerherre Bratsberg, må aldeles omredigeres, før det kan bruges.

ASLAKSEN. Nej, det om kammerherren, det er allerede trykt.

STENSGÅRD. Nå, så ud med det igen!

ASLAKSEN. Ud med det?

STENSGÅRD. Ja, jeg vil ikke ha det på den måde. De ser på mig? Tror De ikke jeg forstår at styre foreningens anliggender, kanske?

ASLAKSEN. Jo, gudbevares; men jeg må bare sige Dem —

STENSGÅRD. Ingen indvendinger, Aslaksen; sligt tåler jeg minsæl ikke!

ASLAKSEN. Herr sagfører Stensgård, véd De, at den smule tørre brød, jeg har, den sætter De på spil? Véd De det?

STENSGÅRD. Nej, det véd jeg slet ikke.

ASLAKSEN. Jo, så er det. Ivinter, før De kom hertil, var mit blad i opkomst. Jeg redigerte det selv, skal jeg sige Dem; og jeg redigerte det med princip.

STENSGÅRD. De?

ASLAKSEN. Ja, jeg! Jeg sagde til mig selv: det er det store publikum, som skal bære et blad; men det store publikum er det slette publikum, — det ligger nu i de lokale forholde; og det slette publikum vil have et slet blad. Se, så redigerte jeg bladet —

STENSGÅRD. Slet! Ja, det er ubestrideligt.

ASLAKSEN. Ja, og det stod jeg mig på. Men så kom De og indførte ideer i distriktet; og så fik bladet en farve, og derfor faldt alle Anders Lundestads venner fra; de, som er tilbage, de betaler slet —

STENSGÅRD. Ja, men bladet blev godt.

ASLAKSEN. Jeg kan ikke leve af et godt blad. Nu skulde her vækkes røre; her skulde gøres ende på, som De lovte igår; stormændene skulde stilles i gabestokken; der skulde komme slige ting ind, som alle måtte læse, — og så svigter De —

STENSGÅRD. Ho-ho! De mener, jeg skulde tjene Dem og skandalen? Nej, mange tak, min gode mand!

ASLAKSEN. Herr sagfører Stensgård, De må ikke drive mig til det yderste, for ellers går det galt.

STENSGÅRD. Hvad mener De med det?

ASLAKSEN. Jeg mener, at jeg så må gøre bladet indbringende på en anden vis. Gud skal vide, jeg gør det ikke med lyst. Før De kom, ernærte jeg mig redeligt med ulykkelige hændelser og selvmord og slige uskyldige ting, som tidt ikke var passeret engang. Men nu har De fåt vendt op og ned på det altsammen; nu må her anden kost til —

STENSGÅRD. Ja, det vil jeg bare sige Dem: går De på egen hånd, går De et skridt udenfor mine ordre og gør bevægelsen her til et middel for Deres smudsige egennytte, så går jeg til bogtrykker Alm og stifter et nyt blad. Vi har penge, vi, ser De! Og så skal Deres avislap være ødelagt inden fjorten dage.

ASLAKSEN (bleg). Det gør De ikke!

STENSGÅRD. Jo, det gør jeg; og jeg skal være mand for at redigere bladet, så det får det store publikum for sig.

ASLAKSEN. Så går jeg i denne stund til kammerherre Bratsberg —

STENSGÅRD. De? Hvad vil De der?

ASLAKSEN. Hvad vil De her? Tror De ikke jeg skønner, hvorfor kammerherren har bedt Dem? Det er, fordi han er ræd for Dem og for hvad De vil gøre; og det drager De nytte af. Men er han ræd for hvad De vil gøre, så er han vel også ræd for hvad jeg vil trykke; og det vil jeg drage nytte af!

STENSGÅRD. Det skulde De vove? De! Slig en stymper —!

ASLAKSEN. Ja, det skal jeg vise Dem. Skal Deres skåltale ud af bladet, så skal kammerherren betale mig for at ta den ud.

STENSGÅRD. Vov det; vov det bare! De er drukken, menneske —!

ASLAKSEN. Ikke mere end til måde. Men jeg blir som en løve, når man vil tage den fattige brødbid fra mig. De kan ikke sætte Dem ind i, hvorledes jeg har det hjemme; en sengeliggende kone, et vanført barn —

STENSGÅRD. Pak Dem! Vil De søle mig ned i Deres gemenhed? Hvad kommer Deres værkbrudne koner og vanskabte unger mig ved? Vover De at stille Dem ivejen for mig, understår De Dem bare at spærre en eneste udsigt, så skal De komme til at ligge på fattigkassen før året er omme!

ASLAKSEN. Jeg skal vente en dag —

STENSGÅRD. Nå; De begynder at få fornuftens brug igen.

ASLAKSEN. Jeg skal i et ekstranummer underrette abonnenterne om, at redaktøren, som følge af en ved festgildet pådragen upasselighed —

STENSGÅRD. Ja, ja; gør det; senere kan det jo nok hænde, vi kommer tilrette med hinanden.

ASLAKSEN. Gid det var så vel. — Herr overretssagfører Stensgård, — husk på: den avis, den er mit eneste lam.

(ud i baggrunden.)

GÅRDBRUGER LUNDESTAD (i den forreste havedør). Nå, herr sagfører Stensgård?

STENSGÅRD. Nå, herr gårdbruger Lundestad?

LUNDESTAD. De går her så alene? Dersom det var Dem belejligt, vilde jeg nok gerne tale lidt med Dem.

STENSGÅRD. Med fornøjelse.

LUNDESTAD. Først må jeg nu sige Dem det, at dersom De har hørt, jeg skulde have sagt noget ufordelagtigt om Dem, så må De ikke tro det.

STENSGÅRD. Om mig? Hvad skulde De have sagt?

LUNDESTAD. Ingenting; det forsikrer jeg Dem. Men her findes så mange ørkesløse mennesker, som bare går omkring og syr folk sammen.

STENSGÅRD. Ja, i det hele taget, — vi to er desværre kommet i en noget skæv stilling til hinanden.

LUNDESTAD. Det er en ganske naturlig stilling, herr Stensgård. Det er det gamles stilling til det nye; det går altid så.

STENSGÅRD. Å bevares, herr Lundestad, De er da ikke så gammel.

LUNDESTAD. Å jo, å jo, jeg blir gammel nu. Jeg har nu siddet i tinget siden 1839. Nu synes jeg det kunde være på tiden at få afløsning.

STENSGÅRD. Afløsning?

LUNDESTAD. Tiderne skifter, ser De. Nye opgaver tar vækst; og til at bære dem frem kræves der nye kræfter.

STENSGÅRD. Ærligt og oprigtigt, herr Lundestad, — vil De altså virkelig vige for Monsen?

LUNDESTAD. For Monsen? Nej, for Monsen vil jeg ikke vige

STENSGÅRD. Men så forstår jeg ikke —?

LUNDESTAD. Sæt nu, jeg veg for Monsen; tror De så, han havde udsigt til at blive valgt?

STENSGÅRD. Ja, det er vanskeligt at sige. Valgmandsvalget skal jo rigtignok allerede foregå iovermorgen, og stemningen er vistnok endnu ikke tilstrækkelig bearbejdet; men —

LUNDESTAD. Jeg tror ikke det vilde lykkes. Mit og kammerherrens parti vil ikke stemme på ham. Ja, „mit parti", det er nu sådan en talemåde; jeg mener ejendomsmændene, de gamle slægter, som sidder fast på sin jord og hører hjemme her. De vil ikke kendes ved Monsen. Monsen er en indflytter; der er ingen, som véd noget sådan rigtig tilbunds om Monsen og hans sager. Og så har han nu måttet hugge meget ned omkring sig for at vinde plads; hugget ud både skoge og familjer, kan en sige.

STENSGÅRD. Ja, men hvis De altså mener, at der ingen udsigt er —

LUNDESTAD. Hm! Det er sjeldne gaver, De har fået i det hele taget, herr Stensgård. Vorherre har udrustet Dem rigelig. Men der er en liden ting, som han skulde givet Dem på købet.

STENSGÅRD. Og hvad skulde det være?

LUNDESTAD. Sig mig, — hvorfor tænker De aldrig på Dem selv? Hvorfor har De slet ingen ærgerrighed?

STENSGÅRD. Ærgerrighed? Jeg?

LUNDESTAD. Hvorfor går De her og spilder Deres kræfter på andre? Kort og godt, — hvorfor vil De ikke selv ind i tinget?

STENSGÅRD. Jeg? Det er ikke Deres alvor!

LUNDESTAD. De har jo skaffet Dem stemmeret, hører jeg. Men nytter De ikke lejligheden nu, så kommer der en anden ind, og han blir kanske fast i sadlen, og da er han ikke så let at fordrive.

STENSGÅRD. Men, for Guds skyld, mener De, hvad De siger, herr Lundestad?

LUNDESTAD. Det fører jo ikke til noget; når De ikke vil, så —

STENSGÅRD. Vil? Vil? Jeg må oprigtig tilstå Dem, jeg er ikke så aldeles blottet for ærgerrighed, som De tror. Men antager De virkelig, at sligt kan ske?

LUNDESTAD. Ske kunde det nok. Jeg skulde gøre mit bedste. Kammerherren vilde visst også gøre sit; han kender jo Deres talegaver. De unge har De for Dem og —

STENSGÅRD. Herr Lundestad, De er, ved Gud, min sande ven!

LUNDESTAD. Å, det mener De nu ikke så stort med. Var jeg Deres ven, så tog De byrden fra mig; De har unge skuldre; De kunde bære den så let.

STENSGÅRD. Råd over mig i så henseende; jeg skal ikke svigte.

LUNDESTAD. Så De er altså ikke uvillig —?

STENSGÅRD. Her er min hånd!

LUNDESTAD. Tak! Tro mig, herr Stensgård, De kommer ikke til at angre på det. Men nu må vi fare varsomt frem. Valgmænd må vi begge to sørge for at blive, — jeg for at foreslå Dem til min efterfølger og eksaminere Dem lidt i forsamlingen, og De for at gøre rede for Deres meninger —

STENSGÅRD. Å, er vi først så vidt, så er vi ovenpå. I valgmandsforsamlingen er jo De almægtig.

LUNDESTAD. Der er måde med almægtigheden; De må naturligvis bruge Deres talegaver; De får se at bortforklare det, som kan være mest kantet og stødende —

STENSGÅRD. De mener da vel ikke, at jeg skal bryde med mit parti?

LUNDESTAD. Se nu bare sindigt på sagen. Hvad vil det sige, at her er to partier? Det vil sige, at her på den ene side findes en del mænd eller slægter, som er i besiddelse af de almindelige borgerlige goder, — jeg mener ejendom, uafhængighed, og andel i magten. Det er det parti, jeg hører til. Og på den anden side findes der mange yngre medborgere, som gerne vil erhverve sig disse samfundsgoder. Se, det er Deres parti. Men dette parti kommer De jo ganske naturligt og ligefrem til at træde ud af, når De nu får andel i magten og derhos skaffer Dem en stilling her som rigtig fast ejendomsmand; — ja, for det er nødvendigt, herr Stensgård!

STENSGÅRD. Ja, det tror jeg også det er. Men tiden er knap; en sådan stilling erhverves ikke i en håndevending.

LUNDESTAD. Å nej, den gør nok ikke det; men De kunde vel kanske også hjælpe Dem bare med udsigten —

STENSGÅRD. Udsigten?

LUNDESTAD. Skulde De have så svært meget imod at tænke på et godt gifte, herr Stensgård? Her er rige arvinger i bygden. En mand, som De, med fremtiden for sig, — en mand, som kan gøre regning på at komme ind i de højeste poster, — tro mig, Dem vil ingen vrage, når De spiller Deres kort fint.

STENSGÅRD. Så hjælp mig med spillet! For Guds skyld —! De åbner vidder for mig; store syner! Alt det, jeg har håbet og higet efter; at gå som en frigører fremst i folket; alt det fjerne, jeg har drømt om, det rykker mig nu så levende nær!

LUNDESTAD. Ja, vi skal være lys vågne, herr Stensgård! Deres ærgerrighed er allerede på benene, ser jeg. Det er godt. Resten vil gå af sig selv. — Nå, tak så længe! Jeg skal aldrig glemme Dem, at De vilde tage magtens byrde fra mine gamle skuldre!

(*Gæster* og *husets folk* kommer efterhånden ind fra haven. *To tjenestepiger* bringer lys og byder forfriskninger om under det følgende.)

SELMA (går op mod pianoet til venstre i baggrunden). Herr Stensgård, De må være med; vi skal lege pantelege.

STENSGÅRD. Med fornøjelse; jeg er udmærket oplagt!

(går ligeledes mod baggrunden, træffer aftale med hende, sætter stole tilrette o. s. v.)

ERIK BRATSBERG (dæmpet). Hvad pokker er det, far fortæller, herr Hejre? Hvad er det for en tale, sagfører Stensgård skal have holdt heroppe igår?

DANIEL HEJRE. He-he; véd man ikke det?

ERIK BRATSBERG. Nej; vi byfolk var jo til middag og bal inde i klubben. Men far siger, at herr Stensgård har aldeles brudt med Storlifolket, at han var så forskrækkelig grov imod Monsen —

DANIEL HEJRE. Imod Monsen? Nej, der har De visst hørt fejl, højstærede —

ERIK BRATSBERG. Ja, der stod rigtignok så mange omkring, så jeg fik ikke rigtig rede i det; men jeg hørte ganske bestemt at —

DANIEL HEJRE. Noksagt; vent til imorgen, da får De historien til frokost i Aslaksens avis. (går fra ham.)

KAMMERHERREN. Nå, min kære Lundestad, holder De endnu fast på de griller —?

LUNDESTAD. Det er ingen griller, herr kammerherre; når en mand står fare for at fortrænges, så bør han vige frivilligt.

KAMMERHERREN. Talemåder! Hvem tænker vel på at fortrænge Dem?

LUNDESTAD. Hm; jeg er en gammel vejrprofet. Her er omslag i luften. Nå, jeg har alt stedfortræderen. Sagfører Stensgård er villig —

KAMMERHERREN. Sagfører Stensgård?

LUNDESTAD. Ja, var det ikke meningen? Jeg tog det for et vink, da kammerherren sagde, at den mand måtte en støtte, og at en skulde slutte sig til ham.

KAMMERHERREN. Ja, jeg mente i hans optræden mod alt dette fordærvelige svindlervæsen, som drives på Storli.

LUNDESTAD. Men hvorledes kunde kammerherren være så sikker på, at Stensgård vilde bryde med de folk?

KAMMERHERREN. Kære, det viste sig jo igår aftes.

LUNDESTAD. Igår aftes?

KAMMERHERREN. Ja, da han talte om Monsens fordærvelige indflydelse i sognet.

LUNDESTAD (med åben mund). Om Monsens —?

KAMMERHERREN. Ja visst; på bordet —

LUNDESTAD. Oppe på bordet; ja?

KAMMERHERREN. Han var forskrækkelig grov; kaldte ham en pengesæk, og en basilisk, eller en lindorm, eller noget lignende. Ha, ha, det var virkelig morsomt at høre på.

LUNDESTAD. Var det morsomt at høre på?

KAMMERHERREN. Ja, jeg nægter ikke, Lundestad, at jeg under de folk, hvad de får af den slags. Men nu må vi støtte ham; thi efter et sligt blodigt angreb —

LUNDESTAD. Som det igår, ja?

KAMMERHERREN. Ja vel.

LUNDESTAD. Det på bordet?

KAMMERHERREN. Ja, det på bordet.

LUNDESTAD. Om Monsen?

KAMMERHERREN. Ja, om Monsen og hans slæng. Nu vil de naturligvis søge at hævne sig; og det kan man da ikke fortænke dem i —

LUNDESTAD (afgjort). Sagfører Stensgård må støttes, — det er klart!

TORA. Kære far, du skal være med i legen.

KAMMERHERREN. Å snak, barn —

TORA. Jo visst; kom; Selma vil det endelig.

KAMMERHERREN. Ja, ja, så får jeg vel føje mig. (dæmpet idet de går.) Det er dog sørgeligt med Lundestad; han begynder virkelig at blive sløv; tænk, han har slet ikke forstået, hvad Stensgård —

TORA. O, kom, kom; nu skal vi lege!

(Hun drager ham med ind i kredsen, hvor legen er i fuld gang mellem de unge.)

ERIK BRATSBERG (råber fra sin plads). Herr Hejre, De er udnævnt til pantdommer!

DANIEL HEJRE. He-he; det er såmæn min første udnævnelse i verden.

STENSGÅRD (ligeledes i kredsen). På grund af Deres bekjendtskab med justitsen, herr Hejre!

DANIEL HEJRE. Å, mine elskelige unge venner, det skulde være mig en fryd at dømme jer allesammen —; noksagt!

STENSGÅRD (smutter hen til *Lundestad*, som står i forgrunden til venstre). De talte med kammerherren. Hvad var det om? Var det noget om mig?

LUNDESTAD. Desværre; det var om dette her igår aftes —

STENSGÅRD (vrider på sig). Død og plage!

LUNDESTAD. Han syntes, De havde været forskrækkelig grov, sa han.

STENSGÅRD. Ja, tror De ikke det piner mig —

LUNDESTAD. De kunde nu bøde på det.

ERIK BRATSBERG (råber ned). Herr Stensgård, raden er til Dem!

STENSGÅRD. Jeg kommer! (hurtig, til *Lundestad.*) Hvorledes bøde på det?

LUNDESTAD. Finder De lejlighed, så gør kammerherren en undskyldning.

STENSGÅRD. Det skal jeg, ved Gud, gøre!

SELMA. Skynd Dem; skynd Dem!

STENSGÅRD. Jeg kommer, frue! Her er jeg!

(Legen fortsættes under latter og lystighed. Nogle ældre herrer spiller kort til højre. *Lundestad* sætter sig til venstre; *Daniel Hejre* nær ved.)

DANIEL HEJRE. Den hvalp siger, jeg har havt med justitsen at gøre!

LUNDESTAD. Han er noget uvoren i sin mund, det kan ikke nægtes.

DANIEL HEJRE. Derfor går også hele familjen og logrer for ham. He-he; det er ynkeligt at se, hvor rædde de er.

LUNDESTAD. Nej, der ser De galt, herr Hejre; kammerherren er ikke ræd.

DANIEL HEJRE. Ikke det? Tror De jeg er blind, højstærede?

LUNDESTAD. Nej, men —; ja, De kan da vel tie? Godt; jeg skal sige Dem, hvorledes det hænger sammen. Kammerherren tror, det var Monsen, det gjaldt igår.

DANIEL HEJRE. Monsen? Å, visvas!

LUNDESTAD. Minsæl, herr Hejre! Ringdal eller frøkenen har vel bildt ham det ind —

DANIEL HEJRE. Og så går han hen og ber ham til stor middag! Nej, det er, Gud døde mig, udmærket! Nej; véd De hvad, det kan jeg ikke tie med.

LUNDESTAD. Hys, hys! Husk, hvad De lovte mig. Kammerherren er jo Deres gamle skolekammerat; og om han end har faret lidt hårdt frem imod Dem —

DANIEL HEJRE. He-he; jeg skal betale ham det med renter —

LUNDESTAD. Vogt Dem vel; kammerherren er mægtig. Leg ikke med løver.

DANIEL HEJRE. Bratsberg en løve? Pyt; han er dum, far; det er jeg ikke. Å, hvilke dejlige chikaner, hvilke spydigheder, hvilke stikpiller jeg skal lave ud af dette her, når jeg engang får vor store proces i gang!

SELMA (råber fra kredsen). Herr dommer, hvad skal den gøre, som ejer dette pant?

ERIK BRATSBERG (ubemærket, til *Daniel Hejre*). Det er Stensgårds! Find på noget morsomt.

DANIEL HEJRE. Det pant? He-he, lad mig se; han kunde jo per eksempel, — noksagt. Han skal holde en tale!

SELMA. Det er herr Stensgårds pant.

ERIK BRATSBERG. Herr Stensgård skal holde en tale!

STENSGÅRD. Å nej; lad mig slippe; jeg kom slet nok fra det igår.

KAMMERHERREN. Fortrinligt, herr Stensgård; jeg forstår mig også lidt på veltalenhed.

LUNDESTAD (til *Daniel Hejre*). Gudsdød; bare han nu ikke forplumrer sig.

DANIEL HEJRE. Forplumrer sig? He-he. De er fin, De! Et velsignet indfald! (halvhøjt til *Stensgård.*) Kom De galt fra det igår, så kan De jo slå Dem selv på munden idag.

STENSGÅRD (får en pludselig idé). Lundestad, her er lejligheden!

LUNDESTAD (undvigende). Spil Deres kort fint.

(søger sin hat og lister sig efterhånden mod døren.)

STENSGÅRD. Ja, jeg skal holde en tale!

DE UNGE DAMER. Bravo! Bravo!

STENSGÅRD. Tag Deres glasse, mine damer og herrer! Nu holder jeg en tale, der begynder i et eventyr; thi jeg føler eventyrets strøm af livsmod lufte igennem mig i denne kreds.

ERIK BRATSBERG (til damerne). Hør! Hør!

(*Kammerherren* tager sit glas fra spillebordet til højre og bliver stående der. *Ringdal, doktor Fjeldbo* og *et par andre herrer* kommer ind fra haven.)

STENSGÅRD. Det var i vårdagene. Da kom der en ung gøk flyvende ind i lien. Gøken er en lykkefugl; og der var stort fuglegilde nedenunder ham på den flade mark, og både vildt og tamt kræ flokkedes der. Ud fra hønsegårdene tripped de; op fra gåsedammene kom de vaggende; ned fra Storlien strøg en tung tiur i lav, braskende flugt, tog fæste og bruste med fjærene og kradsed med vingerne og gjorde sig endnu bredere, end han var; og alt imellem galte han: krak, krak, krak, hvilket vil sige så meget som: jeg er kaksen fra Storlien, jeg!

KAMMERHERREN. Fortræffeligt! Hør!

STENSGÅRD. Og så var der en gammel hakkespet. Langsefter træstammerne vimsed han rakt op og ned, bored med sit spidse næb, gramsed orme i sig, og alt det, som sætter galde, og til højre og til venstre hørte man: prik, prik, prik; — det var hakkespetten —

ERIK BRATSBERG. Nej, om forladelse, var ikke det en stork eller en —?

DANIEL HEJRE. Noksagt!

STENSGÅRD. Det var den gamle hakkespet. Men så kom der liv i laget; thi de fandt en at kagle ondt om; og så stimled de sammen og kagled i kor, så længe, til den unge gøk begyndte at kagle med —

FJELDBO (ubemærket). For Guds skyld, menneske, ti stille!

STENSGÅRD. Men den, det gjaldt, det var en ørn, som sad i ensom ro på et brat fjeld. Om ham var de alle enige. „Han er en skræmsel for bygden", sa en hæs ravn. Men ørnen skar ned i skrå flugt, greb gøken, og bar ham op i højden. — Det var et hjerterov! Og deroppefra, der så lykkefuglen vidt og dejligt ud over det lave; der var stilhed og solskin; der lærte han at dømme sværmen fra hønsegårdene og fra de uryddede lier —

FJELDBO (højt). Punktum; punktum! Musik!

KAMMERHERREN. Hys; forstyr ham ikke.

STENSGÅRD. Herr kammerherre Bratsberg, — her ender jeg mit eventyr, og træder frem for Dem i de manges nærværelse og beder Dem om tilgivelse for igår.

KAMMERHERREN (et halvt skridt tilbage). Mig —!

STENSGÅRD. Tak for den måde, hvorpå De har hævnet Dem over mine ubesindige ytringer. I mig har De fra nu af en rustet stridsmand. Og dermed, mine damer og herrer, en skål for ørnen på fjeldtinden; en skål for herr kammerherre Bratsberg!

KAMMERHERREN (famler efter bordet). Tak, herr overretssagfører!

GÆSTERNE (de fleste i pinlig forlegenhed). Herr kammerherre! Herr kammerherre Bratsberg!

KAMMERHERREN. Mine damer! Mine herrer! (sagte.) Tora!

TORA. Far!

KAMMERHERREN. Ah, doktor, doktor, hvad har De gjort!

STENSGÅRD (med glasset i hånden, strålende fornøjet). Og nu på plads igen! Hej, Fjeldbo, kom med, — i de unges forbund! Her har vi legen gående!

DANIEL HEJRE (i forgrunden til venstre). Ja minsæl har vi legen gående! (*Lundestad* forsvinder i bagdøren.)

(Teppet falder.)

TREDJE AKT.

(Elegant forværelse med indgang i baggrunden. Til venstre dør til *kammerherrens* kontor; længere tilbage dør til dagligstuen. Til højre en dør til *værksforvalterens* kontorer; foran samme et vindu.)

(*Tora* sidder grædende på sofaen til venstre. *Kammerherren* går heftigt op og ned.)

KAMMERHERREN. Ja, nu har vi efterspillet. Gråd og jammer —

TORA. O, Gud give vi aldrig havde sét det menneske!

KAMMERHERREN. Hvilket menneske?

TORA. Den afskyelige sagfører Stensgård, naturligvis.

KAMMERHERREN. Du skulde heller sige: gid vi aldrig havde sét den afskyelige doktor!

TORA. Fjeldbo?

KAMMERHERREN. Ja, Fjeldbo; Fjeldbo, ja! Var det ikke ham, som løj mig fuld —?

TORA. Nej, kære velsignede far, det var mig.

KAMMERHERREN. Dig? Begge to altså! I ledtog sammen; bag min ryg! Det er dejligt!

TORA. O, far, dersom du vidste —

KAMMERHERREN. Å, jeg véd nok; mere end nok; meget mere!

(*Doktor Fjeldbo* kommer fra baggrunden.)

FJELDBO. Godmorgen, herr kammerherre! Godmorgen, frøken.

KAMMERHERREN (vedbliver at gå op og ned). Nå, er De der, — De, ulykkesfugl —

FJELDBO. Ja, det var en højst ubehagelig begivenhed.

KAMMERHERREN (ser ud af vinduet). Finder De dog det?

FJELDBO. Jeg tror, De må have bemærket, hvorledes jeg hele tiden holdt øje med Stensgård. Ulykkeligvis, da jeg hørte der skulde leges pantelege, tænkte jeg der ingen fare var —

KAMMERHERREN (stamper i gulvet). Stilles i gabestokken af slig en vindmager! Og hvad har ikke mine gæster måttet tro om mig? At jeg var usel nok til at ville købe denne person, denne — denne —, som Lundestad kalder ham!

FJELDBO. Ja, men —

TORA (ubemærket af faderen). Tal ikke!

KAMMERHERREN (efter et kort ophold, vender sig mod *Fjeldbo*). Sig mig oprigtigt, doktor, — er jeg virkelig dummere, end de fleste andre mennesker?

FJELDBO. Hvor kan De spørge så, herr kammerherre?

KAMMERHERREN. Men hvorledes kunde det da gå til, at jeg rimeligvis var den eneste, som ikke forstod, at den forbistrede tale var myntet på mig?

FJELDBO. Skal jeg sige Dem det?

KAMMERHERREN. Ja visst skal De så.

FJELDBO. Det er, fordi De selv ser Deres stilling her i bygden med andre øjne, end befolkningen for resten.

KAMMERHERREN. Jeg ser min stilling, som min salig far så sin stilling her. Min salig far vilde man aldrig vovet at byde sligt.

FJELDBO. Deres salig far døde også omkring året 1830.

KAMMERHERREN. Å ja; her er kommet mangt og meget i opløsning siden den tid. Men skylden er for resten min egen. Jeg har blandet mig for meget med de godtfolk. Derfor må jeg nu finde mig i at stilles sammen med gårdbruger Lundestad!

FJELDBO. Ja, rent ud sagt, det ser jeg ingen forklejnelse i.

KAMMERHERREN. Å, De forstår mig meget godt. Jeg pukker naturligvis ikke på noget slags fornemhed, eller på titler eller sligt. Men hvad jeg holder i ære, og hvad jeg forlanger at andre skal holde i ære, det er den gennem alle slægter nedarvede retskaffenhed i vor familje. Det er det, jeg mener, at når man, som Lundestad, griber ind i det offentlige liv, så kan man ikke bevare sin karakter og sin vandel så aldeles pletfri. Derfor får Lundestad også finde sig i, at man søler ham til. Men man skal lade mig i ro; jeg står udenfor partierne.

FJELDBO. Ikke så ganske, herr kammerherre. De glæded Dem ialfald, så længe De trode, at angrebet gjaldt Monsen.

KAMMERHERREN. Nævn ikke det menneske! Det er ham, som har slappet den moralske sans her i egnen. Desværre har han da også gjort min herr søn svimmel i hovedet.

TORA. Erik?

FJELDBO. Deres søn?

KAMMERHERREN. Ja; hvad skulde han ind i de handelsforretninger? Det fører jo dog ikke til noget.

FJELDBO. Men, kære herr kammerherre, han må jo dog leve og —

KAMMERHERREN. Å, med sparsomhed kunde han såmæn godt leve af sin mødrenearv.

FJELDBO. Ja, kanske han kunde leve af den; men hvad skulde han leve for?

KAMMERHERREN. For? Nå, behøvte han absolut noget at leve for, så er han jo juridisk kandidat; han kunde jo leve for sin videnskab.

FJELDBO. Nej, det kunde han ikke; thi det er hans natur imod. Han kunde heller ikke tænke på at komme i embede for det første; bestyrelsen af Deres ejendomme har De forbeholdt Dem selv; Deres søn har ingen børn at opdrage. Og når han så under slige omstændigheder ser fristende eksempler for sig, — ser folk, som fra ingenting er ifærd med at skabe en halv million —

KAMMERHERREN. En halv million? Å, véd De hvad, lad os nu blive ved de hundred tusend. Men hverken den halve million eller de hundrede tusend skrabes sammen med så aldeles rene hænder; — jeg mener ikke ligeoverfor verden; Gudbevares; lovene kan man jo nok holde sig efterrettelig; men ligeoverfor ens egen bevidsthed. Sligt noget kan jo naturligvis ikke min søn bekvemme sig til. De kan derfor være ganske rolig: grosserer Bratsbergs virksomhed kaster såmæn ingen halv million af sig.

(*Selma,* i spadserdragt, kommer fra baggrunden.)

SELMA. Godmorgen! Er ikke min mand her?

KAMMERHERREN. Godmorgen, barn. Søger du efter din mand?

SELMA. Ja, han sagde, han skulde herud. Proprietær Monsen kom til ham tidlig imorges, og så —

KAMMERHERREN. Monsen? Kommer Monsen til jer?

SELMA. En gang imellem; det er mest i forretninger. Men, kære Tora, hvad er det? Har du grædt?

TORA. Å, det er ingenting.

SELMA. Jo, det er! Hjemme var Erik forstemt, og her —; jeg ser det på jer allesammen; der er noget ivejen. Hvad er det?

KAMMERHERREN. Nå, nå; det er ialfald ikke noget for dig. Du er for fin til at bære byrder, min lille Selma. Gå I to ind i

dagligstuen sålænge. Har Erik sagt, at han kommer, så kommer han vel også.

SELMA. Lad os gå; — og vogt mig endelig for trækluften! (slår armene om hende.) O, jeg kunde knuse dig, søde Tora!

(begge damerne går ind til venstre.)

KAMMERHERREN. De er altså kommet op i det med hinanden, de to spekulanter. De burde gå i kompagni sammen. Monsen & Bratsberg, — det vilde klinge smukt! (det banker i baggrunden.) Kom ind!

(*Sagfører Stensgård* træder ind ad døren.)

KAMMERHERREN (viger et skridt tilbage). Hvad for noget!

STENSGÅRD. Ja, her har De mig igen, herr kammerherre!

KAMMERHERREN. Jeg ser det.

FJELDBO. Men er du gal, menneske?

STENSGÅRD. De trak Dem tidlig tilbage igår aftes. Da Fjeldbo havde oplyst mig om sammenhængen, var De allerede —

KAMMERHERREN. Jeg beder Dem, — enhver forklaring vil være overflødig —

STENSGÅRD. Ganske visst; De må heller ikke tro, det er derfor jeg er kommen.

KAMMERHERREN. Ikke det, nu?

STENSGÅRD. Jeg véd, jeg har æreskændt Dem.

KAMMERHERREN. Det véd jeg også; og forinden jeg lar Dem jage på porten, vilde De kanske sige mig, hvorfor De kommer her.

STENSGÅRD. Fordi jeg elsker Deres datter, herr kammerherre!

FJELDBO. Hvad —!

KAMMERHERREN. Hvad siger han, doktor?

STENSGÅRD. Ja, De kan ikke sætte Dem ind i det, herr kammerherre. De er en gammel mand; De har ikke noget at kæmpe for —

KAMMERHERREN. Og De understår Dem —!

STENSGÅRD. Jeg kommer for at bede om Deres datters hånd, herr kammerherre.

KAMMERHERREN. De —, De —? Vil De ikke tage plads?

STENSGÅRD. Tak; jeg står.

KAMMERHERREN. Hvad siger De til dette her, doktor?

STENSGÅRD. Å, Fjeldbo siger alt godt; han er min ven; den eneste virkelige ven, jeg har.

FJELDBO. Nej, nej, menneske; aldrig i evighed, dersom du —

KAMMERHERREN. Var det derfor herr værkslægen fik ham indført i vort hus?

STENSGÅRD. De kender mig kun af min optræden iforgårs og igår. Og det er ikke nok. Jeg er heller ikke idag den samme, som før. Samværet med Dem og Deres er faldet som en vårregn over mig. I en eneste nat er der slåt spirer ud! De må ikke støde mig tilbage i det uhyggelige igen. Jeg har aldrig siddet inde med det dejlige i livet, før nu; det har været som fugle på taget for mig —

KAMMERHERREN. Men min datter —?

STENSGÅRD. Å, hende skal jeg vinde.

KAMMERHERREN. Så? Hm!

STENSGÅRD. Ja, fordi jeg vil det. Husk på, hvad De fortalte mig igår. De var også misfornøjet med Deres søns giftermål; — se, det har vendt sig til det gode. De skal skrive lærepengene bag øret, som Fjeldbo sagde —

KAMMERHERREN. Nå det var sådan ment?

FJELDBO. På ingen måde! Kære herr kammerherre, lad mig få tale alene med ham —

STENSGÅRD. Sniksnak; jeg har ikke noget at tale med dig om. Hør nu, herr kammerherre! Vær nu snil og fornuftig. En familje, som Deres, trænger til nye forbindelser, ellers fordummes slægten —

KAMMERHERREN. Nej, nu blir det for galt!

STENSGÅRD. Hys, hys; ikke hidsig! Lad alle disse kedelige fornemme griller fare; — for fanden, det er jo dog ikke andet end narrestreger i grunden. De skal se, hvor glad De vil blive i mig, når De bare lærer mig at kende. Jo; jo; De skal blive glad i mig, — både De og Deres datter! Hende skal jeg tvinge —

KAMMERHERREN. Hvad tror De, herr doktor?

FJELDBO. Jeg tror, det er galskab!

STENSGÅRD. Ja, for dig vilde det være galskab; men jeg, ser du, jeg har en gerning at gøre her på Guds dejlige jord; — jeg lar mig ikke skræmme af vrøvl og fordomme!

KAMMERHERREN. Herr sagfører; der er døren.

STENSGÅRD. De viser mig —?

KAMMERHERREN. Døren.

STENSGÅRD. Gør det ikke!

KAMMERHERREN. Ud med Dem! De er en lykkejæger og en — en; er det dog ikke forbandet! De er —

STENSGÅRD. Hvad er jeg?

KAMMERHERREN. Det er det andet; det, som ligger mig på tungen, er De!

STENSGÅRD. Stænger De min livsvej, så vogt Dem!

KAMMERHERREN. Hvorfor?

STENSGÅRD. Jo, for så vil jeg forfølge Dem, skrive imod Dem i bladene, bagtale Dem, undergrave Deres ære, om jeg kan komme til. De skal skrige under svøbeslagene. De skal tro at skimte ånder i skyen, som slår ned imod Dem. De skal krøge Dem sammen i skræk, holde Deres arme krumt over hodet for at bøde af, — krybe, lede efter ly for mig —

KAMMERHERREN. Kryb selv i ly — i dårekisten; der hører De hjemme!

STENSGÅRD. Haha; det er et godtkøbsråd; men De skønner ikke bedre, herr Bratsberg! Jeg vil sige Dem det; Vorherres vrede er i mig. Det er hans vilje, De står imod. Han har tænkt det lyseste med mig. Skyg ikke! — Nå, jeg ser nok, at jeg kommer ingen vej med Dem idag; men det gør ingenting. Jeg forlanger ikke andet end at De skal tale til Deres datter. Forbered hende; giv hende dog lejlighed til at vælge! Tænk Dem om, og se Dem omkring her. Hvor kan De vente at finde en svigersøn mellem disse dosmere og landevejstravere? Fjeldbo siger, hun er dyb, stille og trofast. Ja, nu véd De altsammen. Farvel, herr kammerherre; — De kan få mig som De vil, til ven eller uven. Farvel! (ud i baggrunden.)

KAMMERHERREN. Så vidt er det altså kommet! Sligt vover man at byde mig i mit eget hus!

FJELDBO. Stensgård vover det; ingen anden.

KAMMERHERREN. Han idag; andre imorgen.

FJELDBO. Lad dem komme; jeg skal tage stødet af; jeg skal gå gennem ild og vand for Dem —!

KAMMERHERREN. Ja, De, som er skyld i det hele! — Hm; den Stensgård, det er dog den mest uforskammede slyngel, jeg har kendt! Og dog, alligevel, — hvad pokker er det? Han har noget ved sig, som jeg synes om.

FJELDBO. Der er muligheder i ham —

KAMMERHERREN. Der er åbenhjertighed i ham, herr værkslæge! Han går ikke og spiller bag ens ryg, som så mange andre; han — han!

FJELDBO. Det er ikke værd at strides om. Blot fast, herr kammerherre; nej, og atter nej til Stensgård —

KAMMERHERREN. Å, behold Deres råd for Dem selv! De kan stole på, at hverken han eller nogen anden —

VÆRKSFORVALTER RINGDAL (fra døren til højre). Med tilladelse, herr kammerherre; et ord — (hvisker.)

KAMMERHERREN. Hvad for noget? Inde hos Dem?

RINGDAL. Han kom ind bagdøren og ber indstændigt at få Dem i tale.

KAMMERHERREN. Hm. — Å, doktor, gå et øjeblik ind til damerne; der er en, som —; men sig ingenting til Selma om herr Stensgård og hans besøg. Hun skal holdes udenfor alt dette væsen. Hvad min datter angår, skulde det også være mig kært, om De kunde holde ren mund; men — —. Å, jeg gider ikke —! Nå, vær så god at gå ind.

(*Fjeldbo* går ind i dagligstuen. *Ringdal* er imidlertid gået ind i sit kontor igen. En kort stund efter kommer *proprietær Monsen* ud derfra.)

MONSEN (i døren). Jeg ber herr kammerherren så meget om forladelse —

KAMMERHERREN. Nå, kom ind; kom ind!

MONSEN. Jeg håber da, det står vel til med familjen?

KAMMERHERREN. Tak. Er det noget, De ønsker?

MONSEN. Kan ikke sige det. Jeg er, Gud ske lov, den mand, som omtrent har alt det, han kan ønske sig.

KAMMERHERREN. Se, se; det er såmæn meget sagt.

MONSEN. Men jeg har også arbejdet, herr kammerherre. Ja, jeg véd, De har ikke noget godt øje til min virksomhed.

KAMMERHERREN. Det har visst heller ingen indflydelse på Deres virksomhed, hvad øje jeg har til den.

MONSEN. Ja, hvem véd? Jeg tænker ialfald nu så småt på at trække mig ud af forretningerne.

KAMMERHERREN. Gør De virkelig det?

MONSEN. Jeg har havt lykken med mig, skal jeg sige Dem. Jeg er nu kommen så langt, som jeg bryder mig om at komme; og derfor mener jeg det kunde være på tiden lidt efter lidt at vikle af og —

KAMMERHERREN. Nå, det gratulerer jeg både Dem og mange andre til.

MONSEN. Og hvis jeg så med det samme kunde vise kammerherren en tjeneste —

KAMMERHERREN. Mig?

MONSEN. Da Langerudskogene for fem år siden kom til auktion, så gjorde De bud —

KAMMERHERREN. Ja, men efter auktionen gjorde De overbud og fik tilslaget.

MONSEN. De kan nu få dem med sagbrug og alle herligheder —

KAMMERHERREN. Efter den syndige udhugst, som der er drevet —?

MONSEN. Å, de har betydelig værdi endnu; og med Deres driftsmåde vil De om nogle år —

KAMMERHERREN. Takker; jeg kan desværre ikke indlade mig på den sag.

MONSEN. Men her var meget at tjene, herr kammerherre. Og hvad mig angår —; jeg skal sig Dem, jeg har en stor spekulation fore; der står meget på spil; jeg mener, der er meget at vinde; en hundrede tusend eller så.

KAMMERHERREN. Hundrede tusend? Det er i sandhed ingen ringe sum.

MONSEN. Ha-ha-ha! Ret vakkert at tage med og lægge til de øvrige. Men skal en slå så store slag, så trænger en til hjælpetropper, som det heder. Kontanter er her ikke mange af; de navne, som duer noget, er svært brugte —

KAMMERHERREN. Ja, det har visse folk sørget for.

MONSEN. Den ene hånd vasker den anden. Nå, herr kammerherre, slutter vi så ikke en handel? De kan få skogene for spotpris —

KAMMERHERREN. Jeg vil ikke have dem for nogen pris, herr Monsen.

MONSEN. Men et godt tilbud er dog et andet værd. Herr kammerherre, vil De hjælpe mig?

KAMMERHERREN. Hvad mener De?

MONSEN. Jeg stiller naturligvis sikkerhed. Jeg har jo ejendomme nok. Her skal De se. Disse papirer —; må jeg få lov til at sætte Dem ind i min status?

KAMMERHERREN (viser papirerne tilbage). Er det pengehjælp, som De —?

MONSEN. Ikke rede penge; langtfra. Men kammerherrens støtte —. Mod vederlag naturligvis; — og mod sikkerhed, og —

KAMMERHERREN. Og med en slig anmodning kommer De til mig?

MONSEN. Ja, netop til Dem. Jeg véd, De har så mangen gang glemt Deres nag, når det rigtig har knebet for en.

KAMMERHERREN. Nå, jeg må på en viss måde takke Dem for Deres gode mening, — især i en tid som denne; men alligevel —

MONSEN. Herr kammerherre, vil De ikke sige mig, hvad det er, De har imod mig?

KAMMERHERREN. Å, hvad kan det nytte?

MONSEN. Det kan nytte til at rette på forholdet. Jeg véd ikke jeg har lagt to pinde i kors for Dem.

KAMMERHERREN. Ikke det? Da skal jeg dog nævne Dem ét tilfælde, hvor De har stået mig ivejen. Jeg stiftede værkets lånekasse til gavn for mine undergivne og andre. Men så begyndte De at drive bankforretninger; folk går til Dem med sine spareskillinger —

MONSEN. Begribeligt, herr kammerherre; thi jeg gir en højere indlånsrente.

KAMMERHERREN. Ja, men De tar også en højere udlånsrente.

MONSEN. Men så gør jeg ikke så mange vanskeligheder med kaution og sligt.

KAMMERHERREN. Desværre; derfor ser man også, at her sluttes handler på ti-tyve tusend species, uden at hverken køber eller sælger ejer to danske skilling. Se, dette, herr Monsen, det har jeg imod Dem. Og desuden noget, som ligger nærmere endda. Tro De, det var med min gode vilje, at min søn kastede sig ind i alle disse vilde foretagender?

MONSEN. Men det kan da ikke jeg for!

KAMMERHERREN. Det var Deres eksempel, der smittede ham, ligesom de andre. Hvorfor blev De ikke ved Deres læst?

MONSEN. Tømmerfløder, ligesom min fader?

KAMMERHERREN. Det var kanske en skam at stå i min tjeneste? Deres fader ernærte sig redeligt og var agtet i sin stand.

MONSEN. Ja, indtil han havde arbeidet sig helseløs og til slut gik i fossen med tømmerflåden. Kender De noget til livet i den stand, herr kammerherre? Har De en eneste gang prøvet, hvad de folk må døje, som slider for Dem inde i skogtrakterne og nedover langs elvedragene, mens De sidder i Deres lune stue og tar frugterne? Kan De fortænke et sligt menneske i, at han vil arbejde sig ivejret? Jeg havde nu fået lidt bedre lærdom, end min fader; havde vel kanske lidt bedre evner også —

KAMMERHERREN. Lad gå. Men ved hvilke midler er De kommen ivejret? De begyndte med brændevinshandel. Så købte

De usikre gældsfordringer; inddrev dem ubønhørligt; — så gik De videre og videre. Hvor mange har De ikke ruineret for at komme frem!

MONSEN. Det er handelens gang; det går op for en og ned for en anden.

KAMMERHERREN. Men måden og midlerne? Her er agtværdige familjer, som tynger på fattigkassen for Deres skyld.

MONSEN. Daniel Hejre er heller ikke langt fra fattigkassen.

KAMMERHERREN. Jeg forstår Dem. Men min færd kan jeg forsvare for Gud og mennesker! Da landet, efter adskillelsen fra Danmark, var i nød, hjalp min salig fader over evne. Derved kom en del af vore ejendomme til familjen Hejre. Hvad førte det til? Der sad levende væsener på disse ejendomme; og de led under Daniel Hejres ukloge styrelse. Han hugg skogene ud til skade, ja, jeg kan gerne sige, til ulykke for distriktet. Var det ikke min ligefremme pligt at hindre sådant, når jeg kunde? Og jeg kunde det; jeg havde loven for mig; jeg var i min gode ret, da jeg tog mine ejendomme igen på odel.

MONSEN. Jeg har heller ikke forgået mig mod loven.

KAMMERHERREN. Men mod Deres egen bevidsthed, mod Deres samvittighed, som De dog forhåbentlig har noget af. Og hvorledes har De ikke nedbrudt al god orden her? Hvorledes har De ikke svækket den agtelse, som rigdommen skulde give? Man spørger ikke længere om hvorledes en formue er erhvervet, eller hvor længe den har været i en familjes besiddelse; man spørger blot: hvor meget er den eller den værd? Og derefter dømmes han. Under alt dette lider også jeg; vi to er blevet som et slags kammerater; man nævner os sammen, fordi vi er de to største ejendomsbesiddere her. Det tåler jeg ikke! Jeg vil sige Dem engang for alle: det er derfor jeg har imod Dem.

MONSEN. Det skal få en ende, herr kammerherre; jeg skal slutte min virksomhed, vige for Dem på alle kanter; men jeg ber Dem, jeg bønfalder Dem, bare hjælp mig!

KAMMERHERREN. Jeg gør det ikke.

MONSEN. Jeg er villig til at betale, hvad det så skal være —

KAMMERHERREN. Betale! Og det vover De at —

MONSEN. Om ikke for min skyld, så for Deres søns!

KAMMERHERREN. Min søns?

MONSEN. Ja, han er med i det; jeg tænker, der kan komme en tyve tusend daler på hans part.

KAMMERHERREN. Som han vinder?

MONSEN. Ja!

KAMMERHERREN. Men, du gode Gud, hvem taber så de penge?

MONSEN. Hvorledes —?

KAMMERHERREN. Når min søn vinder dem, så må der jo være en, der taber dem!

MONSEN. En fordelagtig handel; jeg har ikke lov at sige mere. Men jeg trænger til et agtet navn; blot Deres navns underskrift —

KAMMERHERREN. Underskrift! På dokumenter —

MONSEN. Bare for 10—15,000 daler.

KAMMERHERREN. Og De har et eneste øjeblik kunnet tro, at —? Mit navn! I slig en affære! Mit navn? Som kautonist altså?

MONSEN. Kun for en forms skyld —

KAMMERHERREN. Svindleri! Mit navn! Ikke for nogen pris. Jeg har aldrig skrevet mit navn under fremmede papirer.

MONSEN. Aldrig? Det er nu overdrivelse, herr kammerherre!

KAMMERHERREN. Bogstaveligt; som jeg siger Dem.

MONSEN. Nej; det er ikke bogstaveligt. Det har jeg selv sét.

KAMMERHERREN. Hvad har De sét?

MONSEN. Kammerherrens navn, — på en veksel i det mindste.

KAMMERHERREN. Usandt, siger jeg Dem! De har aldrig sét det.

MONSEN. Jeg har! Under en veksel på 2000 daler. Tænk Dem dog om!

KAMMERHERREN. Hverken på to tusend eller på ti tusend! På min ære og mit højeste ord, aldrig!

MONSEN. Så er det falskt.

KAMMERHERREN. Falskt?

MONSEN. Ja, falskt; efterskrevet; — thi jeg har sét det.

KAMMERHERREN. Falskt? Falskt! Hvor har De sét det? Hos hvem?

MONSEN. Det siger jeg ikke.

KAMMERHERREN. Ha-ha; vi skal nok få det for en dag!

MONSEN. Hør mig —!

KAMMERHERREN. Ti! Så vidt har man bragt det! Falskt! Blandet mig ind i smudsighederne! Ja, så er det intet under, at jeg stilles sammen med de andre. Men nu skal jeg spille med dem!

MONSEN. Herr kammerherre, — for Deres egen og manges skyld —

KAMMERHERREN. Bliv mig fra livet! Gå Deres vej! Det er Dem, som er ophavsmanden —! Jo, det er! Ve den, fra hvem forargelsen kommer. Det er et syndigt levnet, som føres i Deres hus. Og hvad er det for omgang, De søger? Personer inde fra Kristiania og andetsteds, som kun går ud på at æde og drikke godt, og som ikke regner det så nøje med i hvis selskab det sker. Ti! Jeg har selv sét Deres noble julegæster fare langs landevejen, som en flok hylende ulve! Og der er det, som værre er. De har havt skandaler med Deres egne tjenestepiger. Deres kone gik fra forstanden over Deres udskejelser og Deres rå behandling.

MONSEN. Nej; det går for vidt! De skal komme til at angre de ord!

KAMMERHERREN. A, pokker i vold med Deres trusler. Hvad vil De kunne gøre mig? Mig? De har spurgt, hvad jeg havde imod Dem. De har nu fået besked. Nu véd De, hvorfor jeg har holdt Dem ude fra det gode selskab.

MONSEN. Ja, men nu skal jeg drage det gode selskab ned —

KAMMERHERREN. Den vej der!

MONSEN. Jeg véd vejen, herr kammerherre! (ud i baggrunden.)

KAMMERHERREN (går hen, åbner døren til højre og råber). Ringdal; Ringdal; — kom ind!

RINGDAL. Herr kammerherre?

KAMMERHERREN (kalder ind i dagligstuen). Herr doktor; å vær så god —! Nu, Ringdal, nu går mine spådomme i opfyldelse.

FJELDBO. Hvad er til tjeneste, herr kammerherre?

RINGDAL. Har kammerherren spået?

KAMMERHERREN. Hvad siger De nu, doktor? De har altid ment, at jeg overdrev, når jeg påstod, at Monsen fordærvede befolkningen her.

FJELDBO. Nu ja; og hvad så?

KAMMERHERREN. Man gør vakre fremskridt, kan jeg fortælle Dem. Hvad synes De? Her er falske papirer i omløb.

RINGDAL. Falske papirer?

KAMMERHERREN. Falske papirer, ja! Og med hvis navn, tror De? Med mit!

FJELDBO. Men for Guds skyld, hvem har gjort det?

KAMMERHERREN. Hvor kan jeg vide? Kender jeg alle keltringer? Men det skal for en dag. — Doktor, gør mig en tjeneste. Pa-

pirerne må være anbragte enten i sparebanken eller i værkets lånekasse. Kør op til Lundestad; han er den af bankbestyrerne, som har bedst rede på alting. Få at vide om der er noget sligt papir —

FJELDBO. Straks; straks!

RINGDAL. Lundestad er her på værket idag; han har møde i skolekommissionen.

KAMMERHERREN. Såmeget desto bedre. Søg ham; få ham med herop.

FJELDBO. Uopholdelig; det skal snart være besørget.

(ud i baggrunden.)

KAMMERHERREN. Og De, Ringdal, må forhøre Dem i lånekassen. Så snart vi har rede på sagen, så anmeldelse til fogden. Ingen barmhjertighed med de bedragere!

RINGDAL. Godt, herr kammerherre. Gud bevares vel; sligt noget havde jeg da ikke troet. (går ind til højre.)

(*Kammerherren* går et par gange op og ned ad gulvet, derpå vil han gå ind i sit kontor. I det samme kommer *Erik Bratsberg* fra baggrunden.)

ERIK BRATSBERG. Kære far —!

KAMMERHERREN. Nå, er du der?

ERIK BRATSBERG. Jeg må nødvendigt tale med dig.

KAMMERHERREN. Hm; jeg er sandelig lidet oplagt til at tale med nogen. Hvad vil du?

ERIK BRATSBERG. Du véd, far, at jeg aldrig før har blandet dig ind i mine forretninger.

KAMMERHERREN. Nej, det skulde jeg også meget havt mig frabedt.

ERIK BRATSBERG. Men idag er jeg nødt til —

KAMMERHERREN. Hvad er du nødt til?

ERIK BRATSBERG. Far, du må hjælpe mig!

KAMMERHERREN. Penge! Ja, du kan lide på, at —!

ERIK BRATSBERG. Blot for en eneste gang! Jeg sværger dig til, at jeg aldrig oftere —; jeg skal sige dig, jeg står i visse forbindelser med Monsen på Storli —

KAMMERHERREN. Det véd jeg. I har jo en smuk spekulation fore.

ERIK BRATSBERG. En spekulation? Vi? Nej. Hvem har sagt det?

KAMMERHERREN. Det har Monsen selv.

ERIK BRATSBERG. Har Monsen været her?

KAMMERHERREN. Ja, nu for nylig; og jeg har vist ham døren.

ERIK BRATSBERG. Far, hvis du ikke hjælper mig, så er jeg ødelagt.

KAMMERHERREN. Du?

ERIK BRATSBERG. Ja; Monsen har forstrakt mig med penge. De er faldet mig forfærdelig dyre; og nu er de desuden forfaldne —

KAMMERHERREN. Der har vi det! Hvad har jeg sagt —?

ERIK BRATSBERG. Ja, ja; det er for sent at tale om —

KAMMERHERREN. Ødelagt? Efter to års forløb! Ja, hvor kunde du vente dig andet? Hvad vilde du iblandt disse taskenspillere, som går her og blænder folks syn med formuer, der aldrig har været til? Det var jo dog ikke selskab for dig; — mellem de karle må man fare med kneb, ellers kommer man tilkort; det ser du nu.

ERIK BRATSBERG. Far, vil du frelse mig eller ikke?

KAMMERHERREN. Nej; for sidste gang, nej; jeg vil ikke.

ERIK BRATSBERG. Min ære står på spil —

KAMMERHERREN. Å, bare ingen højtravende talemåder! Det er slet ingen æressag at være heldig forretningsmand her; tvertimod, havde jeg nær sagt. Gå hjem og gør rede for dig; giv enhver sit, og lad det få en ende jo før jo heller.

ERIK BRATSBERG. O, du véd ikke —!

(*Selma* og *Tora* kommer fra dagligstuen.)

SELMA. Er det Erik, som taler? — Gud, hvad er der påfærde?

KAMMERHERREN. Ingenting. Ind med jer igen.

SELMA. Nej, jeg går ikke. Jeg vil vide det. Erik, hvad er det dog?

ERIK BRATSBERG. Det er det, at jeg er ødelagt.

TORA. Ødelagt!

KAMMERHERREN. Se så!

SELMA. Hvad er ødelagt?

ERIK BRATSBERG. Alting.

SELMA. Mener du dine penge?

ERIK BRATSBERG. Penge, hus, arv, — alting!

SELMA. Ja, det er alting for dig.

ERIK BRATSBERG. Selma, kom lad os gå. Nu er du det eneste, jeg har igen. Vi får bære ulykken sammen.

SELMA. Ulykken? Bære den sammen? (med et skrig.) Er jeg nu god nok!

KAMMERHERREN. I Guds navn —!

ERIK BRATSBERG. Hvad mener du?

TORA. O, men så fat dig!

SELMA. Nej! Jeg vil ikke! Jeg kan ikke tie og hykle og lyve længer! Nu skal I vide det. Ingenting vil jeg bære!

ERIK BRATSBERG. Selma!

KAMMERHERREN. Barn, hvad siger du?

SELMA. O, hvorledes har I mishandlet mig! Skændigt, allesammen! Altid skulde jeg tage; aldrig fik jeg give. Jeg har været den fattige iblandt jer. Aldrig kom I og kræved noget offer af mig; intet har jeg været god nok til at bære. Jeg hader jer! Jeg afskyr jer!

ERIK BRATSBERG. Hvad er dog dette?

KAMMERHERREN. Hun er syg; hun er fra sig selv!

SELMA. Hvorledes har jeg ikke tørstet efter en dråbe af eders sorger! Men bad jeg, så havde I ikke andet end en fin spøg at vise mig bort med. I klædte mig på som en dukke; I legte med mig, som man leger med et barn. O, jeg havde dog en jubel til at bære det tunge; jeg havde alvor og længsel mod alt det, som stormer og løfter og højner. Nu er jeg god nok; nu, da Erik intet andet har. Men jeg vil ikke være den, man griber til sidst. Nu vil jeg intet have af dine sorger. Jeg vil fra dig! Før skal jeg spille og synge på gaden —! Lad mig være; lad mig være! (hun iler ud i baggrunden.)

KAMMERHERREN. Tora; var der mening i alt dette, eller —?

TORA. O, ja; nu ser jeg det først; der var mening i det.

(ud i baggrunden.)

ERIK BRATSBERG. Nej! Alt andet; men ikke hende! Selma!

(bort igennem baggrundsdøren.)

RINGDAL (kommer fra højre). Herr kammerherre —

KAMMERHERREN. Hvad vil De?

RINGDAL. Jeg kommer fra lånekassen —

KAMMERHERREN. Fra lånekassen? Nå ja, vekselen —

RINGDAL. Alt er i orden; der har aldrig været noget veksel med Deres navn på.

(*Doktor Fjeldbo* og *gårdbruger Lundestad* kommer fra baggrunden.)

FJELDBO. Blind allarm, herr kammerherre!

KAMMERHERREN. Ja så? Ikke i sparebanken heller?

LUNDESTAD. Slet ikke. I alle de år, jeg har styret banken, har jeg ikke sét Deres navn engang; — ja, det vil da naturligvis sige: undtagen på Deres søns veksel.

KAMMERHERREN. Min søns veksel?

LUNDESTAD. Ja, på den veksel, tidlig iværes, som De accepterte for ham.

KAMMERHERREN. Min søn? Min søn! Hvad understår De Dem —!

LUNDESTAD. Men, Gudbevares, tænk Dem dog om; Deres søns veksel på 2000 daler —

KAMMERHERREN (famler efter en stol). O, du forbarmende —!

FJELDBO. I Jesu navn!

RINGDAL. Det er da ikke muligt —!

KAMMERHERREN (er sunken ned i stolen). Rolig; rolig! Min søns veksel? Akcepteret af mig? På 2000 daler?

FJELDBO (til *Lundestad*). Og den veksel, den er i sparebanken?

LUNDESTAD. Ikke nu længer; i forrige uge blev den indfriet af Monsen —

KAMMERHERREN. Af Monsen!

RINGDAL. Monsen er kanske endnu på værket; jeg vil straks —

KAMMERHERREN. Bliv her!

DANIEL HEJRE (kommer fra baggrunden). Godmorgen, mine herrer! Godmorgen, højstærede; ærbødigst tak for den behagelige aften igår. Nu skal De høre historier —

RINGDAL. Undskyld; vi har travlt —

DANIEL HEJRE. Der er andre, som også har travlt; proprietariussen på Storli, for eksempel —

KAMMERHERREN. Monsen?

DANIEL HEJRE. He-he; det er en udmærket historie! Valgkabalerne er i fuld gang. Véd du, hvad man har i sinde? Man vil bestikke dig, højstærede!

LUNDESTAD. Bestikke, siger De?

KAMMERHERREN. Man dømmer fra æblet til stammen.

DANIEL HEJRE. Ja, det er, Gud døde mig, det groveste, jeg har hørt. Jeg kommer ind til madam Rundholmen for at få mig en bitter snaps. Der sidder proprietær Monsen og sagfører Stensgård og drikker portvin; noget skidt; tvi for fanden, jeg vilde ikke tage det i min mund; nå ja, de bød mig da heller ikke noget, det var

synd at sige. Men så siger Monsen, hvad vædder De, siger han, at kammerherre Bratsberg skal slutte sig til vort parti ved valgmandsvalgene imorgen? Så, siger jeg, hvorledes skulde det gå til? Å, siger han, ved hjælp af denne veksel —

FJELDBO og *RINGDAL.* Veksel?

LUNDESTAD. Ved valgmandsvalget?

KAMMERHERREN. Nå! Og hvad så?

DANIEL HEJRE. Ja, jeg véd ikke mere. Det var en veksel, hørte jeg, — på 2000 daler. Så højt takserer man fornemme folk. Å, det er skammeligt, er det!

KAMMERHERREN. En veksel på 2000 daler?

RINGDAL. Og den har Monsen?

DANIEL HEJRE. Nej, han overdrog den til sagfører Stensgård.

LUNDESTAD. Ja så.

FJELDBO. Til Stensgård?

KAMMERHERREN. Er du viss på det?

DANIEL HEJRE. Ja-Gu' er jeg viss på det. De kan bruge den, som De bedst véd og vil, sa han. Men jeg begriber ikke —

LUNDESTAD. Hør her, herr Hejre; — og De også, Ringdal —

(alle tre taler dæmpet sammen mod baggrunden.)

FJELDBO. Herr kammerherre!

KAMMERHERREN. Ja.

FJELDBO. Deres søns veksel er naturligvis ægte —

KAMMERHERREN. Man skulde jo tro det.

FJELDBO. Naturligvis. Men hvis nu den falske veksel kommer for dagen —?

KAMMERHERREN. Jeg vil ingen anmeldelse gøre hos fogden.

FJELDBO. Selvfølgelig; — men De må gøre mere.

KAMMERHERREN (rejser sig). Jeg kan ikke gøre mere.

FJELDBO. Jo, jo, for Guds skyld; De både kan og må. De må frelse den ulykkelige —

KAMMERHERREN. Og på hvilken måde?

FJELDBO. Simpelthen; vedkend Dem underskriften.

KAMMERHERREN. De mener, herr værkslæge, at man i vor familje kan begå noget af hvert?

FJELDBO. Jeg mener det bedste, herr kammerherre.

KAMMERHERREN. Og de har et eneste øjeblik kunnet tro mig istand til en løgn? Til at spille under dække med falsknere?

FJELDBO. Og véd De, hvad det ellers drager efter sig?

KAMMERHERREN. Det blir en sag mellem forbryderen og straffeloven.

(han går ind til venstre.)

(Teppet falder.)

FJERDE AKT.

(En gæstestue hos *madam Rundholmen*. Indgangsdør i baggrunden; mindre døre på begge sider. Til højre et vindu; foran samme et bord med skrivesager; et andet bord, noget tilbage, midt i stuen.)

MADAM RUNDHOLMEN (højrøstet indenfor til venstre). Ja, det gir jeg en god dag! Du kan sige, de er kommet her for at stemme og ikke for at drikke. Vil de ikke vente, kan de gøre hvad de vil.

SAGFØRER STENSGÅRD (kommer fra baggrunden). Godmorgen! Hm; hm! Madam Rundholmen! (går til døren til venstre og banker på.) Godmorgen, madam Rundholmen!

MADAM RUNDHOLMEN (indenfor). Uf, hvem er det?

STENSGÅRD. Det er mig, — Stensgård. Må jeg komme ind?

MADAM RUNDHOLMEN. Nej-Gud må De ikke, nej! Jeg har ikke fåt klæderne på.

STENSGÅRD. Hvad for noget? Er De så sent oppe idag?

MADAM RUNDHOLMEN. Å, jeg har såmæn været oppe, før fanden fik sko på; men en må da se ud som et menneske, véd jeg. (med et kastetørklæde over hovedet, kiger ud.) Nå, hvad er det så? Nej, De må rigtig ikke se på mig, herr Stensgård. — Uf, der er nogen igen!

(smækker døren i.)

BOGTRYKKER ASLAKSEN (med en pakke aviser, fra baggrunden). Godmorgen, herr Stensgård!

STENSGÅRD. Nå, står det der?

ASLAKSEN. Ja, det står der. Se her: „Ejdsvoldsdagens højtideligholdelse", — „fra vor specielle korrespondent". Her, på den anden side, kommer foreningens stiftelse; Deres tale står deroppe; jeg har sat alle grovhederne med spærret.

STENSGÅRD. Jeg synes altsammen er spærret.

ASLAKSEN. Å ja, det blir omtrent altsammen.

STENSGÅRD. Og ekstranummeret er naturligvis blevet uddelt igår.

ASLAKSEN. Forstår sig; hele sognet over, både til abonnenterne og til de andre. Vil De se? (rækker ham et eksemplar.)

STENSGÅRD (løber bladet igennem). — — „Hædersmanden Anders Lundestad agter at frasige sig stortingshvervet" — „lang og tro tjeneste" — „som digteren siger: nu hvil dig, borger, det er fortjent!" Hm; — „den på frihedsdagen stiftede forening: de unges forbund" — „sagfører Stensgård, foreningens ledende tanke" — tidsmæssige reformer, lettet adgang til lån" — Nå ja, det er ret velskrevet. Er valgforretningen begyndt?

ASLAKSEN. Den er i fuld gang. Hele vor forening er mødt frem; både de stemmeberettigede og de andre.

STENSGÅRD. Å, fanden i vold med de andre, — ja, mellem os sagt da. Nå, gå nu ud og snak med dem, De holder for tvilsomme —

ASLAKSEN. Ja vel; ja vel!

STENSGÅRD. De kan sige dem det, at jeg og Lundestad er så omtrent enige —

ASLAKSEN. Stol De på mig; jeg kender de lokale forholde.

STENSGÅRD. Og så én ting til. Vær nu snil, Aslaksen; drik nu ikke idag —

ASLAKSEN. Å, hvad er det —!

STENSGÅRD. Siden skal vi ha os en lystig aften; men husk på, hvad det gælder for Dem selv også; Deres avis —; ja, kære, lad mig nu se, De holder Dem —

ASLAKSEN. Å, jeg vil s'gu ikke høre mere; jeg tænker enhver kan passe sig selv. (går ud til højre.)

MADAM RUNDHOLMEN (pyntet, fra venstre). Se så, herr Stensgård; her har De mig. Var det så noget vigtigt —?

STENSGÅRD. Nej, ikke andet, end at De må være så god at sige mig til, når proprietær Monsen kommer.

MADAM RUNDHOLMEN. Han kommer såmæn ikke her idag.

STENSGÅRD. Kommer han ikke?

MADAM RUNDHOLMEN. Nej, han kørte forbi imorges klokken fire; han ligger nu altid i landevejen. Og så kom han her indom og tog mig på sengen, som de siger. Han vilde låne penge, skal De vide.

STENSGÅRD. Vilde Monsen?

MADAM RUNDHOLMEN. Ja. Det er en svær mand til at bruge penge. Gid det nu bare må gå godt med ham. Og det vil jeg da ønske Dem også; ja, for der er nogen, som siger, at De skal vælges på tinget.

STENSGÅRD. Jeg? Snak. Hvem siger det?

MADAM RUNDHOLMEN. Å, det var nogen af Anders Lundestads folk.

DANIEL HEJRE (fra baggrunden). Se, se! Godmorgen! Jeg forstyrrer da vel ikke?

MADAM RUNDHOLMEN. Nej, bevares vel!

DANIEL HEJRE. Gudsdød, hvor strålende! Det er da vel aldrig for mig De har pyntet Dem?

MADAM RUNDHOLMEN. Jo visst er det så. Det er jo for ungkarlene en pynter sig, véd jeg.

DANIEL HEJRE. For frierne, madam Rundholmen; for frierne! Desværre, mine mange processer optager al min tid —

MADAM RUNDHOLMEN. Å, Pokker; til at gifte sig har en altid tid.

DANIEL HEJRE. Nej-Gud har en ikke, nej! At gifte sig, det er netop noget, som kræver sin mand, det. Nå, hvad skal en sige? Kan De ikke få mig, så kan De vel få en anden. Ja, for gifte Dem skulde De.

MADAM RUNDHOLMEN. Ja, véd De hvad; jeg tænker stundom på det.

DANIEL HEJRE. Begribeligt; når man engang har prøvet ægtestandens lyksalighed —; salig Rundholmen var jo et pragteksemplar —

MADAM RUNDHOLMEN. Å, det vil jeg ikke sige; grov var han, og drak gjorde han også; men en mand er nu en mand alligevel.

DANIEL HEJRE. Det er et sandt ord, madam Rundholmen; en mand er en mand, og en enke er en enke —

MADAM RUNDHOLMEN. Og forretninger er forretninger. Å, det er færdig at løbe rundt for mig, når jeg tænker på alt det, jeg har at stå i. Købe vil de allesammen; men når betalingsdagen kommer, så må en bruge både stævning og eksekution og plynder. Jeg mener snart, jeg får lægge mig til en fast prokurator.

DANIEL HEJRE. Ja, men hør, madam Rundholmen, — så skulde De minsæl lægge Dem til sagfører Stensgård; han er løs og ledig —

MADAM RUNDHOLMEN. Uf, De er så fæl i Deres mund; jeg vil rigtig ikke høre mere på Dem. (ud til højre.)

DANIEL HEJRE. Et solid fruentimmer, De! Ferm og fejende; ingen børn til dato; penge på rente. Dannelse har hun også; en meget udbredt læsning, far!

STENSGÅRD. Udbredt læsning; ja så?

DANIEL HEJRE. He-he; det skulde jeg mene; hun har stået to år i bogtrykker Alms lejebibliotek. Nå, men idag har De vel ganske andre ting i hodet, kan jeg tænke.

STENSGÅRD. Slet ikke; jeg afgiver neppe min stemme engang. Men hvem skal nu De stemme på, herr Hejre?

DANIEL HEJRE. Jeg er ikke stemmeberettiget, højstærede! Her var jo kun ét matrikuleret hundehus tilkøbs, og det fik De.

STENSGÅRD. Skulde De blive husvild, så skal jeg afstå det.

DANIEL HEJRE. He-he; De er spøgefuld; — ak ja, den kære ungdom, den har et velsignet humør. Men nu vil jeg såmæn ud og se på menageriet. Hele Deres forening skal være mødt frem, hører jeg. (ser *doktor Fjeldbo,* som kommer fra baggrunden.) Der har vi doktoren også! Ja, det er vel på videnskabens vegne, De indfinder Dem?

FJELDBO. På videnskabens?

DANIEL HEJRE. Ja, i anledning af epidemien; her er jo udbrudt en ondartet rabies agitatoria. Vorherre være med jer, mine kære unge venner! (ud til højre.)

STENSGÅRD. Hør; sig mig i en fart, har du sét kammerherren idag?

FJELDBO. Ja.

STENSGÅRD. Og hvad sagde han?

FJELDBO. Hvad han sagde?

STENSGÅRD. Ja visst; jeg har skrevet ham til.

FJELDBO. Har du det? Hvad har du skrevet?

STENSGÅRD. At jeg holder fast ved håbet om hans datter; at jeg vil tale med ham om den sag, og at jeg derfor kommer til ham imorgen.

FJELDBO. Du skulde ialfald opsætte besøget. Det er kammerherrens fødselsdag imorgen; der kommer en hel del mennesker —

STENSGÅRD. Just derfor; jo flere jo bedre. Jeg har store kort på hånden, skal du vide.

FJELDBO. Og de kort har du kanske ladet dig forlyde med?

STENSGÅRD. Hvorledes?

FJELDBO. Jeg mener, du har kanske prydet din elskovserklæring med sådanne nogle små trusler eller sligt?

STENSGÅRD. Fjeldbo, du har sét brevet!

FJELDBO. Nej, jeg forsikrer dig —

STENSGÅRD. Nå ja, ligefrem, — jeg har truet ham.

FJELDBO. Ja, så har jeg på en måde et svar til dig.

STENSGÅRD. Et svar? Frem med det, menneske!

FJELDBO (viser ham et forseglet papir). Se her. Kammerherrens stemmeseddel.

STENSGÅRD. Og hvem stemmer han på?

FJELDBO. Han stemmer ialfald ikke på dig.

STENSGÅRD. På hvem da? På hvem, spørger jeg?

FJELDBO. På amtmanden og provsten.

STENSGÅRD. Hvad for noget? Ikke på Lundestad engang?

FJELDBO. Nej. Og véd du hvorfor? Fordi Lundestad vil opstille dig som sin eftermand.

STENSGÅRD. Så vidt vover han at drive det!

FJELDBO. Ja, han gør. Og han tilføjede: træffer De Stensgård, så fortæl ham, hvorledes jeg stemmer; han skal vide på hvad fod han har mig.

STENSGÅRD. Godt; han skal få det, som han vil.

FJELDBO. Betænk dig; det er farligt at rive et gammelt tårn,— en kan selv gå i løbet.

STENSGÅRD. Å, jeg er bleven klog på et par dage.

FJELDBO. Så? Du er dog ikke bleven klogere, end at du fremdeles lar gamle Lundestad trække om med dig.

STENSGÅRD. Du tror ikke jeg har gennemskuet Lundestad? Du tror ikke jeg skønner, at han vendte sig til mig, fordi han mente jeg havde vundet kammerherren, og fordi han vilde splitte vor forening og holde Monsen ude?

FJELDBO. Men nu, da han véd, at du ikke har vundet kammerherren —

STENSGÅRD. Han er gåt for vidt til at kunne træde tilbage; og jeg har nyttet tiden, sendt blade ud; de fleste af hans tilhængere møder ikke frem; alle mine er her —

FJELDBO. Der er et stort spring fra valgmand til stortingsmand.

STENSGÅRD. Lundestad véd meget godt, at svigter han mig i valgmandsforsamlingen, så er jeg mand for at agitere ham ud af kommunalbestyrelsen.

FJELDBO. Ikke så ilde beregnet. Men for at alt dette skal lykkes, føler du selv, at du må være groet fast her med solidere rødder, end nu.

STENSGÅRD. Ja, disse mennesker kræver jo altid materiel betryggelse, lighed i interesser —

FJELDBO. Rigtig; og derfor skal frøken Bratsberg ofres.

STENSGÅRD. Ofres? Da var jeg en skurk, simpelthen. Men jeg føler det så godt, det skal blive til hendes lykke. Hvad nu? Fjeldbo, hvad er det dog? Også du har noget bag øret —

FJELDBO. Jeg?

STENSGÅRD. Ja, du har! Du går i stilhed og arbejder imod mig. Hvorfor gør du det? Vær ærlig —! Vil du?

FJELDBO. Oprigtigt talt, nej. Du er for farlig, for samvittighedsløs, — nå-nå-nå, for hensynsløs ialfald, til at man tør være ærlig imod dig. Hvad du véd, det bruger du uden betænkning. Men så sandt jeg er din ven, så sandt råder jeg dig: slå frøken Bratsberg af tankerne.

STENSGÅRD. Jeg kan ikke. Jeg må frelse mig ud af al den styghed, jeg her står i. Jeg kan ikke leve længere i dette røre. Her må jeg gå og lade mig tage under armen af Ole Persen og Per Olsen, må hviske i krogene med dem, drikke dramme med dem, slå en latter op over deres Bajerølvittigheder, være dus med seminarister og slige halvstuderte røvere. Hvorledes kan jeg bevare mig frisk i min kærlighed til folket midt i alt dette? Det er som det lynende ord svigter mig. Jeg har ikkealbu-rum; ikke ren luft at ånde. O, det kommer stundom over mig som en længsel efter fine kvinder. Jeg vil noget, som der er skønhed i! Jeg ligger her som i en grumset bugt, og derude skyller den klare blå strøm forbi mig; — å, hvad forstår du dig på sligt!

GÅRDBRUGER LUNDESTAD (fra baggrunden). Her træffer en jo godt folk. Godmorgen!

STENSGÅRD. Nu skal De høre nyt, herr Lundestad! Véd De, hvem kammerherren stemmer på?

FJELDBO. Ti stille; det er uredeligt af dig!

STENSGÅRD. Det bryder jeg mig ikke om. Han stemmer på amtmanden og provsten.

LUNDESTAD. Å ja, det måtte vi vente os. De har jo fordærvet det med ham; — jeg bad Dem dog så vakkert at spille Deres kort fint.

STENSGÅRD. Jeg skal også spille fint — herefter.

FJELDBO. Tag dig i vare, at ikke andre gør det samme.

(ud til højre.)

STENSGÅRD. Der er noget, som stikker bagved med det menneske. Kan De skønne, hvad det er?

LUNDESTAD. Nej, jeg kan ikke. Men det er sandt, — jeg ser, De har været ude i avisen.

STENSGÅRD. Jeg?

LUNDESTAD. Ja, med sådan en pen ligpræken over mig.

STENSGÅRD. Det er naturligvis Aslaksen, det bæst —

LUNDESTAD. Deres udfald mod kammerherren står der også.

STENSGÅRD. Det kender jeg ikke noget til. Vil jeg kammerherren tillivs, så har jeg hvassere våben.

LUNDESTAD. Ja så?

STENSGÅRD. Kender De den veksel der? Se på den. Er den god?

LUNDESTAD. Om den er god? Den veksel der?

STENSGÅRD. Ja visst; se rigtig på den.

DANIEL HEJRE (fra højre). Men hvad i Pokkers skind og ben kan det dog —? Ah, se der! Nej, jeg ber Dem, mine herrer, bliv dog stående! Véd De, hvad De så levende minded mig om? De minded mig om en sommernat i det høje Nord.

LUNDESTAD. Det var en underlig lignelse.

DANIEL HEJRE. En meget ligefrem lignelse. Den nedgående og den opgående sol i øm forening. Å, det var dejligt, var det! Men à propos, hvad Pokker er der ivejen derude? Statsborgerne farer omkring som opskræmte høns, og kagler og galer og véd ikke, hvad pind de vil sætte sig på.

STENSGÅRD. Ja, det er også en dag af vigtighed.

DANIEL HEJRE. Å, De med Deres vigtighed! Nej, det er noget ganske andet, mine kære venner! Der hviskes om en stor ruin; bankerot, — ja, ikke politisk, herr Lundestad; Gudbevares!

STENSGÅRD. Bankerot?

DANIEL HEJRE. He-he, nu kom der liv i sagføreren. Ja, bankerot; der er nogen, som står for fald; øksen ligger ved roden af træet; — noksagt; der skal være kørt to fremmede herrer forbi; men hvorhen? Hvem gælder det? Véd ikke De noget, herr Lundestad?

LUNDESTAD. Jeg véd den kunst at tie, herr Hejre.

DANIEL HEJRE. Naturligvis; De er jo en politisk figur, en statsmand, he-he! Men jeg må minsæl afsted og få lys i sagen. Det er

så inderlig morsomt med disse vekselryttere; de er ligesom perler på en snor: triller først én, så triller de allesammen.

(ud i baggrunden.)

STENSGÅRD. Er der noget sandt i al den sladder?

LUNDESTAD. De viste mig en veksel. Jeg syntes, jeg så grosserer Bratsbergs navn på den.

STENSGÅRD. Kammerherrens også.

LUNDESTAD. Og så spurgte De mig, om den var god?

STENSGÅRD. Ja visst; se blot på den.

LUNDESTAD. Den er s'gu ikke meget god.

STENSGÅRD. De ser det altså?

LUNDESTAD. Hvilket?

STENSGÅRD. At den er falsk.

LUNDESTAD. Falsk? Falske veksler er gerne de sikreste; dem indfrier man først.

STENSGÅRD. Men hvad mener De? Er den ikke falsk?

LUNDESTAD. Det er nok ikke så vel.

STENSGÅRD. Hvorledes?

LUNDESTAD. Jeg er ræd, her er for mange af den slags, herr Stensgård.

STENSGÅRD. Hvad? Det er da vel aldrig muligt, at —?

LUNDESTAD. Triller grosserer Bratsberg af snoren, så triller vel også de, som nærmest er.

STENSGÅRD (griber ham i armen). Hvem mener De med nærmest?

LUNDESTAD. Er der nogen nærmere end fader og søn?

STENSGÅRD. Men du gode Gud —!

LUNDESTAD. Det kommer ikke fra mig! Husk på, det var Daniel Hejre, som snakked om bankerot og ruin og —

STENSGÅRD. Dette her er som et lynslag over mig.

LUNDESTAD. Å, der er så mangen en holden mand, som ryger af pinden. En er for god af sig; går hen og kautionerer; kontanter er ikke altid at få fat i; og kommer ejendommene til auktion, så sælges de for en slik —

STENSGÅRD. Og alt dette, det rammer naturligvis, — det rammer børnene også!

LUNDESTAD. Ja, frøkenen gør det mig rigtig ondt for. Mødrenearv har hun ikke stort af; og Gud véd, om det er sikret, det lille hun har.

STENSGÅRD. O, nu forstår jeg Fjeldbos råd; han er dog den gamle trofaste!

LUNDESTAD. Hvad har doktor Fjeldbo sagt?

STENSGÅRD. Han er for trofast til at sige noget; men jeg forstår ham alligevel. Og jeg forstår også Dem nu, herr Lundestad.

LUNDESTAD. Har De ikke forstået mig før nu?

STENSGÅRD. Ikke tilbunds; jeg glemte historien om rotterne og det brændende hus.

LUNDESTAD. Det var ikke videre vakkert sagt. Men hvad fejler Dem? De ser så ilde ud. Gudsdød, jeg har da vel aldrig gjort en ulykke?

STENSGÅRD. Hvad slags ulykke?

LUNDESTAD. Jo, jo; jeg ser det. Å, jeg gamle fæ! Kære herr Stensgård, når De virkelig elsker pigen, hvad gør det så, om hun er rig eller fattig?

STENSGÅRD. Hvad det gør? Nej, ganske visst —

LUNDESTAD. Herregud, et lykkeligt ægteskab grundes da ikke på penge, véd jeg.

STENSGÅRD. Naturligvis.

LUNDESTAD. Og med stræbsomhed og flid kan De nok engang komme påfode. Lad ikke trange kår skræmme Dem. Jeg véd, hvad kærlighed er; jeg læste meget om det kapital i min ungdom. Lykke i huset; en trofast kvinde —; kære, kære, far således frem, at De ikke skal leve i anger bagefter.

STENSGÅRD. Men hvorledes skal det så gå med Dem?

LUNDESTAD. Det får gå, som det kan. Tror De, jeg vil kræve et sligt hjertets offer af Dem?

STENSGÅRD. Men jeg skal bringe offeret. Ja, jeg skal vise Dem, jeg har kraft til det. Derude står et folk i længsel; de begærer mig ligesom i en ordløs klage. O, hvor skulde jeg her turde vægre mig!

LUNDESTAD. Ja, men ejendomsmanden —?

STENSGÅRD. Jeg skal vide at fyldestgøre mine medborgeres krav i så henseende, herr Lundestad! Jeg ser vejen, en ny vej; og den slår jeg ind på. Jeg gør afkald på den lykke at arbejde i forsagelse for hende, jeg elsker. Jeg siger til mit folk: her er jeg, — tag mig!

LUNDESTAD (ser i stille beundring på ham og trykker hans hånd). Sandelig De har fået store gaver, herr Stensgård! (ud til højre.)

(*Stensgård* går et par gange op og ned ad gulvet; snart stanser han ved vinduet, snart river han sig i håret. Lidt efter kommer *Bastian Monsen* fra baggrunden.)

BASTIAN. Her ser du mig, du!

STENSGÅRD. Hvor kommer du fra?

BASTIAN. Fra nationen.

STENSGÅRD. Nationen? Hvad vil det sige?

BASTIAN. Véd du ikke, hvad nationen vil sige? Det vil sige folket; det menige folk; de, som ingenting har og ingenting er; de, som ligger bundne —

STENSGÅRD. Hvad fanden er det for abekatstreger?

BASTIAN. Hvilket?

STENSGÅRD. Jeg har mærket i den sidste tid, du går og efterligner mig; lige til min påklædning og min håndskrift så skaber du den efter. Du skal holde op med det.

BASTIAN. Hvad nu? hører ikke vi to til samme parti?

STENSGÅRD. Ja, men jeg tåler ikke sligt; — du gør dig selv latterlig —

BASTIAN. Gør jeg mig latterlig ved at ligne dig?

STENSGÅRD. Ja, ved at abe efter. Vær nu snil, Monsen, og lad sligt fare; det er så ækkelt at se på. Men hør, sig mig en ting, — når kommer din fader tilbage?

BASTIAN. Det véd jeg ikke noget om. Han er rejst indover til Kristiania, tror jeg; kanske kommer han ikke tilbage på de første otte dage.

STENSGÅRD. Ikke det? Det vilde være slemt. Men han har jo en stor forretning i gang, siges der?

BASTIAN. Jeg har også en forretning. Hør du, Stensgård, du må gøre mig en villighed.

STENSGÅRD. Gerne; hvad skulde det være?

BASTIAN. Jeg kender mig så stærk. Det kan jeg takke dig for; du har vækket mig. Jeg må gøre noget, du; — jeg vil gifte mig.

STENSGÅRD. Gifte dig? Med hvem?

BASTIAN. Hys! Her i huset.

STENSGÅRD. Madam Rundholmen?

BASTIAN. Hys! Ja, hende er det. Læg et godt ord ind for mig, du! Jeg må ind i noget sligt noget. Hun sidder i en stor rørelse; står sig godt med kammerherrens siden den tid hendes søster tjente som husholderske der. Får jeg hende, så får jeg kanske kommunal-

arbejderne med. Ja, i det hele taget, — jeg elsker hende, død og pine!

STENSGÅRD. Å, elske, elske! Lad det væmmelige hykleri fare.

BASTIAN. Hykleri!

STENSGÅRD. Ja; du lyver for dig selv ialfald. Her snakker du i ét åndedrag om vejarbeider og kærlighed. Kald dog enhver ting med sit rette navn. Der er noget smudsigt i dette her; jeg vil ikke have noget med det at bestille —

BASTIAN. Men så hør da —!

STENSGÅRD. Lad mig være udenfor, siger jeg! (til *doktor Fjeldbo*, som kommer fra højre.) Nå, hvorledes går valget?

FJELDBO. For dig går det visst udmærket. Jeg talte nu med Lundestad; han sagde, du får så godt som alle stemmer.

STENSGÅRD. Nej, gør jeg det!

FJELDBO. Men hvad Pokker nytter det? Når du ikke er ejendomsmand, så —

STENSGÅRD (stamper). Er det dog ikke forbandet!

FJELDBO. Nå, man kan jo ikke skøtte to ting på én gang. Vil man vinde på en kant, får man finde sig i at tabe på en anden. Farvel! (ud i baggrunden.)

BASTIAN. Hvad mente han med at vinde og tabe?

STENSGÅRD. Det skal jeg sige dig siden. Men hør, kære Monsen, — for at komme tilbage til det, vi talte om; jeg lovte at lægge et godt ord ind for dig —

BASTIAN. Lovte du? Jeg syntes du sagde tvertimod —?

STENSGÅRD. Sniksnak; du lod mig jo ikke komme tilorde. Jeg vilde sagt, at der er noget smudsigt i dette her, at blande sin kærlighed sammen med vejarbejder og sligt; det er synd imod det bedste man har i sit bryst; — og derfor, kære ven, når du altså virkelig elsker pigen —

BASTIAN. Enken.

STENSGÅRD. Å, ja-ja; det er jo det samme. Jeg mener, når man virkelig elsker en kvinde, så er dette noget, som i og for sig bør være afgørende —

BASTIAN. Ja, det synes jeg også. Og så vil du altså tale for mig?

STENSGÅRD. Ja, det vil jeg med stor glæde. Men det er på en betingelse.

BASTIAN. Nå?

STENSGÅRD. Lige for lige, kære Bastian; — du skal tale for mig igen.

BASTIAN. Jeg? Hos hvem?

STENSGÅRD. Har du virkelig ikke mærket noget? Det ligger dog så nær.

BASTIAN. Det er da vel aldrig —?

STENSGÅRD. Ragna, din søster, du! Jo, hende er det. O, du véd ikke, hvor det har grebet mig at se hende gå der i stille fordringsløs huslighed —

BASTIAN. Nej, skulde det være muligt?

STENSGÅRD. Men at ikke du, med dit skarpe blik, har kunnet mærke det?

BASTIAN. Jo, før syntes jeg nok —; men nu snakkes der så meget om, at du er begyndt at vanke hos kammerherrens —

STENSGÅRD. Å hvad, kammerherrens! Ja, Monsen, jeg vil oprigtigt sige dig, der var et øjeblik, da jeg ligesom stod uviss; men, Gud ske lov, det drev forbi; nu er jeg klar over mig selv og den vej, jeg har at gå.

BASTIAN. Her er min hånd. Jeg skal snakke, kan du tro. Og hvad Ragna angår, — hun tør ikke andet, end det, som jeg og far vil.

STENSGÅRD. Ja, men din far, — det var netop det jeg vilde sige —

BASTIAN. Hys; død og plage, der hører jeg madam Rundholmen; tal nu for mig, — hvis hun ikke har altfor travlt; for da er hun så striks på det. Ja, kære, gør nu dit bedste; resten skal jeg selv besørge. Har du ikke sét bogtrykker Aslaksen her?

STENSGÅRD. Han er visst ved valgforretningen.

(*Bastian* går ud i baggrunden; i det samme kommer *madam Rundholmen* fra højre.)

MADAM RUNDHOLMEN. Nu går det rigtig som det var smurt, herr Stensgård; alle så stemmer de på Dem.

STENSGÅRD. Det er dog besynderligt.

MADAM RUNDHOLMEN. Ja; Gud véd, hvad Monsen på Storli vil sige.

STENSGÅRD. Hør; et ord, madam Rundholmen!

MADAM RUNDHOLMEN. Nå, hvad er det?

STENSGÅRD. Vil De høre på mig?

MADAM RUNDHOLMEN. Jøsses, det vil jeg så gerne.

STENSGÅRD. Nu vel. De talte nylig om Deres enlige stand —

MADAM RUNDHOLMEN. Å, det var jo den fæle gamle Hejre —

STENSGÅRD. De klaged over, hvor svært det er at sidde som enke —

MADAM RUNDHOLMEN. Ja, Gud, De skulde bare prøve det, herr Stensgård!

STENSGÅRD. Men hvis der nu kom en rask ung mand —

MADAM RUNDHOLMEN. En rask ung mand?

STENSGÅRD. En, som længe havde gåt i stilhed og holdt af Dem —

MADAM RUNDHOLMEN. Nej, véd De hvad, nu vil jeg ikke høre mere på Dem.

STENSGÅRD. De må! En ung mand, som også finder det svært at stå alene —

MADAM RUNDHOLMEN. Ja, hvad så? Jeg forstår Dem slet ikke.

STENSGÅRD. Når De nu kunde skabe to menneskers lykke, madam Rundholmen, — både Deres egen og —

MADAM RUNDHOLMEN. Og en rask ung mands?

STENSGÅRD. Ja vel; svar mig på det —

MADAM RUNDHOLMEN. Å nej, Stensgård, det er da vel aldrig Deres alvor?

STENSGÅRD. Hvor kan De tro, jeg vil narre Dem! Skulde De så ikke være villig —?

MADAM RUNDHOLMEN. Jo, det véd Vorherre jeg er! Kære søde —

STENSGÅRD (et skridt tilbage). Hvad?

MADAM RUNDHOLMEN. Uf, der er nogen!

(*Frøken Monsen* kommer ilsomt og urolig fra baggrunden.)

RAGNA. Med tilladelse, er ikke far her?

MADAM RUNDHOLMEN. Deres far? Jo; nej; — jeg véd ikke; — undskyld —

RAGNA. Hvor er han?

MADAM RUNDHOLMEN. Deres far? Nå; nej, han er kørt forbi —

STENSGÅRD. Indover til Kristiania

RAGNA. Nej, det er umuligt —

MADAM RUNDHOLMEN. Ja, forbi er han kørt, det véd jeg. Å, men frøken Monsen, De kan ikke tro hvor glad jeg er! Vent nu lidt, mens jeg løber ned i kælderen og henter en flaske af den ægte. (ud til venstre.)

STENSGÅRD. Sig mig, frøken, — er det virkelig Deres fader, De søger?

RAGNA. Ja, det hører De jo.

STENSGÅRD. Og De har ikke vidst, at han er rejst hjemmefra?

RAGNA. O, hvad véd jeg? Man siger mig ingenting. Men til Kristiania? Det er umuligt; de måtte have mødt ham. Farvel!

STENSGÅRD (træder ivejen). Ragna! Hør! Hvorfor er De så forandret imod mig?

RAGNA. Jeg? Slip mig frem! Lad mig gå!

STENSGÅRD. Nej, De får ikke gå! Jeg holder det for en forsynets styrelse, at De kom i dette Øjeblik. O, ikke denne skyhed; før var De anderledes.

RAGNA. Ja, det er, Gud være lovet, forbi!

STENSGÅRD. Men hvorfor —?

RAGNA. Jeg har lært Dem bedre at kende; — godt, at jeg lærte det i tide.

STENSGÅRD. Ah, så? Man har løjet på mig? Ja, jeg har måske også selv skyld; jeg har været som vævet ind i en forvildelse. Det er over nu! O, når jeg ser Dem, blir jeg et bedre menneske. Det er Dem, jeg holder sandt og inderligt af; det er Dem, jeg elsker, Ragna, — Dem, og ingen anden!

RAGNA. Slip mig forbi! Jeg er ræd for Dem —

STENSGÅRD. O, men imorgen, Ragna, — må jeg da komme og tale med Dem?

RAGNA. Ja, ja, for Guds skyld, blot ikke idag.

STENSGÅRD. Blot ikke idag? Hurra! Jeg er ovenpå; jeg er lykkelig!

MADAM RUNDHOLMEN (med vin og kager fra venstre). Se, nu skal vi såmæn drikke et glas på held og velgående.

STENSGÅRD. På lykke i kærlighed! Kærlighedens og lykkens skål! Hurra for den dag imorgen! (han drikker.)

KANDIDAT HELLE (fra højre til *Ragna*). Har De fundet ham?

RAGNA. Nej, han er her ikke. Kom, kom!

MADAM RUNDHOLMEN. Men, Gudbevares, hvad er det?

KANDIDAT HELLE. Ingenting; der er blot kommet fremmede til Storli og —

RAGNA. Tak for al Deres venlighed, madam Rundholmen —

MADAM RUNDHOLMEN. Å; har De nu fåt fremmede på nakken igen?

RAGNA. Ja, ja; undskyld; jeg må hjem. Farvel!

STENSGÅRD. Farvel, — til imorgen!

(*Kandidat Helle* og *frøken Monsen* bort i baggrunden.)

DANIEL HEJRE (fra højre). Ha, ha; nu går det som kæpper i hjul! Stensgård, Stensgård, Stensgård, kagler de; de vælger ham allesammen. Nu skulde De også vælge ham, madam Rundholmen!

MADAM RUNDHOLMEN. Hi; De siger noget. Men stemmer de allesammen på ham?

DANIEL HEJRE. Jo, de gør såmæn; herr Stensgård nyder folkets tillid, som det heder. Gamle Lundestad går omkring med et ansigt, som en sødsyltet agurk. Å, det er en inderlig fryd at se på.

MADAM RUNDHOLMEN. De skal ikke ha valgt ham for ingenting. Kan jeg ikke stemme, så kan jeg traktere. (ud til venstre.)

DANIEL HEJRE. De er nok rigtig en enkernes Jens, De, herr Stensgård! Ja, véd De hvad, — hende skulde De bide Dem fast i, så var De velberget, far!

STENSGÅRD. I madam Rundholmen?

DANIEL HEJRE. Ja, netop; det er et fruentimmer, som er solid i alle retninger; hun blir første høne i kurven, så snart pindeværket på Storli er ramlet overende.

STENSGÅRD. Der er da ikke noget galt fat på Storli?

DANIEL HEJRE. Ikke det? De har en svag hukommelse, højstærede. Taler man ikke om ruin og bankerot og —?

STENSGÅRD. Ja, ja, og hvad så?

DANIEL HEJRE. Hvad så? Ja, sig De mig det. Her har været bud ude efter Monsen; der er kommet to herrer til Storli —

STENSGÅRD. Et par gæster; ja, det véd jeg —

DANIEL HEJRE. Ubudne gæster, min kære unge ven; man hvisker om politi og om glubske kreditorer; — der er galt fat i papirerne, må De vide! Ja, à propos, — hvad var det for et papir, De fik af Monsen igår?

STENSGÅRD. Å, det var et papir. Galt fat i papirerne, siger De? Hør; De kender jo kammerherre Bratsbergs underskrift?

DANIEL HEJRE. He-he; det skulde jeg mene.

STENSGÅRD (tager vekselen frem). Nå, så se på dette her.

DANIEL HEJRE. Herhid; — jeg er rigtignok noget nærsynt, men — (efter at have sét.) Det der, højstærede? Det har aldrig været kammerherrens hånd.

STENSGÅRD. Aldrig? Altså dog —!

DANIEL HEJRE. Og den er udstedt af proprietær Monsen?

STENSGÅRD. Nej, af grosserer Bratsberg.

DANIEL HEJRE. Passiar! Lad mig se. (ser og giver den tilbage.) Den kan De bruge til at tænde Deres cigar med.

STENSGÅRD. Hvad for noget? Også udstederens navn —?

DANIEL HEJRE. Forfalsket, unge mand; forfalsket, så sandt, som jeg heder Daniel. Man behøver jo bare at se på den med mistroens skærpede blik —

STENSGÅRD. Men hvorledes var det da muligt —? Monsen må ikke have vidst —

DANIEL HEJRE. Monsen? Nej, den karl véd nok hverken besked om sine egne eller andres papirer. Men det er godt, det får en ende, herr Stensgård! Det er en tilfredsstillelse for den moralske følelse. Ah, jeg har tidt følt mig optændt af en ædel harme, om jeg selv tør sige det, ved at måtte gå her og være vidne til —; noksagt. Men det morsomste ved det, er det, at når nu Monsen dratter, så trækker han først og fremst grosserer Bratsberg med sig; grossereren trækker kammerherren —

STENSGÅRD. Ja, det sagde Lundestad også.

DANIEL HEJRE. Men der er naturligvis metode i bankerotten. Pas på; jeg er en gammel spåmand: Monsen kommer i tugthuset, grossereren kommer i akkord og kammerherren kommer under administration; det vil sige, hans kreditorer forærer ham et par tusend daler årlig i livsvarig pension. Det er sådan det går, herr Stensgård! Jeg kender det; jeg kender det. Hvad siger ikke klassikeren? Fiat justitia, pereat mundus; det vil sige: Fy, hvilken justits i denne bedærvede verden, far!

STENSGÅRD (op og ned ad gulvet). Både den ene og den anden! Begge veje stængte!

DANIEL HEJRE. Hvad Pokker —?

STENSGÅRD. Og det netop nu! Nu, — nu!

BOGTRYKKER ASLAKSEN (kommer fra højre). Tillykke; tillykke, herr valgmand!

STENSGÅRD. Valgt?

ASLAKSEN. Med 117 stemmer, — og Lundestad med 53. De andre er spredt i vind og vejr.

DANIEL HEJRE. Altså Deres første skridt på ærens bane, herr Stensgård!

ASLAKSEN. Og det skal også koste en bolle punsch —

DANIEL HEJRE. Ja, det er jo det første skridt, som koster, siger man.

ASLAKSEN (ind til venstre, råbende). Punsch på bordet, madam Rundholmen! Den nye valgmand trakterer!

(*Gårdbruger Lundestad* og *flere vælgere* kommer efterhånden ind fra højre.)

DANIEL HEJRE (deltagende til *Lundestad*). 53! Det er den gråhærdede borgers løn!

LUNDESTAD (hvisker til *Stensgård*). Står De nu rigtig fast i det, som —?

STENSGÅRD. Hvad nytter det at stå fast, hvor alting ramler?

LUNDESTAD Mener De, spillet skulde være tabt?

ASLAKSEN (tilbage fra venstre). Madam Rundhol nen koster punschen selv; — hun er nærmest til det, siger hun.

STENSGÅRD (slagen af en tanke). Madam Rundholmen! Nærmest til —!

LUNDESTAD. Hvilket?

STENSGÅRD. Spillet er ikke tabt, herr Lundestad!

(sætter sig og skriver ved bordet til højre.)

LUNDESTAD (dæmpet). Hør Aslaksen; kan jeg få noget ind i avisen til iovermorgen?

ASLAKSEN. Ja-Gud kan De det. Er det grovt?

LUNDESTAD. Nej visst er det ikke grovt.

ASLAKSEN. Ja, det er det samme; jeg tar det alligevel.

LUNDESTAD. Det er mit politiske testament; jeg skriver det ikveld. (går opover gulvet.)

EN TJENESTEPIGE (fra venstre). Her er punsch fra madamen.

ASLAKSEN. Hurra; nu kommer der liv i de lokale forholde!

(han sætter bollen på det midterste bord, skænker for de øvrige og drikker flittigt under det følgende. *Bastian Monsen* er imidlertid kommen ind fra højre.)

BASTIAN (sagte). Ja, De husker vel på mit brev?

ASLAKSEN. Vær rolig; (banker sig på brystlommen.) jeg har det her.

BASTIAN. Og så besørger De det så fort De kan; — når De ser hun har stunder, forstår De.

ASLAKSEN. Forstår; forstår! (råber.) Kom nu, her er glassene fyldte!

BASTIAN. De skal fanden ikke gøre det for ingenting.

ASLAKSEN. Godt; godt. (til pigen.) En citron, Karen; — vær som en vind! (*Bastian* fjerner sig.)

STENSGÅRD. Hør et ord, Aslaksen; kommer De her forbi imorgen aften?

ASLAKSEN. Imorgen aften? Ja, det kan jeg gerne.

STENSGÅRD. Vel; så går De indom og gir madam Rundholmen dette brev.

ASLAKSEN. Fra Dem?

STENSGÅRD. Ja. Put det i lommen. Se så. Imorgen aften altså.

ASLAKSEN. Akkurat; vær De rolig.

(*Pigen* bringer det forlangte. *Stensgård* går henimod vinduet.)

BASTIAN. Nå, du, — har du så talt til madam Rundholmen?

STENSGÅRD. Talt? Å ja; jeg har talt lidt —

BASTIAN. Og hvad tror du?

STENSGÅRD. Ja, — jo; vi blev afbrudt; jeg kan ikke sige dig noget bestemt.

BASTIAN. Jeg frister det alligevel; hun klager svært over enkestanden. Om en times tid vil jeg ha det afgjort.

STENSGÅRD. Om en times tid?

BASTIAN (ser *madam Rundholmen,* som træder ind fra venstre). Hys; lad ingen mærke noget! (går opover gulvet.)

STENSGÅRD (hen til *Aslaksen,* sagte). Giv mig brevet igen.

ASLAKSEN. Vil De ha det igen?

STENSGÅRD. Ja, hurtig; jeg skal selv besørge det.

ASLAKSEN. Værsågod; her er det.

(*Stensgård* stikker brevet i lommen og blander sig mellem de øvrige.)

MADAM RUNDHOLMEN (til *Bastian*). Hvad siger så De til valget, Monsen?

BASTIAN. Alt godt; jeg og Stensgård er fine venner, skal jeg fortælle Dem. Det skulde ikke undre mig, om han kommer på tinget.

MADAM RUNDHOLMEN. Men det vilde nok ikke Deres far se blidt til.

BASTIAN. Å, far har så mange jern i ilden. Desuden, skikker de Stensgård, så blir æren lige fuldt i familjen, tænker jeg.

MADAM RUNDHOLMEN. Hvorledes det?

BASTIAN. Han går på frierfødder —

MADAM RUNDHOLMEN. Gudbevares; har han sagt noget?

BASTIAN. Ja; og jeg har lovet at tale for ham; det skal gå; jeg tror visst, Ragna har et godt øje til ham.

MADAM RUNDHOLMEN. Ragna?

LUNDESTAD (kommer nærmere). Nå; hvad snakker De så ivrigt om, madam Rundholmen?

MADAM RUNDHOLMEN. Tænk, han siger, at Stensgård går på frierfødder —

LUNDESTAD. Ja vel; men kammerherren er ikke let at bøje —

BASTIAN. Kammerherren?

LUNDESTAD. Han holder hende sagtens for god til en simpel sagfører —

MADAM RUNDHOLMEN. Hvem; hvem?

LUNDESTAD. Frøkenen; datteren, naturligvis.

BASTIAN. Han frier da vel aldrig til frøken Bratsberg, véd jeg?

LUNDESTAD. Minsæl gør han så.

MADAM RUNDHOLMEN. Og det bander De på?

BASTIAN. Og til mig har han sagt —! Hør; lad mig tale med Dem! (*Lundestad* og *Bastian* mod baggrunden.)

MADAM RUNDHOLMEN (nærmer sig til *Stensgård*). De må være på Deres post, Stensgård!

STENSGÅRD. Mod hvem?

MADAM RUNDHOLMEN. Mod slette mennesker; her er folk, som går og lægger ondt for Dem.

STENSGÅRD. Lad dem det, — når de bare ikke lægger ondt for mig hos én.

MADAM RUNDHOLMEN. Hvem er den ene?

STENSGÅRD (stikker brevet hemmeligt til hende). Se der; læs det, når De blir ensom.

MADAM RUNDHOLMEN. Ak, det vidste jeg nok! (ind til venstre.)

VÆRKSFORVALTER RINGDAL (fra højre). Nå, jeg hører, De er gået af med sejren, herr sagfører.

STENSGÅRD. Ja, jeg er, herr forvalter; og det tiltrods for Deres højvelbårne principals bestræbelser.

RINGDAL. Hvad har han bestræbt sig for?

STENSGÅRD. For at stemme mig ud.

RINGDAL. Han gør brug af sin valgfrihed, som enhver anden.

STENSGÅRD. Det er kun skade, at han nok ikke oftere kommer til at gøre brug af den.

RINGDAL. Hvad skal det sige?

STENSGÅRD. Jeg mener, eftersom det er så og så fat i papirerne —

RINGDAL. I papirerne! Hvilke papirer? Hvad har De taget Dem for?

STENSGÅRD. Å, De behøver ikke at spille, som om De ingenting forstod. Er her ikke et uvejr i vente? Fallit i stor målestok?

RINGDAL. Jo, det hører jeg fra alle kanter.

STENSGÅRD. Og er kanske ikke både kammerherren og grossereren med i det?

RINGDAL. Med tilladelse, er De gal?

STENSGÅRD. Ja, det er jo naturligt, at De søger at skjule det.

RINGDAL. Hvad skulde det nytte? Kan sligt skjules?

STENSGÅRD. Er det da ikke sandt?

RINGDAL. Ikke en stavelse, hvad kammerherren angår. Men hvor har De kunnet tro sådant noget? Hvem har bildt Dem det ind?

STENSGÅRD. Det siger jeg ikke for øjeblikket.

RINGDAL. Lige meget. Men hvem der end har gjort det, så ligger der en hensigt under.

STENSGÅRD. En hensigt —!

RINGDAL. Ja, tænk Dem om; er her ingen, som kunde se sin fordel i at holde Dem borte fra kammerherren —?

STENSGÅRD. Min salighed; jo, jo; det er her!

RINGDAL. Kammerherren har meget tilovers for Dem i grunden —

STENSGÅRD. Har han?

RINGDAL. Ja, og det vil man forspilde; — man bygger på, at De ikke kender forholdene her, at De er opbrusende og godtroende, at —

STENSGÅRD. O, de øgler! Og madam Rundholmen, som har mit brev!

RINGDAL. Hvilket brev?

STENSGÅRD. Å, ingenting. Men det er ikke for sent endnu! Kære herr Ringdal, træffer De kammerherren iaften?

RINGDAL. Det gør jeg sikkert.

STENSGÅRD. Så sig ham, det var vås med de trusler, han véd nok; sig ham, jeg kommer selv og forklarer alting imorgen.

RINGDAL. Kommer De?

STENSGÅRD. Ja, for at bevise ham; — ah, bevise! Se her, herr Ringdal; giv kammerherren denne veksel fra mig.

RINGDAL. Vekselen —!

STENSGÅRD. Ja, ja; det er noget, som De ikke forstår; men giv ham den blot —

RINGDAL. I sandhed, herr Stensgård —

STENSGÅRD. Og så kan De bare tilføje de simple ord fra mig: det er således jeg handler mod de folk, der vil stemme mig ud ved valgmandsvalget.

RINGDAL. Det kan De lide på. (ud i baggrunden.)

STENSGÅRD. Hør, herr Hejre, — hvorledes kunde De fare i mig med den historie om kammerherren?

DANIEL HEJRE. Hvorledes jeg kunde fare i Dem —?

STENSGÅRD. Ja visst; det er jo den sorteste løgn —

DANIEL HEJRE. Ej; se-se; det glæder mig inderligt! Tænk Dem, herr Lundestad, det er løgn, det med kammerherren.

LUNDESTAD. Hys; fejl spor; det er nok nærmere.

STENSGÅRD. Hvorledes nærmere?

LUNDESTAD. Jeg véd ingenting! men folk snakker om madam Rundholmen —

STENSGÅRD. Hvad!

DANIEL HEJRE. Ja, har jeg ikke spået det! Disse forbindelser med proprietariussen på Storli —

LUNDESTAD. Han kørte afgårde imorges, før det blev lyst —

DANIEL HEJRE. Og familjen er ude og leder efter ham —

LUNDESTAD. Og sønnen har travlt med at få søsteren vel forsørget —

STENSGÅRD. Forsørget! „Imorgen", sagde hun; og hendes uro for faderen —!

DANIEL HEJRE. He-he; De skal se, han er gåt hen og hængt sig, far!

ASLAKSEN. Er der nogen, som har hængt sig?

LUNDESTAD. Herr Hejre siger, at Monsen på Storli —

PROPRIETÆR MONSEN (fra baggrunden). Champagne på bordet!

ASLAKSEN og *FLERE.* Monsen!

MONSEN. Ja, Monsen, ja! Champagnemonsen! Pengemonsen! Vin, i fandens skind og ben!

DANIEL HEJRE. Men, højstærede —!

STENSGÅRD. De! Hvor kommer De fra!

MONSEN. Fra forretninger! Tjent hundrede tusend! Hej; imorgen gør jeg dundrende middag på Storli. Alle er indbudne, Champagne, siger jeg! Tillykke, Stensgård, De er jo bleven valgmand.

STENSGÅRD. Ja, jeg skal forklare Dem —

MONSEN. Pyt; hvad rager det mig? Vin! Hvor er madam Rundholmen? (vil ind til venstre.)

TJENESTEPIGEN (som nylig er trådt ud). Der får ingen komme ind; madamen sidder og læser et brev —

BASTIAN. Å, død og pine! (ud i baggrunden.)

STENSGÅRD. Læser hun et brev?

TJENESTEPIGEN. Ja, og så er hun rent som forstyrret.

STENSGÅRD. Farvel, herr Monsen; imorgen middag på Storli —

MONSEN. Farvel; imorgen!

STENSGÅRD (dæmpet). Herr Hejre, vil De gøre mig en tjeneste?

DANIEL HEJRE. Å, såmæn, såmæn.

STENSGÅRD. Så mal mig en liden smule sort for madam Rundholmen; tal lidt tvetydigt om mig; — De gør sligt så udmærket.

DANIEL HEJRE. Hvad Pokker er det for noget?

STENSGÅRD. Jeg har mine grunde; det er en spøg, skal jeg sige Dem, — et væddemål med — med en, som De har et horn i siden til.

DANIEL HEJRE. Aha, jeg forstår —; noksagt!

STENSGÅRD. Altså, fordærv ingenting; gør hende bare en smule tvilsom i sin dom om mig; sådan lidt uviss indtil videre, skønner De.

DANIEL HEJRE. Vær tryg; det skal være mig en inderlig fornøjelse —

STENSGÅRD. Tak; tak, så længe! (over mod bordet.) Herr Lundestad, vi to tales ved imorgen formiddag hos kammerherrens.

LUNDESTAD. Har De håb?

STENSGÅRD. Et tredobbelt!

LUNDESTAD. Tredobbelt? Men jeg begriber ikke —

STENSGÅRD. Behøves heller ikke; fra nu af skal jeg hjælpe mig selv. (ud i baggrunden.)

MONSEN (ved punschbollen). Et fuldt glas til, Aslaksen! Hvor er Bastian?

ASLAKSEN. Han fór på døren. Men jeg har et brev at besørge for ham.

MONSEN. Har De det?

ASLAKSEN. Til madam Rundholmen.

MONSEN. Nå endelig!

ASLAKSEN. Men ikke før imorgen aften, sa han; hverken før eller senere; akkurat på slaget! Skål!

DANIEL HEJRE (til *Lundestad*). Hvad Pokker er der for maskepi mellem denne herr Stensgård og madam Rundholmen, De?

LUNDESTAD (sagtere). Han frier til hende.

DANIEL HEJRE. Tænkte jeg det ikke? Men han bad, jeg skulde sværte ham lidt, gøre ham mistænkt —; noksagt —

LUNDESTAD. Og De lovte det?

DANIEL HEJRE. Ja, naturligvis.

LUNDESTAD. Han skal ha sagt om Dem det, at hvad De lover i øst, det holder De i vest.

DANIEL HEJRE. He-he; den kære sjæl, — da skal han sandelig ha forregnet sig denne gang.

MADAM RUNDHOLMEN (med et åbent brev, i døren til venstre). Hvor er sagfører Stensgård?

DANIEL HEJRE. Han kyssed Deres tjenestepige og gik, madam Rundholmen!

(Teppet falder.)

FEMTE AKT.

(Stort modtagelsesværelse hos kammerherrens. Indgang i baggrunden; døre til højre og venstre.)
(*Værksforvalter Ringdal* står ved et bord og blader i nogle papirer. Det banker.)

RINGDAL. Kom ind!

DOKTOR FJELDBO (fra baggrunden). Godmorgen!

RINGDAL. Godmorgen, herr doktor!

FJELDBO. Nå, alting står vel til?

RINGDAL. Jo, tak; her står det nokså vel; men —

FJELDBO. Men?

RINGDAL. Ja, De har da sagtens hørt den store nyhed?

FJELDBO. Nej. Hvad er det for noget?

RINGDAL. Hvad? Har De ikke hørt det, som er hændt på Storli?

FJELDBO. Nej!

RINGDAL. Monsen er rømt inat.

FJELDBO. Rømt? Monsen?

RINGDAL. Rømt.

FJELDBO. Men du gode Gud —?

RINGDAL. Her gik allerede underlige rygter igår; men så kom Monsen tilbage; han må have vidst at forstille sig —

FJELDBO. Men grunden? Grunden?

RINGDAL. Umådelige tab på trælast, siges der; et par huse i Kristiania skal være stanset og så —

FJELDBO. Og så er han rømt!

RINGDAL. Indover til Sverig, rimeligvis. Imorges kom øvrigheden til Storli; der skrives op og forsegles —

FJELDBO. Og den ulykkelige familje —?

RINGDAL. Sønnen har nok altid holdt sig udenfor; ialfald lader han nu som ingenting, hører jeg.

FJELDBO. Ja, men datteren da?

RINGDAL. Hys; datteren er her.

FJELDBO. Her?

RINGDAL. Huslæreren bragte hende og de små herover imorges; frøkenen har taget sig af dem i al stilhed.

FJELDBO. Og hvorledes bærer hun dette?

RINGDAL. Å, jeg tænker, nok så tåleligt. De kan vide, efter den behandling, hun har lidt hjemme —; og desuden kan jeg fortælle Dem, at hun — Hys; der er kammerherren.

KAMMERHERREN (fra venstre). Se, er De der, kære doktor?

FJELDBO. Ja, jeg er temmelig tidlig ude. Må jeg nu ønske Dem tillykke med fødselsdagen, herr kammerherre!

KAMMERHERREN. Å, Gud bedre os for hvad lykke den bringer; men De skal have tak; jeg véd, De mener det vel.

FJELDBO. Og tør jeg så spørge Dem, herr kammerherre —

KAMMERHERREN. Først et ord; De skal herefter lade den titel fare.

FJELDBO. Hvad skal det sige?

KAMMERHERREN. Jeg er jernværkseier, slet og ret.

FJELDBO. Å, men hvad er dog dette for urimeligheder?

KAMMERHERREN. Jeg har frasagt mig titel og bestilling. Min underdanigste skrivelse afgår endnu idag.

FJELDBO. Det skulde De dog sove på.

KAMMERHERREN. Når min konge viste mig den nåde at optage mig i sin nærmeste omgivelse, så skede det på grund af en anseelse, som min familje gennem lange slægter havde vidst at bevare.

FJELDBO. Ja, hvad så videre?

KAMMERHERREN. Min familje er beskæmmet, ligeså fuldt, som proprietær Monsen. Ja, De har da vel hørt om Monsen?

FJELDBO. Jo, jeg har.

KAMMERHERREN (til *Ringdal*). Véd man intet nærmere?

RINGDAL. Intet andet, end at han trækker en hel del af de yngre gårdbrugere med.

KAMMERHERREN. Og min søn?

RINGDAL. Deres søn har skikket mig et opgør. Han kan svare enhver sit; men der blir ingenting tilovers.

KAMMERHERREN. Hm. Ja, vil De så få min ansøgning ren skrevet.

RINGDAL. Det skal ske. (ud gennem den forreste dør til højre.)

FJELDBO. Men har De betænkt Dem? Det hele kan jo ordnes i al stilhed.

KAMMERHERREN. Så? Kan jeg gøre mig selv uvidende om hvad der er sket?

FJELDBO. Å, hvad er der i grunden sket? Han har jo skrevet Dem til, tilstået sin ubesindighed, tryglet om tilgivelse; dette er jo den eneste gang, han har gjort sig skyldig i sligt; hvad er det så, spørger jeg?

KAMMERHERREN. Vilde De handle, som min søn har handlet?

FJELDBO. Han vil ikke gentage det; det er hovedsagen.

KAMMERHERREN. Og hvoraf véd De, at han ikke vil gentage det?

FJELDBO. Om ikke af andet, så véd jeg det af det optrin, De selv har fortalt mig; det med Deres svigerdatter. Hvad der end kommer ud af det for resten, så vil det ryste ham til alvor.

KAMMERHERREN (opover gulvet). Min stakkels Selma! Vor jævne fred og lykke forspildt!

FJELDBO. Der er noget, som står højere. Den lykke har været et skin. Ja, jeg vil sige Dem det: De har i det, som i så meget andet, bygget på en hul grund; De har været forblindet og hovmodig, herr kammerherre!

KAMMERHERREN (stanser). Jeg?

FJELDBO. Ja, De! De har pukket på Deres familjes hæderlighed; men når er denne hæderlighed bleven sat på prøve? Véd De, om den vilde stået i fristelsen?

KAMMERHERREN. De kan spare Dem enhver præken, herr doktor; disse sidste dages begivenheder er ikke gået sporløst hen over mig.

FJELDBO. Det tror jeg også; men lad det så vise sig i en mildere dom og i en klarere erkendelse. De bebrejder Deres søn; men hvad har De gjort for Deres søn? De har sørget for at uddanne hans evner, men ikke for at grundlægge en karakter i ham. De har holdt foredrag over, hvad han skyldte sin hæderlige familje; men De har ikke ledet og bøjet og formet ham således, at det blev ham en ubevidst nødvendighed at handle hæderligt.

KAMMERHERREN. Tror De det?

FJELDBO. Jeg både tror det og jeg véd det. Men det er jo så almindeligt her; man sætter opgaven i at lære, istedetfor i at være. Vi ser også hvad det leder til; vi ser det i de hundreder af begavede mennesker, der går halvfærdige omkring og er ét i følelser og stemninger og noget ganske andet i værk og handlesæt. Se nu blot til Stensgård —

KAMMERHERREN. Stensgård, ja! Hvad siger De om Stensgård?

FJELDBO. Stykværk. Jeg har kendt ham fra barnsben af. Hans far var et vissent drog, en pjalt, et ingenting; han drev en liden høkernæring og pantelånerforretninger ved siden af; eller, rettere sagt, det var konen, som drev det. Hun var et grovslået fruentimmer, det mest ukvindelige, jeg har kendt. Manden fik hun gjort umyndig; ikke en hjertetanke var der i hende. Og i dette hjem vokste Stensgård op. Og så gik han i latinskole tillige. „Han skal studere", sagde moderen; „der skal bli en dygtig inkassator af ham". Styghed i hjemmet; løftelse i skolen; ånden, karakteren, viljen, evnerne, — altsammen hver sin vej. Hvad kunde det føre til, andet, end til splittelse i personligheden?

KAMMERHERREN. Jeg véd ikke, hvad det kunde føre til. Men jeg gad vide, hvad der er godt nok for Dem. Af Stensgård kan man ingenting vente; af min søn heller ikke; men af Dem, naturligvis; af Dem —!

FJELDBO. Ja, af mig; netop af mig. Å, De må ikke smile; jeg hovmoder mig ikke; men jeg har fået det, som grunder ligevægten, og som gør sikker. Jeg er vokset op under ro og harmoni, i en jævn middelstandsfamilje. Min moder er en kvinde, helt og holdent; hjemme hos os har der aldrig været ønsker udover evnerne; intet krav er forlist på forholdenes skær; intet dødsfald har grebet forstyrrende ind og efterladt tomhed og savn i kredsen. Der var der kærlighed til skønhed; men den lå inderligt i livsbetragtningen, ikke jævnsides langs med den; der var der hverken forstandens eller stemningens udskejelser —

KAMMERHERREN. Se, se; det er derfor De er bleven så overmåde komplet?

FJELDBO. Langtfra at jeg det tror. Jeg siger kun, at livsvilkårene har stillet sig så uendelig gunstigt for mig; og jeg føler det som et ansvar.

KAMMERHERREN. Lad så være; men når Stensgård intet sådant ansvar har, da er det desto smukkere, at han alligevel —

FJELDBO. Hvilket? Hvad?

KAMMERHERREN. De dømmer ham falskt, min gode doktor! Se her. Hvad siger De til dette?

FJELDBO. Deres søns veksel?

KAMMERHERREN. Ja, den har han sendt mig tilbage.

FJELDBO. Frivilligt?

KAMMERHERREN. Frivilligt og uden betingelser. Det er smukt; det er nobelt; — og derfor står også fra idag af mit hus åbent for ham.

FJELDBO. Betænk Dem! For Deres egen, for Deres datters skyld —

KAMMERHERREN. Å, lad mig være! Han har meget forud for Dem; han er ligefrem i det mindste; men De, De går skjult tilværks.

FJELDBO. Jeg?

KAMMERHERREN. Ja, De! De er bleven den styrende her i huset; De går ud og ind; jeg tager Dem på råd i alting, — og så alligevel —

FJELDBO. Ja, ja; alligevel —?

KAMMERHERREN. Alligevel så er der noget bagved med Dem; noget forbandet; noget — noget fornemt, som jeg ikke udstår!

FJELDBO. Men så forklar Dem dog!

KAMMERHERREN. Jeg? Nej, De skulde forklare Dem, skulde De! Men nu kan De have det så godt.

FJELDBO. Herr kammerherre, vi to forstår ikke hinanden. Jeg har ingen veksel at sende tilbage; men det kunde dog hænde, at jeg bragte et større offer endda.

KAMMERHERREN. Så? Hvorved?

FJELDBO. Ved at tie.

KAMMERHERREN. Ved at tie? Skal jeg sige Dem, hvad jeg kunde have lyst til? At blive grov, bande, gå ind i de unges forbund! De er en højfornem stivnakke, herr værkslæge; — og det passer ikke i vort fri samfund. Se Stensgård; han er ikke noget sådant; og derfor skal han få komme her i huset; han skal —; han skal —! Å, jeg gider min sæl og salighed ikke —! Nu kan De have det så godt; som man reder, så ligger man.

GÅRDBRUGER LUNDESTAD (fra baggrunden). Tillykke med dagen, herr kammerherre! Og må jeg så ønske Dem hæder og alt godt —

KAMMERHERREN. Å, Pokker i vold, — havde jeg nær sagt. Det er lapperi altsammen, min kære Lundestad. Der er ingenting, som holder prøve tilbunds i denne verden.

LUNDESTAD. Så siger proprietær Monsens kreditorer også.

KAMMERHERREN. Ja, dette med Monsen! Kom det ikke over Dem, som et lynslag?

LUNDESTAD. Å, De har nu spået det så længe, De, herr kammerherre.

KAMMERHERREN. Hm, hm; — ja visst har jeg så; det er ikke længere siden, end iforgårs; han kom her for at prelle mig —

FJELDBO. Kanske for at frelses.

LUNDESTAD. Ugørligt; han var kommen for dybt i det; — og det, som sker, det er nu altid det bedste.

KAMMERHERREN. Vel bekomme! Finder De det også bedst, at De blev slået ved valget igår?

LUNDESTAD. Jeg blev da ikke slået; det gik jo altsammen efter min egen vilje. Stensgård skal en ikke stanges med; han har det, som vi andre må bide os i fingrene efter.

KAMMERHERREN. Ja, det udtryk forstår jeg ikke ganske —?

LUNDESTAD. Han har evne til at rive mængden med sig. Og da han nu er så heldig, at han hverken hindres af karakter eller af overbevisning eller af borgerlig stilling, så har han så svært let for at være frisindet.

KAMMERHERREN. Jeg skulde dog i sandhed mene, at vi også er frisindede.

LUNDESTAD. Ja-Gu' er vi frisindede, herr kammerherre; der er ingen tvil om det. Men der er det ved det, at vi bare er frisindede på vore egne vegne; men nu kommer Stensgård og er frisindet på andres vegne også. Det er det nye i tingen.

KAMMERHERREN. Og alt dette omvæltningsvæsen vil De fremme?

LUNDESTAD. Jeg har læst i gamle historiebøger, at der før i tiden var folk, som kunde mane spøgelser frem; men de kunde ikke mane dem bort igen.

KAMMERHERREN. Men, kære Lundestad, hvor kan De, som en oplyst mand —?

LUNDESTAD. Jeg véd nok, det er papistisk overtro, herr kammerherre; men det er med nye tanker, som med spøgelser; en kan ikke mane dem bort igen; og derfor får en se at komme ud af det med dem, så godt en kan.

KAMMERHERREN. Ja, men nu, da Monsen er faldet, og rimeligvis hele dette slæng af rolighedsforstyrrere med ham —

LUNDESTAD. Var Monsen faldet en to-tre dage før, så var meget blevet anderledes.

KAMMERHERREN. Desværre; De har været for snar —

LUNDESTAD. Jeg havde også hensyn til Dem, herr kammerherre.

KAMMERHERREN. Til mig?

LUNDESTAD. Vort parti må bevare sin hæderlighed i folks øjne. Vi repræsenterer den gamle, grundfæstede, norske ærlighed. Havde jeg svigtet Stensgård, så véd De han har et papir —

KAMMERHERREN. Ikke nu længere.

LUNDESTAD. Hvad?

KAMMERHERREN. Her er det.

LUNDESTAD. Har han sendt Dem det tilbage?

KAMMERHERREN. Ja. Personlig er han en hædersmand; det skudsmål må jeg give ham.

LUNDESTAD (tankefuld). Sagfører Stensgård har gode gaver.

SAGFØRER STENSGÅRD (fra baggrunden, stanser i døren). Får jeg lov at komme nærmere?

KAMMERHERREN (imod ham). Det kan De trygt.

STENSGÅRD. Og De vil tage en lykønskning af mig?

KAMMERHERREN. Det vil jeg.

STENSGÅRD. Så tag den både varm og inderlig! Og slå så en streg over alle skrevne dumheder —

KAMMERHERREN. Jeg holder mig til handlinger, herr Stensgård.

STENSGÅRD. O, Gud velsigne Dem!

KAMMERHERREN. Og fra idag af — siden De så ønsker det — fra idag af er De som hjemme her.

STENSGÅRD. Må jeg? Må jeg det? (det banker.)

KAMMERHERREN. Kom ind!

(*Flere bygdemænd, medlemmer af formandskabet* o. s. v. *Kammerherren* går dem imøde, modtager lykønskninger og taler med dem.)

TORA (som imidlertid er trådt ind fra den bagerste dør til venstre). Herr Stensgård, må jeg takke Dem stille.

STENSGÅRD. De, frøken!

TORA. Fader har sagt mig, hvor smukt De har handlet.

STENSGÅRD. Men —?

TORA. O, hvor vi har miskendt Dem!

STENSGÅRD. Har De —?

TORA. Det var jo også Deres egen skyld; — nej, nej; det var vor. O, hvor inderlig gerne vilde jeg ikke gøre det godt igen.

STENSGÅRD. Vilde De? Vilde De selv? Vilde De virkelig —?

TORA. Allesammen; kunde vi så sandt —

KAMMERHERREN. Forfriskninger til herrerne, mit barn!

TORA. Nu kommer de.

(hun går op igen mod døren, hvorfra pigen straks efter kommer med vin og bagværk, der bydes omkring under det følgende.)

STENSGÅRD. Kære, fortræffelige Lundestad; jeg føler mig som en sejrende gud!

LUNDESTAD. Så følte De Dem vel igår også.

STENSGÅRD. Pyt; idag er det noget andet; det bedste; kronen på det hele! Glorien, glansen over livet!

LUNDESTAD. Åhå; elskovstanker?

STENSGÅRD. Ingen tanker! Lykke, lykke; kærlighedslykke!

LUNDESTAD. Så svoger Bastian har bragt Dem svaret?

STENSGÅRD. Bastian —?

LUNDESTAD. Ja, han ymted om noget igår; han havde nok lovet at tale for Dem hos en liden pige.

STENSGÅRD. Å, hvad sniksnak —

LUNDESTAD. Vær ikke ræd for mig. Hvis De ikke véd det endnu, så kan jeg sige Dem det: De har sejret, herr Stensgård; jeg har det fra Ringdal.

STENSGÅRD. Hvad har De fra Ringdal?

LUNDESTAD. Jomfru Monsen har givet sit ja.

STENSGÅRD. Hvad siger De?

LUNDESTAD. Sit ja, siger jeg.

STENSGÅRD. Ja? Ja? Og faderen er rømt!

LUNDESTAD. Men ikke datteren.

STENSGÅRD. Sit ja! Midt under en sådan familjeskandale! Hvor ukvindeligt! Sligt må jo støde enhver fintfølende mand tilbage. Men det er en misforståelse, det hele. Jeg har aldrig anmodet Bastian —; hvor kunde så det bæst —? Lige meget, det kommer mig ikke ved; hvad han har gjort, må han selv svare for.

DANIEL HEJRE (fra baggrunden). He-he; stor forsamling; ja, naturligvis; man gør sin opvartning, sine hoser grønne, som man siger. Kanske jeg også må få lov —

KAMMERHERREN. Tak, tak, gamle ven!

DANIEL HEJRE. Gudbevares, højstærede; gør sig endelig ikke så gemen. (nye gæster kommer.) Se, der har vi retfærdighedens håndlangere; — eksekutionsmagten —; noksagt! (hen til *Stensgård.*) Ah, min kære, lykkelige, unge mand; er De der? Deres hånd! Modtag forsikringen om en oldings uskrømtede glæde.

STENSGÅRD. Hvorover?

DANIEL HEJRE. De bad mig igår tale en smule tvetydigt om Dem til hende, De véd nok —

STENSGÅRD. Nå ja, ja; hvad så?

DANIEL HEJRE. Det var mig en inderlig fryd at efterkomme Deres ønske —.

STENSGÅRD. Hvad så; hvad så, spørger jeg? Hvorledes tog hun det?

DANIEL HEJRE. Som en elskende kvinde, naturligvis; stak i at græde; smækked døren i lås; vilde hverken svare eller vise sig —

STENSGÅRD. Ah, Gud ske lov!

DANIEL HEJRE. De er barbarisk! At sætte et enkehjerte på slig grusom prøve; at gå her og glæde sig over skinsygens kvaler —! Men kærligheden har katteøjne; noksagt; thi idag, da jeg fór forbi, stod madam Rundholmen frisk og frodig i det åbne vindu og kæmmed sit hår; så ud som en havfrue, med permission at sige; — å, det er et dygtigt fruentimmer!

STENSGÅRD. Nå? Og så?

DANIEL HEJRE. Ja, så lo hun, som hun var besat, far; og dermed rakte hun et brev ivejret og råbte: Et frierbrev, herr Hejre; jeg er bleven forlovet igår!

STENSGÅRD. Hvad? Forlovet?

DANIEL HEJRE. En hjertelig lykønskning, unge mand; det glæder mig usigeligt, at jeg var den første, som kunde melde Dem —

STENSGÅRD. Det er sludder! Det er snak!

DANIEL HEJRE. Hvad er snak?

STENSGÅRD. De har ikke forstået hende; eller hun har ikke forstået —; forlovet! Er De gal? Nu, da Monsen er falden, så er rimeligvis hun også —

DANIEL HEJRE. Nej, minsæl er hun ej, far! Madam Rundholmen står på solide ben.

STENSGÅRD. Lige meget. Mine tanker går i en ganske anden retning. Det med brevet var bare en spøg, et væddemål, det hørte

De jo. Kære herr Hejre, gør mig den tjeneste, ikke at tale et ord til nogen om denne dumme historie.

DANIEL HEJRE. Forstår; forstår! Det skal holdes hemmeligt; det er det, man kalder romantik. Ak, ja; den ungdom, den skal nu altid være så poetisk!

STENSGÅRD. Ja, ja; ti blot; jeg skal lønne Dem for det, — føre Deres processer —; hys; jeg stoler på Dem. (fjerner sig.)

KAMMERHERREN (som imidlertid har talt med *Lundestad*). Nej, Lundestad, — det kan jeg umulig tro.

LUNDESTAD. Nu svor jeg, herr kammerherre! Jeg har det fra Daniel Hejres egen mund.

DANIEL HEJRE. Hvad har De fra min mund, om jeg tør spørge?

KAMMERHERREN. Sig mig, — har sagfører Stensgård vist dig en veksel igår?

DANIEL HEJRE. Ja, død og plage, det er sandt! Hvorledes hænger det sammen?

KAMMERHERREN. Det skal jeg sige dig siden. Men du fortalte ham jo —

LUNDESTAD. De bildte ham jo ind, at den var falsk?

DANIEL HEJRE. Pyt; en uskyldig spøg, for at gøre ham lidt betuttet i sejersrusen —

LUNDESTAD. Men De sagde jo, at begge underskrifter var falske?

DANIEL HEJRE. Ja, for Pokker, hvorfor ikke ligeså godt begge, som den ene?

KAMMERHERREN. Altså dog!

LUNDESTAD (til *kammerherren*). Og da han det hørte —

KAMMERHERREN. Så var det han gav vekselen til Ringdal!

LUNDESTAD. Den veksel, som han ikke længere kunde bruge til at true med.

KAMMERHERREN. Spiller den højmodige; fører mig bag lyset pånу; — åbner sig adgang til mit hus; afnøder mig taksigelser, — den, den —! Og den person —!

DANIEL HEJRE. Men hvad er det dog for løjerlige fagter, højstærede?

KAMMERHERREN. Siden; siden, kære ven! (trækker *Lundestad* tilside.) Og den person er det, De beskytter, skubber fremad, hjælper ivejret!

LUNDESTAD. End De selv da?

KAMMERHERREN. O, jeg kunde have lyst til —!

LUNDESTAD (tyder mod *Stensgård,* som taler med *Tora*). Se derborte. Hvad tanker tror De ikke folk gør sig —?

KAMMERHERREN. De tanker skal jeg bringe dem ud af.

LUNDESTAD. For sent, herr kammerherre; han hjælper sig frem med udsigter og skin og sandsynligheder —

KAMMERHERREN. Jeg kan også manøvrere, herr gårdbruger Lundestad!

LUNDESTAD. Hvad vil De gøre?

KAMMERHERREN. Pas på! (går hen til *Fjeldbo.*) Herr værkslæge Fjeldbo, — vil De vise mig en tjeneste?

FJELDBO. Med glæde!

KAMMERHERREN. Så fordriv den karl derhenne.

FJELDBO. Stensgård?

KAMMERHERREN. Ja, lykkejægeren; jeg tåler ikke at høre hans navn; fordriv ham!

FJELDBO. Men hvorledes kan jeg —?

KAMMERHERREN. Det blir Deres egen sag; jeg giver Dem frie hænder —

FJELDBO. Frie hænder! Det gør De? I et og alt?

KAMMERHERREN. Ja, for Pokker; ja!

FJELDBO. Deres hånd på det, herr kammerherre!

KAMMERHERREN. Her er den.

FJELDBO. I Guds navn da; nu eller aldrig! (højlydt.) Må jeg et øjeblik lægge beslag på de tilstedeværendes opmærksomhed?

KAMMERHERREN. Doktor Fjeldbo har ordet!

FJELDBO. Jeg har den glæde med kammerherre Bratsbergs samtykke, at meddele Dem min forlovelse med hans datter.

(Udbrud af overraskelse. *Tora* udstøder et let skrig; *kammerherren* er ifærd med at sige noget, men fatter sig i det. Støj og lykønskninger.)

STENSGÅRD. Forlovelse! Din forlovelse —!

DANIEL HEJRE. Med kammerherrens —? Med din —? Med — med —?

LUNDESTAD. Er doktoren fra viddet?

STENSGÅRD. Men, herr kammerherre —?

KAMMERHERREN. Hvad kan jeg gjøre? Jeg er frisindet. Jeg slutter mig til de unges forbund!

FJELDBO. Tak, tak, — og tilgivelse!

KAMMERHERREN. Vi befinder os i associationernes tid, herr sagfører; den fri konkurrence leve!

TORA. O, min velsignede fader!

LUNDESTAD. Ja, vi befinder os i forlovelsernes tid også; jeg kan melde en forlovelse til —-

STENSGÅRD. Det er opspind!

LUNDESTAD. Nej, visst er det ikke; jomfru Monsens forlovelse —

STENSGÅRD. Usandt; usandt, siger jeg!

TORA. Nej, far, det er sandt; de er her begge to.

KAMMERHERREN. Hvem? Hvor?

TORA. Ragna og kandidat Helle. Derinde — (mod den øverste dør til højre.)

LUNDESTAD. Kandidat Helle? Ham altså —!

KAMMERHERREN. Og her; hos mig! (op mod døren.) Herud, kære barn!

RAGNA (viger sky tilbage). O, nej, nej; her er så mange mennesker!

KAMMERHERREN. Ingen undseelse; hvad kan De for det, som er hændt?

KANDIDAT HELLE. Herr kammerherre, hun er hjemløs nu.

RAGNA. O, tag Dem af os!

KAMMERHERREN. Det skal jeg. Og hjertelig tak, at I tyede til mig!

DANIEL HEJRE. Ja, minsæl lever vi i forlovelsernes tid; jeg kan såmæn supplere listen —

KAMMERHERREN. Hvad? Du? I din alder; — hvilken letsindighed!

DANIEL HEJRE. Å —! Noksagt.

LUNDESTAD. Spillet er tabt, herr Stensgård.

STENSGÅRD. Så? (højt.) Nej, nu skal jeg supplere listen, herr Daniel Hejre! En meddelelse, mine herrer; også jeg har nået en havn.

KAMMERHERREN. Hvorledes?

STENSGÅRD. Man spiller dobbelt spil; man skjuler sine sande hensigter, når det behøves. Jeg anser det for tilladeligt, når det sker i almenvellets tjeneste. Min livsgerning ligger afstukken foran mig, og den går mig for alting. Min virksomhed er viet til dette

distrikt; en ideernes gæring er her at bringe klarhed i. Men det værk magtes ikke af en lykkejæger. Sognets mænd må slutte sig om en af sine egne. Derfor har jeg nu bundet mig fast og uløseligt til interesserne her, — bundet mig med hjertets bånd. Har jeg vakt misforståelse hos nogen, så må det tilgives. Også jeg er forlovet.

KAMMERHERREN. De?

FJELDBO. Forlovet!

DANIEL HEJRE. Bevidnes.

KAMMERHERREN. Men hvorledes —?

FJELDBO. Forlovet? Med hvem?

LUNDESTAD. Det er da vel aldrig —?

STENSGÅRD. En frugt af hjertets og forstandens overvejelser. Ja, mine sognemænd, jeg er forlovet, med enkemadame Rundholmen.

FJELDBO. Med madam Rundholmen!

KAMMERHERREN. Landhandlerens enke?

LUNDESTAD. Hm. Ja så!

KAMMERHERREN. Men jeg løber surr i alt dette. Hvorledes kunde De da —?

STENSGÅRD. Manøvrer, herr jernværksejer!

LUNDESTAD. Han har gode gaver.

BOGTRYKKER ASLAKSEN (ser ind af døren i baggrunden). Ber mangfoldig om forladelse —

KAMMERHERREN. Nå, kom ind, Aslaksen! Vil De også gratulere?

ASLAKSEN. Nej, Gudbevares, så grov er jeg ikke. Men jeg maa nødvendigt tale med herr Stensgård.

STENSGÅRD. Siden; De kan vente udenfor.

ASLAKSEN. Nej, død og plage, jeg må sige Dem —

STENSGÅRD. Hold Deres mund! Hvad er dette her for påtrængenhed? — Ja, mine herrer, så forunderlige er skæbnens veje. Distriktet og jeg trængte til et fast og varigt bånd imellem os; jeg traf en moden kvinde, som kunde skabe mig et hjem. Nu har jeg kastet lykkejægerhammen, og her har I mig i eders midte, som den jævne folkets mand. Tag mig. Jeg er rede til at stå eller falde på enhver post, hvor eders tillid måtte stille mig.

LUNDESTAD. Han har vundet.

KAMMERHERREN. I sandhed, jeg må sige — (til *pigen*, som har nærmet sig ham fra døren i baggrunden.) Nå, nå; hvad er det? Hvad fniser du af?

PIGEN. Madam Rundholmen —

DE OMSTÅENDE. Madam Rundholmen?

KAMMERHERREN. Hvad hun?

PIGEN. Madam Rundholmen står udenfor med sin kæreste —

DE FLESTE (i munden på hverandre). Kæreste? Madam Rundholmen? Men hvorledes —?

STENSGÅRD. Hvilken snak!

ASLAKSEN. Ja, jeg sagde Dem jo —

KAMMERHERREN (mod døren). Herind; herind!

(*Bastian Monsen* med *madam Rundholmen* under armen fra baggrunden; almindeligt røre.)

MADAM RUNDHOLMEN. Ja, herr kammerherre, De må endelig ikke blive vred —

KAMMERHERREN. Bevares; bevares!

MADAM RUNDHOLMEN. Men jeg måtte rigtig op og vise Dem og frøkenen min kæreste.

KAMMERHERREN. Ja, ja, — De er jo bleven forlovet; men —

TORA. Men vi vidste ikke —

STENSGÅRD (til *Aslaksen*). Men hvorledes er det dog —?

ASLAKSEN. Jeg havde så meget i hodet igår; så meget at tænke på, mener jeg —

STENSGÅRD. Men hun fik jo mit brev, og —

ASLAKSEN. Nej, hun fik Bastian Monsens; her er Deres.

STENSGÅRD. Bastians? Og her —? (kaster et øje på udskriften, krammer brevet sammen og putter det i lommen.) O, De forbandede ulykkesfugl!

MADAM RUNDHOLMEN. Ja, såmæn slog jeg til! En skal vogte sig for de falske mandfolk; men når en har sort på hvidt for at en mandsperson mener det redeligt så —. Nej, se; der er sagfører Stensgård også! Ja, De, herr Stensgård, De vil da visst gratulere mig?

DANIEL HEJRE (til *Lundestad*). Hvor glubsk hun ser på ham, De!

KAMMERHERREN. Det vil han visst, madam Rundholmen; men vil ikke De gratulere Deres tilkommende svigerinde!

MADAM RUNDHOLMEN. Hvem?

TORA. Ragna; hun er også bleven forlovet.

BASTIAN. Du, Ragna?

MADAM RUNDHOLMEN. Ja så? Ja, min kæreste sagde jo, at en viss en gik paa frierfødder. Tillykke begge to; og velkommen i familjen, herr Stensgård!

FJELDBO. Nej, nej; ikke ham!

KAMMERHERREN. Nei, kandidat Helle; et fortræffeligt valg. Og min datter må De såmæn også gratulere.

MADAM RUNDHOLMEN. Frøkenen! Nå; så havde Lundestad ret alligevel! Gratulerer, frøken; gratulerer, herr sagfører!

FJELDBO. Doktor, skal De sige.

MADAM RUNDHOLMEN. Hvad?

FJELDBO. Doktor; det er mig.

MADAM RUNDHOLMEN. Nej, nu véd jeg hverken ud eller ind!

KAMMERHERREN. Men nu véd jeg først både ud og ind!

STENSGÅRD. Undskyld; en nødvendig forretning —

KAMMERHERREN (sagte). Lundestad, hvad var det andet —

LUNDESTAD. Hvilket andet?

KAMMERHERREN. Ikke lykkejæger; men det andet —

LUNDESTAD. Rodhugger.

STENSGÅRD. Jeg anbefaler mig!

KAMMERHERREN. Et ord, så godt som ti, herr sagfører Stensgård! Et ord, — et ord, som længe har ligget mig på hjertet —

STENSGÅRD (henimod udgangen). Undskyld; jeg har hastværk.

KAMMERHERREN (efter ham). Rodhugger!

STENSGÅRD. Farvel; farvel! (ud i baggrunden.)

KAMMERHERREN (kommer nedover igen). Nu er luften ren, mine venner!

BASTIAN. Og kammerherren lægger ikke mig til last, hvad der er hændt hjemme?

KAMMERHERREN. Enhver får feie for sin egen dør.

BASTIAN. Jeg har heller ingen del i det.

SELMA (som under det foregående har lyttet ved den øverste dør til højre). Far! Nu er du glad; — må han nu komme?

KAMMERHERREN. Selma! Du! Du beder for ham? Du, som iforgårs —

SELMA. Pyt; det er længe siden iforgårs. Alt er godt. Nu véd jeg, han kan gøre gale streger —

KAMMERHERREN. Og det glæder du dig over?

SELMA. Ja, over at han kan; men han skal ikke få lov til det.

KAMMERHERREN. Ind med ham. (*Selma* ud igen til højre.)

VÆRKSFORVALTER RINGDAL (fra den forreste dør til højre). Her er afskedsansøgningen.

KAMMERHERREN. Tak; men istykker med den.

RINGDAL. Istykker?

KAMMERHERREN. Ja, Ringdal; det er ikke paa den måde. Jeg kan sone alligevel; alvor og gerning —

ERIK BRATSBERG (med *Selma* fra højre). Har du tilgivelse for mig?

KAMMERHERREN (rækker ham vekselen). Jeg tør ikke være ubarmhjertigere end skæbnen.

ERIK BRATSBERG. Far! Endnu idag skal jeg stanse med min forretning, som er dig så meget imod.

KAMMERHERREN. Nej, tak; nu blir du stående. Ingen feighed! Ingen flugt fra fristelsen! Men jeg står hos. (højt.) Ja, véd De nyt, mine herrer? Jeg er gået ind i firmaet med min søn.

FLERE AF GÆSTERNE. Hvad? De, herr kammerherre?

DANIEL HEJRE. Du, højstærede?

KAMMERHERREN. Ja; det er en hæderlig og velsignelsesrig virksomhed. Eller kan ialfald være det. Og nu har jeg heller ikke længere nogen grund til at holde mig udenfor.

LUNDESTAD. Ja, véd De hvad, herr kammerherre Bratsberg, — vil De tage fat til gavn for distriktet, så var det rigtignok både spot og skam, om jeg gamle arbejdstræl skulde svigte min værnepligt.

ERIK BRATSBERG. De! Virkelig?

LUNDESTAD. Jeg får jo. Efter den elskovssorg, som har rammet sagfører Stensgård idag —; Gud bevare mig for at tvinge mennesket ind i statssager nu. Han bør friske sig op; ud at rejse, bør han, og jeg skal se at hjælpe til. Og derfor, mine sognemænd, har I brug for mig, så tag mig.

SOGNEMÆNDENE (under håndtryk og bevægelse). Tak, Lundestad! De er dog den gamle! De svigter ikke!

KAMMERHERREN. Se, det er, som det skal være; nu kommer alting i sin rette gænge igen. Men hvem er i grunden skyld i alt dette?

FJELDBO. Ja, De, Aslaksen, De må kunne gøre rede for —!

ASLAKSEN (forskrækket). Jeg, herr doktor! Jeg er så uskyldig, som barn i mors liv!

FJELDBO. Men det brev, som —?

ASLAKSEN. Det var ikke mig, siger jeg! Det var valgmandsvalget og Bastian Monsen og skæbnen og tilfældet og madam Rund-

holmens punsch; — der var ikke citron i den, og så står jeg just med pressen i næven —

KAMMERHERREN (nærmere). Hvilket? Hvad; hvad?

ASLAKSEN. Pressen, herr kammerherre!

KAMMERHERREN. Pressen! Der har vi det! Er det ikke det, jeg altid har sagt, at pressen har en overordentlig magt i vore dage?

ASLAKSEN. Nej, men, herr kammerherre —

KAMMERHERREN. Ingen utidig beskedenhed, herr bogtrykker Aslaksen. Jeg har hidindtil ikke læst Deres avis; herefter vil jeg læse den. Må jeg bede om ti eksemplarer.

ASLAKSEN. De skal gerne få tyve, herr kammerherre!

KAMMERHERREN. Nå ja, tak; lad mig så få tyve. Og trænger De forøvrigt til penge, så kom til mig; jeg vil støtte pressen; men det siger jeg Dem på forhånd, — jeg vil ikke skrive noget i den.

RINGDAL. Nej, men hvad hører jeg! Deres datter forlovet!

KAMMERHERREN. Ja, hvad siger De til det?

RINGDAL. Velsignet, siger jeg! Men når skede det?

FJELDBO (hurtig). Å, det skal jeg siden —

KAMMERHERREN. Det skede såmæn sidstleden 17de Maj.

FJELDBO. Hvorledes —?

KAMMERHERREN. Samme dag, som lille frøken Ragna —

TORA. Far, far; har du vidst —?

KAMMERHERREN. Ja, mine kære; jeg har vidst det den hele tid.

FJELDBO. O, herr kammerherre —!

TORA. Men hvem har —?

KAMMERHERREN. En anden gang skal I småpiger tale lidt mindre højrøstet, når jeg sidder og blunder i karnappet.

TORA. O, Gud; sad du indenfor gardinerne?

FJELDBO. Så forstår jeg Deres adfærd —

KAMMERHERREN. Ja, De, som kunde gå her og tie.

FJELDBO. Vilde det have nyttet, om jeg havde talt før idag?

KAMMERHERREN. De har ret, Fjeldbo; det mellemliggende måtte til.

TORA (sagte til *Fjeldbo*). Ja, tie kan du. Alt dette med Stensgård; — hvorfor fik jeg ingenting at vide?

FJELDBO. Når en høk kredser over dueslaget, så vogter og værger man sin lille due, — men man ængster ikke.

(de afbrydes af *madam Rundholmen.*)

DANIEL HEJRE (til *kammerherren*). Hør; du får virkelig undskylde; men vi kommer til at opsætte vore procesanliggender på ubestemt tid.

KAMMERHERREN. Gør vi det? Nå ja, ja!

DANIEL HEJRE. Jeg skal sige dig, jeg har overtaget en stilling som nyhedsreferent i Aslaksens avis.

KAMMERHERREN. Det fornøjer mig.

DANIEL HEJRE. Og du vil selv indse, — de mange løbende forretninger —

KAMMERHERREN. Vel, vel, min gamle ven; jeg kan godt vente.

MADAM RUNDHOLMEN. (til *Tora*). Ja, jeg har såmæn grædt mine modige tårer for det slette menneske. Men nu takker jeg Vorherre for Bastian. Den anden, han er falsk, som skum på vand; og så er han så uvoren i tobaksvejen, frøken; og så vil han ha alting så lækkert til hverdags; det er en ren madhest.

PIGEN (fra venstre). Bordet er dækket.

KAMMERHERREN. Nå, så tager De vel allesammen tiltakke. Herr gårdbruger Lundestad, De sidder hos mig; og De også, herr typograf Aslaksen.

RINGDAL. Jo, her vil rigtignok blive stof til skåler!

DANIEL HEJRE. Ja; og det er vel neppe ubeskedent, om en olding forbeholder sig skålen for de kære fraværende.

LUNDESTAD. Én fraværende kommer igen, herr Hejre.

DANIEL HEJRE. Sagføreren?

LUNDESTAD. Ja; pas på, mine herrer! Om ti-femten år sidder Stensgård i folkets eller i kongens råd, kanske i dem begge på én gang.

FJELDBO. Om ti-femten år? Ja, men da kan han ikke stå i spidsen for de unges forbund.

DANIEL HEJRE. Hvorfor ikke det?

FJELDBO. Nej, for da vil han være af en temmelig tvilsom alder.

DANIEL HEJRE. Men så kan han jo stå i spidsen for de tvilsommes forbund, far! Det er også det Lundestad mener. Han siger omtrent som Napoleon: de tvilsomme, siger han, det er det stof, hvoraf man gør politikusser; he-he!

FJELDBO. Ja, hvorom alting er, — vort forbund skal bestå både gennem unge og tvilsomme dage. Og det skal vedblive at være de unges forbund. Da Stensgård stiftede sin forening og løftedes på folkets skuldre under frihedsdagens jubel og rus, da

sagde han: med de unges forbund er et forsyn i pagt! For vort vedkommende tænker jeg selv teologen der tør lade det ord gælde.

KAMMERHERREN. Det tænker jeg med, mine venner; thi sandelig, — vi har tumlet og famlet i dårskab; men gode engle stod bag.

LUNDESTAD. Å, Gud bedre os; englene, de har har nok været så middels.

ASLAKSEN. Ja, det ligger i de lokale forholde, herr Lundestad!

(Teppet falder.)

INDHOLD:

	Side
Brand. Et dramatisk digt i fem akter	5
Peer Gynt. Et dramatisk digt i fem akter	163
De unges forbund. Lystspil i fem akter	305

DATE DUE

SEP 15 1993
SEP 22 1995
SEP 08 2002
JUN 12 2003
FEB 09 1995
FEB 11 1995
OCT 17 1994
SEP 28 1995
SEP 27 1995
OCT 11 1995
OCT 20 1995
SEP 24 1997
AUG 12 1997
SEP 27 1999
OCT 16 1999

DEMCO 38-297

BRIGHAM YOUNG UNIVERSITY
3 1197 20370 0676